

Baltic
Institute
of Social
Sciences

PĀRSKATS PAR NVO SEKTORU LATVIJĀ

PĒTĪJUMA REZULTĀTU ATSKAITE

Baltic Institute of Social Sciences
Elizabetes iela 65-16,
Rīga, LV-1050, Latvija
T. 67541528
F. 67217560
e-pasts: biss@biss.soc.lv

Rīga, 2011. gada aprīlis

Šis materiāls ir veidots ar Īslandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas finansiālu atbalstu EEZ finanšu instrumenta un Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta ietvaros un ar Latvijas valsts finansiālu atbalstu. Materiāls tapis Sabiedrības integrācijas fonda administrētās grantu shēmas „NVO Fonds” ietvaros.

Par materiāla saturu atbild “Baltic Institute of Social Sciences”.

Šis pētniecības projekts tapis, balstoties uz biedrības „Latvijas Pilsoniskā alianse” (eLPA) izstrādātu un finansētājiem iesniegtu koncepciju. Aktivitātes mērķis, noskaidrot Latvijas nevalstisko organizāciju ietekmi uz politisko, ekonomisko un sociālo attīstību valstī. eLPA sniegusi būtisku ieguldījumu, izstrādājot pētījuma ideju un sagatavojot aptauju jautājumus.

Sabiedrības integrācijas fonds izsaka pateicību Kultūras ministrijai par sadarbību pētījuma koordinēšanas gaitā.

SATURS

PĒTĪJUMA APRAKSTS	3
1. Pētījuma mērķi un uzdevumi.....	3
2. Pielietotās datu vākšanas metodes un mērķa grupas	4
2.1. Dokumentu analīze	4
2.2. Statistikas datu analīze	5
2.3. Ekspertu intervijas ar NVO vadītājiem.....	6
2.4. Fokusa grupu diskusijas ar NVO biedriem	7
2.5. Fokusa grupu diskusija ar iedzīvotājiem.....	7
2.6. Kvantitatīva NVO aptauja.....	8
GALVENIE SECINĀJUMI	10
PĒTĪJUMA REZULTĀTI	18
1. NVO sektora kopējais raksturojums.....	18
1.1. NVO sektora pieaugums 1991. – 2011. gadā.....	18
1.2. NVO darbības jomu raksturojums	24
1.3. NVO saimnieciskā aktivitāte	29
2. Vispārējs NVO darbības raksturojums	31
2.1. Darbības intensitāte.....	32
2.2. NVO darbību virzošie un kavējošie faktori	34
2.3. Motivācija darboties NVO un darboties sabiedriskajā sektorā.....	36
2.4. NVO sektora ietekmes vērtējums	40
3. NVO partneri un galvenās sadarbības jomas.....	43
3.1. Kopējais NVO partneru raksturojums.....	43
3.2. NVO sektora iekšējā sadarbība	45
3.3. Sabiedrības iesaistīšanās NVO aktivitātēs	47
3.4. NVO un pašvaldību sadarbība	48
3.5. NVO un uzņēmēju sadarbības jomas	50
3.6. Sadarbība ar valsts amatpersonām	51
3.7. NVO sadarbība ar izglītības un sociālajām institūcijām.....	53
4. Informācijas apmaiņa.....	55
4.1. NVO izmantoto informēšanas metožu kopējais raksturojums.....	55
4.2. Informācijas apmaiņa un darba organizācija organizācijas iekšienē	59
5. NVO sektora finanšu avoti un bilances raksturojums	60
5.1. NVO finanšu avotu kopējais raksturojums	60
5.2. NVO ieņēmumu un izdevumu struktūra	63
5.3. Sabiedriskā labuma organizāciju ieņēmumu un izdevumu struktūra.....	71
5.4. Ziedošanas kā NVO finanšu avota pieejamības izvērtējums	73
5.5. NVO ziedojumu vākšanas prakses raksturojums.....	76
5.6. Iedzīvotāju ziedošanas paradumu raksturojums	79
6. NVO cilvēkresursu raksturojums.....	82
6.1. NVO darbinieku atalgojums un sociālās garantijas	82
6.2. NVO darbinieku izaugsmes iespēju raksturojums	92
6.3. NVO darbinieku tālākizglītība	92
7. NVO darbības jomu klasifikatora ieviešanas ieguvumu un risku izvērtējums.....	94
8. Sabiedrības līdzdalības indeksa izveidošanas izvērtējums.....	96
PIELIKUMS: NVO sektoru raksturojošo pētījumu saraksts	99

PĒTĪJUMA APRAKSTS

Pētījumu „Pārskats par NVO sektoru Latvijā” veica nodibinājums „Baltic Institute of Social Sciences” laika posmā no 2011. gada 24. februāra līdz 15. aprīlim.

1. Pētījuma mērķi un uzdevumi

Pētījuma **mērķis** ir sagatavot pārskatu par NVO sektoru Latvijā, apkopojot un analizējot informāciju par NVO raksturojošām pazīmēm, darbības vidi, ietekmējošiem ārējiem un iekšējiem faktoriem, finansējuma plūsmu un, balstoties uz tiem, identificēt NVO tendences NVO sektorā 2009./2010.gadā.

Lai sasniegtu šo mērķi, tika noteikti šādi pētījuma **specifiskie uzdevumi**:

- analizēt un apkopot vispārīgu informāciju par NVO sektoru Latvijā, balstoties uz 2009. un/vai 2010.gada datiem;
- raksturot NVO sektoru un NVO darbības vidi, atbilstoši politiskajai, ekonomiskajai, sociālajai, informācijas komunikāciju tehnoloģiju situācijai Latvijā;
- aprakstīt un analizēt NVO sektoru, balstoties uz NVO raksturojošām pazīmēm, kritērijiem un statistikas sadalījumu pa darbības jomām;
- identificēt NVO sektoru, veicot analīzi reģionālajā aspektā, sadalījumā pa veidiem, darbības sfērām, t.sk., esošo problēmu un iespēju analīzes sektorā;
- analizēt NVO rādītājus sadarbības un informācijas jomā, vērtējot kā NVO komunicē ar biedriem, sabiedrību, donoriem un sadarbības partneriem visos sadarbības līmeņos;
- analizēt NVO iekšējās sadarbības un informācijas apmaiņas jomā mikro (biedri), mezo (sadarbības partneri, donori) un makro līmenī (politikas plānotāji, sabiedrība);
- apzināt NVO brīvprātīgo darbinieku tendences, motivāciju cilvēkiem darboties organizācijā brīvprātīgi, kāds ir algotā darbaspēka un brīvprātīgo darbinieku sadalījums NVO sektorā;
- analizēt ziedošanas kultūru NVO vidē, kādas ir ziedošanas attīstības tendences, cēloņi un iespējamās nākotnes perspektīvas ziedošanas jomā, kādu daļu no ienākumiem organizācijām veido ziedojumi un kuras jomas organizācijām sabiedrība ziedo vislabprātāk;
- iegūt un analizēt datus par NVO sektora bilanci, NVO ienākumus un izdevumus 12 mēnešu periodā, apskatot no kā sastāv NVO darbības kopējā balance, vai organizācijas balance ir atkarīga no tās darbības vietas un lieluma, kāda ir visa sektora balance salīdzinoši ar kopējo iekšzemes kopproduktu;
- identificēt NVO sektora izdevumus pa jomām, veidiem, cik lieli ir NVO sektora izdevumi, kādi ir pamatizdevumi, papildizdevumi un kā tas ir saistīts ar organizācijas lielumu un darbības vietu un veidu;
- identificēt NVO sektora ienākumus, to veidus un sadalījumu pa jomām, konstatējot NVO sektorā apgrozībā esošos ienākumus un to avotus;
- analizēt NVO sektora algotā darbaspēka tendences, atalgojuma sistēmu, darbinieku aizsardzību, tālākizglītību un esošos problēmu jautājumus darbaspēka jomā;
- izpētīt iespēju izveidot sabiedrības līdzdalības indeksu, ar kura palīdzību varētu regulāri sekot līdzi pilsoniskās līdzdalības attīstības procesiem Latvijā.

2. Pielietotās datu vākšanas metodes un mērķa grupas

Pētījumam „Pārskats par NVO sektoru Latvijā” nepieciešamie dati tika iegūti sešu dažādu pētniecisko aktivitāšu ietvaros, izmantojot gan kvantitatīvās, gan kvalitatīvās datu vākšanas un analīzes metodes.

2.1. Dokumentu analīze

Šīs aktivitātes ietvaros tika veikta pēdējos gados īstenotu, ar NVO darbības analīzi saistītu pētījumu analīze, lai raksturotu NVO darbības vidi. Atlasot pētījumus (pilnu pētījumu sarakstu sk. pielikumā), ir ņemta vērā nepieciešamība raksturot NVO sektora attīstību pēdējo gadu laikā, kam noderīga ir informācija, kas iegūta līdz šī pētījuma īstenošanas brīdim – 2011. gada aprīlim.

Kopumā tika veikta 19 dažādu pētījumu sekundārā analīze atbilstoši šādiem galvenajiem kritērijiem:

- administratīvo barjeru raksturojums dalījumā pēc iestādēm un barjeru veida (procedūra, patērētais laiks, informācijas aprīte);
- NVO sektora darbību raksturojošās pazīmes (kvalitatīvi indikatori):
 - līdzdalība un aktivitāte,
 - NVO aktivitāšu raksturs – projekti, līdzdalība lēmumu pieņemšanā vietējā un nacionālajā līmenī, pakalpojumu sniegšana, lietotie ietekmes novērtēšanas indikatori,
 - sektora darbības stiprās un vājās puses,
 - sadarbības kvalitāte ar partneriem (sadarbības mērķi, ciešums, savstarpējā konkurence),
 - NVO aktivitātēs iesaistītās mērķa grupas (to lielums, saites ar plašāku sabiedrību),
 - NVO finansējums (apjoms, avoti, finansējuma stabilitāte, atkarības pakāpe no dažāda veida donoriem).

Saskaņā ar pētījuma uzdevumiem šī aktivitāte paredzēja arī normatīvā regulējuma analīzes veikšanu. NVO normatīvā regulējuma un administratīvo barjeru analīze Latvijā ir veikta vairāku iepriekš veiktu pētījumu ietvaros, aplūkojot administratīvās barjeras un slogu, kā arī izstrādājot ieteikumus to mazināšanai. Administratīvā sloga NVO noteikšanai 2010.-2011. gadā Valsts kancelejas uzdevumā nodibinājums „Baltic Institute of Social Sciences” veica atsevišķu pētījumu par administratīvajām barjerām, ar kurām sastopas iedzīvotāji un NVO, tādējādi šo procedūru ietekme uz NVO darbību ir apzināta¹. Minēto iemeslu dēļ šajā pētījumā normatīvie akti tika ņemti vērā tik lielā mērā, cik tie attiecas uz pētījuma mērķu sasniegšanu un pētījumā iegūtās informācijas izskaidrošanu.

Būtiskākie NVO sektora darbību ietekmējošie pamatakti:

- Biedrību un nodibinājumu likums;
- Sabiedriskā labuma organizāciju likums;
- Valsts pārvaldes iekārtas likums;
- Likums „Par grāmatvedību”;
- 2006.gada 3.oktobra MK noteikumi Nr.808 „Noteikumi par biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskatiem”;

¹ Pētījums pieejams Valsts Kancelejas Pētījumu un publikāciju datu bāzē:
<http://petijumi.mk.gov.lv/ui/DocumentContent.aspx?ID=3813> (pēdējo reizi sk. 11.04.2011.).

- 2010.gada 5.maija MK noteikumi Nr.407 „Noteikumi par biedrības, nodibinājuma, reliģiskās organizācijas vai tās iestādes iepriekšējā gada darbības pārskata un turpmākās darbības plāna veidlapas paraugu”;
- 2005.gada 4.janvārī MK noteikumi „Noteikumi par sabiedriskā labuma organizāciju administratīvajiem izdevumiem”;
- 2007. gada 6. marta MK noteikumi Nr.171 „Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā”;
- 2009. gada 25. augusta MK noteikumi Nr.970 „Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā”;
- Ministru kabineta kārtības rullis.

NVO sektora darbību ietekmējošie sekundārie akti:

- Likums „Par pievienotās vērtības nodokli”;
- Likums „Par arhīviem”;
- Likums „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”;
- Likums „Par uzņēmumu ienākuma nodokli”.

2.2. Statistikas datu analīze

Statistikas datu analīzes mērķis ir veikt dažādu reģistru datu un apkopotās statistikas izpēti, lai raksturotu:

- NVO sektoru kopumā un izveidotu šim kopumam reprezentatīvu izlasi NVO kvantitatīvajai aptauju;
- NVO un sabiedriskā labuma organizāciju budžetus;
- NVO sektora bilanci salīdzinoši ar kopējo iekšzemes kopproduktu.

Statistiskās analīzes mērķiem ir izmantoti šādu reģistru dati: LR Uzņēmumu reģistrs/ Lursoft, Valsts ieņēmumu dienests un Centrālās statistikas pārvalde.

Pētījuma vajadzībām no LR Uzņēmumu reģistra/ Lursoft datu bāzes tika iegādāta pilna NVO datu bāze par visām Latvijā reģistrētajām un 2004./2005. gadā pārreģistrētajām NVO. Par katru NVO tika iegūti šādi rādītāji: nosaukums, adrese, dibināšanas gads un 250 zīmju garš NVO darbības mērķa apraksts. Datu bāzē kopumā ir vairāk kā 13 000 vienību.

Lai varētu izpildīt pētījuma uzdevumu identificēt NVO sektoru, veicot analīzi reģionālajā aspektā, sadalījumā pa darbības jomām, tika veikta visu datu bāzē esošo vienību klasificēšana pa reģioniem un novadiem, darbības mērķiem un tiem atbilstošajām darbības jomām saskaņā ar Kultūras ministrijas sagatavoto NVO klasifikācijas projektu.

NVO sektora finansu situācijas izpētei tika izmantoti Valsts ieņēmumu dienesta (VID) dati par visu biedrību un nodibinājumu darbību 2005.-2009. gadā. Piecu gadu darbības posma analīze ļauj veikt NVO darbības dinamikas un pēdējo gadu tendenču salīdzinošu analīzi dalījumā pa LR plānošanas reģioniem. Pētījumā ir analizēti šādi rādītāji:

- informācija par uzņēmuma ienākuma nodokļa atlaidēm (maksātāju skaits un atlaižu summa) un juridisko personu skaits, uz kuriem attiecas likums „Par uzņēmumu ienākuma nodokli”;
- informācija par iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumiem saistībā ar ziedojumiem vai dāvinājumiem (fizisko personu skaits un ziedojumu/dāvinājumu kopsumma);
- informācija par biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem gada pārskatiem;

- informācija par biedrībām un nodibinājumiem, kas iesniegtajos gada pārskatos uzrāda ieņēmumus no saimnieciskās darbības;
- informācija par biedrību un nodibinājumu skaitu, kas reģistrējušās kā ar PVN apliekamās personas;
- kopsavilkums par biedrību un nodibinājumu ieņēmumu un izdevumu pārskatiem pa galvenajām pozīcijām;
- informācija par biedrībās un nodibinājumos nodarbināto darbinieku skaitu un to kopējiem ienākumiem.

Pētījumā ir analizēti VID dati par sabiedriskā labuma organizāciju darbību 2005. – 2009. gadā plānošanas reģionu griezumā. Kopumā ir analizēti šādi rādītāji:

- sabiedriskā labuma organizāciju skaits;
- informācija par sabiedriskā labuma organizācijās nodarbināto darbinieku skaitu un to kopējiem ienākumiem;
- dati no sabiedriskā labuma organizāciju ieņēmumu un izdevumu pārskatiem dalījumā pa pārskatu pozīcijām;
- ziedojumu un dāvinājumu pārskats;
- kalendārajā gadā saņemto ziedojumu izlietojums.

Centrālās statistikas pārvaldes dati pētījumā ir izmantoti, lai veiktu statistisko datu analīzi par NVO sektora ieguldījumu valsts IKP 2005.–2009. gadā un NVO darbinieku vidējo atalgojumu.

2.3. Ekspertu intervijas ar NVO vadītājiem

Pētījumā ir veiktas 10 padziļinātās ekspertu intervijas ar pieredzējušiem un aktīviem dažādu jomu NVO pārstāvjiem Rīgā un reģionos. Intervijas notika 2011. gada marta mēnesī. Pētījumā ir intervēti šādu NVO vadītāji:

- Advokātu atbalsta biedrība;
- Ventspils augsto tehnoloģiju parks (nodibinājums);
- DzĪKS „Kurzemes nams 14”;
- Biedrība „Culturelab”;
- Invalīdu un viņu draugu apvienība „Apeiron”;
- Jauniešu biedrība CHEESE;
- nodibinājums „Mārtiņa fonds”;
- Latvijas krievu biedrību asociācija;
- Biedrība „Preiļu sieviešu klubs”;
- Biedrība „Vides aizsardzības klubs”.

Šajā pētnieciskajā aktivitātē izmantotā metode - padziļinātā intervija - līdzinās sarunai, kurā apmācīts intervētājs, balstoties iepriekš izstrādātās jautājumu vadlīnijās, pielāgojas katra respondenta konkrētajai situācijai un atrod atbilstošu pieeju, kas ļauj iegūt pēc iespējas patiesu un detalizētu informāciju par pētāmo jautājumu. Padziļināto interviju laikā ir iespējams uzdot vairāk jautājumu katram respondentam, kā arī saņemt respondenta individuālu vērtējumu, pēc iespējas izslēdzot citu mērķa grupas pārstāvju viedokļu ietekmi. Lai pamatotu pētnieku secinājumus un ilustrētu aptaujāto ekspertu viedokļus, pētījuma rezultātu izklāstā ir ievietoti interviju citāti.

2.4. Fokusa grupu diskusijas ar NVO biedriem

Pētījumā ir veiktas trīs fokusa grupu diskusijas ar NVO biedriem – gan algotajiem, gan brīvprātīgajiem darbiniekiem. Kopumā diskusijās piedalījās 25 dalībnieki. Viena diskusija notika Rīgā, divas – ārpus Rīgas: Jēkabpilī un Saldū. Diskusiju norises vietas tika izvēlētas tā, lai tās būtu sasniedzamas pēc iespējas plašākam NVO biedru lokam, raugoties no attiecīgā reģiona NVO ģeogrāfiskā pārklājuma. NVO atlase tika veikta tā, lai katrā diskusijā un šajā pētnieciskajā aktivitātē kopumā būtu iekļautas pēc iespējas dažādāku jomu NVO.

Nr.	Diskusijas norises laiks un vieta	Diskusijas dalībnieka pārstāvētā NVO	Biedra statuss
1.	8. marts Rīga	Latvijas Zaļā josta, biedrība	Algots darbinieks
		Latvijas Sarkanais Krusts	Algots darbinieks
		Latvijas Lauku forums, biedrība	Algots darbinieks
		Resursu centrs sievietēm „Marta”, biedrība	Brīvprātīgais darbinieks
		Latvijas Poļu savienība	Brīvprātīgais darbinieks
		Latvijas Dzīvokļu īpašnieku savienība, biedrība	Brīvprātīgais darbinieks
		Rīgas Latviešu biedrība, Jāņa Čakstes demokrātijas un ilgtspējīgas attīstības biedrība un Latvijas Humānās pedagoģijas asociācija	Brīvprātīgais darbinieks
		Latvijas diabēta asociācija, Studenšu korporācija „Gundega”	Brīvprātīgais darbinieks
		Latvijas Kokrūpniecības federācija	Algots darbinieks
		Rīgas aktīvo senioru alianse	Brīvprātīgais darbinieks
2.	10. marts Jēkabpils	Vietalvas mednieku klubs	Brīvprātīgais darbinieks
		Invalīdu apmācības un dienas centrs „AUSMA”	Brīvprātīgais darbinieks
		Biedrība „Izglītības iniciatīvu centrs”	Algots darbinieks
		Biedrība „Baltā māja”(Līvāni)	Brīvprātīgais darbinieks
		Biedrība „Sēlija”, vides un tūrisma attīstības klubs	Brīvprātīgais darbinieks
		Biedrība „Vides Iniciatīvu centrs”	Brīvprātīgais darbinieks
		Jēkabpils NVO atbalsta centrs	Algots darbinieks
		Tirdzniecības un Rūpniecības kameras Jēkabpils nodaļa	Algots darbinieks
3.	15. marts Saldus	Saldus rajona attīstības biedrība	Brīvprātīgais darbinieks
		Mednieku klubs „Sātiņi”	Brīvprātīgais darbinieks
		Saldus Brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrība	Brīvprātīgais darbinieks
		Grobiņas pagasta jauniešu organizācija „Mezgli”, biedrība	Brīvprātīgais darbinieks
		Biedrība „Liepājas rajona partnerība”	Brīvprātīgais darbinieks
		Saldus lauksaimnieku apvienība	Brīvprātīgais darbinieks
		Orientēšanās klubs „Saldus”, biedrība	Brīvprātīgais darbinieks

2.5. Fokusa grupu diskusija ar iedzīvotājiem

Lai analizētu ziedošanas kultūru NVO vidē, kādas ir ziedošanas attīstības tendences, cēloņi un iespējamās nākotnes perspektīvas ziedošanas jomā, kādu daļu no ienākumiem organizācijām veido ziedojumi un kuras jomas organizācijām sabiedrība ziedo vislabprātāk, tika organizēta viena

iedzīvotāju fokusa grupu diskusija. Tajā piedalījās iedzīvotāji ar dažādu ziedošanas pieredzi, kuri pēdējo divu gadu laikā ir ziedojuši naudas līdzekļus vai dažādus materiālos resursus – apģērbu, apavus, rotaļlietas u.c. lietas – gan NVO, gan konkrētiem cilvēkiem vai projektiem. Diskusija notika 11. martā Rīgā un tajā piedalījās seši dalībnieki.

Nr.	Dalībnieka vārds	Ziedošanas pieredze
1.	Māris	Regulāri ziedo naudu sabiedriskā labuma organizācijas darbības atbalstam un reliģiskajai draudzei.
2.	Evija	Ziedo regulāri nelielas naudas summas, zvanot pa tālruni vai veicot pārskaitījumu bankā; ir ziedojusi mantas, nogādājot tās uz dažādām NVO, piemēram, Latvijas Sarkanais Krusts, Māmiņu klubs; ir saņēmusi IIN atlaides par ziedošanu.
3.	Mārīte	Ziedojusi nelielas naudas summas, zvanot pa tālruni vai veicot pārskaitījumu bankā.
4.	Gunta	Ziedojusi nelielas naudas summas, zvanot pa tālruni vai veicot pārskaitījumu bankā; regulāri ziedo konkrētai NVO un tās darbības atbalstam.
5.	Evija	Ziedojusi nelielas naudas summas, veicot pārskaitījumu bankā; ir ziedojusi mantas konkrētiem ziedojumu saņēmējiem; ziedo NVO un tās darbības atbalstam.
6.	Dzintars	Regulāri ziedo veikalu ziedojumu kastītēs; ir ziedojis naudu NVO darbības atbalstam.

2.6. Kvantitatīva NVO aptauja

NVO kvantitatīvā aptauja ir īstenota laika posmā no 2011. gada 16.marta līdz 7.aprīlim kā elektroniskā aptauja, nosūtot katram respondentam uz e-pastu saiti unikālu saiti, lai internetā aizpildītu aptaujas anketu. Aptaujas anketa tika izveidota, balstoties uz ekspertu interviju un fokusa grupu diskusiju gaitā iegūto informāciju, kā arī ņemot vērā iepriekš veikto pētījumu pieredzi un nepieciešamību iegūt NVO ieņēmumus un izdevumus raksturojošus datus.

Lai datus varētu analizēt sadalījumā pa NVO darbības jomām, kopējās bilances, reģiona u.c. griezumos, tika izvirzīts uzdevums aptaujāt 400 NVO – katrā NVO tika aptaujāts viens tās pārstāvis (vadītājs, nepieciešamības gadījumā lūdzot pieaicināt grāmatvedi). Visām izlasē iekļautajām NVO tika noskaidrots tālruņa numurs, kontaktpersona un šīs personas e-pasta adrese, uz kuru tika nosūtīta saite aptaujas anketas aizpildīšanai.

NVO aptaujas izlase tika sadalīta divās daļās – pamatizlasē tika plānots aptaujāt 300 respondentus un papildizlasē – 100 respondentus. Šāda dalījuma pamatā ir NVO sektora dalījums pēc darbības nozarēm, proti, kā rāda pētījumā iegūtie dati, lielu daļu Latvijas NVO veido nekustamā īpašuma apsaimniekošanas un sporta organizācijas, proti, ierobežotā mērogā darbojošās NVO. Savukārt šī pētījuma mērķis ir gan raksturot NVO sektoru kopumā, gan atsevišķi arī tādas NVO, kuru darbība vērsta uz plašāku sabiedrisko interešu aizstāvēšanu. Šo uzdevumu veic sabiedriskā labuma organizācijas, kuru detalizētai analīzei tika izveidota papildizlase.

Pamatizlasē tika iekļautas visas NVO, kuru atlase aptaujai ir veikta no iegādātās LR Uzņēmumu reģistra datu bāzes. NVO izlase ir veidota pēc sistemātiskās nejaušās izlases metodes principa (t.i., no 13 285 vienībām ar noteiktu soli (katrs 6. ieraksts) ir atlasītas 2214 NVO, kuras ir iekļautas izlasē). Izlasē iekļauto NVO skaits bija noteikts ar rezervi, ņemot vērā nepieciešamību aizvietot tās NVO, kas kaut kādu iemeslu dēļ nevēlētos piedalīties aptaujā vai nebūtu iegūstama to kontaktinformācija.

Grūti sasniedzamo NVO īpatsvars ir noteikts, analizējot LR Uzņēmumu reģistra Lursoft datu bāzē pieejamo informāciju par NVO dibināšanas mērķiem, laiku, kā arī VID sniegto informāciju par NVO, kuras iesniedz gada pārskatus:

- 2009. un 2010. gadā ir strauji pieaudzis dzīvokļu īpašnieku biedrību skaits – tās parasti apsaimnieko vienu māju, ir grūti iegūstama šādu NVO kontaktinformācija un tika prognozēta zema to atsaucība;
- grūti sasniedzamas ir arī nesen (pēc 2009. gada) dibinātas dažādu jomu biedrības, jo tās nav sniegušas par sevi informāciju ne publiskajiem izziņu dienestiem, ne vietējām pašvaldībām.

Savukārt papildizlases atlasē tika izmantoti VID mājas lapā (www.vid.gov.lv) pieejamie dati par tām NVO, kuru sabiedriskā labuma organizācijas statuss bija spēkā izlases veidošanas brīdī (2011. gada martā). Detalizēta informācija par NVO aptaujas norises rezultātiem ir atspoguļota tabulā zemāk.

	Pamatizlase	Papildizlase	Kopā
Atlasīto NVO kontaktu skaits	2214	401	2615
No tām:			
Nav pieejama kontaktinformācija vai NVO atsakās piedalīties aptaujā	1509	121	1630
Izsūtīto anketu skaits	705	280	985
No tām:			
Aizpildītas pilnībā	253	91	344
Aizpildītas daļēji (datu apstrādei derīgas, atbildēti vismaz 70% no anketas jautājumiem)	31	19	50
KOPĀ datu apstrādei izmantotas	284	110	394
Aizpildītas daļēji (datu apstrādei nederīgas, atbildēti mazāk kā 70% no anketas jautājumiem)	96	17	113
Nav atbildes (anketa nosūtīta, bet adresāts to nav skatījis/ atteicies aizpildīt)	325	153	478

Aptaujas datu analīze tika veikta statistikas programmas SPSS 15.0 vidē. Iegūto rezultātu raksturošanai tika izmantoti aprakstošās statistikas vienas un vairāku pazīmju klasifikācijas, strukturēšanas, novērtēšanas un salīdzināšanas paņēmieni un tehnikas (statistiskā novērtēšana, statistiski būtisku atšķirību pārbaude, statistiski nozīmīgu sakarību pārbaude, krustojumu tabulu analīze u.c.).

GALVENIE SECINĀJUMI

NVO sektora dinamika un izaugsmi ietekmējošie faktori

Kopš iestāšanās Eiropas Savienībā NVO sektors ir skaitliski strauji pieaudzis, un 2011. gada februārī Latvijā bija reģistrētas 13 284 nevalstiskās organizācijas. NVO, kas dibinātas pēc 2004. gada, veido 62% no to kopskaita. NVO skaita strauju pieaugumu veicināja vairāki, zināmā mērā savstarpēji saistīti faktori.

Pirmkārt, tās bija normatīvā regulējuma izmaiņas 2004. gadā, kas skāra gan uzņēmējdarbību, gan nevalstisko organizāciju darbību. Saistībā ar šīm izmaiņām kopš 2005. gada 1. janvāra Latvijā tika likvidēta tāda uzņēmējdarbības forma kā bezpeļņas sabiedrība ar ierobežotu atbildību (BO SIA), kā rezultātā daļa no šīm organizācijām pārreģistrējās par biedrībām vai nodibinājumiem.

Otrkārt, NVO sektora pieaugumu veicināja ES fondu finansējuma pieejamība dažādām aktivitātēm. Tā, piemēram, iedzīvotāji, kas bija apvienojušies interešu vai sporta klubos, reģistrēja biedrību, lai varētu iesniegt projekta pieteikumu ES fondu programmās. Savukārt citu ES fondu, piemēram, programmas LEADER prasībās ir minēts, ka noteiktas teritorijas pašvaldībām un NVO ir jādibina vienota organizācija.

Treškārt, aizvien vairāk tika dibinātas dažādu NVO koalīcijas un sadarbības platformas, tādējādi paaugstinot noteiktas jomas organizāciju kapacitāti un spēju iesaistīties dialogā ar politikas veidotājiem.

Ceturtkārt, NVO dibināšanu atsevišķās darbības jomās, piemēram, sociālo pakalpojumu jomā, veicināja valsts ekonomiskā lejupslīde un nepietiekamais pakalpojuma nodrošinājums no valsts vai pašvaldības puses. Tā, piemēram, lai risinātu problēmu, ka valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta pakalpojumus nedrošina pietiekamā apmērā un vienlaikus šādi pakalpojumi nav pašvaldību kompetencē, vairumā Latvijas novadu ir nodibinātas brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrības.

Piektkārt, nekustamā īpašuma attīstība, jaunu dzīvojamo namu būvniecība un iespējas iegūt ES fondu finansējumu dzīvojamā fonda atjaunošanai (piemēram, pasākumi energoefektivitātes paaugstināšanai) veicināja nekustamā īpašuma apsaimniekošanas biedrību dibināšanos.

Sestkārt, dažādas interešu vai brīvā laika pavadīšanas grupas reģistrē biedrību, lai varētu nokārtot līgumiskās un finanšu saistības ar publiskajiem vai privātajiem pakalpojumu sniedzējiem. Tā, piemēram, dibinās mednieku kolektīvi, kuru biedru nauda sedz dažādas nodevas saistībā ar medību organizēšanu valsts mežos, vai jauniešu brīvā laika pavadīšanas biedrības, kuras tādējādi var nomāt telpas no pašvaldības dažādu sporta un atpūtas pasākumu organizēšanai.

Kopumā visvairāk NVO Latvijā ir reģistrētas (1) sporta, (2) atpūtas un interešu klubu, (3) īpašuma apsaimniekošanas, (4) kultūras un mākslas, (5) pilsonības un interešu aizstāvības organizāciju, (6) ekonomiskās, sociālās un kopienas attīstības un (7) profesionālo asociāciju grupās.

Ņemot vērā iepriekš attēlotās jaunu NVO reģistrēšanu veicinošos faktorus, Latvijā var nodalīt NVO, kas darbojas ilgi un tāpēc ir uzskatāmas par salīdzinoši pieredzējušām organizācijām, un tādas NVO, kas uzskatāmas par jaunām organizācijām. Pieredzējušās NVO visbiežāk ir uzņēmēju un profesionālās asociācijas vai darbojas likumdošanas, interešu aizstāvības un politikas, kultūras un atpūtas, kā arī izglītības un pētniecības jomās. Savukārt jaunās NVO visbiežāk pārstāv nekustamo īpašumu apsaimniekošanas un ekonomiskās, sociālās un kopienas attīstības, vides aizsardzības un sociālo pakalpojumu jomas, kā arī NVO, kuru mērķis ir veicināt sadarbību tirdzniecības, rūpniecības, kultūras un citās jomās (starptautiskās aktivitātes).

NVO darbība lielā mērā koncentrējas ap Rīgu – gandrīz puse (46%) NVO ir reģistrētas Rīgā, taču to starpā ir arī tādas organizācijas, kuras izvērs savu darbību visā Latvijā un kurām ir reģionālās nodaļas. Rīgas reģionā reģistrētas ir 16% NVO, 13% – Kurzemes reģionā, savukārt Vidzemes,

Zemgales un Latgales reģionos ir reģistrēts aptuveni vienāds NVO skaits (8-9% NVO katrā no minētajiem reģioniem).

Ņemot vērā daudzveidīgos NVO dibināšanas apstākļus un darbības mērķus, NVO aktivitāte ir atšķirīga – par tādām, kas darbojas, var uzskatīt tikai tās, kas sniedz par sevi regulāras ziņas vai atskaites. Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta sniegtajiem datiem 2009. gadā gada pārskatus bija iesniegušas 9409 jeb 84% reģistrēto NVO, kuras tad būtu uzskatāmas par tādām, kas veic vairāk vai mazāk aktīvu darbību. Ieņēmumus no saimnieciskās darbības, t.i., pakalpojumu sniegšanas par samaksu, ir uzrādījušas 2220 jeb 20% reģistrēto NVO (t.i., 24% NVO, kas iesniegušas gada pārskatu). Biežāk saimniecisko darbību ir veikušas NVO Rīgā, kā arī Rīgas un Kurzemes reģionā. Savukārt saimnieciskās darbības apmēru raksturo to NVO skaits, kas ir reģistrējušās kā pievienotās vērtības nodokļa (PVN) apliekamās personas, t.i., to ieņēmumi no saimnieciskās darbības 12 mēnešu laika posmā pārsniedz 10 000 latus. 2009. gadā 534 jeb 6% NVO, kas iesniegušas gada pārskatu, jeb 24% no tām, kas veic saimniecisko darbību bija reģistrējušās kā PVN apliekamās personas. Lielākā to daļa darbojas Rīgā un Rīgas reģionā. Minētie dati rāda, ka būtiskus ieņēmumus no saimnieciskās darbības gūst maza NVO daļa, tādējādi lielāko NVO sektora darbības nodrošinājumu sniedz citi finanšu avoti vai brīvprātīgais darbs.

Sabiedriskā labuma organizāciju darbības vispārējie rādītāji

Atsevišķu NVO grupu veido sabiedriskā labuma organizācijas, kuru darbības mērķi ir saistīti ar labdarību, cilvēktiesību aizsardzību, pilsoniskas sabiedrības attīstību, izglītības, zinātnes, kultūras un veselības veicināšanu, sporta atbalstīšanu, vides aizsardzību, palīdzības sniegšanu katastrofu gadījumos un ārkārtas situācijās un sabiedrības, it īpaši trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu sociālās labklājības celšanu. Šādas NVO var iegūt sabiedriskā labuma organizācijas statusu, un tādējādi tām ir sniegtas priekšrocības fizisko un juridisko personu ziedojumu saņemšanā.

Salīdzinot pētījumā iegūtos datus par NVO sektora darbību kopumā un sabiedriskā labuma organizāciju darbību, redzams, ka pēdējās daudzās jomās ir ievērojami aktīvākas. Kopumā 2009. gadā Latvijā bija reģistrētas 1334 sabiedriskā labuma organizācijas, kas ir 12% no NVO kopskaita. 53% (713) sabiedriskā labuma organizācijas bija reģistrētas Rīgā, 14% (187) – Rīgas reģionā, 9% (124) – Vidzemes reģionā, 11% (144) – Kurzemes reģionā, 7% (92) – Zemgales reģionā un 6% (74) – Latgales reģionā.

Laika posmā no 2005. līdz 2009. gadam sabiedriskā labuma organizācijas statusu ieguvušo NVO īpatsvars no kopējo NVO skaita mazliet variē. Tā 2005. gadā sabiedriskā labuma organizācijas statusu bija ieguvušas 10% NVO, 2006. gadā – 13%, 2007. gadā – 12% un 2008. gadā – 13% NVO. Sabiedriskā labuma organizāciju skaita pieauguma tendences ļauj secināt, ka sākotnēji statusu ieguva stabilas un ilgstoši Latvijā darbojušās NVO, bet pēdējos gados – arī mazākas un šaurākā spektrā darbojošās NVO.

NVO sektora spēja ietekmēt dažādas sabiedrības dzīves jomas

Iedzīvotāji veido NVO un iesaistās to darbībā dažādu motīvu vadīti. Pirmkārt, spēcīgs motīvs ir spēja un vēlšanās uzlabot kādu sabiedriskās dzīves jomu, saredzot iespēju dot papildu ieguldījumu tam, ko attiecīgajā sfērā piedāvā publiskie pakalpojumi. Piemēram, paralēli Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestam novados darbojas brīvprātīgās ugunsdzēsēju biedrības, kas vienlaikus veic ar profilaktisko darbu, savukārt sociālo pakalpojumu jomā NVO piedāvā dažādus alternatīvas aprūpes pakalpojumus. Par mudinājumu darboties NVO kalpo arī vēlme palīdzēt tām sabiedrības grupām, kas par sevi nevar parūpēties, tie var būt bērni, smagi slimie, invalīdi, veci cilvēki.

Otrkārt, Latvijas reģionos darbošanās NVO palīdz radīt un piedāvāt sabiedrībai daudzveidīgākas brīvā laika pavadīšanas iespējas – jauniešu biedrības savā starpā sacenšas sporta spēlēs, organizē dažādus neformālās izglītības un kultūras pasākumus u.tml.

Treškārt, darbošanās NVO rada iespēju risināt savas personīgās un citu līdzīgu cilvēku problēmas – uzlabot vides pieejamību un dzīves kvalitāti, sniegt psiholoģisko atbalstu, veicināt izpratni par noteiktu jomu u.tml.

Ceturtkārt, NVO pārstāvji uzsver, ka darbošanās organizācijā paver citas iespējas pašrealizēties un īstenot savas idejas. Tādā gadījumā NVO sektoram raksturīgi arī izaicinājumu un novatorisks skatījums uz kādas jomas attīstību. Darboties motivējoša ir arī apziņa, ka, pārstāvējot NVO, ietekmes spējas ir daudz lielākas, nekā darbojoties individuāli. NVO aktīvistiem šķiet svarīgi pievērst sabiedrības uzmanību noteiktiem jautājumiem, izglītēt sabiedrību, piemēram, par vides aizsardzības jautājumiem, veselīgu dzīves veidu, iespējām uzlabot dzīves kvalitāti savā dzīves vietā u.tml.

Piektkārt, darbība NVO var palīdzēt atrisināt cilvēkam paša nodarbinātības problēmas, dod iespēju pilnveidoties savā profesionālajā laukā u.tml.

Kā liecina aptaujas dati, NVO līderu vērtējumā iedzīvotājus brīvprātīgi strādāt mudina četri savā starpā cieši saistīti faktori – iespēja iegūt interesantu pieredzi un jaunus kontaktus un gūt gandarījumu, lietderīgi pavadot laiku un darot sabiedrībai noderīgu darbu.

Ņemot vērā iepriekš minētos darbības motīvus, likumsakarīgs ir NVO spējas ietekmēt dažādas sabiedrības dzīves jomas pašvērtējums. Aptaujas dati liecina, ka vispārliciecinātākās NVO ir par savu lomu vides, izglītības, sociālo un cilvēktiesību jomās – par lielāku vai mazāku spēju ietekmēt šīs jomas ir pārliecināti aptuveni 80% NVO pārstāvju, bet par iespēju panākt pietiekami būtisku ietekmi – vismaz viena trešdaļa NVO. Savukārt vismazāk NVO ir pārliecinātas par savu spēju veicināt izmaiņas ekonomisko jautājumu risināšanā (nodokļu politikā un ēnu ekonomikas apkarošanā), korupcijas mazināšanā un informācijas atklātībā par valdības un parlamenta darbību. Šie dati uzskatāmi par likumsakarīgiem, ja aplūko NVO sadarbības jomas ar dažādiem partneriem – gan citām NVO, gan valsts un pašvaldību institūciju amatpersonām, kā arī NVO pašu redzējumu, kāda ir NVO sektora misija sabiedrībā kopumā.

Apkopojot daudzveidīgo informāciju par iedzīvotāju motivāciju iesaistīties NVO darbā un motivāciju bremzējošiem faktoriem, redzams, ka, lai gan NVO aktīvistu labi izprot cilvēkus motivējošos faktorus, bieži vien viņiem pašiem, īpaši tiem, kas darbojas reģionos, iztrūkst padziļinātas izpratnes, ka NVO darbība ir viena no mūsdienu demokrātiskas sabiedriskās dzīves aktivitātes izpausmēm. Tas nozīmē, ka iztrūkst izpratnes, ka NVO ir sabiedrības iekšējā pašregulācija, kas nodrošina gan publiskās pārvaldes uzraudzību, gan rada iespēju darboties dažādām interešu grupām, un tādējādi NVO darbība nav tieši saistāma ar publiskās pārvaldes institūciju neefektivitāti. Šīs izpratnes trūkums var būt par pamatu arī tam apstāklim, ka Latvijas reģionos ir ievērojami mazāk tādu NVO, kas darbojas pilsoniskās sabiedrības un tiesiskās valsts attīstības jomās, un ka NVO pārstāvji uzskata, ka pilsonisko interešu aizstāvība ir tā darbības joma, kas īstenojama, sadarbojoties ar tiešās valsts pārvaldes institūcijām, nevis pašvaldībām. Iespējams, ka tieši šāda izpratnes trūkuma rezultātā NVO pārstāvji saskata savas ietekmes spējas tikai dažās no sabiedrības dzīves jomām.

NVO sektora iekšējā sadarbība

NVO aptaujas dati rāda, ka 94% lielākā vai mazākā mērā sadarbojas ar citām NVO, tomēr bieža savstarpēja sadarbība raksturīga vien 29% NVO, t.i., kuras pašas ir aktīvākas – tām ir algotie darbinieki, augstāki ieņēmumi un darbojas vismaz reģionālā mērogā. Tādējādi, tās NVO, kas pašas jau veidotas kā asociācijas, kā NVO tīkli, ir tieši fokusētas uz sadarbības īstenošanu. Piemēram, Pilsoniskā Alianse, Tirdzniecības un Rūpniecības kamera, Sarkanais Krusts, Lauku Forums un citas pamatā nodarbojas ar to, ka organizē sadarbību. Tomēr, citas NVO ir ne tikai sadarbības partneri – noteiktās jomās tās ir konkurenti, tāpēc NVO retāk savā starpā sadarbojas finanšu jautājumu un kopīgu projektu pieteikumu izstrādē.

Sadarbība ar citām NVO parasti tiek īstenota savas darbības virziena ietvaros. Organizācijām, kuru uzdevumos ietilpst dažāda veida sadarbības koordinācija, ir plašs sadarbības partneru loks. Sadarbība ar citām NVO veido plašu bāzi dažādām iniciatīvām – tā ir gan informācijas apmaiņa, gan iniciatīvas likumdošanā, piemēram, par grozījumiem normatīvajos aktos, kopīga viedokļu saskaņošana, lai to paustu kādās darba grupās par vienu vai otru politikas dienaskārtības jautājumu.

NVO sadarbība balstās uz kopēju brīvā laika darbības virzienu, līdzīgām interesēm, nepieciešamību apvienot spēkus kāda uzdevuma veikšanai, savu specifisko problēmu risināšanai. Tā visbiežāk jebkura NVO ar citām sadarbojas dažāda mēroga projektu un semināru vai pieredzes pasākumu īstenošanā.

Tomēr, pētot sektora iekšējo sadarbību, redzams, ka, ja NVO neietilpst nevienā sadarbības tīklā un nav nodibinājusi kontaktus ar citām NVO, tad tai parasti rodas grūtības saņemt konsultāciju vienā vai otrā ar NVO darbību saistītā jautājumā. NVO resursu centru likvidēšana vairākos Latvijas reģionos ir radījusi informācijas pieejamības un apmaiņas grūtības par citu NVO darbu.

Cita problēma, par kuru liecina pētījuma dati, rodas saistībā jau ar jebkādas sadarbības veidošanu NVO starpā. Tā sektora iekšējo sadarbību apgrūtina tas, ka sektora ietvaros veidojas vertikālā hierarhija, kad dažāda lieluma un darbības mēroga NVO vairs nejūtas kā līdzvērtīgi sadarbības partneri un vienlaikus novērojama lielāku un ietekmīgāku NVO norobežošanās no mazāk ietekmīgām un pieredzējušām NVO.

Daļu minēto NVO sektora sadarbības problēmu palīdzētu risināt tādas programmas, kas vērstas ne tikai uz sadarbības tīklu veidošanu, formālu pieredzes apmaiņu un kopīgu pasākumu rīkošanu, bet arī kuru ietvaros būtu nepieciešama regulāra noteiktas darbības jomas reģionālo NVO viedokļu apkopošana un iespējamo lēmumu saskaņošana reģionos. Neskatoties uz šāda pasākuma iespējamo pozitīvo ietekmi uz NVO sadarbības un lielākas interešu daudzveidības pārstāvēšanas veicināšanu, pastāv arī risks, ka šāda iniciatīva uzliks NVO sektoram papildu slogu – radīs nepieciešamību iepazīties ar izskatāmajiem jautājumiem un izteikt viedokli jomās, kur NVO sektora pārstāvju zināšanas ir ierobežotas.

NVO sadarbību apgrūtina arī ekonomiskās krīzes radītās problēmas, piemēram, nespēja uzturēt organizācijas telpas, kas ierobežo pulcēšanās iespējas. Tāpēc mazākās NVO īsteno sadarbību ar tuvākajām organizācijām, ko nosaka gan radniecīgas intereses un iespējas apvienot resursus, lai risinātu materiāli tehniskās grūtības, piemēram, dalītos ar telpām, biroja aprīkojumu u.tml. tā kā NVO sektora finanšu jautājumi sīkāk ir aplūkoti atsevišķā nodaļā zemāk, tad tur arī piedāvāti iespējamie risinājumi.

NVO sadarbība ar valsts un pašvaldību institūcijām

NVO aptaujas dati atklāj, ka 88% NVO sadarbojas ar vietējām pašvaldībām, tomēr šī sadarbība parasti notiek samērā šauros virzienos. Pirmkārt, pašvaldība bieži vien ir reģionālo NVO būtisks finanšu avots, šajā atbalstā ieskaitot arī bezmaksas telpu piešķirumu publisko pasākumu organizēšanai vai NVO birojam. Otrkārt, pašvaldība atbalsta NVO publisku pasākumu rīkošanā, sniedzot informatīvo atbalstu un dažreiz arī nosūta palīgā brīvprātīgā darba veicējus. NVO pārstāvji min, ka ļoti svarīga nozīme sadarbībā ar NVO ir personiskajiem kontaktiem – ja tie ir labi, tad sadarbību iespējams īstenot. Cita būtiska sadarbības nianse ir pasākuma raksturs, proti, vietējās pašvaldības atbalsta tikai tās vietējo NVO iniciatīvas, ja tās saskan ar pašvaldības amatpersonu interesēm vai viedokli, kādas NVO iniciatīvas ir atbalstāmas. Ja viedokļu saskaņas nav, tad palīdzība parasti netiek sniegta.

Savukārt, aplūkojot NVO sadarbību ar valsts amatpersonām, redzams, ka, kaut arī ar Latvijas Republikas ministrijām un to pakļautībā esošajām iestādēm ir sadarbojušās 66% NVO un ar Saeimas deputātiem – 41% NVO, sadarbības intensitāte ir visai zema, tai parasti ir gadījuma raksturs. Kopumā sadarbība ar valsts institūciju amatpersonām notiek, NVO pārstāvjiem

piedaloties darba grupās un konsultatīvajās padomēs, izstrādājot kādas nozares plānošanas dokumentus vai likumprojektus. Šajā gadījumā NVO sektora pārstāvjus aicina darba grupās, sagaidot noteiktas mērķa grupas vajadzību un interešu pārstāvniecību un spēju prognozēt, kā plānotās politikas izmaiņas varētu ietekmēt attiecīgās iedzīvotāju grupas labklājību. Parasti sadarbība notiek ar vienas nozares ministriju, kas vistiešāk atbilst NVO darbības jomai, un ar tās darbiniekiem NVO izveidojas ciešākas attiecības. NVO un valsts institūciju sadarbība ir saistīta arī ar noteiktu funkciju deleģēšanu (piemēram, sociālajā jomā), valsts institūciju atbalstu NVO starptautiskas sadarbības veidošanā, informācijas apmaiņā par dažādiem pasākumiem u.tml.

NVO pārstāvji uzsver, ka problēmas sadarbībā ar valsts sektoru rada brīžiem straujās vienas vai otras jomas rīcībpolitikas izmaiņas, kas notikušas pēdējo gadu laikā, kad, reaģējot uz sociāli ekonomiskās situācijas pasliktināšanos valstī, tika pieņemti sasteigti, nepietiekami izvērtēti valdības lēmumi. NVO pārstāvji uzskata, ka, kaut arī izmaiņas ir nepieciešamas, tās būtu iepriekš jāizvērtē sadarbībā ar NVO, lai izvērtētu lēmumu ietekmi uz sabiedrību vai atsevišķām tās grupām.

Sadarbību starp NVO un publisko pārvaldi apgrūtinā arī valsts amatpersonu zināšanu trūkums par to, kādas NVO darbojas vienā vai otrā jomā. NVO pārstāvji norāda, ka bieži vien valsts amatpersona zina tikai lielākās un publiskajā telpā redzamākās NVO, aicinot tās uz daudziem pasākumiem, arī tādās jomās, kurās šīs NVO nav kompetentas. Savukārt mazāk zināmas un šaurākas specializācijas NVO netiek uzrunātas, un to sadarbība ar valsts amatpersonām veidojas pēc šo NVO pašu iniciatīvas, ja tās savlaicīgi pamana, ka viens vai otras viņu darbības jomas jautājums ir nonācis publiskajā dienas kārtībā. Kā norāda mazākās NVO, dažreiz par kāda viņām aktuāla jautājuma nonākšanu dienaskārtībā tās uzzina pārāk vēlu, jo, atšķirībā no lielajām NVO, nevar veltīt tik daudz laika parlamenta un valdības sēžu dienaskārtības izpētei. Tādējādi šeit akcentējas nepieciešamība veidot aktīvāku NVO sektora iekšējo sadarbību, pulcējot ap lielākajām NVO šaurāk specializētu mazāku NVO tīklu.

Citas NVO un publiskās pārvaldes sadarbības grūtības attiecas uz darba organizēšanas jautājumiem. Pirmkārt, NVO pārstāvji uzskata, ka sadarbība pēc savas būtības bieži vien ir formāla – lai gan NVO pārstāvji izsaka savu viedokli, tas ne vienmēr tiek ņemts vērā, brīžiem arī politisku apsvērumu dēļ. Otrkārt, NVO uzskata, ka viedokļu sagatavošanai publiskās pārvaldes institūcijas atvēl pārāk maz laika – viedokļu sagatavošanas termiņi ir īsi, kas, savukārt, ietekmē izvērtējuma kvalitāti. Treškārt, no NVO sektora pārstāvju sacītā izriet, ka valsts amatpersonas nereti sagaida no NVO tādu nozares ekspertīzi, kādu spēj sagatavot zinātnieki vai augstas kvalifikācijas konsultanti, t.i., valsts amatpersonas nespēj pilnībā izvērtēt, kāda līmeņa ekspertīzi sagaidīt no katras no ieinteresētājām un darba grupā iesaistītajām pusēm.

Kaut arī šobrīd jau ir noslēgti vairāki NVO sektora un pašvaldību vai valsts institūciju sadarbības memorandi, apkopojot NVO pieredzi sadarbībā ar valsts un pašvaldību iestādēm, redzams, ka šī sadarbības prakse jāturpina attīstīt, iespējams, apzināti veicot vairākas iniciatīvas. Pirmkārt, būtu nepieciešama mazāk zināmu, taču konkrētā jomā kompetentu NVO līdzdalība likumprojektu izstrādē un lēmumu pieņemšanā. Tas prasa lēmējvaras un izpildvaras institūciju izpratni, ka NVO sektora iesaistīšana likumprojektu izstrādē ir veids, kā panākt tā labāku atbilstību sabiedrības vajadzībām un ka, kaut arī tādēļ ir jāiegulda lielāks darbs, saskaņojot viedokļus, ieguvums būs augstāka sabiedrības apmierinātība ar pastāvošo normatīvo regulējumu. Otrkārt, sadarbība starp NVO sektoru un publiskās pārvaldes institūcijām ir jāsteno regulāri, protams, atsevišķās jomās tas nav nepieciešams, taču Latvijā ir jāpilnveido sadarbība arī tādās sabiedrības dzīves jomās, kur jaunas likumdošanas iniciatīvas un reformas pēdējā laikā norit bieži. Savukārt pilsoniskās sabiedrības un interešu aizstāvības organizācijām darbs norit praktiski nepārtraukti, jo publiskās pārvaldes darbības sabiedriskā uzraudzība ir regulārs process.

NVO sektora finanšu avoti

NVO sektora darbības nodrošināšanai nepieciešamais finansējums tiek iegūts gan organizācijas iekšējiem (biedru naudas u.tml.), gan ārējiem (ziedojumi, dotācijas u.tml.) resursiem. NVO aptaujas dati rāda, ka aptuveni puse (52%) NVO un vairāk kā 80% sabiedriskā labuma organizāciju pēdējo trīs gadu laikā savas darbības nodrošināšanai ir piesaistījusi ārēju resursu finansējumu. Visizplatītākie finanšu avoti ir iedzīvotāju un uzņēmumu ziedojumi un projekti, kuri iesniegti vietējās pašvaldības, nozaru ministriju organizētajos vai Eiropas Savienības fondu projektu konkursos. Atkarībā no tā, kā NVO kārtu grāmatvedību, dažādu projektu konkursa līdzekļi var tikt ieskaitīti gan dotāciju, gan dažādu citādu ieņēmumu pozīcijās, tādējādi, pēc Valsts ieņēmumu dienesta datiem, 2009. gadā 13% NVO ieņēmumu veidoja biedru naudas, 23% – ziedojumi un dāvinājumi, 18% – valsts un pašvaldības iestāžu dotācijas, 20% – ieņēmumi no saimnieciskās darbības un 26% – citi ieņēmumi.

Laika posmā no 2005. gada līdz 2009. gadam visaugstākie NVO sektora kopējie ieņēmumi tika sasniegti 2008. gadā – saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta sniegto informāciju tie veidoja 201 509 tūkstošus latu. Sākoties ekonomiskajai lejupslīdei, NVO sektora ieņēmumi kritās, sasniedzot 2006. – 2007. gada līmeni (proti, 173 328 tūkstošus latu). Tā kā NVO lielā mērā ir atkarīgas no ziedojumiem, dotācijām un dažādu fondu līdzekļu pieejamības, bija sagaidāms, ka ekonomiskās lejupslīdes apstākļos šis būtu viens no sektoriem, kas finansiāli cieš visvairāk. Tomēr sektora kopējo ieņēmumu salīdzinoši nelielais kritums rāda, ka šāda prognoze piepildījies nav, un viens no būtiskākajiem iemesliem bija ārvalstu finanšu palīdzības instrumentu līdzekļu pieejamība NVO darbības atbalstam. Otrs iemesls bija pašu NVO darbības specifika, proti, vismaz puse Latvijas NVO darbojas, balstoties uz brīvprātīgā darba principiem, to ieņēmumus veido tikai biedru naudas, kas tiek maksātas pilnā apmērā, tāpēc NVO ieņēmumi nav būtiski samazinājušies. Vidēji vienas NVO apgrozījums 2009. gadā bija 18 421 lats. Aplūkojot reģionālajā griezumā, vidējo NVO ieņēmumu apmērs ir ļoti atšķirīgs. Augstāki ir NVO ieņēmumi Rīgā – vidēji 31 968 lati 2009. gadā, aptuveni vienādi zemi – Vidzemes, Zemgales un Latgales reģionos – 5,2 līdz 5,6 tūkstoši latu.

Sabiedriskā labuma organizāciju ieņēmumi 2009. gadā veidoja 42% no NVO sektora kopējiem ieņēmumiem, t.i., 73 192 tūkstošus latus. Aprēķinot vidējos vienas sabiedriskā labuma organizācijas ieņēmumus, redzams, ka tie ir ievērojami lielāki par NVO sektora kopumā vidējiem izņēmumiem. Tā 2005. un 2006. gadā tie bija 73 – 76 tūkstoši latu uz vienu sabiedriskā labuma organizāciju, 2007. gadā sasniedzot augstāko punktu – 91 tūkstoti latu. Straujš sabiedriskā labuma organizāciju vidējo ieņēmumu kritums sākās ar 2008. gadu. Tā 2008. gadā tie bija 73 250 un 2009. gadā – 65 867 lati. Šādu izmaiņu pamatā ir ne tikai uzņēmumu ziedojumu apjoma ievērojama samazināšanās laika posmā pēc 2008. gada, bet arī mazāku, specifiskāku sporta un atpūtas biedrību (piemēram, sporta klubu) reģistrēšanās par sabiedriskā labuma organizācijām pieaugums.

Viens no būtiskākajiem NVO ārējo finanšu avotiem ir dažādi projektu konkursi. Vērtējot to līdzšinējo pieejamību, dažāda lieluma NVO ir atšķirīgas vajadzības un prakses, iesniedzot projektu pieteikumus pašvaldībai, Eiropas Savienības fondiem vai citiem iespējamiem avotiem. Reģionālajām NVO vieglāk ir startēt vietējo pašvaldību vai uzņēmēju fondu rīkotajos projektu konkursos, jo tur pieejams finansējums arī ļoti mazu projektu īstenošanai, piemēram, no dažiem simtiem līdz tūkstotim latu. Nelielas reģionālas NVO darbībai tāds finansējums var būt pietiekams, jo ļauj noorganizēt kādu ekskursiju, sporta pasākumu vai uzaicināt interesantu personību atbraukt uz NVO rīkotu vakaru. Vienīgais trūkums, kas raksturīgs šādiem mazbudžeta projektu konkursiem, ir tāds, ka kopējais atvēlētais finansējums arī ir neliels un atbalstu var iegūt tikai dažas organizācijas. Savukārt lielākos, nacionāla mēroga projektu konkursos bieži vien minimālā atbalsta apmērs ir vairāki tūkstoši latu, kas atkal vairs neatbilst reģionālas NVO darbības mērogam un vajadzībām.

Otrs būtisks NVO, it īpaši, sabiedriskā labumu statusu ieguvušo organizāciju, finanšu avots ir ziedojumi. Ekonomiskās lejupslīdes iespaidā ir ievērojami sarukuši uzņēmumu ziedošanas apmēri – 2009. gadā ziedoti vien 36% no tā apjoma, ko uzņēmumu bija atvēlējuši 2007. gadā. Lai gan fizisko

personu ziedojumi aplūkotajā laika posmā praktiski nav samazinājušies, tomēr jāatzīst, ka tas neatsver uzņēmumu ziedojumu samazināšanos, jo pat 2009. gadā iedzīvotāju ziedojumi veidoja tikai 6% no kopējo ziedojumu apjoma.

Apkopojot iepriekš minēto, var secināt, ka kopumā būtisks drauds NVO sektora finanšu stabilitātei šī brīža ekonomiskās situācijas kontekstā ir laika posmi starp viena ārvalstu finanšu palīdzības instrumenta programmas noslēgumu un nākamās programmas uzsākšanos. Šajā laikā NVO sektoram ir jāpiesaista līdzekļi nevis no ierastiem un gadu gaitā labi zināmiem avotiem, bet jānodrošina sava darbība, meklējot citus finanšu resursus. Pētījumā iegūtie dati rāda, ka katrai NVO ir izveidojies stabils, zināms iespējamo finanšu resursu avotu loks, piemēram, LEADER programma, vietējo uzņēmēju dibinātu fondu projektu konkursi, vietējās pašvaldības dotācijas vai projektu konkursi, un tās bieži vien vairs nemeklē vēl citas iespējas, piemēram, nestartē Latvijas Republikas ministriju vai Sabiedrības integrācijas fonda administrētajos projektu konkursos. Šādos gadījumos, kad viena zināma resursu pieejamība apstāst, samazinās arī NVO piekļuve finansējumam. Šādās situācijās NVO darbības intensitāte var uz laiku samazināties.

Lai mazinātu NVO sektora darbību ietekmējošos finanšu riskus, valstij būtu nepieciešams veidot stabilu NVO finansēšanas mehānismu, kur koncentrētu valsts finansējumu NVO sektoram un caurspīdīgi to katru gadu piešķirtu NVO darbības atbalstam. Šāda fonda veidošana ir nepieciešama vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, būtu iespējams veiksmīgi kombinēt valsts resursus NVO atbalstam ar Eiropas Savienības fondu atbalstu. Tas ļaus nodrošināt arī NVO nepieciešamo līdzfinansējumu lieliem NVO sektora starptautiskiem projektiem, piemēram, Eiropas Komisijas vai citu ārvalstu resursu izsludinātajos projektu konkursos. Otrkārt, tas ļautu uzturēt sekmīgu sektora darbību arī ekonomiskās recesijas apstākļos, it sevišķi, kad ir būtiski samazinājies ziedojumu apjoms.

NVO cilvēkresursu raksturojums un to kapacitātes stiprināšana

Pētījumā apkopotie dati rāda, ka vairumā NVO tās biedri darbojas brīvprātīgi. Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta sniegto informāciju, 2009. gadā tikai 27% NVO kopumā un 42% sabiedriskā labuma organizāciju bija nodarbināts vismaz viens algots darbinieks. NVO sektora darbinieku atalgojumu visbiežāk veido dažādi projektu līdzekļi, tādēļ nodarbinātības forma var mainīties – ja NVO ir ieguvusi finansējumu kāda projekta īstenošanai, darbinieki tiek algoti, ja projekta kādā brīdī nav – darbinieki strādā brīvprātīgi. Sabiedriskā labuma organizācijas var arī novirzīt 10% vispārējo ziedojumu administratīvajiem mērķiem, tomēr, kā rāda NVO pieredze, iedzīvotāji ir atsaucīgāki mērķziedojumu kategorijā. Algotu darbinieku pieejamība būtiski ietekmē NVO darbu – aptaujas dati rāda, ka tās NVO, kurām ir kaut viens algots darbinieks, darbojas aktīvāk par tādām, kurām nav. Vienlaikus algota darbinieka esamība NVO ietekmē arī organizācijas darbības kvalitāti, jo darbinieka ikdienas uzdevums ir organizācijas mērķa grupas interešu pārstāvēšana un regulāra tās viedokļa paušana. Šis NVO darbības aspekts vēlreiz aktualizē nepieciešamību nodrošināt sektoram regulāru finanšu atbalstu, it sevišķi tajās jomās, kur nepieciešama regulāra ikdienas darbība, piemēram, likumdošanas, interešu aizstāvības un politikas, sociālajā, izglītības un pētniecības, vides aizsardzības u.c. sabiedrībai aktuālajās jomās.

NVO sektorā darbiniekiem ir nepieciešama dažādu prasmju attīstīšana un viņi saskata dažādas iespējas, kuras var izmantot savai tālākizglītībai. Tie ir Eiropas fondu līdzekļi, Nodarbinātības valsts aģentūras programmas, vietējo organizāciju pakalpojumi. NVO seko līdzīgu savu darbinieku prasmēm un raugās, lai tiktu celta to kvalifikācija, kas sekmētu to darbību atbilstoši mūsdienu tehnoloģiju prasībām un organizācijas darbības vajadzībām. NVO cenšas izmantot bezmaksas kursus, jo dažkārt kursu izmaksas ir pārāk augstas NVO finansiālajām iespējām.

Nereti NVO pašām ir zināma pieredze apmācību organizēšanā, kas orientēta uz NVO darbības un kapacitātes un to biedru kvalifikācijas celšanu. Apmācību norisi sekmē arī NVO iesaistīšanās starptautiskos sadarbības tīklos, kuros tiek organizētas regulāras apmācības. Tāpat ir izmantotas iespējas izstrādāt projektus, kas ir vērsti uz pieredzes apmaiņas un apmācību organizēšanu

starptautiskā līmenī. Šīs prakses liecina pa NVO darbinieku informētības līmeni un pieredzi tālākizglītības īstenošanā ārpus Latvijas, kas, pašu NVO vērtējumā, ir ļoti nozīmīgi. Runājot par to, kādas zināšanas būtu nepieciešamas, NVO aktīvisti norāda uz prasmēm, kas nepieciešamas projektu rakstīšanai, projektu vadībai, angļu valodas prasmes, nereti tiek uzsvērtas zināšanas grāmatvedībā un komunikācijas laukā.

PĒTĪJUMA REZULTĀTI

NVO sektora pārskats ir veidots, izmantojot daudzveidīgus un savstarpēji papildinošus datu avotus, kas šī ziņojuma ietvaros ir attēloti integrētā veidā, apkopojot tos atbilstoši aplūkotajām tēmām. Pārskata pirmajā nodaļā ir aplūkoti dažādi rādītāji, kas raksturo NVO sektoru Latvijā gan kopumā, gan dalījumā pēc darbības jomām, reģioniem un dibināšanas gada, kā arī NVO saimnieciskā aktivitāte, kas netieši raksturo sektora lielumu un darbības apjomu. Otrajā nodaļā ir vispārīgi raksturota NVO darbības intensitāte, būtiskākie NVO sektora darbību ietekmējošie faktori, iedzīvotāju motivācija iesaistīties NVO darbā, t.sk. brīvprātīgā darba tendences un jaunu biedru piesaistīšana, un NVO vērtējums, kādā mērā tās var ietekmēt dažādas Latvijas sabiedriskās dzīves jomas. Trešajā nodaļā ir detalizēti raksturota NVO sadarbība ar dažādu partneru grupām – citām NVO, valsts un pašvaldību iestādēm, uzņēmējiem un sabiedrību kopumā, raksturojot sadarbības mērķus un sadarbību veicinošos un kavējošos faktorus. Ceturtajā nodaļā ir aplūkoti informācijas kanāli, kurus izmanto NVO, lai sazinātos ar biedriem, sadarbības partneriem un politikas veidotājiem un sabiedrību, ņemot vērā katras mērķa grupas specifiku un informācijas komunikācijas tehnoloģiju attīstību Latvijā. Piektajā nodaļā ir analizēti NVO sektora finanšu rādītāji – NVO sektora balance attiecībā pret iekšzemes kopproduktu, ieņēmumu un izdevumu struktūra, nozīmīgākās ieņēmumu un izdevumu pozīcijas. Nodaļas ietvaros ir aplūkotas arī NVO iespējas piesaistīt dažādus finanšu avotus, īpašu uzmanību atvēlot fizisko un juridisko personu ziedošanas tendenču analīzei. Sestajā nodaļā ir raksturoti NVO cilvēkresursi, t.sk., darbinieku atalgojuma sistēma, darba un sociālā aizsardzība un tālākizglītības iespējas. Septītajā nodaļā ir analizētas iespējas ieviest NVO darbības jomu klasifikatoru, savukārt astotajā nodaļā – analizētas iespējas izveidot sabiedrības līdzdalības indeksu, ar kura palīdzību varētu regulāri sekot līdzi pilsoniskās līdzdalības attīstības procesiem Latvijā.

1. NVO sektora kopējais raksturojums

NVO sektora kopējais raksturojums sastāv no trīs daļām. Pirmajā no tām ir aplūkots NVO sektora pieaugums laika posmā no 1991. līdz 2011. gadam, vienlaikus aplūkojot arī sabiedriskā labuma statusu ieguvušo NVO skaita izmaiņas laika posmā no 2005. līdz 2009. gadam. Atšķirīgo laika posmu dažādu NVO grupu raksturojumā nosaka datu avots – informācija par visu NVO sektoru ir iegūta no Uzņēmuma reģistra biedrību un nodibinājumu datu bāzes, kuru uztur Lursoft, savukārt dati par sabiedriskā labuma statusu ieguvušajām NVO sniedz Valsts ieņēmumu dienests. Pirmās sadaļas ietvaros ir aplūkots arī NVO sektora reģionālais sadalījums un NVO blīvums dažādos Latvijas reģionos.

Otrajā sadaļā ir sniegts detalizēts NVO sektora darbības jomu raksturojums. Tas iegūts, klasificējot visas reģistrētās NVO pēc to galvenās darbības jomas, ņemot vērā to informāciju, ko katra organizācija ir sniegusi par sevi statūtos un publiskajā telpā. NVO sektora darbības jomu raksturojums aplūkots arī organizācijas dibināšanas gada un reģionālajā griezumā.

Trešajā sadaļā ir raksturota NVO saimnieciskā aktivitāte, balstoties uz Valsts ieņēmumu dienesta sniegto informāciju. NVO saimnieciskā aktivitāte ir raksturota ar trīs rādītāju palīdzību – NVO skaits, kas ir iesniegušas gada pārskatus, kas ir veikušas saimniecisko darbību un kas ir reģistrējušās kā pievienotās vērtības nodokļa (PVN) apliekamās personas. Pēdējais no rādītājiem netieši raksturo, cik apjomīga ir NVO saimnieciskā darbība, jo reģistrācija kā PVN apliekamo personu grupā ir obligāta, sasniedzot noteiktu saimnieciskās darbības ieņēmumu sliekšni.

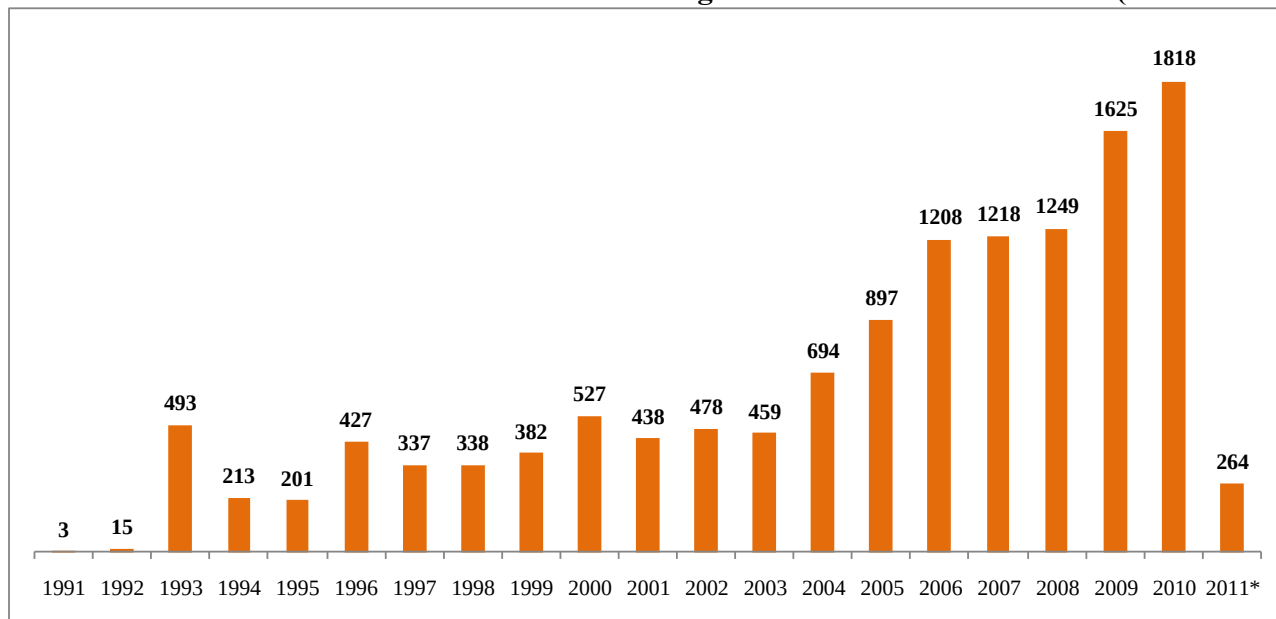
1.1. NVO sektora pieaugums 1991. – 2011. gadā

Kopumā 2011. gada februārī Biedrību un nodibinājumu reģistrā bija reģistrētas 13 284 NVO. Iegūtie Lursoft dati rāda, ka no jauna reģistrēto NVO skaits ik gadu pieaug (skat. 1. zīmējumu). Tomēr iegūtie dati nesniedz papildus informāciju par to, cik aktīvas ir reģistrētās NVO, tāpēc turpmāk aplūkotā statistika ir jāuztver kā vispārīgs sektora raksturojums, savukārt darbības aktivitāti

lielākā mērā raksturo 1.3. sadaļā aplūkoto Valsts ieņēmumu dienesta (VID) dati par to NVO skaitu, kuras ir iesniegušas gada pārskatus, t.i., iesniegto dokumentu formā apliecina savu darbību.

1. zīmējums

Reģistrēto NVO skaita dinamika (1991-2011*)

Piezīme: * dati par reģistrētajām NVO 2011. gada janvārī un februārī. Par laika posmu no 1991. līdz 2004. gadam ir norādītas tikai tās NVO, kas ir pārreģistrējušās Biedrību un nodibinājumu reģistrā, t.i., turpina savu darbību.

Avots: Lursoft sniegtie dati par Biedrību un nodibinājumu reģistrā iekļautajām organizācijām uz 22.02.2011.

Saskaņā ar Lursoft datiem, laika posmā no 1993. gada līdz 2003. gadam, ik gadu reģistrējot vidēji 390 NVO, kopumā reģistrētas 4293 NVO, kas ir aptuveni trešā daļa (32%) no visām 2011. gada februārī Biedrību un nodibinājumu reģistrā iekļautajām NVO (skat. 1. zīmējumu). Ja salīdzina 1. zīmējumā attēlotos datus ar pētījumiem, kas veikti pirms 2005. gada, redzamas atšķirības to NVO skaitā, kas reģistrējušās 1991. – 2004. gadā². Tas tāpēc, ka daļa minētajā laika posmā dibināto NVO nepārreģistrējās Biedrību un nodibinājumu reģistrā, t.i., tās savu darbību vairs neturpina. Salīdzinot iepriekš veiktajos pētījumos pieejamo informāciju ar aktuālajiem Lursoft datiem, redzams, ka Biedrību un nodibinājumu reģistrā nepārreģistrējās aptuveni 40% NVO³. Balstoties citos pētījumos aptaujāto ekspertu pieredzē, var pieņemt, ka daļa no šīm organizācijām dibināja jaunas biedrības vai nodibinājumus, nevis centās pārreģistrēt iepriekšējo NVO Biedrību un nodibinājumu reģistrā⁴.

Straujš biedrību un nodibinājumu skaita pieaugums novērojams 2004. un 2005. gadā, kas saistāms gan ar NVO pārreģistrāciju Biedrību un nodibinājumu reģistrā, gan ar Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā. Arī nākamajos gados šī tendence turpinās – laika posmā no 2006. gada līdz 2008. gadam ik gadu reģistrētas vidēji 1225 NVO, savukārt 2009. gadā reģistrēto NVO skaits sasniedza 1625, bet 2010. gadā – jau 1818 NVO. Kopumā pēc 2004. gada dibināti 62% no visām šobrīd reģistrētajām biedrībām un nodibinājumiem.

Iepriekš veikto pētījumu, fokusa grupu diskusijās un padziļinātās intervijās ar NVO vadītājiem iegūtā informācija ļauj noteikt daudzveidīgu faktoru kopumu, kuri ir veicinājuši NVO skaita pieaugumu Latvijā. To starpā būtiskākie ir:

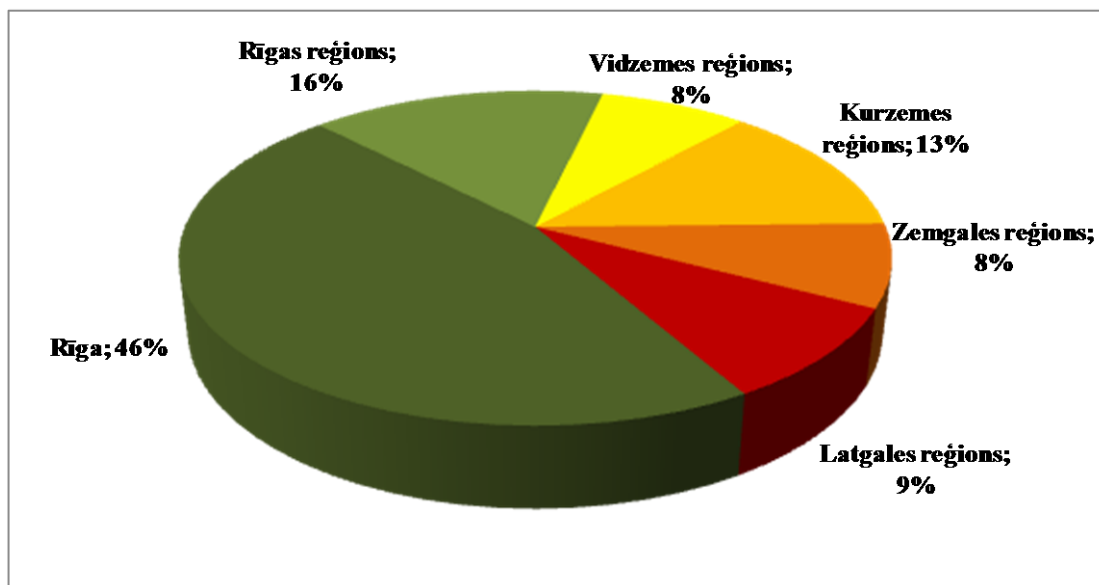
² Sk. piemēram, datus, ko analizē K. Gaugere: Gaugere, K. (2005) „Pārskats par nevalstisko organizāciju sektoru Latvijā. 2004. gads”, 4.-5.lpp.

³ Novērtējums veikts, salīdzinot šobrīd Lursoft datu bāzē esošo NVO skaitu, kas dibinātas laika posmā līdz 2004. Gada beigām, ar pārskata Gaugere, K. (2005) „Pārskats par nevalstisko organizāciju sektoru Latvijā. 2004. gads”, 4.lpp. minēto informāciju.

⁴ Sk. turpat, 5.lpp.

1. Normatīvā regulējuma izmaiņas, saistībā ar kurām kopš 2005. gada 1. janvāra Latvijā tika likvidēta tāda uzņēmējdarbības forma kā bezpeļņas sabiedrība ar ierobežotu atbildību (BO SIA), kā rezultātā daļa no šīm organizācijām pārreģistrējās par biedrībām vai nodibinājumiem⁵.
2. ES fondu finansējuma pieejamība dažādām aktivitātēm – lai saņemtu ES fondu atbalstu, iedzīvotāju interešu grupas, kas iepriekš darbojās neformāli, sāka reģistrēties kā biedrības.
3. Nepieciešamība apvienoties un dibināt NVO koalīciju un sadarbības platformas, lai paaugstinātu noteiktas jomas organizāciju kapacitāti un spēju iesaistīties dialogā ar politikas veidotājiem⁶.
4. Valsts ekonomiskā lejupslīde un nepietiekamais publisko pakalpojumu nodrošinājums no valsts vai pašvaldības puses. Tā, piemēram, lai risinātu problēmu, ka Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests nenodrošina pakalpojumus pietiekamā apmērā un vienlaikus šādi pakalpojumi nav pašvaldību kompetencē, vairumā Latvijas novadu ir nodibinātas brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrības.
5. Nekustamā īpašuma attīstība, jaunu dzīvojamo namu būvniecība un iespējas iegūt ES fondu finansējumu dzīvojamā fonda atjaunošanai (piemēram, pasākumi energoefektivitātes paaugstināšanai).
6. Nepieciešamība kārtot līgumiskās un finanšu saistības ar publiskajiem vai privātajiem pakalpojumu sniedzējiem. Tā, piemēram, dibinās mednieku kolektīvi, kuru biedru nauda sedz dažādas nodevas saistībā ar medību organizēšanu valsts mežos, vai jauniešu brīvā laika pavadīšanas biedrības, kuras tādējādi var nomāt telpas no pašvaldības dažādu sporta un atpūtas pasākumu organizēšanai.

2. zīmējums NVO sadalījums pa reģioniem

Avots: Lursoft sniegtie dati par NVO uz 22.02.2011.

Aplūkojot NVO sadalījumu reģionu griezumā, 2. zīmējumā redzams, ka 46% (6048) NVO ir reģistrētas Rīgā un 16% (2088) – Rīgas reģionā. 13% jeb 1776 no Biedrību un nodibinājumu sarakstā reģistrēto NVO juridiskā adrese atrodas Kurzemes reģionā. 9% jeb 1181 NVO reģistrētas Latgales reģionā, 8% jeb 1133 – Vidzemes reģionā un 8% jeb 1058 – Zemgales reģionā.

⁵ Miezaine Z. (2006) „NVO prakse ņemt maksu par pakalpojumiem”, 7. – 8.lpp.

⁶ Gaugere, K. (2005) „Pārskats par nevalstisko organizāciju sektoru Latvijā. 2004. gads”, 27.lpp.

Līdz 2004. gadam visvairāk biedrības un nodibinājumi tika reģistrēti Rīgā un Vidzemes reģionā – attiecīgi 42% un 40% no visām šajos reģionos reģistrētajām NVO (skat. 3. zīmējumu). No 2005. gada līdz 2008. gadam vairāk NVO reģistrētas Kurzemes reģionā (40%), savukārt no 2009. gada līdz 2011. gada sākumam vairāk biedrību un nodibinājumi reģistrēti Zemgales reģionā (41%), Rīgas reģionā (35%) un Latgales reģionā (33%).

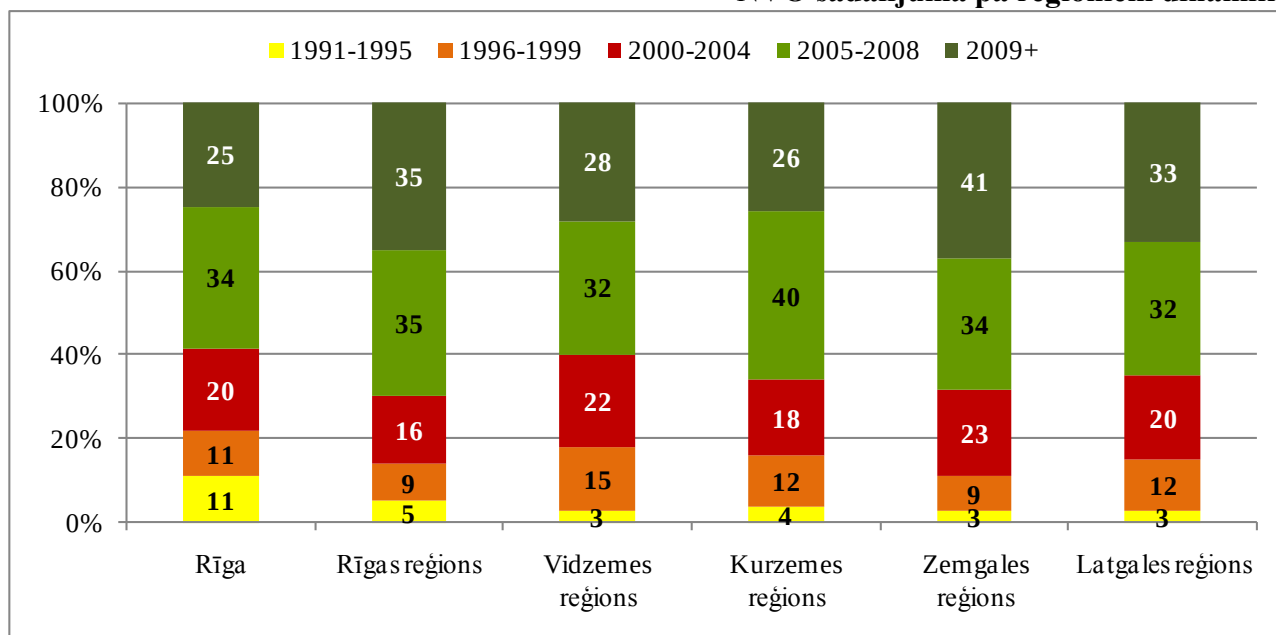
No visām Rīgas reģionā reģistrētajām biedrībām un nodibinājumiem 16% jeb 329 ir reģistrēti Jūrmalā, bet 10% jeb 202 – Ogres novadā. Salīdzinot citus novadus Rīgas reģionā pēc tajos reģistrēto NVO skaita, jāatzīmē, ka vairāk biedrību un nodibinājumu ir Tukuma (6% jeb 128), Ķekavas (6% jeb 122), Limbažu (6% jeb 118), Siguldas (5% jeb 113), Salaspils (5% jeb 111) un Mārupes (5% jeb 102) novados.

Kurzemes reģionā liela daļa (41% jeb 726) biedrību un nodibinājumu reģistrētas Liepājā. Citā republikas nozīmes pilsētā – Ventspilī – reģistrētas 187 (11%) no visām Kurzemes reģiona NVO. Tāpat salīdzinoši daudz NVO reģistrētas arī tajos novados, kuru teritorijā ietilpst pilsētas, kas pirms administratīvi teritoriālās reformas bija rajonu centri, piemēram, Kuldīgas novadā reģistrēti 10% (169), Talsu novadā – 9% (166) un Saldus novadā – 8% (141) no visām Kurzemes reģiona biedrībām un nodibinājumiem.

Vidzemes reģionā 15% jeb 168 biedrības un nodibinājumi ir reģistrēti Valmierā un 14% jeb 156 – Madonas novadā. Salīdzinoši daudz NVO reģistrētas arī tajos novados, kuru teritorijā ietilpst pilsētas, kas pirms administratīvi teritoriālās reformas bija rajonu centri, piemēram, 10% (116) no visām Vidzemes reģiona NVO reģistrētas Alūksnes novadā, 8% (93) – Gulbenes novadā un 8% (86) – Cēsu novadā.

3. zīmējums

NVO sadalījuma pa reģioniem dinamika

Avots: Lursoft sniegtie dati par NVO uz 22.02.2011.

Zemgales reģionā aptuveni ceturtdaļa (26% jeb 278) biedrību un nodibinājumi ir reģistrēti Jelgavā, bet citā republikas nozīmes pilsētā – Jēkabpilī – reģistrētas 82 (8%) no visām Zemgales reģiona NVO. Salīdzinot citus novadus Zemgales reģionā pēc tajos reģistrēto NVO skaita, jāatzīmē, ka vairāk NVO ir arī tādos novados kā Dobeles (9% jeb 99), Bauskas (9% jeb 98), Ozolnieku (7% jeb 77) un Jelgavas (7% jeb 74).

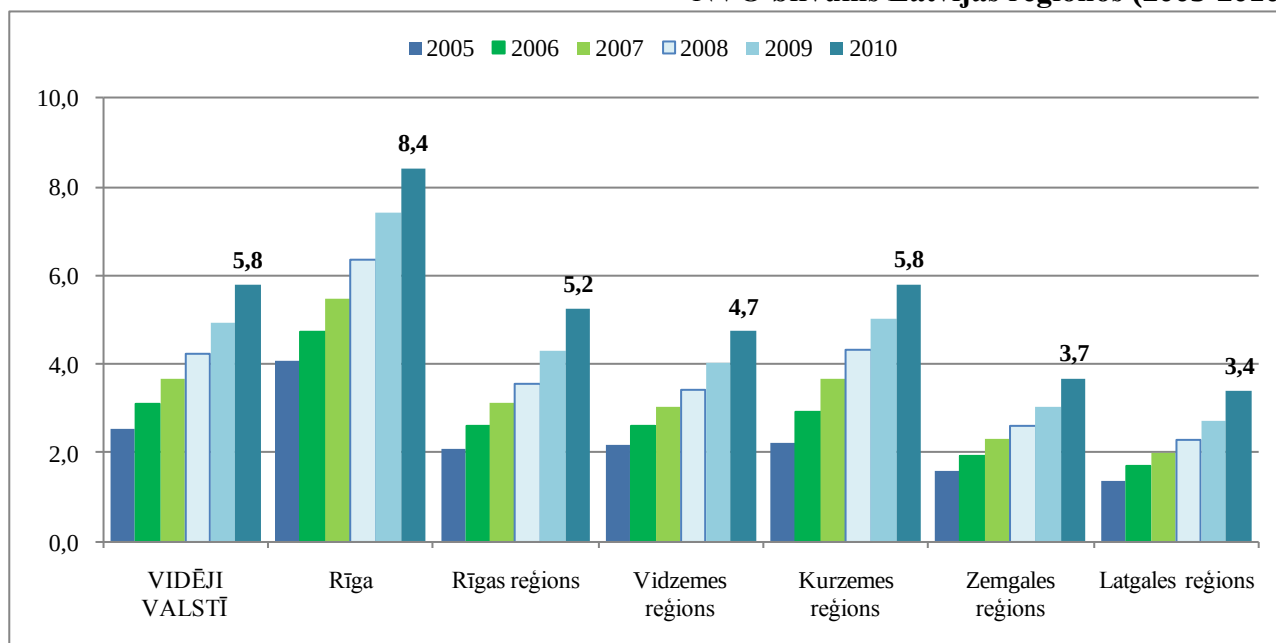
Līdzīgi kā pārējos reģionos, arī Latgales reģionā nozīmīgs NVO skaits reģistrēts tieši republikas nozīmes pilsētās – Daugavpilī reģistrētas 317 (27%) un Rēzeknē – 134 (11%) biedrības un nodibinājumi. Liels skaits NVO reģistrēts arī novados, kas robežojas ar šīm pilsētām, proti,

Daugavpils novadā (6% jeb 73) un Rēzeknes novadā (12% jeb 141). Tāpat 6% (75) no visām Latgales reģiona NVO reģistrētas Balvu novadā un 5% (64) – Krāslavas novadā.

NVO sektora izplatību Latvijas reģionos kompleksi raksturo NVO blīvums, kuru aprēķina kā attiecību starp konkrētā reģionā reģistrēto biedrību un nodibinājumu skaitu un tajā dzīvojošo pastāvīgo iedzīvotāju skaitu. 4. zīmējumā redzams, ka NVO blīvums laika posmā no 2005. līdz 2010. gadam ir ievērojami pieaudzis – Latvijā kopumā vairāk kā divas reizes. Jāatzīmē, ka NVO blīvuma pieaugumu veicināja divi vienlaikus notiekoši procesi – jaunu NVO dibināšana un iedzīvotāju skaita pakāpeniska samazināšanās.

4. zīmējums

NVO blīvums Latvijas reģionos (2005-2010)

Avots: Autoru aprēķini no Lursoft datiem par NVO skaitu katrā no gadiem un to juridisko adresi un Centrālās statistikas pārvaldes datiem par pastāvīgo iedzīvotāju skaitu reģionālajā griezumā katrā no analizētajiem gadiem. Pastāvīgie iedzīvotāji ir visi iedzīvotāji, kuru deklarētā dzīvesvieta ir attiecīgā administratīvā teritorija.

4. zīmējumā redzams, ka visaugstākais NVO blīvums ir Rīgā – 8,4 NVO uz 1000 iedzīvotājiem, otrs augstākais rādītājs ir Kurzemē – 5,8 NVO uz 1000 iedzīvotājiem. Zemākais blīvums ir Latgalē (3,4 NVO) un Zemgalē (3,7 NVO).

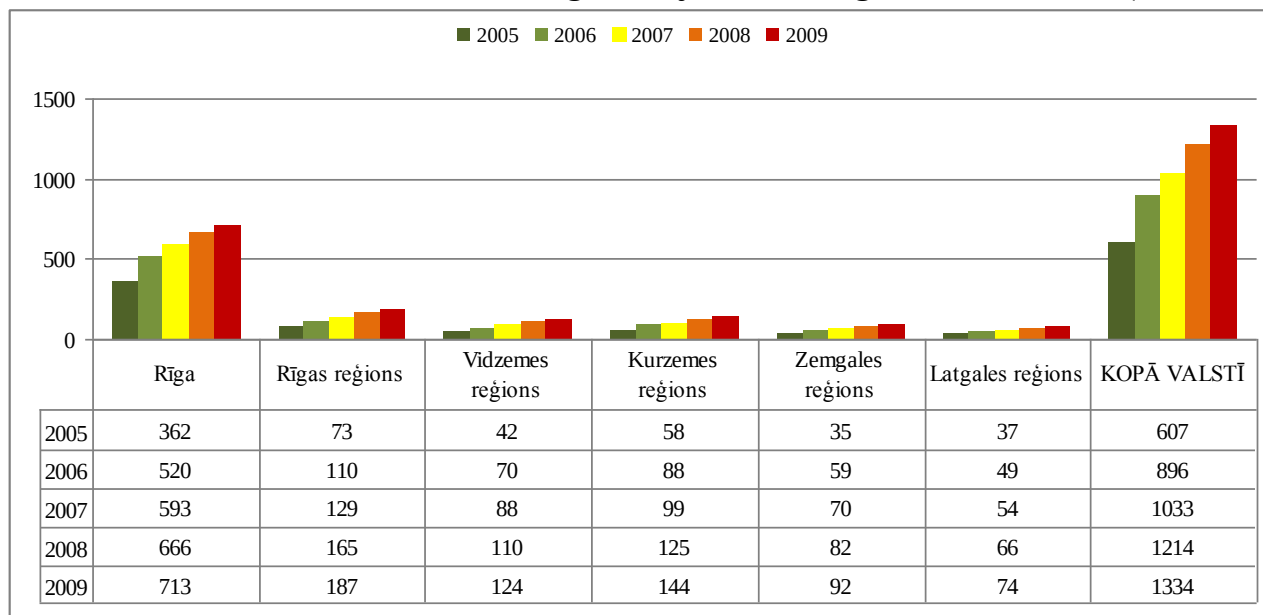
Iepriekš veikto pētījuma rezultātu autori NVO blīvumu dažādos reģionos saista ar šī reģiona resursiem – iedzīvotāju skaitu un labklājību (plašākā nozīmē – ekonomisko aktivitāti). Jo augstāks bezdarbs un zemāki ienākumi, jo mazāks ir NVO blīvums un otrādi⁷. Tomēr, aplūkojot datus, uz kuru pamata ir izvirzīts minētais secinājums, redzams, ka saistība starp NVO blīvumu un reģiona labklājību ir daļēja – ekonomiskās aktivitātes reģionālās atšķirības Latvijā ir izteiktākas nekā NVO blīvuma atšķirības.

Atsevišķu NVO grupu veido tādas, kas darbojas sabiedrības, nevis kādas specifiskas interešu grupas mērķu labā. Šādas NVO kopš 2004.gada 1.oktobra, kad stājās spēkā „Sabiedriskā labuma organizāciju likums”, var iegūt sabiedriskā labuma organizācijas statusu. Sabiedriskā labuma darbība sniedz nozīmīgu labumu sabiedrībai vai tās daļai, it sevišķi, ja tā vērsta uz labdarību, cilvēktiesību un indivīda tiesību aizsardzību, pilsoniskas sabiedrības attīstību, izglītības, zinātnes, kultūras un veselības veicināšanu, slimību profilaksi, sporta atbalstīšanu, vides aizsardzību, palīdzības sniegšanu katastrofu gadījumos un ārkārtas situācijās un sabiedrības, it īpaši trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu sociālās labklājības celšanu. 2009. gadā Latvijā bija reģistrētas

⁷ Gaugere, K. (2005) „Pārskats par nevalstisko organizāciju sektoru Latvijā. 2004. gads”, 10.-11.lpp.

1334 sabiedriskā labuma organizācijas (sk. 5. zīmējumu), kas ir 12% no NVO kopskaita 2009. gadā.

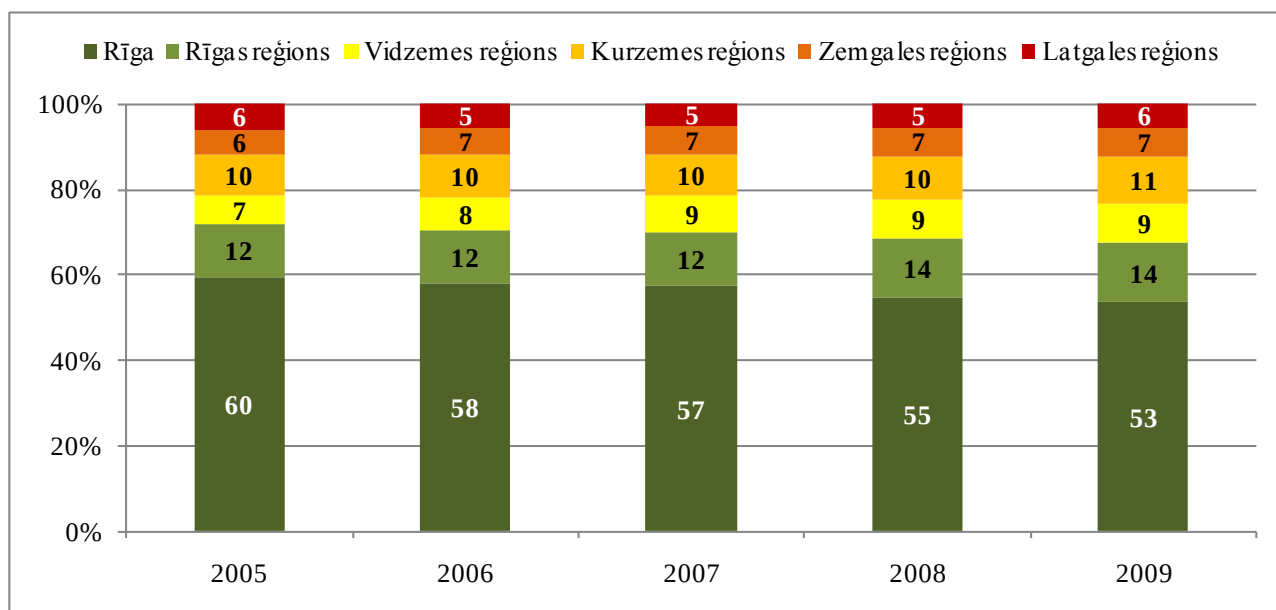
5. zīmējums

Sabiedriskā labuma organizācijas statusu ieguvušo NVO skaits (2005-2009)

Avots: Valsts ieņēmumu dienests.

Laika posmā no 2005. līdz 2009. gadam sabiedriskā labuma organizācijas statusu ieguvušo NVO īpatsvars no kopējo NVO skaita mazliet variē. Tā 2005. gadā sabiedriskā labuma organizācijas statusu bija ieguvušas 10% NVO, 2006. gadā – 13%, 2007. gadā – 12% un 2008. gadā – 13% NVO. Tas nozīmē, ka arī jaunās, nesen reģistrētās NVO laika gaitā cenšas iegūt sabiedriskā labuma organizācijas statusu. Kā redzams 6. zīmējumā, 2009. gadā 53% (713) sabiedriskā labuma organizācijas bija reģistrētas Rīgā, 14% (187) – Rīgas reģionā, 9% (124) – Vidzemes reģionā, 11% (144) – Kurzemes reģionā, 7% (92) – Zemgales reģionā un 6% (74) – Latgales reģionā.

6. zīmējums

Sabiedriskā labuma organizācijas statusu ieguvušo NVO reģionālais sadalījums (2005-2009)

Avots: Valsts ieņēmumu dienests.

Sabiedriskā labuma statusu ieguvušo NVO reģionālais sadalījums (sk. 6. zīmējumu) laika posmā no 2005. līdz 2009. gadam ir nedaudz līdzsvarojies, t.i., ir samazinājies Rīgas NVO īpatsvars un

palielināties reģionālo NVO īpatsvars no visām sabiedriskā labuma statusu ieguvušajām organizācijām. Tomēr, salīdzinot visu NVO reģionālo sadalījumu un sabiedriskā labuma organizāciju reģionālo sadalījumu, redzams, ka Rīgas NVO joprojām ir pārstāvētas proporcionāli vairāk, savukārt retāk sabiedriskā labuma organizāciju statusu ir pieguvušas Latgales NVO (sk. 2. un 6. zīmējumu). Šāda disproporcija ir saistīta gan ar augstāku Rīgas NVO kapacitāti nokārtot sabiedriskā labuma organizācijas statusu, jo tā iegūšanai ir izvirzītas īpašas prasības un NVO iesniegumu piešķirt statusu izskata Sabiedriskā labuma komisija, gan, iespējams, ar NVO darbības mērogu – jo lielāka un aktīvāka ir NVO, jo svarīgāk tai varētu būt iegūt sabiedriskā labuma organizācijas statusu.

1.2. NVO darbības jomu raksturojums

Atbilstoši pieejamajai informācijai par to, kādi ir katras Latvijā reģistrētās NVO darbības mērķi, visas Lursoft datu bāzē esošās biedrības un nodibinājumi tika sagrupēti pēc to galvenās darbības jomas, par pamatu izmantojot Latvijas Republikas Kultūras ministrijas sagatavoto NVO klasifikācijas projektu. Šis projekts paredz klasificēt NVO 11 grupās un 23 apakšgrupās, tomēr šī pētījuma nolūkiem klasifikācijai tika pievienotas vēl divas apakšgrupas (proti, nacionālās biedrības likumdošanas, interešu aizstāvības un politikas grupā un garīguma stiprināšana un reliģija kā atsevišķa, iepriekš neklasificēta apakšgrupa). Šīs nodaļas turpinājumā ir sniegts iegūtais NVO raksturojums pēc to darbības jomām.

Kopumā, skatoties 11 NVO darbības jomu grupu griezumā, vairāk biedrību un nodibinājumu reģistrētas tādās jomās kā (1) kultūra un atpūta, (2) attīstība un apsaimniekošana, (3) likumdošana, interešu aizstāvība un politika, (4) uzņēmēju un profesionālās asociācijas, (5) izglītība un pētniecība, (6) sociālie pakalpojumi un (7) filantropijas starpniecība un brīvprātīgā darba veicinātāji.

Aplūkojot NVO dalījumu to darbības jomas apakšgrupās, redzams, ka vairāk biedrību un nodibinājumu reģistrētas (1) sporta, (2) citas atpūtas un klubu, (3) īpašumu apsaimniekošanas, (4) kultūras un mākslas, (5) pilsoniskās un interešu aizstāvības organizāciju, (6) ekonomiskās, sociālās un kopienas (vietējās sabiedrības) attīstības un (7) profesionālo asociāciju apakšgrupās.

Kopumā 39% jeb 5209 NVO pārstāv kultūras un atpūtas jomu (skat. 7. zīmējumu). No tām 2270 (44%) ir dažādus sporta veidus pārstāvošas NVO, proti, sporta klubi, sporta skolas, dažādu sporta veidu komandas, kā arī dažādu sporta veidu federācijas un asociācijas. 1193 (23%) šīs jomas pārstāvošas NVO ietilpst kultūras un mākslas kategorijā – to darbība ir saistīta ar mūziku, dejām, teātri, kino, literatūru, foto un citiem virzieniem. Savukārt trešā daļa (33%) jeb 1746 ir vairāk vērstas uz brīvā laika pavadīšanu, bet nav tieši saistītas ar kultūru, mākslu vai sportu, piemēram, dažādas organizācijas, kuru darbība ir vērsta uz saturīga brīvā laika pavadīšanu vai kuru biedrus vieno kopējs hobijs, arī mednieku un makšķernieku biedrības un suņu, kaķu un citu mājdzīvnieku klubi.

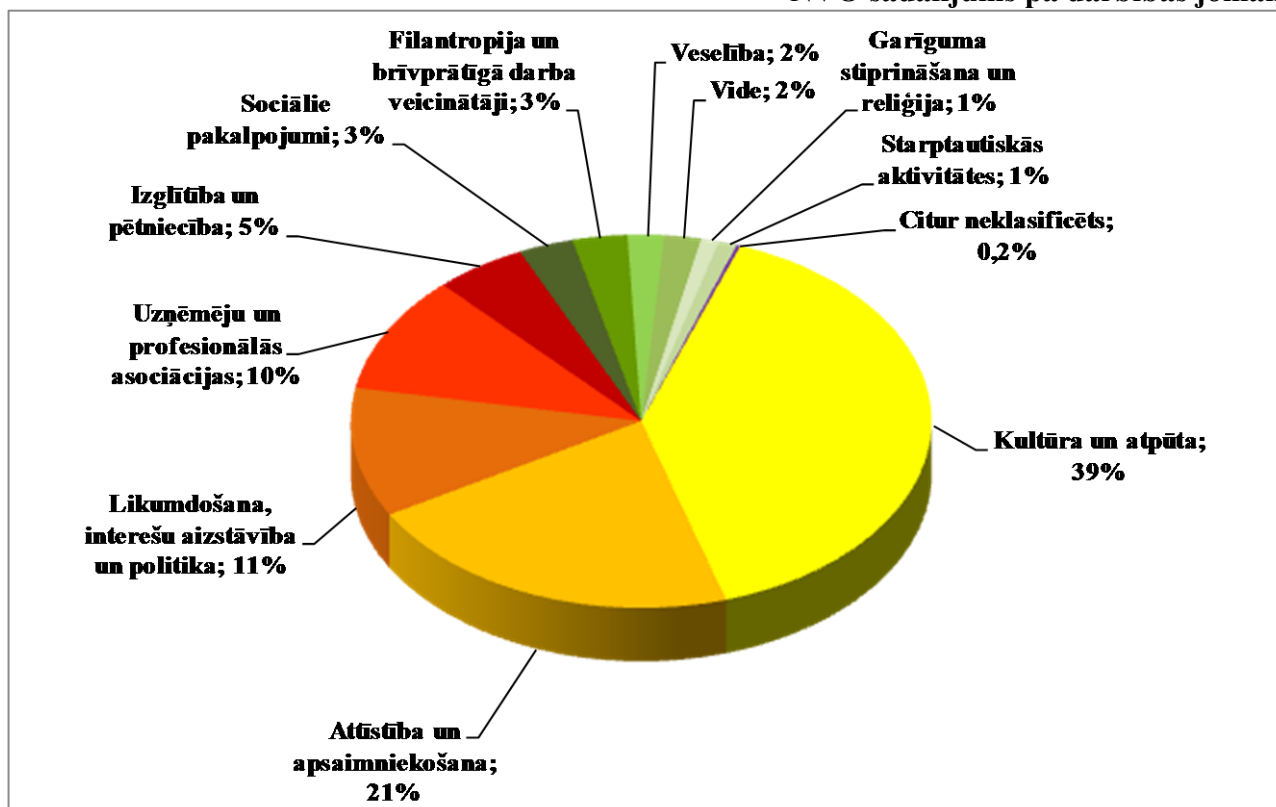
21% jeb 2777 NVO pārstāv attīstības un apsaimniekošanas jomu. Gandrīz divas trešdaļas (60% jeb 1674) ir biedrības un nodibinājumi, kuru darbība ir saistīta ar telpu un teritoriju apsaimniekošanu, piemēram, dzīvokļu īpašnieku un vasarnīcu īpašnieku biedrības, garāžu un laivu novietņu īpašnieku biedrības, dažādu kultūrvēsturisko ēku – baznīcu, piļu un muižu – atbalsta biedrības, dārzkopības biedrības, ezeru teritoriju apsaimniekošanas biedrības un biedrības, kuras apsaimnieko kādu konkrētu kapsētu. Savukārt 1103 (40%) šo jomu pārstāvošas NVO ietilpst ekonomiskās, sociālās un kopienas (vietējās sabiedrības) attīstības kategorijā, proti, tās ir NVO, kuru mērķis ir lauku sociāli ekonomiskās attīstības veicināšana vai konkrēta pagasta, pilsētas vai novada vispārējās attīstības veicināšana un atbalstīšana.

11% jeb 1478 NVO pārstāv likumdošanas, interešu aizstāvības un politikas jomu. Lielākā daļa (78% jeb 1152) ir biedrības un nodibinājumi, kuru darbība ir vērsta uz pilsoniskās un demokrātiskās sabiedrības veicināšanu – to mērķi ir veicināt atvērtas sabiedrības attīstību Latvijā, sekmēt pilsoniskās sabiedrības un tiesiskās valsts attīstību, kā arī aizstāvēt kādas sabiedrības grupas

intereses un tiesības, piemēram, pensionāru un politiski represēto biedrības, invalīdu un ar konkrētu slimību slimojošo atbalsta biedrības, skolēnu un studentu pašpārvaldes, studentu korporācijas, biedrības, kuru darbība ir vērsta uz bērnu, jauniešu, sieviešu, ģimeņu, patērētāju, kredītņēmēju un citu sabiedrības grupu interešu un tiesību aizstāvēšanu. 276 (19%) šīs jomas pārstāvošās NVO ietilpst nacionālo biedrību kategorijā – tās ir dažādu tautību biedrības, t.sk. latviešu, ja to galvenie mērķi ir nacionālās identitātes, kultūras un valodas stiprināšana. Bet 50 (3%) ir biedrības un nodibinājumi, kuru darbība ir tieši saistīta ar normatīvo aktu izstrādi un juridisko pakalpojumu sniegšanu.

7. zīmējums

NVO sadalījums pa darbības jomām

Avots: Lursoft sniegtie dati par NVO uz 22.02.2011.

10% jeb 1355 NVO pārstāv uzņēmēju un profesionālās asociācijas. Lielākā daļa (77% jeb 1040) ir konkrētu nozaru, profesiju asociācijas un biedrības, piemēram, Latvijas Ārstu biedrība, Latvijas Būvzinieņu savienība, Latvijas Pediatru asociācija, Latvijas Agronomu biedrība un daudz citas. Savukārt 315 (23%) šo jomu pārstāvošās NVO ir uzņēmēju biedrības un asociācijas, kuru aktivitātes nav saistītas ar konkrētu nozari, bet plašāk ar uzņēmējdarbības vides attīstību, mazo un vidējo uzņēmumu attīstību, sadarbības un partnerības veicināšanu. Šajā kategorijā iekļautas arī mežu īpašnieku biedrības.

5% jeb 726 NVO pārstāv izglītības un pētniecības jomu. No tām 135 (19%) ir pamata un vidējo izglītību pārstāvošās NVO – lielākoties tās ir konkrētu izglītības iestāžu atbalsta biedrības, piemēram, Liepājas Katoļu pamatskolas atbalsta biedrība, Rīgas Teikas vidusskolas atbalsta biedrība, „Fonds – skolai pie ezeriņa” un daudz citas. Šajā kategorijā iekļautas arī skolēnu vecāku biedrības. 46 (6%) šīs jomas pārstāvošās NVO ietilpst augstākās izglītības kategorijā – tās ir konkrētu augstskolu atbalsta biedrības, studējošo un augstskolu absolventu biedrības, kā arī biedrības un nodibinājumi, kuru mērķis ir veicināt izglītību Latvijā, lielākoties piešķirot stipendijas studentiem. Vairāk kā puse (58% jeb 421) ietilpst citās izglītības kategorijā – tās ir NVO, kuras nodrošina dažādas apmācības pieaugušajiem vai bērniem, kuru darbība ir vērsta uz plašāku atbalstu izglītībai vai kuras atbalsta konkrētu pirmsskolas izglītības iestādi vai sākumskolu, piemēram, Izglītības veicināšanas organizācija, „Biedrība Sākumskolu attīstības centrs”, Mūža izglītības centrs „Kalnciems” un citas. Savukārt 124 (17%) šo jomu pārstāvošās NVO ir saistītas ar pētniecību.

3,2% jeb 418 pārstāv sociālo pakalpojumu jomu. No tām lielākā daļa (81% jeb 339) ir biedrības un nodibinājumi, kas sniedz sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību dažādām sabiedrības grupām – maznodrošinātajiem, bāreņiem, daudz bērnu ģimenēm, invalīdiem un citām. 54 (13%) šīs jomas pārstāvošās NVO ietilpst negadījumu seku likvidēšanas un palīdzības kategorijā – tās ir brīvprātīgās ugunsdzēsēju biedrības, kā arī biedrības un nodibinājumi, kuru darbība ir vērsta uz drošības – satiksmes, bērnu, kaimiņu – veicināšanu un uz palīdzības sniegšanu bezvēsts pazudušo personu meklēšanā. Savukārt 25 (6%) šo jomu pārstāvošās NVO pamatdarbība ir vērsta uz uztura un ienākumu atbalstu dažādām mazaizsargātām sabiedrības grupām.

Tāpat 2,8% jeb 370 NVO pārstāv filantropijas starpniecības un brīvprātīgā darba veicinātāju jomu. Vairāk kā puse (64% jeb 237) no tām ir dažādi fondi, kuru darbība ir saistīta ar labdarību vai finansiāla atbalsta nodrošināšanu noteiktā mērķa grupām, piemēram, Latvijas Olimpniešu sociālais fonds, Vidzemes jauno talantu atbalsta fonds, Pulkveža Oskara Kalpaka piemiņas fonds, Anitas aknu transplantācijas fonds un citi. Bet pārējās 133 (36%) šo jomu pārstāvošās NVO ir biedrības un nodibinājumi, kuru pamatdarbība ir saistīta ar ziedojumu piesaistīšanu un to izmantošanu konkrētiem mērķiem, kā arī ar brīvprātīgā darba veicināšanu.

2,3% jeb 299 no Biedrību un nodibinājumu reģistrā reģistrētajām NVO pārstāv veselības pakalpojumu jomu, proti, tās ir biedrības un nodibinājumi, kas sniedz veselības aprūpes pakalpojumus, īsteno dažādas veselības veicināšanas aktivitātes un popularizē veselīgu dzīvesveidu, kā arī apvieno un atbalsta slimniekus ar konkrētām diagnozēm. Šajā kategorijā iekļautas arī veselības aprūpes iestāžu atbalsta biedrības, piemēram, Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīcas atbalsta fonds, Liepājas reģionālās slimnīcas atbalsta fonds un citas.

2,1% jeb 276 NVO pārstāv vides jomu. Lielākā daļa (85% jeb 235) no tām ir biedrības un nodibinājumi, kuru darbība ir vērsta uz vides aizsardzību, cilvēka un dabas harmonisku attiecību veicināšanu vai konkrētas vietas vides saglabāšanu. Bet pārējās 41 (15%) šo jomu pārstāvošā NVO ir biedrības un nodibinājumi, kas rūpējas par dzīvnieku aizsardzību, piemēram, par savvaļas dzīvnieku aizsardzību un to populācijas saglabāšanu, par dzīvnieku aizsardzību pret mocībām un cietsirdīgu izturēšanos, par bez pajumtes palikušo mājdzīvnieku glābšanu no fiziskas iznīcināšanas un bojāejas, kā arī gādība par šo dzīvnieku uzturēšanu un aprūpi.

1,4% jeb 190 no reģistrētajām NVO ir dažādas reliģiskās organizācijas un biedrības, kuru galvenās aktivitātes saistītas ar garīguma un kristīgo vērtību izplatību sabiedrībā. Tāpat 1% jeb 154 NVO pārstāv starptautisko aktivitāšu jomu – tā ir biedrības un nodibinājumi, kuru mērķis ir veicināt Latvijas un citu valstu sadarbību tirdzniecības, rūpniecības, kultūras un citās jomās, veicināt sadraudzību starp Latvijas un citu valstu pilsētām, kā arī īstenot dažādus starptautiskus projektus. Savukārt 0,2% jeb 32 NVO definētas kā iepriekš neklasificētas – tās ir biedrības un nodibinājumi, kuru darbība neatbilst nevienai no augstāk minētajām jomām.

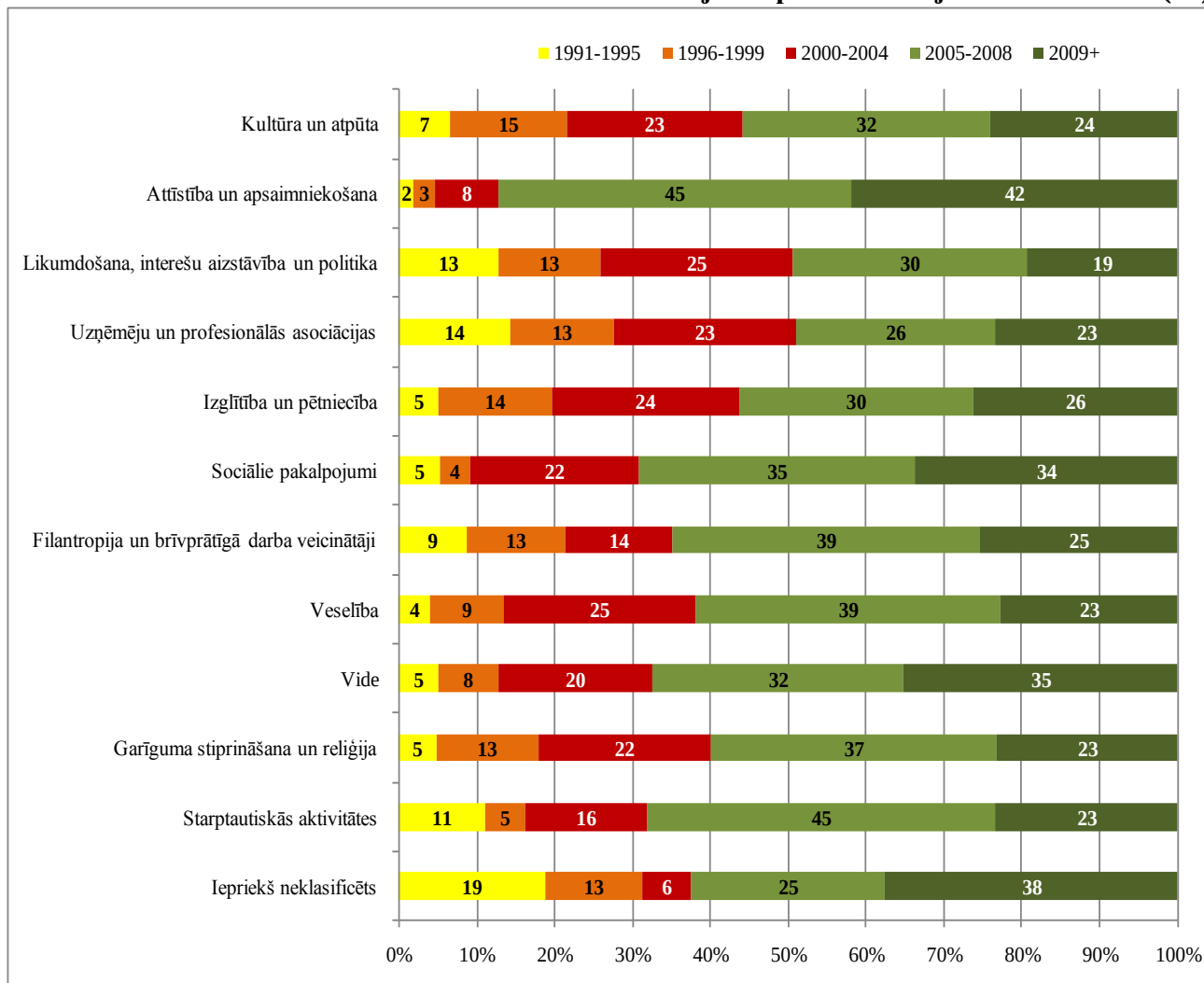
Kā redzams 8. zīmējumā, laika posmā no 1991. gada līdz 2004. gadam visvairāk reģistrētas uzņēmēju un profesionālās asociācijas, kā arī NVO likumdošanas, interešu aizstāvības un politikas jomā – attiecīgi 51% un 50% no katrā darbības jomā reģistrētajām. Līdz 2004. gadam 43% biedrību un nodibinājumu reģistrētas kultūras un atpūtas jomā un izglītības un pētniecības jomā, savukārt 40% – garīguma stiprināšanas un reliģijas jomā. Pārējās darbības jomās šajā laika posmā reģistrētas vidēji trešdaļa visu biedrību un nodibinājumu, izņemot attīstības un apsaimniekošanas jomu, kurā līdz 2004. gadam reģistrētas vien 13% no visām šīs jomas NVO.

Acīmredzamas izmaiņas biedrību un nodibinājumu sadalījumā pa darbības jomām vērojamas, sākot ar 2005. gadu. Piemēram, attīstības un apsaimniekošanas jomā to biedrību un nodibinājumu, kuru darbība ir saistīta ar telpu un teritoriju apsaimniekošanu, skaits sāk pieaugt jau 2005. gadā (līdz 2004. gadam ik gadu reģistrētas vidēji 19 šādas NVO, 2005. gadā – 87), bet straujš šādu NVO skaita pieaugums reģistrēts ar 2006. gadu – ik gadu vidēji 261. Līdzīga tendence vērojama ar NVO skaita izmaiņām ekonomiskās, sociālās un kopienas (vietējās sabiedrības) attīstības jomā. Proti, ja līdz 2004. gadam reģistrētas 113 šādas NVO (ik gadu vidēji 10), tad 2005. gadā reģistrēta jau 41, bet pēc 2006. gada – ik gadu vidēji 185. Šāda tendence lielā mērā ir izskaidrojama ar Latvijas

iestāšanos Eiropas Savienībā, kam sekoja biedrībām un nodibinājumiem sniegtā iespēja pretendēt uz konkrētu Eiropas Savienības institūciju finansējumu dažādu programmu ietvaros konkrētu mērķu sasniegšanai (piemēram, dalībai atbalsta programmā LEADER noteikta apvidus NVO un pašvaldībām ir jādibina kopīga reģiona attīstības biedrība).

8. zīmējums

NVO sadalījuma pa darbības jomām dinamika (%)

Avots: Lursoft sniegtie dati par NVO uz 22.02.2011.

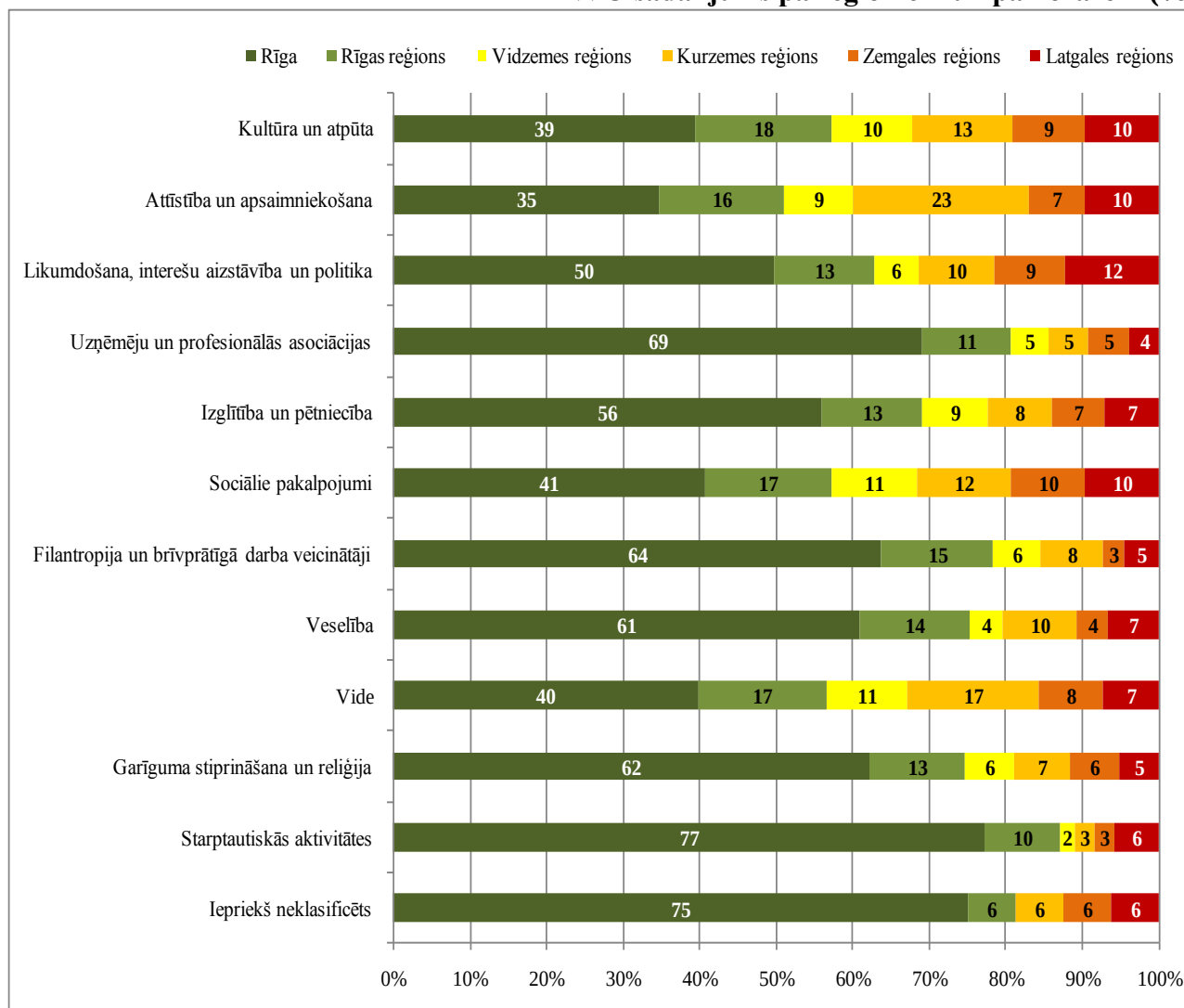
Līdzīga tendence ir vērojama arī ar NVO skaita izmaiņām vides jomā – ja no 1991. gada līdz 2004. gadam reģistrētas 79 vides aizsardzības un 11 dzīvnieku aizsardzības NVO, tad laika posmā no 2005. gada līdz 2010. gadam reģistrēto NVO skaits ir attiecīgi 149 un 30. Līdz ar Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā pieaug arī to biedrību un nodibinājumu, kuri pārstāv starptautisko aktivitāšu jomu, skaits – ja no 1991. gada līdz 2004. gadam reģistrētas 49 šāda veida NVO, tad no 2005. gada līdz 2010. gadam reģistrēto skaits ir 103 NVO.

Savukārt NVO skaita izmaiņas sociālo pakalpojumu jomā saistāmas gan ar Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā, gan arī ar valsts ekonomisko situāciju. Ja līdz 2004. gadam tika reģistrētas 90 (vidēji ik gadu 8) biedrības un nodibinājumi, kas sniedz sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību dažādām sabiedrības grupām, tad no 2005. gada līdz 2010. gadam tika reģistrētas 243 (vidēji ik gadu 41) šādas NVO. Jāatzīmē, ka straujāka šādu NVO skaita pieaugums bija 2009. un 2010. gadā, kad līdz ar valsts ekonomikas lejupslīdi sabiedrībai aktuāla kļuva dažādu sociālo jautājumu risināšana. 2009. un 2010. gadā pieaudzis arī to NVO, kuru pamatdarbība ir vērsta uz uztura un ienākumu atbalstu dažādām mazaizsargātām sabiedrības grupām, skaits – ja līdz 2008. gadam tika reģistrētas 7 šādas NVO, tad 2009. un 2010. gadā – attiecīgi 6 un 11.

Izvērtējot dažādu jomu NVO sadalījumu pa reģioniem, jāsecina, ka lielākā daļa atsevišķu jomu NVO ir reģistrētas tieši Rīgā (skat. 9. zīmējumu). Piemēram, Rīgā darbojas 77% (119) no visām NVO, kas pārstāv starptautisko aktivitāšu jomu, 69% (937) no visām uzņēmēju un profesionālajām asociācijām, 64% (236) no visām NVO, kas pārstāv filantropijas starpniecības un brīvprātīgā darba veicinātāju jomu, 62% (118) no visām biedrībām un nodibinājumiem, kas pārstāv garīguma stiprināšanas un reliģijas jomu, kā arī 61% (182) no visām NVO, kas pārstāv veselības pakalpojumu jomu.

9. zīmējums

NVO sadalījums pa reģioniem un pa nozarēm (%)

Avots: Lursoft sniegtie dati par NVO uz 22.02.2011.

Ja 41% (170) no visām biedrībām un nodibinājumiem, kas pārstāv sociālo pakalpojumu jomu, reģistrētas Rīgā, tad vidēji vienāds skaits pārējo šīs jomas NVO darbojas citos Latvijas reģionos – vidēji 50 biedrības un nodibinājumi katrā. Salīdzinoši liels vides jomā strādājošās biedrības un nodibinājumi reģistrēti ne vien Rīgā (40% jeb 109), bet arī Rīgas reģionā (17% jeb 46) un Kurzemes reģionā (17% jeb 47). Vismaz viena vides un dzīvnieku aizsardzības biedrība ir reģistrēta 17 no 28 Rīgas reģiona novadiem un 11 no 20 Kurzemes reģiona novadiem – turklāt Kurzemes reģionā vairāk šādu NVO ir Talsu un Grobiņas novados, kā arī Liepājā.

Arī kultūras un atpūtas jomas NVO vairāk reģistrētas ne tikai Rīgā (39% jeb 2050), bet arī Rīgas reģionā (18% jeb 937) un Kurzemes reģionā (13% jeb 680). Savukārt vairāk biedrību un nodibinājumu, kas pārstāv attīstības un apsaimniekošanas jomu, reģistrētas Rīgā (35% jeb 964), Kurzemes reģionā (23% jeb 641) – 421 no tām Liepājā – un Rīgas reģionā (16% jeb 455).

Ja puse likumdošanas, interešu aizstāvības un politikas jomas NVO vairāk reģistrētas Rīgā (50% jeb 736), tad vairāk šīs jomas NVO ir arī Rīgas reģionā (13% jeb 192) un Latgales reģionā (12% jeb 180). Latgales reģionā vairāk šādu NVO ir Daugavpilī un Rēzeknē, kā arī Balvu novadā.

Jāatzīmē, ka Biedrību un nodibinājumu reģistrā reģistrēto izglītības un pētniecības jomas NVO raksturojums liecina par augstākās izglītības un pētniecības nozaru koncentrēšanos Rīgā. Ja 42% (57) no visām biedrībām un nodibinājumiem, kas ietilpst pamata un vidējās izglītības kategorijā, reģistrētas Rīgā, tad vidēji vienāds skaits pārejo šīs kategorijas NVO darbojas citos Latvijas reģionos – vidēji 12 biedrības un nodibinājumi katrā. Savukārt lielākā daļa biedrību un nodibinājumu, kas ietilpst augstākās izglītības un pētniecības kategorijās, reģistrētas Rīgā – attiecīgi 74% un 75%.

Lai gan precīzu datu par sabiedriskā labuma organizāciju sadalījumu pēc dažādām darbības jomām pētījuma īstenošanas laikā iegūt neizdevās, NVO aptaujā iegūtā informācija rāda, ka tās biežāk darbojas sociālo un veselības pakalpojumu jomā, kultūras un atpūtas, izglītības un pētniecības, vides aizsardzības jomā un likumdošanas, interešu aizstāvības un politikas jomā. Ļoti maz sabiedriskā labuma organizācijas darbojas reģionālās attīstības un apsaimniekošanas jomā, kā arī pārstāv uzņēmēju vai profesionālās asociācijas, kas kopumā veido būtisku NVO sektora daļu.

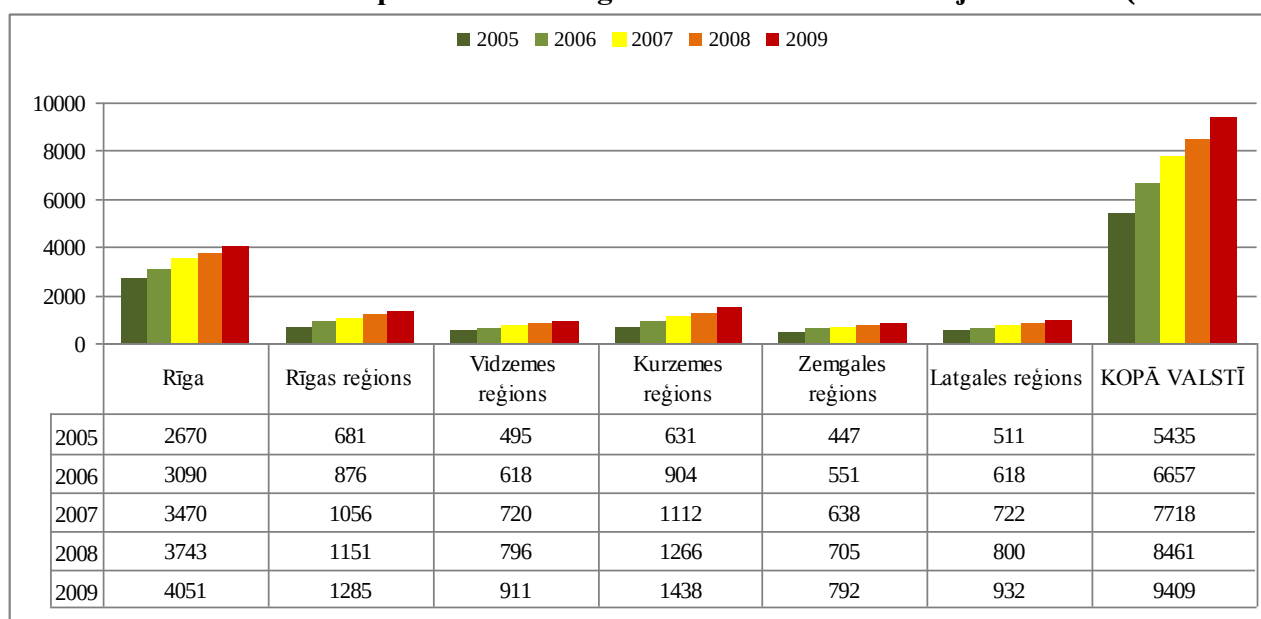
1.3. NVO saimnieciskā aktivitāte

Iepriekšējās sadaļās aplūkoti dati raksturo NVO sektora darbības jomas un dibināšanas intensitāti, taču nesniedz informāciju par to aktivitāti. Tomēr atkarībā no darbības mērķa NVO aktivitāte var būt ļoti atšķirīga. Tādējādi šajā sadaļā ir aplūkoti vairāki rādītāji, kas ļautu spriest par to NVO skaitu, kas faktiski darbojas Latvijā. Tā pirmais no šiem rādītājiem ir NVO skaits, kas ir iesniegušas gada pārskatus. Var uzskatīt, ka tādējādi šīs NVO, neskatoties uz savu ieņēmumu apmēru, apliecina, ka tās turpina savu darbību. Otrais rādītājs ir saimniecisko darbību veicošo NVO skaits, t.i., šīs organizācijas sniedz arī maksas pakalpojumus. Trešais rādītājs ir NVO, kuras reģistrējušās kā PVN apliekamās personas, proti, to ieņēmumi no saimnieciskās darbības ir sasnieguši noteiktu apjomu (līdz 2009. gada 1. oktobrim – 10 000 latus 12 mēnešu posmā).

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta (VID) informāciju par biedrību un nodibinājumu skaitu, kas iesnieguši gada pārskatus (sk. 10. zīmējumu), 2009. gadā darbojās 84% reģistrēto NVO (līdz 2009. gada beigām bija reģistrētas 11 202 NVO, pārskatus par 2009. gadu iesniegušas 9409 NVO).

10. zīmējums

Gada pārskatus iesniegušo biedrību un nodibinājumu skaits (2005-2009)

Avots: Valsts ieņēmumu dienests, informācijas avots: 2005.-2006.gadā – Biedrību un nodibinājumu gada pārskats; 2006.-2009.gadā - Biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskats.

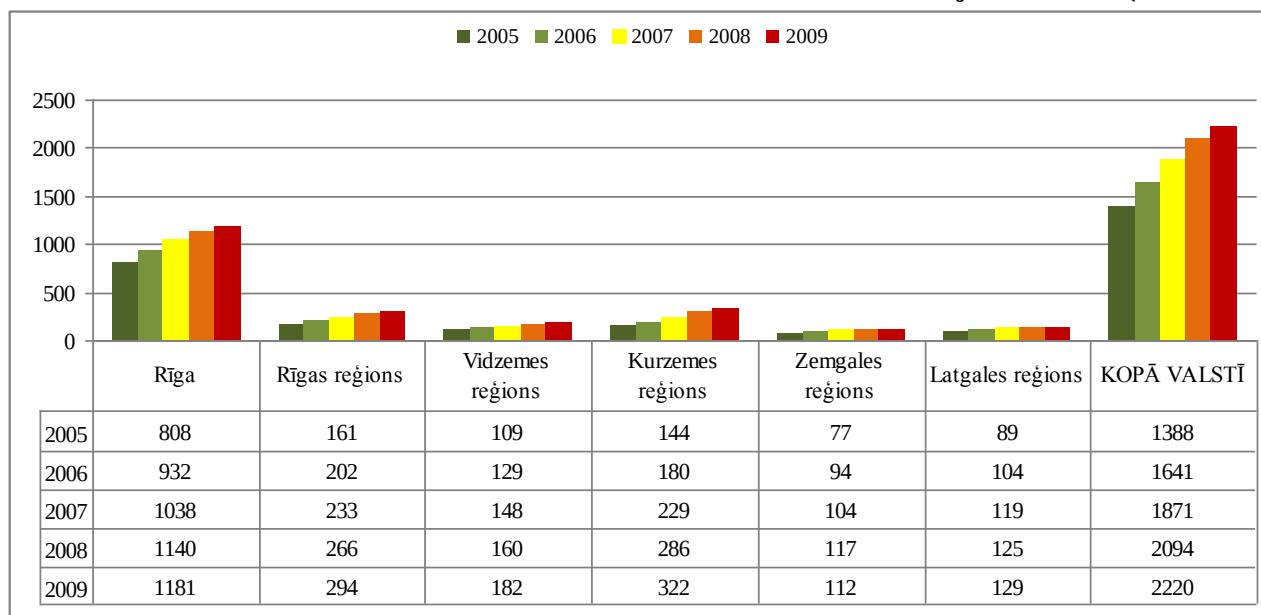
Mazāks gada pārskatus iesniegušo NVO īpatsvars ir bijis Rīgā (77%) un Rīgas reģionā (78%), savukārt citos reģionos gada pārskatus VID iesniegušas vairāk kā 90% NVO (Latgalē – 99%, Vidzemē – 96%, Kurzemē – 95% un Zemgalē – 92%).

Savukārt ieņēmumus no saimnieciskās darbības 2009. gada pārskatā ir uzrādījušas 20% NVO (jeb 24% to NVO, kas iesniegušas gada pārskatu). Lai gan saimniecisko darbību veikušo NVO faktiskais skaits katru gadu pieaug, aplūkojot to relatīvo īpatsvaru, t.i., kādu daļu no visām NVO veido tās, kas veic saimniecisko darbību, redzams, ka šis rādītājs ir palicis praktiski nemainīgs. Tā 2005. gadā ieņēmumus no saimnieciskās darbības uzrādīja 26% NVO, kas iesniegušas gada pārskatus, 2006. gadā – 25%, 2007. gadā – 24%, 2008. gadā – 25% un 2009. gadā – 24%.

Kopumā 2009. gadā saimniecisko darbību bija veikušas 2220 NVO (sk. 11. zīmējumu). Biežāk ieņēmumus no saimnieciskās darbības 2009. gadā ir uzrādījušas NVO, kas darbojas Rīgā (29% no tām, kas iesniegušas gada pārskatus), Rīgas reģionā (23% no gada pārskatus iesniegušajām NVO) un Kurzemes reģionā (22%). Kopumā var secināt, ka biežāk saimniecisko darbību veic tās NVO, kas reģistrētas ekonomiski aktīvākajos Latvijas reģionos, kas atrodas tuvāk Rīgai vai kur ir ekonomiski spēcīgi vietējie centri (piemēram, Kurzeme). Tādējādi saimniecisko darbību veicošo NVO īpatsvars pakāpeniski samazinās mazāk aktīvajos reģionos – Vidzemē saimniecisko darbību veic 20% NVO un Zemgalē un Latgalē – 14% NVO, kas iesniegušas gada pārskatus.

11. zīmējums

Saimniecisko darbību veicošo biedrību un nodibinājumu skaits (2005-2009)

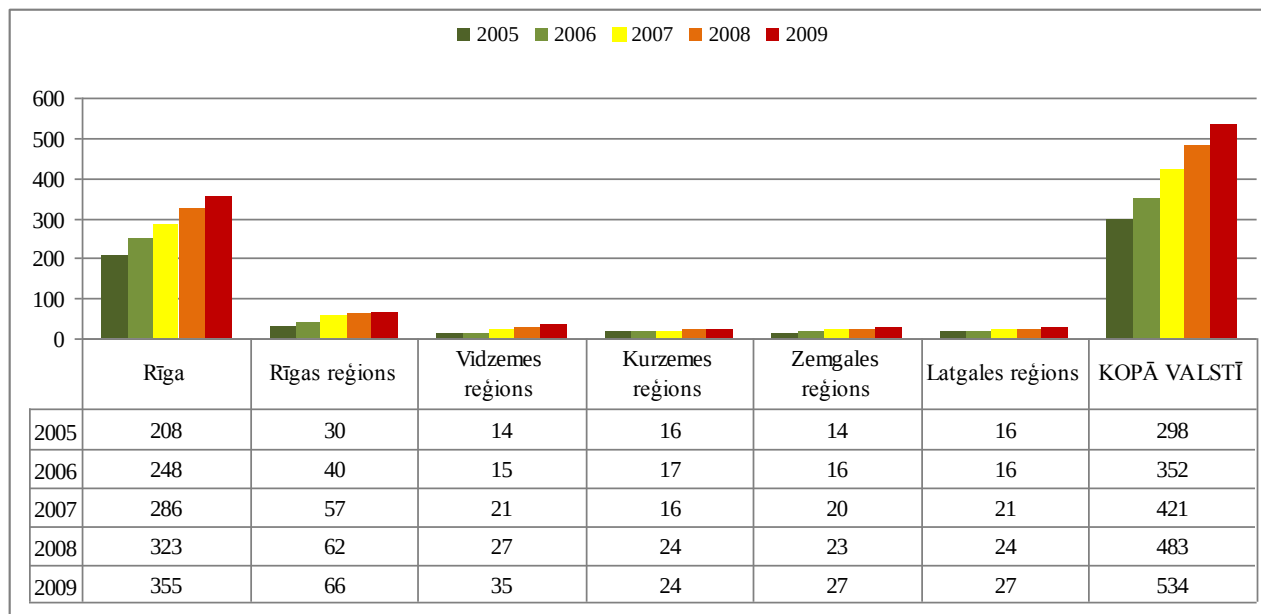

Avots: Valsts ieņēmumu dienests, informācijas avots: 2005.-2006.gadā – Biedrību un nodibinājumu gada pārskats; 2006.-2009.gadā - Biedrību, nodibinājumu un arodbiedrību gada pārskats.

Likums „Par pievienotās vērtības nodokli” nosaka, ka gadījumos, ja kāda fiziska vai juridiska persona veic saimniecisko darbību, tai ir jāreģistrējas kā PVN maksātājai. Tomēr likumā ir noteikta arī robeža, kuru nepārsniedzot par PVN maksātāju var reģistrēties brīvprātīgi. Savukārt, ja ieņēmumi no saimnieciskās darbības pārsniedz šo robežu, PVN maksātāju reģistrā ir jāreģistrējas obligāti. Līdz 2010. gada beigām fiziskai vai juridiskai personai bija jāreģistrējas kā PVN apliekamai personai, ja tās ieņēmumi no saimnieciskās darbības 12 mēnešu posmā pārsniedza 10 000 latus, bet no 2011. gada 1. janvāra stājās spēkā jauna norma – obligāti jāreģistrējas tad, ja ieņēmumi no saimnieciskās darbības pārsniedz 35 000 latus. Tādējādi šajā rezultātu pārskatā analizētie dati atspoguļo vēl to situāciju, kāda saistībā ar PVN maksāšanu pastāvēja NVO sektorā pirms minēto likuma grozījumu stāšanās spēkā.

Jāatzīmē, ka minētās normas izmaiņām likumā „Par pievienotās vērtības nodokli” būtu jāatvieglo NVO darbība, jo vairākos iepriekšējos NVO sektora pētījumos ir konstatēts, ka PVN ir viens no tiem nodokļiem, kas gan finansiālajā, gan administratīvajā ziņā rada būtisku slogu.

12. zīmējums

PVN apliekamās personu grupā reģistrējušos biedrību un nodibinājumu skaits (2005-2009)

Piezīme: 2005. – 2009. gadā PVN maksātāju reģistrā bija jāreģistrējas, ja ieņēmumi no saimnieciskās darbības pārsniedza 10 000 latus 12 mēnešu posmā.

Avots: Valsts ieņēmumu dienests.

Kā pievienotās vērtības nodokļa (PVN) apliekamās personas 2009. gadā kopumā bija reģistrējušās 534 NVO, t.i., 24% no saimniecisko darbību veicošajām NVO jeb 6% NVO, kas iesniegušas gada pārskatu (sk. 12. zīmējumu). 2009. gadā PVN apliekamo personu reģistrā bija reģistrējušās 9% Rīgas NVO, kas iesniegušas attiecīgā gada pārskatu, 5% Rīgas reģiona, 4% Vidzemes reģiona, 3% Zemgales un Latgales reģiona un 2% Kurzemes reģiona NVO.

Salīdzinot NVO īpatsvaru, kas ir PVN apliekamās personas, redzams, ka šo NVO proporcija no kopējā gada pārskatus iesniegušo organizāciju skaita 2005. – 2009. gadā ir palikusi praktiski nemainīga – tā svārstās 5-6% robežās. Tas nozīmē, ka tā ir maza un praktiski nemainīga NVO daļa, kuru saimnieciskajai darbībai un attiecīgi – grāmatvedības kārtošanai papildu administratīvo slogu radīja PVN uzskaitē un maksājumi, savukārt ar 2009. gada 1. oktobri šim administratīvajam slogam būtu jāsamazinās.

Vienlaikus šajā nodaļā aplūkoti dati rāda, ka NVO sektoru raksturo salīdzinoši neliels skaits saimnieciski aktīvu NVO, savukārt lielākais vairums organizāciju darbojas, balstoties uz citiem ieņēmumu avotiem. NVO finansiālais nodrošinājums sīkāk aplūkots šī ziņojuma 5. nodaļā, savukārt turpmākās sadaļas ir veltītas NVO darbības kvalitatīvam raksturojumam – darbības veidiem un sasniegtajiem rezultātiem.

2. Vispārējs NVO darbības raksturojums

Iepriekšējā nodaļā aplūkoti statistikas dati liecina, ka NVO darbības aktivitāte Latvijā ir atšķirīga un samērā maz ir tādu organizāciju, kas savu darbību izvērš aktīvi un sniedz arī maksas pakalpojumus, t.i., nodarbojas ar saimniecisko darbību. Kopumā NVO var attīstīt savas aktivitātes dažādos virzienos, un NVO darbība no šāda aspekta tiks aplūkota gan šajā, gan nākamajā nodaļā. Šīs nodaļas ietvaros tiks aplūkota vispārējā informācija – NVO darbības intensitāte, to darbību sekmējošie un kavējošie faktori, iedzīvotāju motivācija darboties NVO, kā arī rezultāti – NVO pašvērtējums par savu spēju ietekmēt dažādas sabiedriskās dzīves norises. Savukārt šī ziņojuma 3. nodaļā ir sniegts izvērsts NVO darbības raksturojums, aplūkojot sadarbību ar dažādām ārējo agentu grupām – citām NVO, uzņēmumiem, pašvaldībām, valsts amatpersonām un sabiedrību kopumā. Sadarbība ar ārējiem aģentiem tiks aplūkota no sadarbības kvalitatīvā rakstura

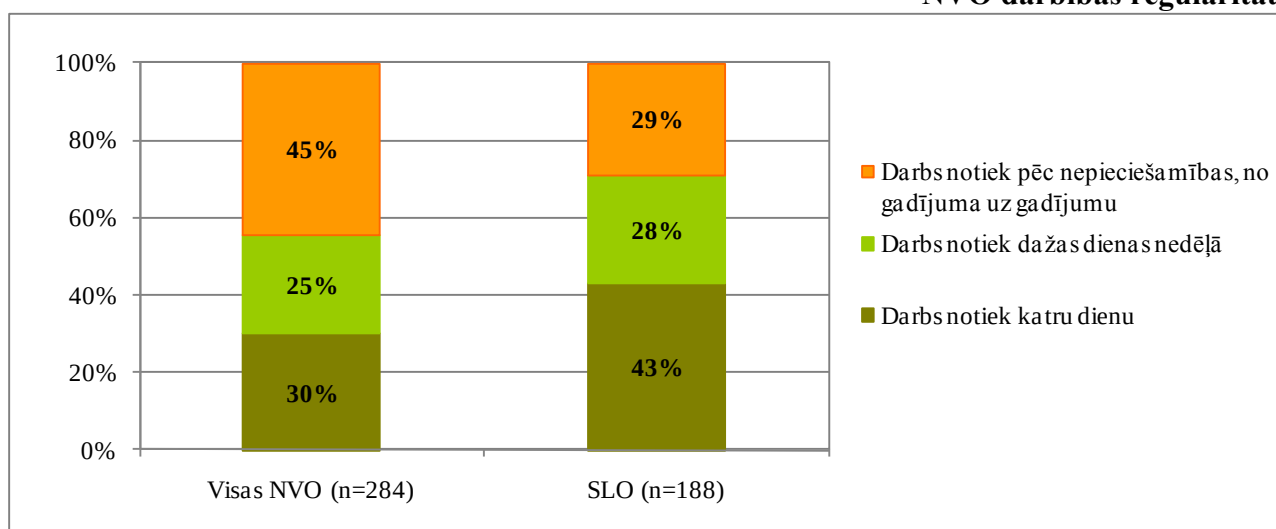
perspektīvas – ieinteresētības, sadarbības stabilitātes u.tml. aspektiem, savukārt sadarbība NVO sektora finansiālajam atbalstam ir 5. nodaļas temats.

2.1. Darbības intensitāte

Pētījuma ietvaros veiktā NVO aptauja ļauj noteikt gan NVO darbības intensitāti, gan tās saistību ar dažādām NVO raksturojošām pazīmēm. Pirmā no pētāmajām pazīmēm ir NVO pašvērtējums, cik regulāri notiek tās darbība, un otra pazīme – laika perspektīva, kādā NVO plāno savu darbību, proti, vai darbības plāns ir īstermiņa vai ilgtermiņa.

Kā redzams 13. zīmējumā, 30% aptaujāto NVO darbs notiek katru dienu un vēl 25% – vairākas dienas nedēļā, savukārt 45% NVO darbojas pēc nepieciešamības, piemēram, biedru pieprasījuma, aktualizējoties kādai problēmai, sezonas, reaģējot uz publiskajā telpā notiekošo u.tml. Tās, NVO, kas ir ieguvušas sabiedriskā labuma statusu (SLO), ir aktīvākas – 43% šo NVO darbojas katru dienu un 28% – dažas dienas nedēļā.

13. zīmējums
NVO darbības regularitāte

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Aplūkojot NVO pēc to raksturojošām iezīmēm, redzams, ka pastāv atšķirības atkarībā no NVO darbības jomas, ieņēmumu lieluma, darbības mēroga un citām saistītām pazīmēm. **NVO darbības intensitāte ir augstāka** (sk. arī 14. zīmējumu):

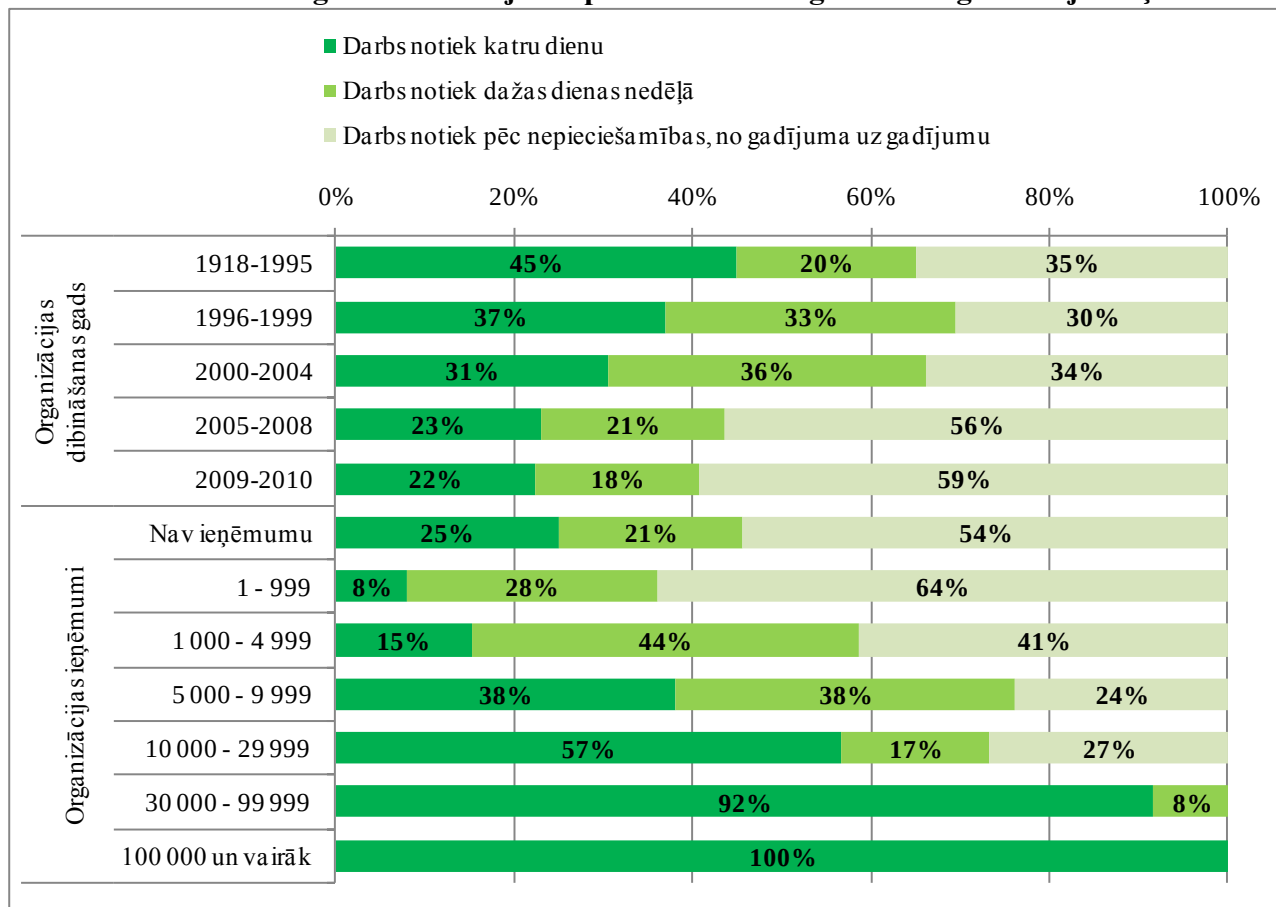
- ja tā darbojas vismaz viena Latvijas reģiona vai plašākā mērogā,
- jo ilgāk tā darbojas (visaktīvāk darbojas NVO, kas dibinātas līdz 1995. gadam),
- ja organizācijā ir nodarbināts vismaz viens algots darbinieks,
- jo lielāki ir NVO ieņēmumi, un
- noteiktas darbības jomas pārstāvošās NVO.

NVO ikdienas darbs norit aktīvāk, ja tā darbojas (1) biznesa un profesionālo asociāciju, (2) sociālo pakalpojumu, (3) likumdošanas, interešu aizstāvības un politikas un (4) izglītības un pētniecības jomās.

Visas iepriekš minētās pazīmes rāda, ka aktīvāk darbojas NVO, kurām ir augstāka institucionālā, cilvēkresursu un attiecīgi – finanšu kapacitāte, kuras pārstāv spēcīgas interešu aizstāvības organizācijas, vai arī jomas, kurās daudzus gadus notiek cieša NVO sektora un valsts un pašvaldību iestāžu sadarbība vai kurās sabiedrības specifisko grupu pieprasījums rada vajadzību pēc šauri fokusētiem un publiskajam piedāvājumam alternatīviem pakalpojumiem (sociālā un izglītības jomas).

14. zīmējums

NVO darbības regularitāte dalījumā pēc dibināšanas gada un organizācijas ieņēmumiem

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis.

Bāze: visas NVO, n=284

Fokusa grupu diskusijās un NVO vadītāju intervijās iegūtā informācija liecina, ka veiksmīgāka sadarbība ar dažādiem ārējiem aģentiem NVO izveidojas tad, ka NVO pašai ir skaidri tās darbības mērķi un vēlamais rezultāts. Bieži vien NVO definēto darbības mērķu sasniegšanai ir nepieciešams ieguldīt daudz darba un laika, tādējādi ir svarīgi, lai NVO mērķtiecīgi plāno savu darbību un novērtē mērķu sasniegšanai nepieciešamos resursus. Tas nozīmē, ka būtu jāplāno savs darbs ilgākam laika posmam.

NVO aptaujas ietvaros tika noskaidrots, kādam laika posmam **NVO plāno savu darbību** (sk. 15. zīmējumu). Tikai 14% NVO plāno darbību ilgākam termiņam – vairāk kā trīs gadus uz priekšu. Šādam laika posmam darbību biežāk plāno:

- NVO, kas dibinātas līdz 1999. gadam,
- noteiktu darbības jomu NVO: uzņēmēju un profesionālās asociācijas (31%), sociālo pakalpojumu (23%) un reģionālās attīstības un apsaimniekošanas (23%) jomu NVO.

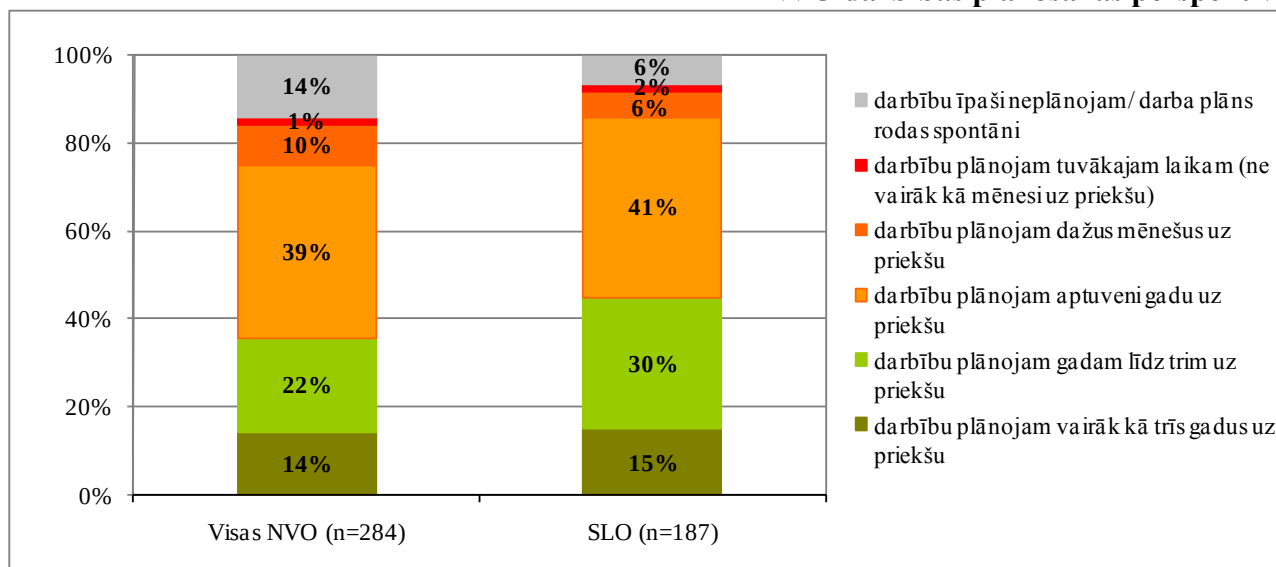
Kā redzams 15. zīmējumā, darbību no viena līdz trīs gadiem uz priekšu plāno 22% NVO un 30% to NVO, kas ir ieguvušas sabiedriskā labuma statusu. Šādam laika posmam visbiežāk darbību plāno (1) vides un (2) likumdošanas, interešu aizstāvības un politikas jomā darbojošās NVO.

Darbību aptuveni gadu uz priekšu plāno 39% NVO. Šādam laika posmam darbu plāno (1) izglītības un pētniecības, (2) daļa reģionālās attīstības un apsaimniekošanas, (3) kultūras un atpūtas un (4) veselības jomā darbojošās NVO.

Īsākam laika posmam par gadu vai darbību vispār neplāno (darba plāns rodas spontāni) tādām NVO, kas darbojas nelielā apvidū – kādas pilsētas mikrorajona, kāda ciema vai pagasta mērogā un kurām ir mazi ieņēmumi (līdz 999 latiem gadā).

15. zīmējums

NVO darbības plānošanas perspektīva

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Iepriekš analizētie aptaujas dati rāda, ka NVO darbības plānošana ir cieši saistīta gan ar organizācijas lielumu un darbības mērogu, gan darbības jomu. Tās NVO, kuru darbības mērķu sasniegšanā ir jāiegulda lielākas pūles un resursi, kurām ir ievērojama iepriekšējā darba pieredze un kuras strādā sabiedrības vai ļoti spēcīgu interešu grupu pārstāvniecības jomās, plāno savu darbību vairāk kā gadu uz priekšu.

2.2. NVO darbību virzošie un kavējošie faktori

NVO darbības intensitāte, kas tika raksturota iepriekšējā sadaļā, ir atkarīga no virknes faktoru, kas stimulē vai tieši otrādi – kavē NVO darbību. Apkopojot NVO aptaujā iegūtos viedokļus, redzams, ka **NVO darbību sekmē** sadarbība ar ārējiem aģentiem un finanšu resursu pieejamība. Tā, piemēram, aptaujātās NVO uzskata, ka viņu organizācijai visvairāk palīdz attīstīties sadarbība ar pašvaldībām (48%), citām NVO (45%), sabiedrību un uzņēmējiem (38%) un iespēja īstenot ES fondu projektus (32%). Visu šo minēto faktoru savstarpējo ietekmi spilgti raksturo kāda NVO biedra pieredze, kurš atzīst, ka, pateicoties Eiropas Savienības finansējumam, kas sniedz stabilitāti, un organizācijas aktivitātei, palielinās sabiedrības uzticēšanās organizācijai un iesaistīšanās tās darbā.

[Organizācijai palīdz attīstīties] tas, ka ir šīs Eiropas Savienības finansējuma iespējas. Tas, ka cilvēki paliek atvērtāki un vairāk iesaistās organizācijas darbībā. Tas, ka darbojamies jau vairākus gadus un neesam tikko nodibināti, neapšaubāmi ir liels pluss. Gan kontaktu bāze, gan arī tas, ka cilvēki redz, ka mēs neesam vienas dienas organizācija.

Citus iespējamus NVO darbību sekmējošos faktorus aptaujas dalībnieki piemin retāk. Tā sadarbību ar plašsaziņas līdzekļiem kā NVO attīstību veicinošu atzīst 24%, sadarbību ar vietējām skolām – 17%, iespēju piedalīties nacionāla līmeņa pasākumos – 14%, sadarbību ar ministrijām un citām iestādēm – 12% un pētniekiem – 8%.

Aplūkojot iepriekš nosauktos NVO attīstību veicinošos faktorus, redzams, ka nepastāv būtiskas atšķirības starp to, kādus apstākļus par attīstību veicinošiem uzskata sabiedriskā labuma organizācijas un visas NVO kopumā. Tomēr pastāv zināmas atšķirības, kuri faktori biežāk nosaukti kā attīstību veicinoši, aplūkojot NVO dalījumā pēc darbības nozares (turpinājumā nosaukti veicinošie faktori, kas ievērojami augstāki par vidējo rādītāju):

- kultūras un atpūtas jomas NVO darbību sekmē sadarbība ar pašvaldību;

- līdzīga situācija ir sociālo pakalpojumu jomā, kur sadarbība ar pašvaldību un uzņēmējiem iegūst būtiski nozīmīgu lomu;
- veselības jomas NVO galvenais attīstību sekmējošais faktors ir sadarbība ar citām NVO;
- vides jomas NVO attīstību veicina sadarbība ar sabiedrību;
- NVO, kas darbojas reģionālās attīstības un apsaimniekošanas jomā, nosauc trīs galvenos darbību sekmējošos faktorus: iespējas īstenot ES fondu projektus, sadarbību ar pašvaldībām un sabiedrību;
- likumdošanas, interešu aizstāvības un politikas jomas NVO attīstību veicina sadarbība ar Saeimas deputātiem un ministriem un sadarbība ar ministrijām un citām publiskās pārvaldes iestādēm;
- līdzīgā situācijā ir uzņēmēju un profesionālo asociāciju NVO, kuru darbību veicina sadarbība ar ministrijām un citām publiskās pārvaldes iestādēm.

Apkopojot iepriekš minēto informāciju, redzams, ka NVO darbību sekmē sadarbība ar to grupu vai pieejamība tiem resursiem, kas vislabāk palīdz sasniegt NVO darbības mērķi un uzdevumus.

Aplūkojot **NVO darbību kavējošos faktorus**, fokusa grupu diskusijās un NVO vadītāju intervijās iegūtā informācija ļauj nosaukt septiņus būtiskus aspektus:

1. Straujas, nepilnīgi izplānotas dažādu jomu (piemēram, sociālās, veselības pakalpojumu, kultūras jomas u.tml.) rīcībpolitikas izmaiņas, ko izsauc sociāli ekonomiskā situācija valstī un kam seko sasteigti, ar sociālajiem partneriem un sabiedrību kopumā neizdiskutēti valdības lēmumi, kā arī īstenotās politikas nekonsekvence – biežas, brīžiem savstarpēji pretrunīgas politikas izmaiņas;
2. Pieejamā finansējuma nestabilitāte – atkarība no īsā laika posmā pieejamiem finanšu avotiem finansējuma pieejamības intensitātes straujas izmaiņas ('kampaņveidīgums'), kā rezultātā var būt nepieciešama strauja NVO darbības pārplānošana un tuvākajam laikam izvirzīto uzdevumu izpildes atlikšana uz vēlāku laiku.

Galvenā grūtība, ko es redzu Latvijā, ka visi projekti, kur kaut ko varētu realizēt, ir uz gadu. Tu tā kā to aktivitāti sasniedz un viss – ko tālāk? Projektu neilglaicīgums.

NVO, atsaucoties uz citu ES valstu pieredzi, atzīst, ka arī Latvijā būtu nepieciešams valsts finansējums NVO sektoram, kas palīdzētu nodrošināt to pamatdarbību. Finansējuma nestabilitāte ir arī viens no faktoriem, kas stimulē lielāku NVO pievēršanos saimnieciskajai darbībai un pakalpojumu sniegšanai par maksu, piemēram:

Kad rakstām projektu, jau skatāmies, kā šis projekts varētu strādāt pēc tam par labu mums. Kā mēs varētu pelnīt naudu ar to pēc tam. [...] Arī domājam, ka pēc tam mēs ar to varēsim pelnīt naudu. Attīstām saimniecisko darbu, cenšamies apiet visādus ierobežojumus, ja mums visam pretim vajag atļaujas. Ja atduramies pret normatīvajiem ierobežojumiem, tad apejam.

3. Administratīvie šķēršļi kopumā un it īpaši – grāmatvedība un projektu konkursu administratīvās prasības, kas ir plaši raksturotas jau citos iepriekš veiktajos pētījumos⁸. Projektu konkursu gadījumos papildus grūtības rada arī nepieciešamība savlaicīgi plānot aktivitātes, kuras vēlāk, mainoties situācijai, kļūst neaktuālas, piemēram:

Mēs decembrī rakstījām projektu, kas sāksies tagad maijā, un bieži vien izrādās, ka tāda aktivitāte vispār vairs nav vajadzīga vai arī otrādi – ir uzradusies jauna pozīcija, kura būtu noteikti vajadzīga, bet tā kā viņa nav uzrakstīta projektā, tad nekā.

⁸ Sk. piemēram, 2011. Gada janvārī veiktās NVO aptaujas rezultātus par dažādu administratīvo barjeru radītājam grūtībām: BISS & SPI (2011). „Iedzīvotāju aptaujas – administratīvo procedūru novērtējums”, <http://petijumi.mk.gov.lv/ui/DocumentContent.aspx?ID=3813>

Līdzīgi kā citos pētījumos, NVO pārstāvji norāda, ka darbu apgrūtina VID darbinieku kompetences trūkums par NVO darbības specifiku. Iepriekš veiktos pētījumos atklāts, ka nereti VID darbinieki NVO pārstāvjiem piemēro tās pašas prasības kā komersantiem. Piemēram, „Biedrību un nodibinājumu likums” paredz, ka valdes loceklis var pildīt savus pienākumus bez atlīdzības, ja statūtos nav noteikts citādi. VID darbinieki par to nav informēti un pieprasa, lai NVO būtu vismaz viens algots darbinieks. Šajā pētījumā iegūtā informācija rāda, ka ar minētajām grūtībām NVO vadītāji sastopas joprojām, un tas īpaši ir raksturīgs Latvijas reģioniem:

Man bija jābrauc paskaidrot, kāpēc brīvprātīgā organizācija veic saimniecisku darbību, man jābrauc skaidrot, kas ir likumā rakstīts, ka biedriba var veikt saimniecisko darbību savu mērķu īstenošanai.

4. Nodokļu slogs – NVO vadītāji norāda, ka valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas rada būtisku slogu NVO budžetam:

Visvairāk jau man sirds sāpēja par to, ka visiem ir vienādi tie nodokļi. Mēs savā brīvajā laikā strādājām un ne vienmēr tas atalgojums bija tik liels, bet tie nodokļi mums tāpat jānomaksā, arī sociālie nodokļi. Tas finansējums, ko tu pats esi tā kā sagādājis...

Tomēr vērtējot šajā un citos pētījumos izteiktos priekšlikumus atvieglot NVO maksājamo nodokļu slogu, jāatzīmē, ka šādu priekšlikumu nedrīkst attiecināt uz valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām, jo tās nodrošina nodarbināto personu sociālo aizsardzību slimību un darbaspēju zaudēšanas gadījumos.

5. Grūtības veidot sadarbību ar jebkuru no ārējiem aģentiem – citām NVO, publiskās pārvaldes institūcijām, finansētājiem, potenciālo mērķa grupu u.tml., kas rodas gan pašas NVO nepietiekamās kapacitātes dēļ, gan otras puses zemās atsaucības dēļ;
6. Sabiedrības inertums, intereses trūkums par jomu, kurā darbojas NVO;
7. NVO biedru vai darbinieku psiholoģiskās barjeras vai nepietiekamās zināšanas kādā jomā (piemēram, valodu, grāmatvedības u.c. zināšanas).

Lai risinātu iepriekš minētās darbības grūtības, NVO pielieto dažādas stratēģijas, kas atkarīgas gan no organizācijas lieluma, gan sadarbības partneriem. Tās var būt dažāda līmeņa konsultācijas, juridisko un finanšu ārpakalpojumu iegāde, draudzīgas un neformālas komunikācijas attīstība gan organizācijas biedru starpā, gan ar sadarbības partneriem. Daudzveidīgās sadarbības formas un tās veidošanas motivācija sīkāk ir aplūkota šī ziņojuma 3. nodaļā.

2.3. Motivācija darboties NVO un darboties sabiedriskajā sektorā

Lai izprastu NVO sektora izaugsmes potenciālu un sabiedrības līdzdalības paaugstināšanos sekmējošos faktorus, pētījuma ietvaros tika izziņāta NVO biedru personīgā motivācija darboties sabiedriskajā sektorā un NVO līderu viedoklis par to, kas pamodina iedzīvotājus iesaistīties viņu biedrībā. Apkopojot fokusa grupu diskusijās un NVO vadītāju intervijās iegūto informāciju, var nosaukt piecus galvenos motīvus, kas **rosina iedzīvotājus iesaistīties NVO darbībā**:

- spēja un vēlēšanās uzlabot kādu sabiedriskās dzīves jomu, saredzot iespēju dot papildu ieguldījumu tam, ko attiecīgajā sfērā piedāvā publiskie pakalpojumi;
- vēlēšanās piedāvāt daudzveidīgākas brīvā laika pavadīšanas iespējas;
- iespēja risināt savas personīgās un citu līdzīgu cilvēku problēmas – uzlabot vides pieejamību un dzīves kvalitāti, sniegt psiholoģisko atbalstu, veicināt izpratni par noteiktu jomu u.tml.;
- iespēja pašrealizēties un īstenot savas idejas;
- iespēja apvienot darbošanos NVO ar profesionālo darbību.

Sīkāk aplūkojot iepriekš minētos motīvus, redzams, ka visbiežāk gan nacionāla līmeņa, gan nelielu reģionu NVO aktīvisti, argumentējot savas darbības nepieciešamību, norāda uz valsts un pašvaldību nespēju risināt daudzus uzdevumus, uz kārtības trūkumu valstī. NVO pārstāvji uzsver, ka viņi ar savu darbību kompensē to, ko valsts un pašvaldība neizdara. Te jāpiebilst, ka mazu NVO pārstāvji mēdz uzskatīt, ka noteikta veida darbības virzieni, piemēram, likumdošanas iniciatīvas vai attiecīgās jomas interesentiem sniegtās konsultācijas, nemaz nav pilsoniskā sektora uzdevums, taču ir nepieciešams iesaistīties attiecīgās jomas sakārtošanā publiskās pārvaldes neefektivitātes dēļ. Tādējādi redzams, ka NVO sektora aktīvistu vidū arī trūkst izpratnes par dažādām iespējamajām NVO lomām sabiedrības dzīvē.

Visi no mums medaļu pelnījuši, jo sakārto to, ko pašvaldības un valsts nav sakārtojušas: jaunieši, sports brīvais laiks, pakalpojumi, vecāki, skolotāji, to visu pašvaldības nedara, mums nav kas to dara – te rodas tās iniciatīvu grupas.

NVO veic to, ko neizdara valsts un pašvaldība. Piemēram, [...] labprāt informētu kā audzēt puķes uz balkona, taču tā īstenībā nodarbojas ar juridisku, tehnisku konsultāciju, kas nemaz nav NVO uzdevums.

NVO vadītāji uzsver sabiedrisko organizāciju iespējas ietekmēt noteiktu darbības sfēru, uzlabot cilvēku dzīves kvalitāti, piedāvāt jaunu inovatīvu skatījumu problēmu risinājumā, darboties efektīvāk nekā to spēj publiskā pārvalde. Plašu NVO tīklu veidošanai par pamudinājumu kalpo redzējums, kā attiecīgā sfēra varētu nākotnē attīstīties. Tam raksturīgi izaicinājumi un novatorisks skatījums. NVO aktīvisti apzinās, ka viņi ir sabiedriskā labuma vairotāji, kura patērētāji ir plašāka sabiedrība. Darboties motivējoša ir apziņa, ka pārstāvot organizāciju, ietekmes iespējas ir daudz lielākas nekā darbojoties individuāli. NVO aktīvistiem svarīgi šķiet arī pievērst uzmanību noteiktiem jautājumiem, izglītot sabiedrību, piemēram, par vides vai tehnoloģiju attīstības jautājumiem.

NVO darbība var būt fokusēta uz kādu noteiktu jautājumu, veidot savu aktīvistu loku un neizvirzīt par mērķi plašas sabiedrības iesaisti. Piemēram, profesionālo organizāciju darbības aicinājums, no vienas puses, ir celt profesionālās kopienas kvalitāti, un, no otras puses, vēlme pilnveidot savas darbības jomas tiesisko regulējumu.

Mēs uzskatījām, ka biedrība ir laba tiesiskā forma, kas varētu saliedēt visus kolēģus un it īpaši tos, kas vēlas gan celt kvalifikāciju, gan pārrunāt kaut kādas problēmas, gan varbūt palīdzēt likumā noteiktajām [...] institūcijām darboties publiskajā telpā.

Atkarībā no motīviem, kas bija pamudinājuši iedzīvotājus iesaistīties NVO darbībā, dalībnieku interese var mazināties, kad problēma ir atrisināta un darbība NVO tiešu labumu vairāk nenes.

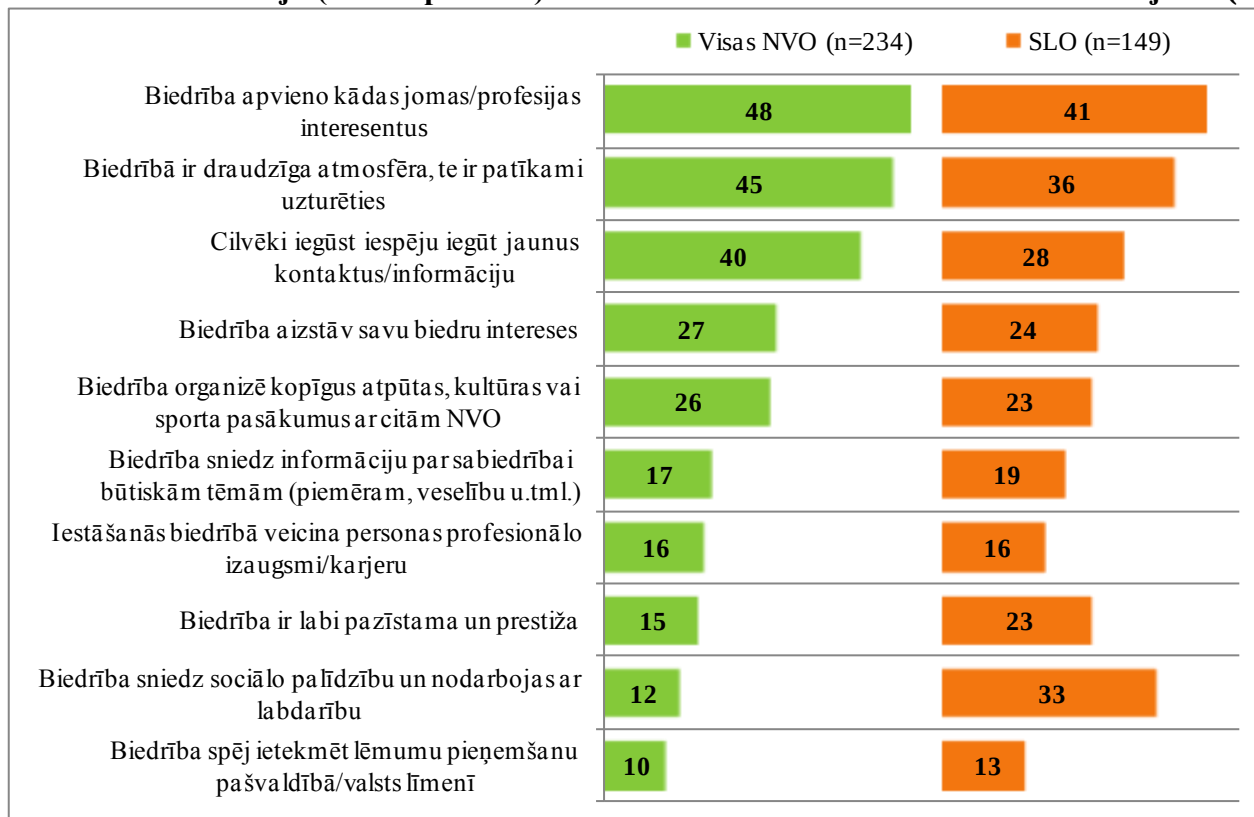
Iznāca tā, ka tie aktīvisti, kas tur [NVO, kuru izmanto par piemēru] palika, tie lūdza, lai viņus uzņem [lielākā NVO], jo pārējie izvirzīja tikai to mērķi cīnīties, lai viņu teritoriju izņem no brīvostas statusa. Izņēma un tālāk tā aktivitāte noplaka, kad viņi savu panāca.

Apkopojot NVO līderu viedokli, kādi ir iespējamie motīvi, kas mudina iedzīvotājus (fiziskas) un juridiskas personas iestāties biedrībā, redzams, ka biežāk minētais motīvs abos gadījumos ir tas, ka NVO apvieno kādas jomas vai profesijas interesentus (sk. 16. un 17. zīmējumu). Tā juridisko personu gadījumā (ar to saprotot gan uzņēmumus, gan NVO apvienojošas organizācijas) faktoru, ka NVO apvieno savas jomas vai profesijas interesentus, kā iestāšanās motīvu nosauca 63% aptaujāto, bet iedzīvotāju gadījumā – 48%. Salīdzinot iedzīvotāju un juridisko personu motivāciju, citu iespējamo iemeslu svarīguma secība atšķiras.

Vērtējot iedzīvotāju motivāciju (sk. 16. zīmējumu), NVO pārstāvji uzskata, ka svarīga ir NVO iekšējā vide – draudzīga vide, iespēja iegūt jaunus kontaktus vai informāciju un tikai tad kā motīvs tiek nosaukta biedru interešu aizstāvība. Savukārt juridisko personu gadījumā biedru interešu aizstāvība ir otrais biežāk minētais iemesls, kam seko iespēja iegūt jaunus kontaktus un informāciju

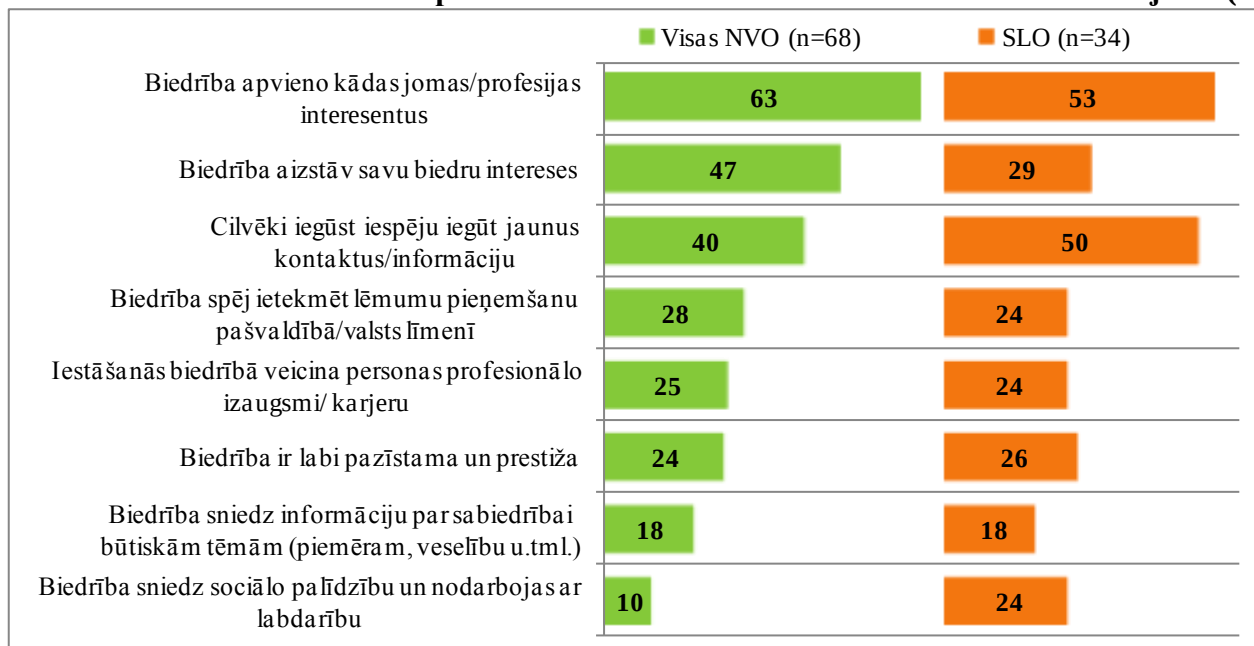
(sk. 17. zīmējumu). Tādējādi, juridisko personu gadījumā motīvi iesaistīties NVO darbībā ir pragmatiskāki, nekā iedzīvotāju gadījumā.

16. zīmējums

Iedzīvotāju (fizisko personu) motīvi iestāties biedrībā – NVO līderu vērtējums (%)

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

17. zīmējums

Juridiski personu motīvi iestāties biedrībā – NVO līderu vērtējums (%)

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Aplūkojot atsevišķi sabiedriskā labuma organizāciju vadītāju viedokli par motīviem, kas mudina iedzīvotājus un juridiskās personas iestāties biedrībās, izceļas atsevišķu iepriekš nenosauktu motīvu nozīme. Tā, vērtējot iedzīvotāju motivāciju iestāties biedrībā, sabiedriskā labuma organizācijas

uzskata, ka trešais būtiskākais iemesls ir tas, ka biedrība sniedz sociālo palīdzību un nodarbojas ar labdarību (sk. 16. zīmējumu). Savukārt juridisko personu gadījumā būtiski pieaug jaunu kontaktu un informācijas iegūšanas motīva nozīme (sk. 17. zīmējumu).

Atsaucoties uz grūtībām ieinteresēt cilvēkus darboties NVO, atsevišķi aktīvisti piemin ārvalstu pieredzi, kur valsts stimulē iedzīvotājus darboties noteiktās, no darba drošības viedokļa bīstamās NVO jomās, piemēram, piedāvājot nodokļu atvieglojumus šādu organizāciju NVO biedriem.

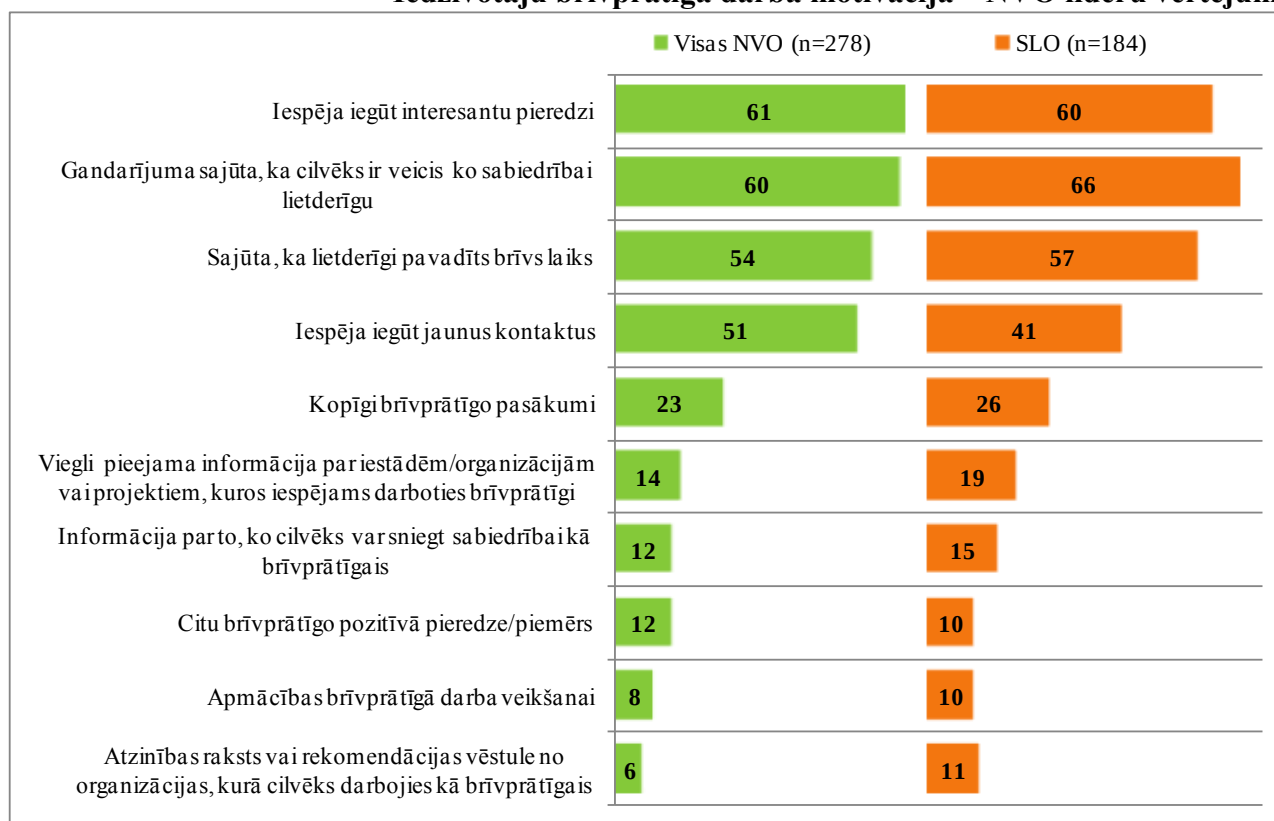
Vācijā katrā pilsētā ir vairākas ugunsdzēsēju komandas, jo ir izdevīgi, viņiem ir nodokļu atlaide, kaut kas no valsts, ja tu dari kaut ko brīvprātīgi, bet šeit jau nekā nav. Tad kāda jēga tev ir kaut ko darīt.

Papildus iepriekš aplūkotajiem jautājumiem par iedzīvotāju un juridisko personu motivāciju iestāties kādā biedrībā, NVO līderiem lūdza novērtēt iespējamus iemeslus, kas kopumā motivē cilvēkus darboties brīvprātīgi. Līdzīgs jautājums tika uzdots sabiedriskās domas aptaujā „Sabiedrības viedoklis par NVO sektoru Latvijā”, ko 2011. gada martā veica SIA „Latvijas Fakti”.

NVO līderu vērtējumā iedzīvotājus brīvprātīgi strādāt mudina četri savā starpā cieši saistīti faktori – iespēja iegūt interesantu pieredzi un jaunus kontaktus un gūt gandarījumu, lietderīgi pavadot laiku un darot sabiedrībai noderīgu darbu (sk. 18. zīmējumu). Aptaujas dati rāda, ka NVO pārstāvji kopumā un sabiedriskā labuma organizāciju pārstāvji ir vienādās domās par to, kas mudina iedzīvotājus strādāt brīvprātīgi.

18. zīmējums

Iedzīvotāju brīvprātīgā darba motivācija – NVO līderu vērtējums

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Salīdzinot NVO līderu viedokli ar „Latvijas Faktu” veiktās sabiedriskās domas aptaujas datiem⁹, redzams, ka NVO pārstāvji precīzi raksturo galveno vadmotīvu – iespēju iegūt interesantu pieredzi. Tā kā iespējamie motīvi NVO aptaujas anketā tika izvērsti plašāk nekā iedzīvotāju aptaujā, tad tādi motīvu kā gandarījuma sajūtas un jaunu kontaktu iegūšanas iespēju nozīmi salīdzināt nav iespējams. Vienlaikus redzams, ka NVO līderi adekvāti spējuši novērtēt arī citu motivējošo faktoru

⁹ Latvijas Fakti (2011). „Sabiedrības viedoklis par NVO sektoru Latvijā”.

salīdzinoši zemāko nozīmi – tā, piemēram, kopīgi brīvprātīgo pasākumi un viegli pieejama informācija par iestādēm, kuros iespējams darboties brīvprātīgi ir mazāk svarīgi motīvi gan NVO līderu, gan iedzīvotāju skatījumā.

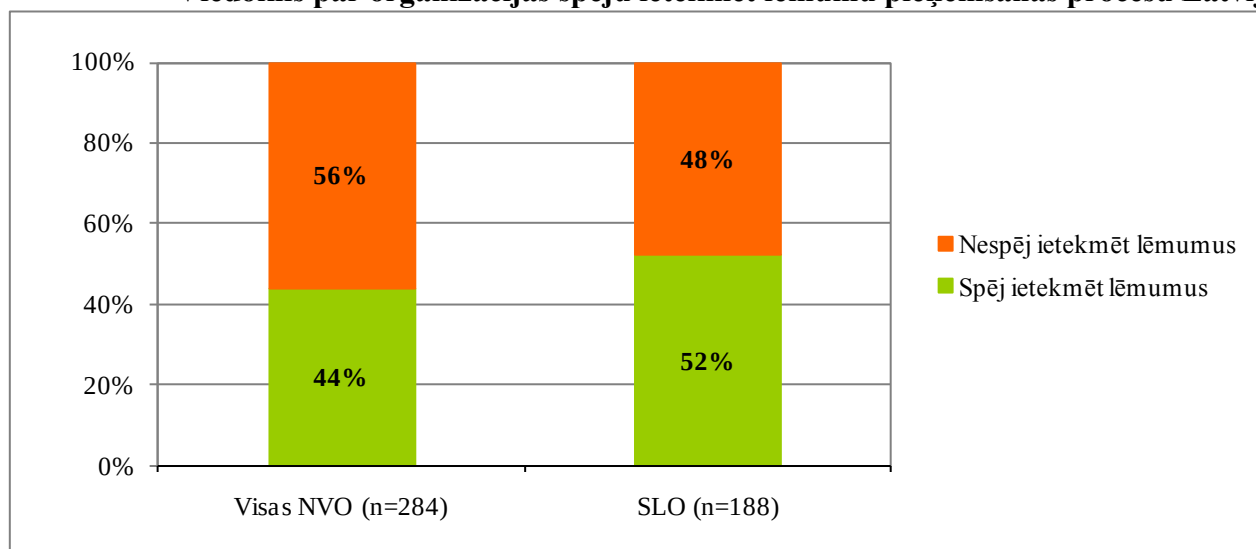
Apkopojot daudzveidīgo informāciju par iedzīvotāju motivāciju iesaistīties NVO darbā un motivāciju bremzējošiem faktoriem, redzams, ka, lai gan NVO aktīvisti labi izprot cilvēkus motivējošos faktorus, bieži vien viņiem pašiem, īpaši tiem, kas darbojas reģionos, iztrūkst padziļinātas izpratnes, ka NVO darbība ir viena no mūsdienu demokrātiskas sabiedriskās dzīves aktivitātes izpausmēm. Tas nozīmē, ka iztrūkst izpratnes, ka NVO ir sabiedrības iekšējā pašregulācija, kas nodrošina gan publiskās pārvaldes uzraudzību, gan rada iespēju darboties dažādām interešu grupām, un tādējādi NVO darbība nav tieši saistāma ar publiskās pārvaldes institūciju neefektivitāti. Šīs izpratnes trūkums var būt par pamatu arī tam apstāklim, ka Latvijas reģionos ir ievērojami mazāk tādu NVO, kas darbojas pilsoniskās sabiedrības un tiesiskās valsts attīstības jomās, un ka NVO pārstāvji uzskata, ka pilsonisko interešu aizstāvība ir tā darbības joma, kas īstenojama, sadarbojoties ar tiešās valsts pārvaldes institūcijām, nevis pašvaldībām. Iespējams, ka tieši šāda izpratnes trūkuma rezultātā NVO pārstāvji saskata savas ietekmes spējas tikai dažās no sabiedrības dzīves jomām. NVO viedoklis par savām iespējām ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu sīkāk ir aplūkots nākamajā sadaļā.

2.4. NVO sektora ietekmes vērtējums

Kopumā 44% NVO pārstāvju ir pārliecināti par savas organizācijas spējām ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu Latvijā (sk. 19. zīmējumu). Sabiedriskā labuma organizācijas par savu spēju ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu ir pārliecinātas mazliet vairāk, taču jāatzīmē, ka tās vienlaikus arī biežāk darbojas tajās sfērās, kuru pārstāvji ir pārliecināti par savu spēju ietekmēt lēmumus. Vispārliecinātākās par savu spēju ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu ir uzņēmēju un profesionālās asociācijas (89%), likumdošanas, interešu aizstāvības un politikas jomā darbojošās organizācijas (65%) un vides aizsardzības organizācijas (62%).

19. zīmējums

Viedoklis par organizācijas spēju ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu Latvijā

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

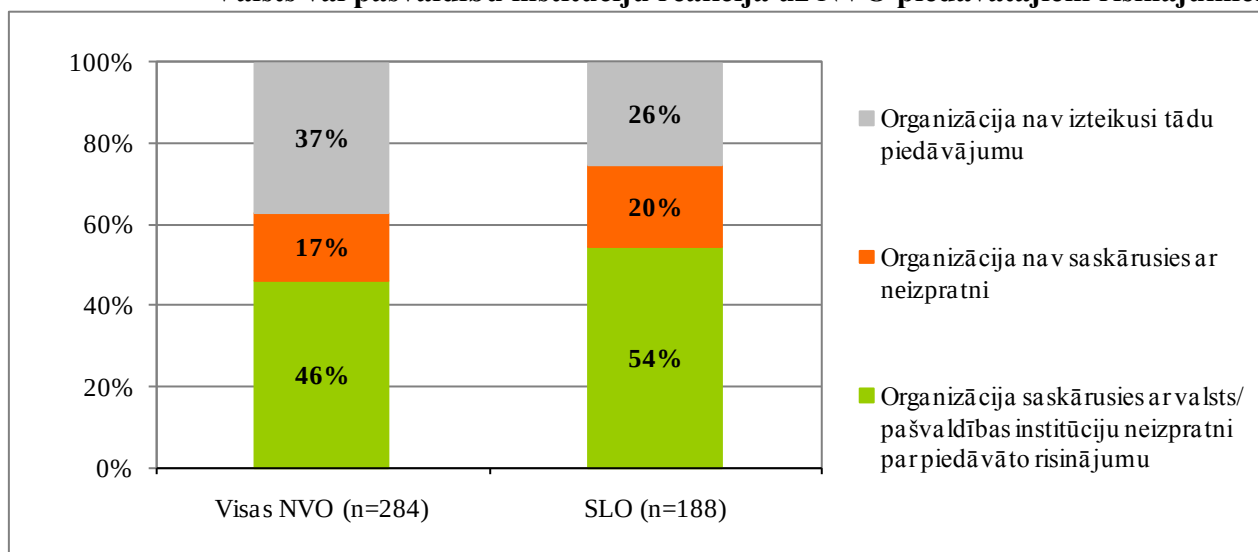
Vērtējot NVO iniciatīvas, aptaujas dalībniekiem tika uzdots jautājums, vai NVO ir saskārusies ar neizpratni no valsts vai pašvaldību institūciju puses par organizācijas piedāvātu risinājumu pastāvošai problēmai (sk. 20. zīmējumu). Aptaujas dati rāda, ka aptuveni puse organizāciju ir saskārusies ar šādu situāciju, un jomas, kurās darbojas šīs NVO, sakrīt ar tām jomām, kurās darbojas NVO, kas ir vispārliecinātākās par savu spēju ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu Latvijā. Tā, piemēram, ar valsts vai pašvaldību institūciju neizpratni par NVO piedāvātajiem problēmu risinājumiem ir saskārusies 77% vides aizsardzības un 67% veselības pakalpojumu jomā darbojošās

NVO, 65% uzņēmēju un profesionālās asociācijas un 60% NVO, kas darbojas likumdošanas, interešu aizstāvības un politikas jomā. Datu analīze atkarībā no NVO organizācijas dibināšanas gada un tās ieņēmumu apmēra ļauj secināt, ka ar neizpratni par NVO piedāvātajiem risinājumiem biežāk sastapušās organizācijas, kas ir aktīvākas un vairāk iesaistās sadarbībā ar valsts vai pašvaldību iestādēm.

Iepriekš analizētie fokusa grupu diskusijās un NVO vadītāju intervijās iegūtie dati rāda, ka neizpratne var rasties, pirmkārt, atkarībā no specifiskās situācijas – vienā gadījumā sadarbība ar valsts vai pašvaldību institūciju var būt veiksmīga un citā – mazāk veiksmīga. Otrkārt, neizpratne var būt kādas iniciatīvas īstenošanas dabiskais sākuma posms, proti, kad NVO ierosina kādu jaunu iniciatīvu, tā iesākumā sastopas ar neizpratni un pretestību, taču ilgākā laika posmā, skaidrojot savu viedokli un pārliecinot publiskās pārvaldes institūcijas par pasākuma lietderību, ir iespējams panākt arī pozitīvas izmaiņas un iniciatīvas īstenošanu.

20. zīmējums

Valsts vai pašvaldību institūciju reakcija uz NVO piedāvātajiem risinājumiem

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Apkopojot NVO viedokli par sektora spēju veicināt izmaiņas dažādās sabiedrības dzīves jomās (sk. 21. zīmējumu), redzams, ka vispārliciecinātākās NVO ir par savu lomu vides, izglītības, sociālo un cilvēktiesību jomās – par lielāku vai mazāku spēju ietekmēt šīs jomas ir pārliecināti aptuveni 80% NVO pārstāvju (snieguši vērtējumu no 2 līdz 5 punktiem), bet par iespēju panākt pietiekami būtisku ietekmi (vērtējums 4 un 5 punkti) – vismaz viena trešdaļa NVO. Kopumā sabiedriskā labuma organizāciju viedoklis par NVO spēju veicināt izmaiņas dažādās sabiedrības dzīves jomās būtiski neatšķiras.

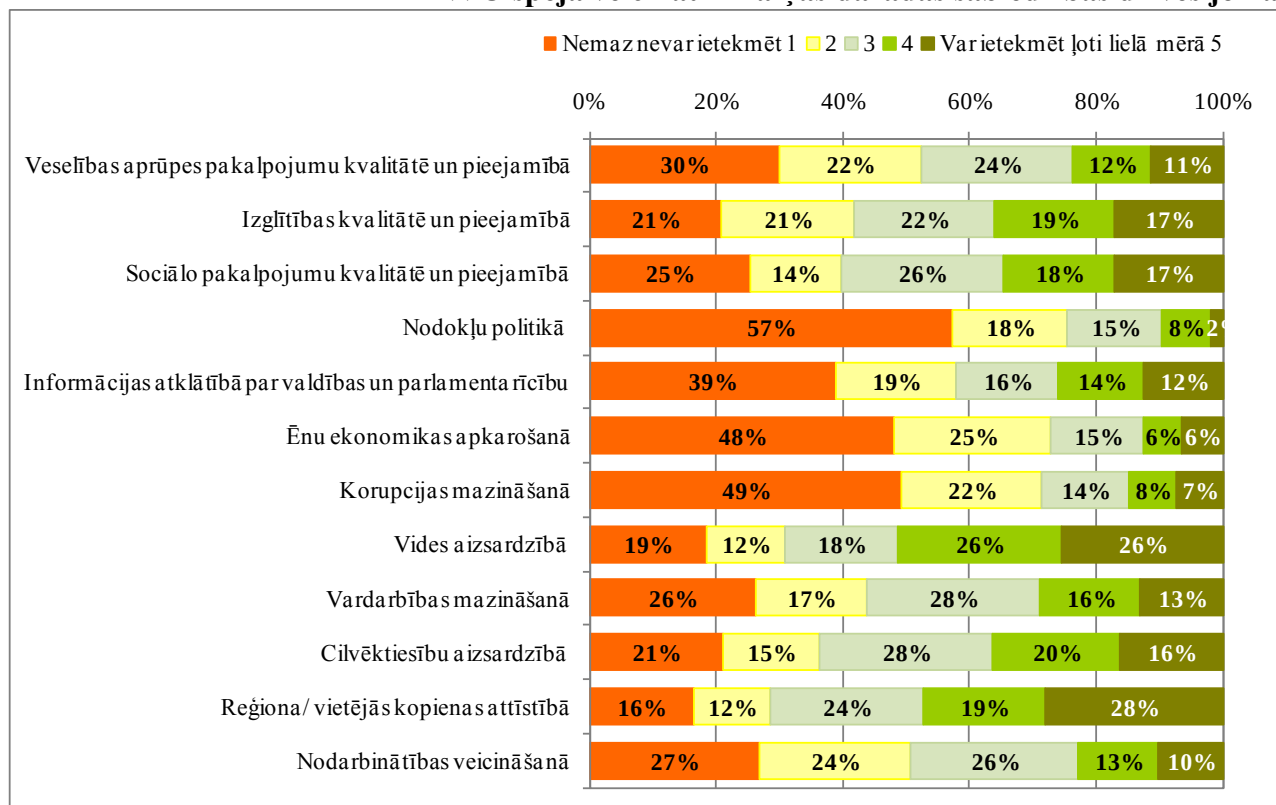
Aptaujātās NVO vismazāk ir pārliecinātas par savu spēju veicināt izmaiņas ekonomisko jautājumu risināšanā (nodokļu politikā un ēnu ekonomikas apkarošanā), korupcijas mazināšanā un informācijas atklātībā par valdības un parlamenta darbību.

Bieži NVO vērtējums par sektora spēju veicināt izmaiņas vienā vai otrā sabiedrības dzīves jomā ir saistīts ar to, vai NVO pati darbojas šajā jomā vai ir tai netieši piederīga. Tā, piemēram, veselības jomā darbojošās organizācijas ir pārliecinātas par sektora spēju veicināt tajā izmaiņas, līdzīgi ir ar izglītības un sociālo pakalpojumu sfērām. Sociālo pakalpojumu jomas NVO ir vienlīdz pārliecinātas gan par savu spēju uzlabot sociālo pakalpojumu kvalitāti un pieejamību, gan mazināt vardarbību. Uzņēmēju un profesionālās asociācijas ir vairāk pārliecinātas vismaz par vidēju NVO sektora spēju veicināt izmaiņas nodokļu politikā un ēnu ekonomikas apkarošanā. Savukārt likumdošanas, interešu aizstāvības un politikas jomā darbojošās organizācijas ir pārliecinātākas ar NVO spēju veicināt izmaiņas cilvēktiesību aizsardzībā, taču jautājumos par spēju veicināt informācijas atklātību par valdības un parlamenta rīcību un korupcijas mazināšanu to viedoklis no kopējā NVO pārstāvju

vērtējuma būtiski neatšķiras. Tādējādi var secināt, ka, lai gan tā ir viena no jomām, kurā darbojas liels skaits NVO (trešā lielākā pamatgrupu griezumā, sk. sīkāk 1.2. nodaļu), sektora pārstāvji saskata sava darba rezultātus tikai vienā no interešu aizstāvības virzieniem (t.i., cilvēktiesību aizsardzībā).

21. zīmējums

NVO spēja veicināt izmaiņas dažādās sabiedrības dzīves jomās

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: visas NVO, n=284

Līdzīgi kā iepriekš, saistībā ar brīvprātīgo darbu, jautājums par NVO spēju veicināt izmaiņas dažādās sabiedrības dzīves jomās tika uzdots sabiedriskās domas aptaujā „Sabiedrības viedoklis par NVO sektoru Latvijā”¹⁰, ko 2011. gada martā veica SIA „Latvijas Fakti”. Salīdzinot iegūtos datus, redzams, ka NVO pārstāvju un iedzīvotāju viedoklis sakrīt par NVO spēju veicināt izmaiņas vides aizsardzībā, kā arī jautājumā par to, kuras jomas NVO spēj ietekmēt vismazāk, proti, nodokļu politiku, korupcijas mazināšanu un ēnu ekonomikas apkarošanu. Savukārt viedoklis par spēju veicināt izmaiņas citās jomās atšķiras.

Aptaujātie Latvijas iedzīvotāji biežāk nekā NVO pārstāvji bija pārliecināti par NVO spēju veicināt izmaiņas informācijas atklātībā par valdības un parlamenta rīcību, kas izskaidrojams ar interešu aizstāvības organizāciju biežu uzstāšanos publiskajā telpā, tādējādi radot priekšstatu par aktīvu savu darbību. Savukārt retāk nekā NVO pārstāvji Latvijas iedzīvotāji bija pārliecināti par NVO sektora spēju veicināt izmaiņas izglītības kvalitātē un pieejamībā, nodarbinātības veicināšanā un veselības aprūpes pakalpojumu kvalitātē un pieejamībā, t.i., jomās, kurās par savu spēju ietekmēt izmaiņas NVO pārstāvji bija samērā pārliecināti. Tādējādi redzams, ka iedzīvotāju spriedumus par NVO sektora spēju veicināt izmaiņas ietekmē publiskajā telpā pieejamā informācija. Vienlaikus tas var būt arī iedzīvotāju aktivitāti kavējošs faktors – redzot, kādās jomās un kādā līmenī NVO pārstāvji aizstāv sabiedrības intereses, iedzīvotāji var nesaskatīt paši savas iespējas darboties NVO sektorā.

¹⁰ Latvijas Fakti (2011). „Sabiedrības viedoklis par NVO sektoru Latvijā”.

3. NVO partneri un galvenās sadarbības jomas

Lai sekmīgi īstenotu lielākus ar NVO darbību saistītus mērķus, organizācijām ir nepieciešami partneri un domubiedri. Šīs nodaļas ietvaros tiks sīkāk aplūkoti galvenie iespējamie NVO sadarbības partneri – citas NVO, sabiedrība, uzņēmēji, valsts un pašvaldību institūcijas, kā arī noteiktas institūciju grupas, kurās sadarbība norit visaktīvāk, proti, izglītības un labklājības jomā strādājošās iestādes. Par katru no minētajām sadarbības partneru grupām tiks aplūkoti dati, kādas ir galvenās sadarbības jomas – vai tās ir kopīgi īstenotas iniciatīvas, projekti, vai arī tie ir kopīgi centieni piesaistīt finansējumu.

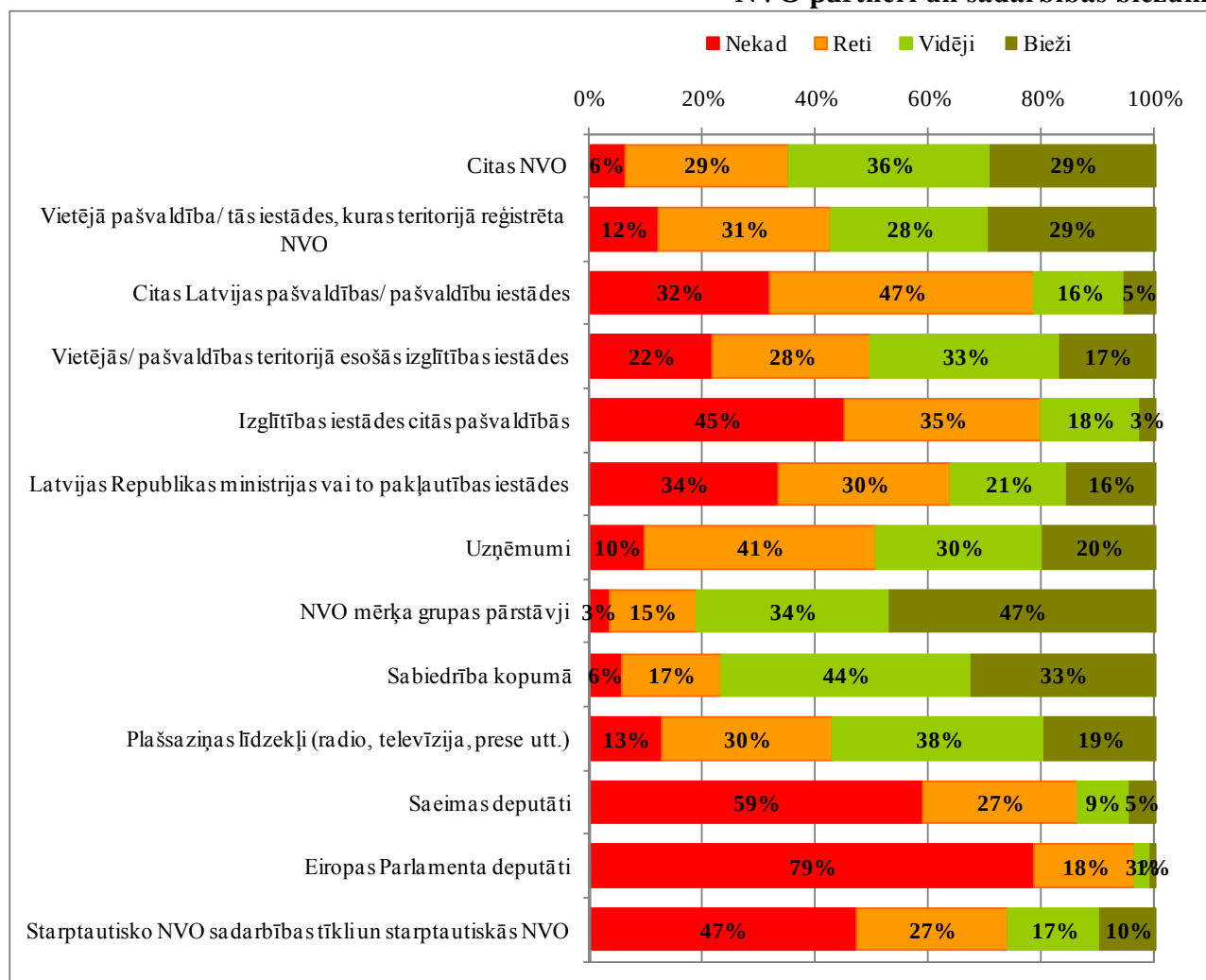
Nodaļas struktūra ir būvēta tā, ka iesākumā tiks raksturota sadarbības intensitāte ar visiem minētajiem NVO sadarbības partneriem, bet turpinājumā izvērstā detalizētāka sadarbības analīze.

3.1. Kopējais NVO partneru raksturojums

Apkopojot NVO aptaujas datus, redzams, ka neatkarīgi no sadarbības intensitātes galvenie NVO sadarbības partneri ir (1) NVO mērķa grupas pārstāvji (97% NVO ir atzīmējušas šo grupu), (2) citas NVO un sabiedrība kopumā (94%), (3) uzņēmumi (90%), (4) vietējā pašvaldība vai tās iestādes, kuras teritorijā ir reģistrēta NVO (88%) un (5) plašsaziņas līdzekļi (radio, prese, televīzija u.tml.). Nosauktās galvenās partneru grupas saglabājas nemainīgas, aplūkojot sabiedriskā labuma organizāciju sadarbību (sk. 22. un 23. zīmējumu).

22. zīmējums

NVO partneri un sadarbības biežums

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

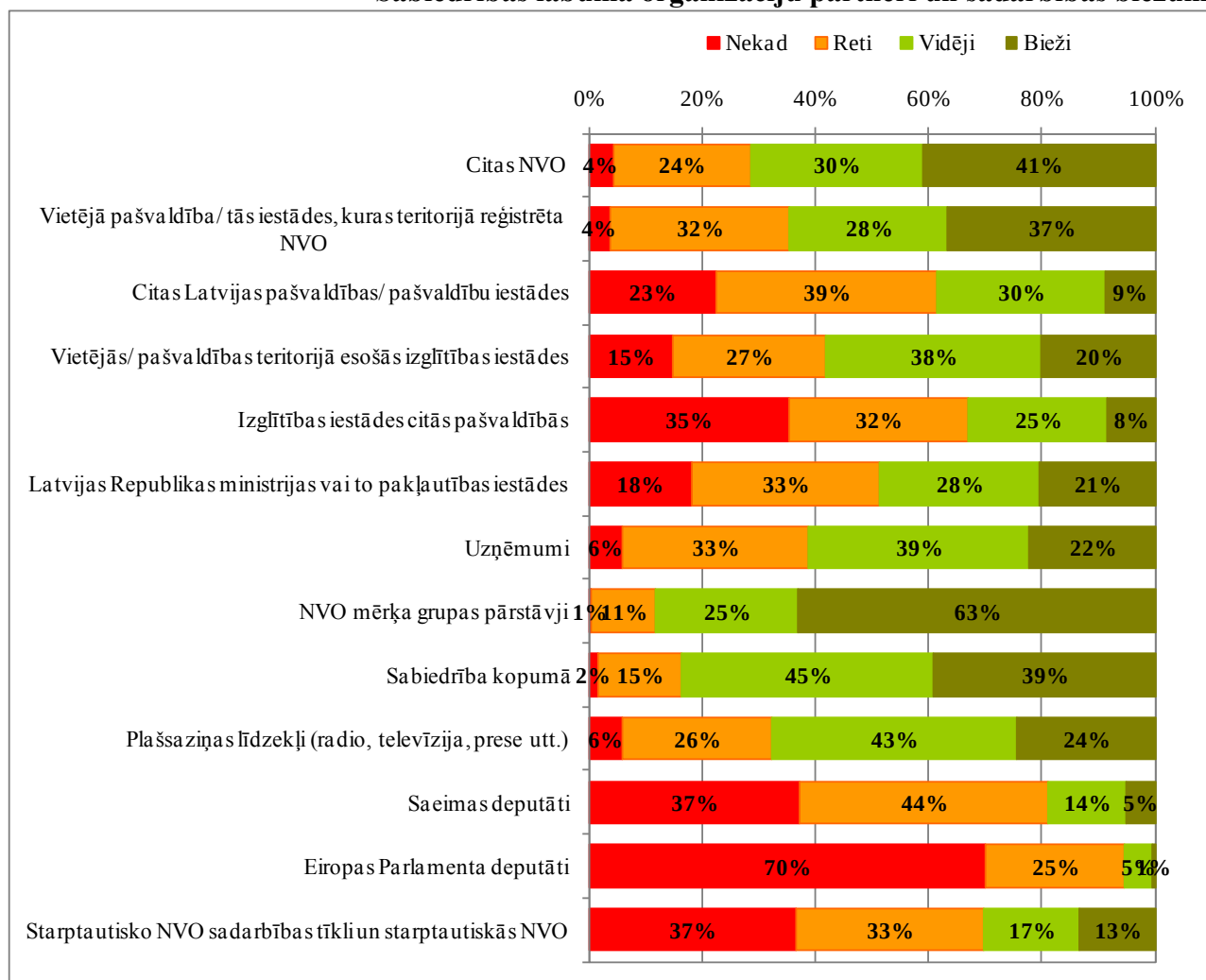
Bāze: visas NVO, n=284

NVO sadarbības intensitāte ar nosauktajām grupām būtiski atšķiras. Visbiežāk NVO sadarbojas ar savas mērķa grupas pārstāvjiem (47% NVO atzīmējušas, ka tās ar mērķa grupu sadarbojas bieži un vēl 34% – vidēji). Nākamā grupa, ar kuru, kā norāda NVO, sadarbība notiek bieži, ir sabiedrība kopumā (33% NVO atzīmējušas biežu sadarbību). Vienādi bieži NVO sadarbojas ar citām NVO un pašvaldību, kuras teritorijā tās ir reģistrētas (29% NVO atzīmējuši biežu sadarbību).

Atsevišķi aplūkojot NVO, kas ieguvušas sabiedriskā labuma statusu, redzams, ka sadarbības intensitāte ar dažādiem partneriem ir augstāka (sk. 23. zīmējumu). Ievērojami biežāk nekā visas NVO sabiedriskā labuma organizācijas sadarbojas ar savas mērķa grupas pārstāvjiem un tā vienlaikus ir arī visciešākā sadarbība (63% sabiedriskā labuma organizāciju ar mērķa grupu sadarbojas bieži). Nākamā grupa, ar kuru bieži sadarbojas sabiedriskā labuma organizācijas, ir citas NVO (41% sadarbojas bieži), kam seko sabiedrība kopumā (39%) un vietējā pašvaldība un tās iestādes, kuras teritorijā reģistrēta sabiedriskā labuma organizācija (37%).

23. zīmējums

Sabiedrības labuma organizāciju partneri un sadarbības biežums

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: sabiedriskā labuma organizācijas, n=188

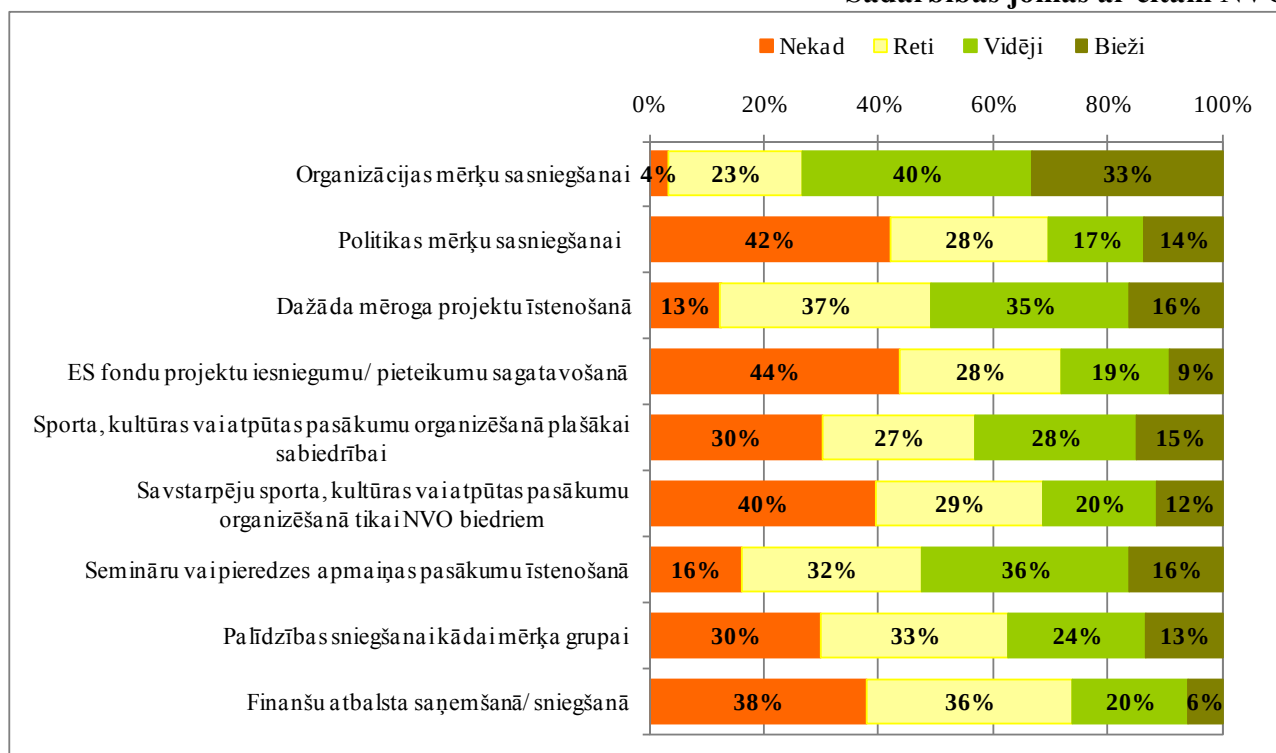
Saistībā ar galvenajiem NVO sadarbības partneriem NVO aptaujas ietvaros tika sīkāk noskaidrotas tās jomas vai jautājumi, kuros notiek sadarbība ar katru no partneru grupām. Iegūtos kvantitatīvos datus papildina NVO vadītāju intervijās un fokusa grupu diskusijās ar NVO biedriem iegūtā informācija.

3.2. NVO sektora iekšējā sadarbība

Galvenās NVO sektora iekšējās sadarbības jomas ir (1) organizācijas mērķu sasniegšanai, (2) dažāda mēroga projektu īstenošana un (3) semināru organizēšanai vai pieredzes apmaiņas pasākumu īstenošanā (sk. 24. zīmējumu). Atkarībā no NVO darbības jomas, redzams, ka atsevišķos jautājumos to sadarbība ar citām NVO ir intensīvāka, piemēram, uzņēmēju un profesionālās asociācijas, kā arī NVO, kas darbojas likumdošanas, interešu aizstāvības un politikas vai veselības pakalpojumu jomās biežāk nekā citas NVO sadarbojas politikas mērķu sasniegšanai (likumdošanas iniciatīvas, interešu aizstāvības nodrošināšana, izpratnes par politiskiem procesiem veicināšana u.tml.). Savukārt NVO, kas darbojas sociālo pakalpojumu jomā, ievērojami biežāk nekā citas NVO sadarbojas palīdzības sniegšanai kādai mērķa grupai (bērniem, maznodrošinātajiem, veciem cilvēkiem u.tml.).

24. zīmējums

Sadarbības jomas ar citām NVO

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: NVO, kas sadarbojas ar citām NVO, n=254

NVO sadarbību ar citām NVO lielā mērā nosaka organizācijas specifika. Tās organizācijas, kas pašas jau veidotas kā asociācijas, kā NVO tīkli, ir tieši fokusētas uz sadarbības īstenošanu un ļoti uzsver tās nozīmi. Piemēram, Pilsoniskā Alianse, Tirdzniecības un Rūpniecības kamera, Sarkanais Krusts, Lauku Forums un citas līdzīgas organizācijas pamatā nodarbojas ar to, ka organizē sadarbību. NVO pārstāvji, kuru tiešie uzdevumi ir projektu īstenošana uz sadarbības pamata, uzver, ka viņiem ir veiksmīgas sadarbības pieredze ar virkni organizāciju. Jāatzīmē, ka citas NVO tiek uztvertas ne tikai kā iespējamie sadarbības partneri, bet noteiktās jomās – kā konkurenti, tāpēc ir noteiktās jomās, piemēram, ES fondu projektu iesniegumu sagatavošanā (sk. 24. zīmējumu), NVO savstarpēji sadarbojas retāk.

Apkopojot fokusa grupu diskusijās un NVO vadītāju intervijās iegūto informāciju, redzams, ka NVO pārstāvji sadarbību dažādās jomās veicina šādi apsvērumi:

1. Kopīgu problēmu meklēšana, lai virzītu to apspriešanu Saeimā, t.sk. likumdošanas iniciatīvas interešu aizstāvības, vides, sociālajām u.tml. jomās;
2. Viedokļu saskaņošana, darbošanās ministriju organizētajās konsultatīvajās padomēs, lai padarītu izteiktos priekšlikumus nozīmīgākus;

3. Kopīgu projektu un publisku pasākumu rīkošana, lai, apvienojot spēkus, izveidotu daudzveidīgāku pasākumu programmu, kas ļautu piesaistīt plašākas publikas interesi;
4. Konsultāciju un atbalsta sniegšana jaunajām NVO, kā reģistrēt biedrību vai nodibinājumu, kā kārtot grāmatvedību u.c. jautājumus;
5. Resursu dalīšana un apvienošana, lai risinātu materiāli tehniskās grūtības.

Ņemot vērā iepriekš minētās sadarbības jomas, NVO pārstāvji min vairākas grūtības, ar kurām sastopas, sadarbojoties ar citām NVO vai kuras šī sadarbība palīdz risināt:

1. Ja NVO neietilpst nevienā sadarbības tīklā un nav nodibinājusi kontaktus ar citām NVO, tad tai parasti rodas grūtības saņemt konsultāciju vienā vai otrā ar NVO darbību saistītā jautājumā. NVO resursu centru likvidēšana vairākos Latvijas reģionos ir radījusi informācijas pieejamības un apmaiņas grūtības par citu NVO darbu.

NVO centrs likvidēts [..], sadarbības nav. Apzināju visas NVO, sasaucu kopā. Konstatējām, ka organizācijas bieži paralēli darbojas, neko nezinot par otru.

2. Lielāku un ietekmīgāku NVO norobežošanās no mazāk ietekmīgām un pieredzējušām, t.i., NVO sektora ietvaros veidojas vertikālā hierarhija, kad dažāda lieluma un darbības mēroga NVO vairs neļūtas kā līdzvērtīgi sadarbības partneri.

Mums, tam mazajam, ir grūti no apakšas to lielo uzrunāt. Varbūt, ka no augšas uz leju vajag meklēt tos kontaktus, bet, protams, cik viņas ir ieinteresētas, tās lielās organizācijas. Var vismaz informāciju iedot, jo citādi tā Rīga dzīvo savu dzīvi, viņi reti paaieresējas. Laba doma būtu veidot sadarbības tīklus, bet tai gribai ir jānāk no augšas.

3. Personisko attiecību lielā nozīme, gan īstenojot kopīgus pasākumus, gan veidojot sadarbību ar pašvaldību (retāk – valsts) institūciju pārstāvjiem.
4. Materiāli tehniskās grūtības, kas saistās ar finansējuma samazinājumu un nepieciešamību attiekties no lielāko slogu radošām budžeta pozīcijām.

Ļoti daudzas NVO ir atteikušās no ofisiem un pārsvarā tikai no mājām un internetā darbojas. Mēs esam saskārušies arī ar to, ka ļoti daudzas mums draudzīgās NVO saka, vai nevar pie mums sanākt, jo viņiem vairs nav kur. Dažkārt liekas, ka tāda nauda aiziet par ofisu, bet tomēr ir svarīgi, ka ir tā vieta, kur sapulcēties.

5. Kapacitātes trūkums kopumā, kas saistāms ar zināšanu trūkumu sagatavot projektu pieteikumus, brīvprātīgo darbu NVO sektorā, un kā rezultātā NVO pārstāvjiem ir grūtības izstrādāt jaunas idejas, kā piesaistīt plašāku sabiedrības interesi savai NVO un tās rīkotajiem pasākumiem u.tml.

Ja nav algotā darbinieka, tad tu zaudē tām organizācijām, kurām viņi ir, jo tas ir tavs brīvprātīgais laiks, ko tu atrauj ģimenei un pārējam. Ja tev ir apmaksāts darba laiks, tu jau vari izvērsties, uzrunāt konkrētus cilvēkus, domāt par mehānismu, kā piesaistīt.

Daļu minēto NVO sektora sadarbības problēmu palīdzētu risināt tādas programmas, kas vērstas ne tikai uz sadarbības tīklu veidošanu, formālu pieredzes apmaiņu un kopīgu pasākumu rīkošanu, bet arī kuru ietvaros būtu nepieciešama regulāra noteiktas darbības jomas reģionālo NVO viedokļu apkopošana un iespējamo lēmumu saskaņošana reģionos. Neskatoties uz šāda pasākuma iespējamo pozitīvo ietekmi uz NVO sadarbības un lielākas interešu daudzveidības pārstāvēšanas veicināšanu, pastāv arī risks, ka šāda iniciatīva uzliks NVO sektoram papildu slogu – radīs nepieciešamību iepazīties ar izskatāmajiem jautājumiem un izteikt viedokli jomās, kur NVO sektora pārstāvju zināšanas ir ierobežotas. Šāda riska esamību izgaismo NVO sektora pārstāvju sadarbības pieredze ar amatpersonām, kas tiks sīkāk aplūkota 3.4. un 3.6. nodaļās.

3.3. Sabiedrības iesaistīšanās NVO aktivitātēs

22. un 23. zīmējumā attēlotie dati rāda, ka visnozīmīgākā NVO sadarbības partneru grupa ir sabiedrība kopumā – bez sabiedrības piedalīšanās noteiktu jomu NVO nevar pilnvērtīgi sasniegt savas darbības mērķus. Līdzīgi kā citos iepriekš veiktajos pētījumos, NVO pārstāvji atzīmē, ka, lai motivētu sabiedrību līdzdarboties NVO rīkotajos pasākumos, ir nepieciešama plašāka diskusija par to, ka NVO darbība ir vērsta uz sabiedriskā labumu vairošanu.

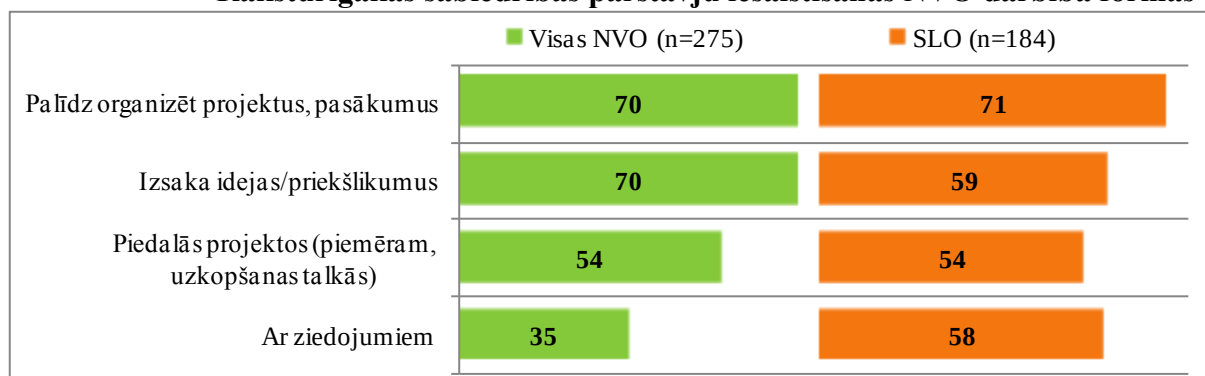
Daudzos gadījumos NVO ir izveidojusies pieredze un tradīcijas, kā iesaistīt sabiedrību dažādos pasākumos. NVO cenšas noturēt sabiedrības uzmanību, nodrošinot gan pasākumu kvalitāti, gan pievilinot ar dažādiem labumiem:

Mums ir izveidojusies publika, kas vienmēr nāk, tāpēc mēs mēģinām nodrošināt šo labo kvalitāti, šo lektoru, lai nākošajā reizē cilvēki zina, ka ir tā vērts. Un pīrādziņu un kafiju arī vajag. Bet par maksu, nē ...

NVO pārstāvji atzīst, ka cilvēku uzmanību ir visai grūti noturēt, neskatoties uz sākotnējo interesi, cilvēkus vairāk interesē izklaide un grūtāk tos iesaistīt pasākumos, kas prasa no tiem lielāku atdevi. Grūtības piesaistīt sabiedrības uzmanību NVO pārstāvji skaidro arī ar dažādu pasākumu lielo skaitu, kas dod iespējas cilvēkiem izvēlēties, ko apmeklēt un ko nē. Tā kā NVO pārstāvji ir novērojuši, ka sabiedrība ir atsaucīgāka un iesaistās pasākumos, ja tie ir bezmaksas, tad viņi cenšas atrast līdzekļus un sarīkot pasākumus tā, lai plašākai publikai par to apmeklējumu nebūtu jāmaksā.

25. zīmējums

Raksturīgākās sabiedrības pārstāvju iesaistīšanās NVO darbībā formas (%)

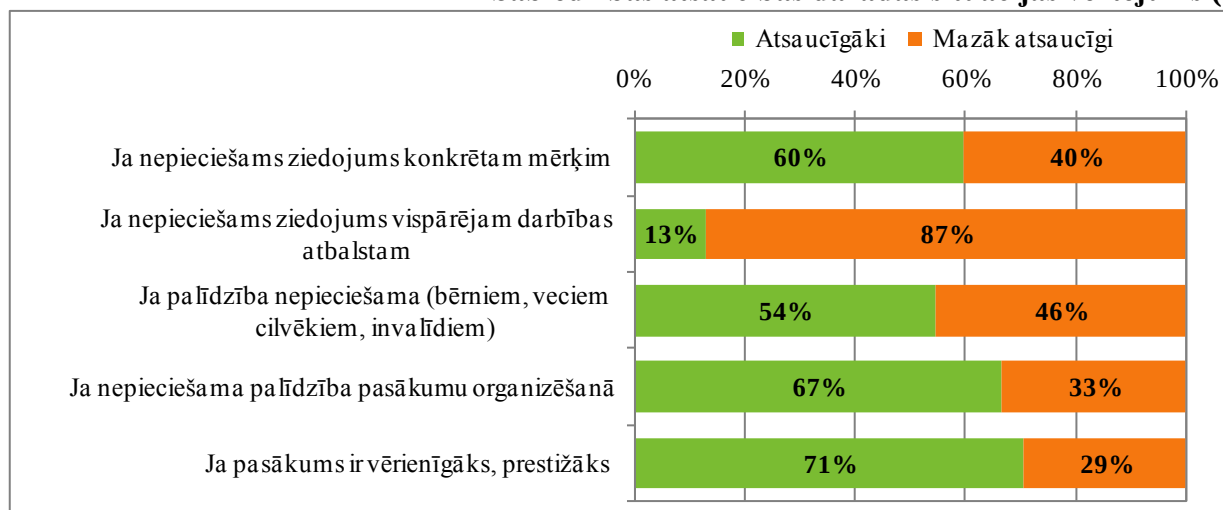
Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Apkopojot dažādo NVO pārstāvju pieredzi darbā ar sabiedrību, NVO aptaujas ietvaros tika lūgts raksturot, kādas ir izplatītākās formas, kā iedzīvotāji iesaistās NVO darbībā. 25. zīmējumā redzams, ka tās ir līdzdalība projektu un pasākumu organizēšanā un ideju un priekšlikumu izteikšana. Aplūkojot dažādas līdzdalības formas NVO darbības jomu griezumā, redzams, ka iesaistīšanās projektu un pasākumu organizēšanā un ideju un priekšlikumu izteikšana ir raksturīga visām jomām, izņemot sociālos pakalpojumus. Piedalīšanās publiskajos pasākumos, piemēram, uzkopšanas talkās ir ļoti raksturīgs veids, kā sabiedrība iesaistās vides aizsardzības un reģionālās attīstības un apsaimniekošanas jomu NVO darbībā.

NVO līderi uzskata, ka sabiedrības pārstāvji ir atsaucīgāki sadarbīties ar attiecīgo NVO, ja rīkotais pasākums ir vērienīgāks un prestižāks vai ja ir nepieciešama palīdzība pasākuma organizēšanā (sk. 26. zīmējumu). Saistībā ar ziedojumiem, redzams, ka NVO līderi ir pārliecināti, ka ievērojami atsaucīgāki sabiedrības pārstāvji ir tad, ja ziedojums ir nepieciešams konkrētam mērķim, nevis vispārējam NVO darbības atbalstam. Atsevišķi aplūkojot sabiedriskā labuma organizāciju viedokli par situācijām, kad sabiedrības locekļi ir atsaucīgāki, redzams, ka kopējā vērtējuma tendence nemainās, tomēr sabiedriskā labuma organizācijas ir vēl pārliecinātākas par to, ka sabiedrība ir atsaucīga, ja nepieciešams mērķziedojums.

26. zīmējums

Sabiedrības atsaucības dažādās situācijās vērtējums (%)

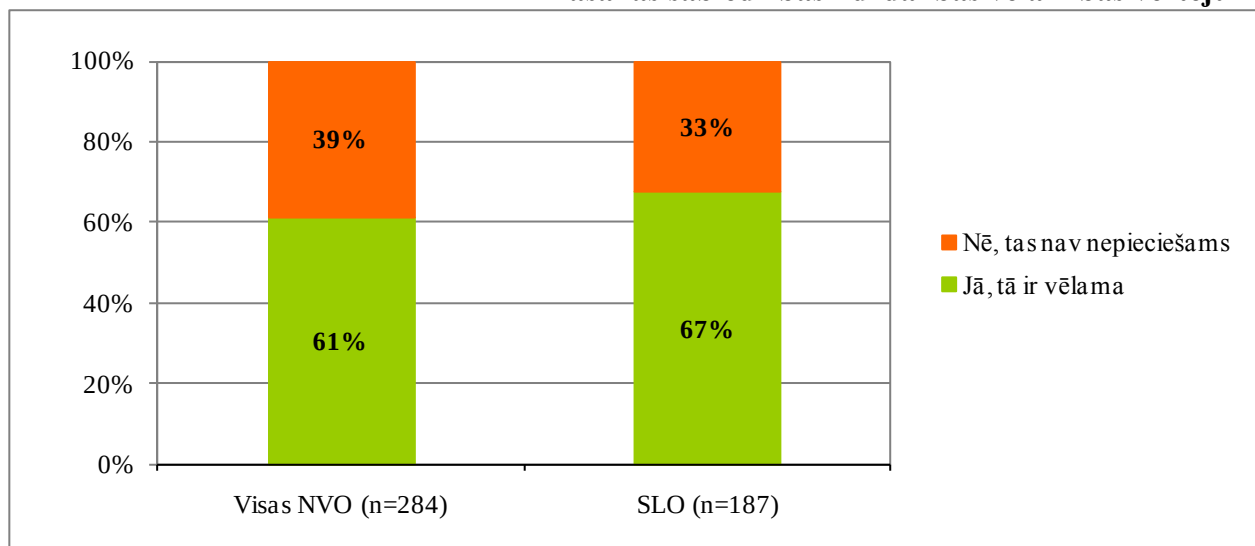

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: visas NVO, n=255

27. zīmējums

Plašākas sabiedrības līdzdalības vēlamības vērtējums

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

NVO līderi atzīst, ka organizācijai būtu vēlama plašāka sabiedrības iesaistīšanas tās darbībā (27. zīmējums), it sevišķi ņemot vērā to, ka iedzīvotājiem sākumā trūkst izpratnes par NVO darbu un, sastopoties ar nepieciešamību uzņemties atbildību un darbam veltīt brīvo laiku, entuziasms un interese darboties samazinās.

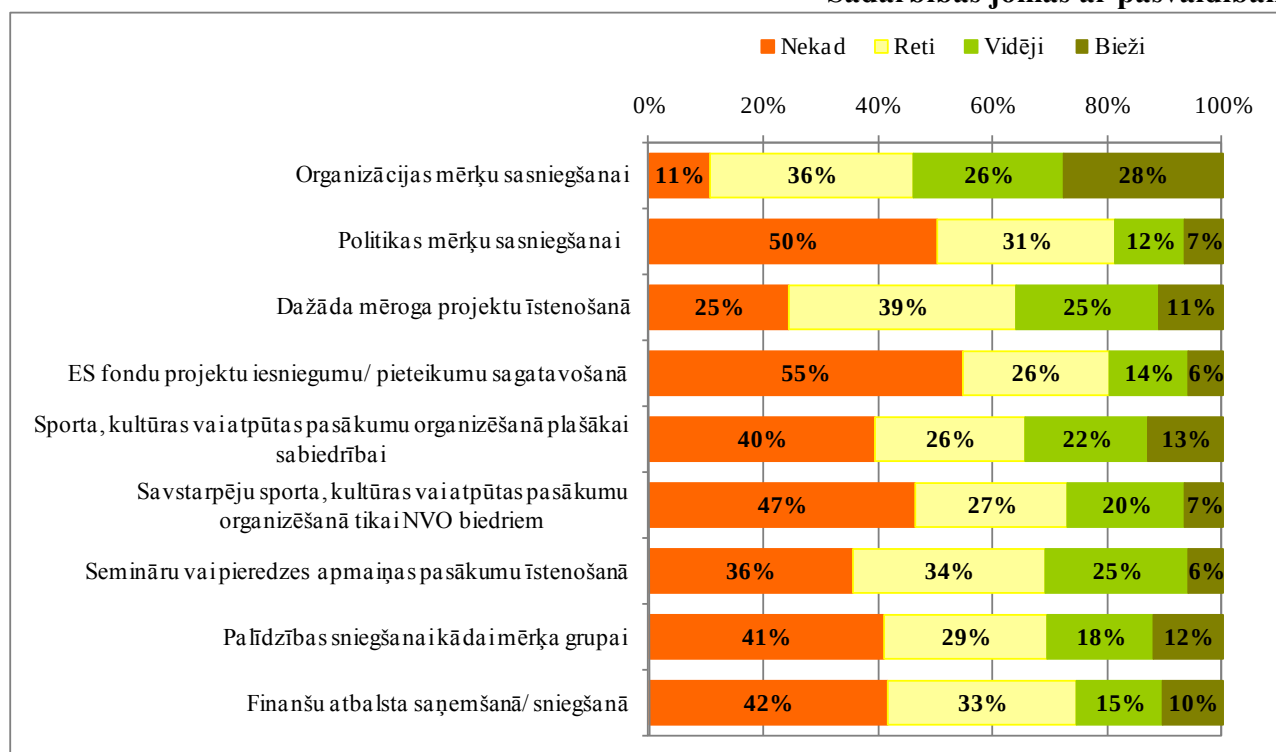
3.4. NVO un pašvaldību sadarbība

Lai gan NVO pārstāvji min, ka pašvaldības ir vēl viens būtisks NVO sadarbības partneris, tomēr aptaujas dati rāda, ka visbiežāk NVO ir sadarbojušās ar pašvaldībām savas organizācijas mērķu sasniegšanai un dažāda mēroga projektu īstenošanā (sk. 28. zīmējumu). Savukārt citās iespējamajās sadarbības jomās tā ir ievērojami retāka. Tomēr fokusa grupu diskusijās un padziļinātajās intervijās iegūtā informācija liecina, ka sadarbība ar pašvaldību iepriekš minētajās jomās bieži vien ietver tikai finansējuma piešķiršanu kādam publiskajam pasākumam vai bezmaksas telpu un informatīvā atbalsta nodrošinājumu. Atsevišķos gadījumos vērienīgāka pasākuma rīkošanai pašvaldība norīko palīgus – brīvprātīgos.

Citas iespējamās NVO un pašvaldības sadarbības formas ietver arī savstarpējo informācijas apmaiņu, konsultēšanos, sadarbības un deleģēšanas līgumus, lielākās pašvaldībās – līdzdalību lēmumu pieņemšanā.

Ar pašvaldībām sadarbība izpaužas tā, ka mēs esam ar kādām desmit – piecpadsmit pašvaldībām noslēguši sadarbības līgumus, kuros mēs no savas puses esam gatavi nodrošināt konsultācijas, sniegt pakalpojumus, gan sniegt eksperta padomus un tamlīdzīgas lietas. Bet viņi no savas puses labprāt iesaista mūs kaut kādās aktivitātēs un, organizējot kādu pasākumu, paprasa mūsu padomu. Tās ir tādas labas lietas, kur mēs esam nodibinājuši sadarbības principus. Ar nevalstiskām organizācijām mēs varbūt neesam tik daudz slēguši līgumus, bet tajā pašā laikā ir organizācijas, ar kurām mēs sadarbojamies gan projektus rakstot, gan organizējot aktivitātes.

28. zīmējums

Sadarbības jomas ar pašvaldībām

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: NVO, kas sadarbojas ar dažādām pašvaldību iestādēm, n=242

Komentējot sadarbības kvalitāti ar pašvaldībām, NVO pārstāvji akcentē vairākas problēmas:

1. Pašvaldības sastāva izmaiņas, kā rezultātā no jauna ir jāiegulda darbs, lai nodibinātu sadarbības attiecības starp NVO un pašvaldību;
2. Līdztiesības principa neievērošana – NVO un pašvaldību attiecības ietver varas vertikāli, t.i., NVO pārstāvji, īpaši reģionos, izvairās kritizēt pašvaldības darbu un ierosināt dažādas iniciatīvas, jo baidās, ka nesaņems pašvaldības atbalstu publisku pasākumu rīkošanā vai projektu konkursos.

Īpaši grūti ir sadarboties jautājumos, kas konceptuāli skar NVO statusu, iespējas un mērķus, jo tad redzams, ka starp NVO un pašvaldībām nav pietiekamas sapratnes, kas kalpotu ne tikai situatīvai sadarbībai, bet arī konceptuālai kopēju nākotnes perspektīvu iezīmēšanai.

Ja ir ideja un ja ir vēlme pašvaldībām viņu bīdīt, tad gandrīz vienmēr ir atsaucība, bet par tādiem vispārējiem konceptiem – tur ir domstarpības ar pašvaldību; piemēram, kā NVO redz savu vietu [...] un vispār Latvijas dzīvē. Tur pašvaldībai tas redzējums ir citādāks. Tāds nivelējošs. Mēs sevi redzam, ka varētu dot vairāk, bet tā kā no mums ne īpaši labprāt vai arī

vienkārši nemāk paņemt to, ko NVO varētu sniegt, un uzskata mūs bieži vien par tādiem naudas tērētājiem.

3. Veiksmīgāka sadarbība ar pašvaldībām izdodas lielāka mēroga projektos vai gadījumos, ja tiem ir ārvalstu finansējums, mazu projektu gadījumā pašvaldība atbalstu sniedz retāk.
4. Personisko attiecību ar pašvaldības deputātiem vai partejiskās piederības nozīme – labas attiecības palīdz iegūt nepieciešamo atbalstu lielāka mēroga pasākumu organizēšanai.

Ja ar pašvaldību runā šaurākā lokā, tad izdodas lietas sarunāt. Ja runa ir par NVO sektoru kopumā, konceptuāli, tad ir smagi. Ja es kā fiziska persona aizeju, es varu sarunāt lietas. Un vēl man ar pašvaldību ir bijusi ļoti laba sadarbība tad, ja es sadarbojos ar kādu atpazīstamu organizāciju Latvijā, piemēram, Providus. Man uzreiz iedeva Tautas nama zāli, kas maksā stundā 25 latus, iedeva bez maksas. Un pat norīko palīgus.

5. Pašvaldības amatpersonu un darbinieku izpratnes trūkums par NVO sektora lomu un darbību dažādās jomās.

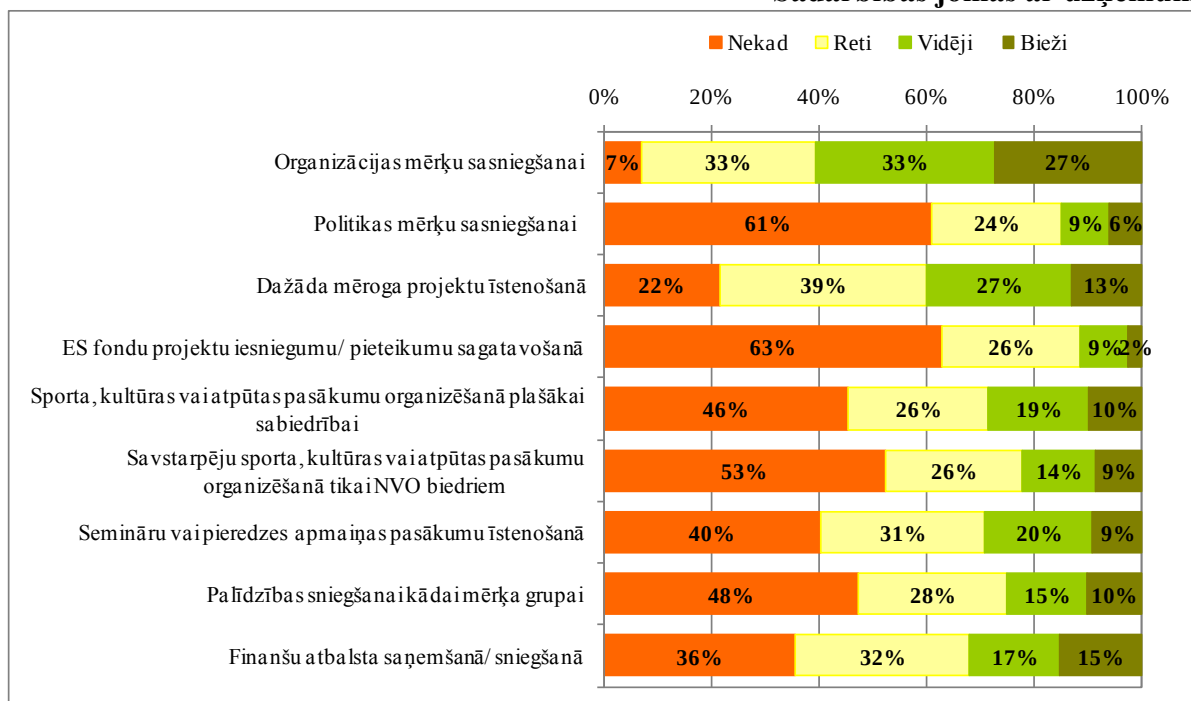
Iepriekš minētā informācija rāda, ka NVO sadarbība ar pašvaldībām tiek īstenota tikai šaurās sadarbības jomās, un gadījumos, kad NVO darbība nesaskan ar pašvaldībai vēlamu, tās darbība netiek atbalstīta. Tā rezultātā sadarbība neveidojas uz vienlīdzības principiem, kas būtiski kavē arī tās kvalitāti un NVO sektora lomas pieaugumu.

3.5. NVO un uzņēmēju sadarbības jomas

Lai gan 90% NVO atzīst, ka sadarbojas ar uzņēmumiem, 41% gadījumos tā ir reta un, kā redzams 29. zīmējumā, tā samērā bieži ir vāja – NVO sadarbojas ar uzņēmējiem tikai savas organizācijas mērķu sasniegšanai un dažāda mēroga projektu īstenošanā (sk. 29. zīmējumu).

29. zīmējums

Sadarbības jomas ar uzņēmumiem

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: NVO, kas sadarbojas ar uzņēmumiem, n=228

Fokusa grupu diskusijās un NVO vadītāju intervijās iegūtā informācija liecina, ka NVO sadarbība ar uzņēmējiem notiek dažādās formās. Pirmkārt, jāuzsver, ka bieža sadarbība ar uzņēmējiem ir uzņēmēju un profesionālajām asociācijām, t.i., uzņēmēji ir šo NVO mērķa grupa. Otrkārt, uzņēmēju ziedojumi vai uzņēmumu dibinātu fondu projektu konkursi ir viens no NVO finansējuma avotiem.

Treškārt, sadarbība ar uzņēmējiem notiek, lai noskaidrotu pieprasījumu pēc noteikta veida pakalpojumiem, piemēram, izglītības un tehnoloģiju attīstības jomā. Ceturtkārt, NVO sadarbība ar uzņēmēju var būt arī kāda ārpakalpojuma iegāde, piemēram, augsta līmeņa profesionāla konsultācija.

Mums ar juridisko firmu ir noslēgts viens līgums, kur mēs pasakām problēmātiku kā tādu un viņi iesaka kādu labāku risinājumu. Tad mums ir brīvprātīgie atbalstītāji. Esam izveidojuši tādu padomi [..]. Tur sanāk kopā [..] dažādu profesiju pārstāvji un mēs padiskutējam par kādiem jautājumiem.

NVO pārstāvji atzīst, ka ļoti būtiska sadarbībā ar uzņēmējiem ir personiska kontakta nodibināšana, cita uzņēmēja ieteikums, kas paaugstina uzrunātās personas uzticēšanos NVO pārstāvim.

Ļoti daudzi sabiedrībā zināmi cilvēki [..] arī iedod kādus savus „galus”, kur es varu aiziet un runāt. [..] Viens uzņēmējs [..], teica, lai es aizeju pie tā un tā un paprasu visu, ko man vajag [NVO darbam].

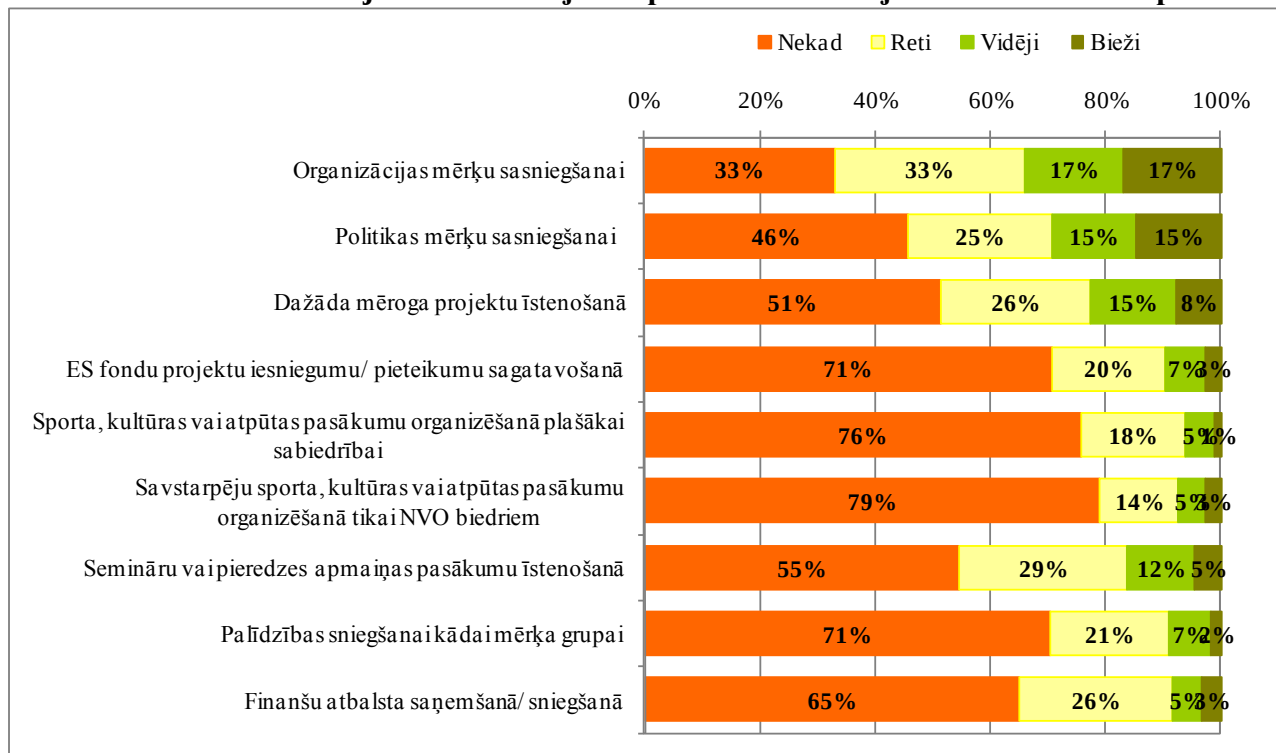
Vienlaikus jāatzīst, ka sekmīgāk sadarbību ar uzņēmējiem spēj veidot lielu NVO pārstāvji, kuriem ir ilggadīga darbības pieredze un kuru organizācijas ir ieguvušas sabiedriskā labuma statusu. No vienas puses, NVO pārstāvji uzskata, ka sabiedriskā labuma statuss vairo uzņēmēja uzticēšanos NVO, taču, no otras puses, likums „Par uzņēmuma ienākuma nodokli” paredz iespēju saņemt atlaides par sabiedriskā labuma organizācijai ziedotajiem līdzekļiem.

3.6. Sadarbība ar valsts amatpersonām

Lai gan ar Latvijas Republikas ministrijām un to pakļautībā esošajām iestādēm ir sadarbojušās 66% NVO un ar Saeimas deputātiem – 41% NVO, sadarbība ir samērā reta (sk. 30. zīmējumu). Visbiežāk NVO ar amatpersonām sadarbojas savas organizācijas mērķu īstenošanai, politikas mērķu sasniegšanai, dažāda mēroga projektu īstenošanā un semināru vai pieredzes apmaiņas pasākumu īstenošanai.

30. zīmējums

Sadarbības jomas ar Latvijas Republikas ministriju vai Saeimas amatpersonām

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: NVO, kas sadarbojas ar Latvijas Republikas ministriju vai Saeimas amatpersonām, n=179

Fokusa grupu diskusijās un NVO vadītāju intervijās iegūtā informācija rāda, ka NVO visbiežāk sadarbojas ar ministriju pārstāvjiem, piedaloties darba grupās un konsultatīvajās padomēs, izstrādājot nozares plānošanas dokumentus vai likumprojektus. Šajā gadījumā NVO sektora pārstāvjus aicina darba grupās, jo viņi ir labāk informēti par sevis pārstāvētās mērķa grupas vajadzībām, spēj prognozēt, kā vienas vai otras normas pieņemšana varētu ietekmēt attiecīgo jomu. Parasti sadarbība notiek ar vienas jomas ministriju, kas atbilst NVO darbības jomai, un ar tās darbiniekiem NVO izveidojas ciešākas attiecības. Taču, ja NVO nodarbojas ar jautājumiem, kuri atrodas dažādu nozaru ministriju kompetencē, tas apgrūtina sadarbību, piemēram:

Mēs ļoti aktīvi sadarbojamies ar meža jautājumiem, bet Latvijas valstī ir uzstādījums, ka tas ir Zemkopības ministrijas jautājums, lai gan sabiedrībai ir skaidrs, ka meža aizsardzība ir vides jautājums. Formāli ir sadalīts, ka zivju aizsardzība un mežu jautājums ir Zemkopības ministrijas, tad it kā no valsts puses nav sapratnes, kāpēc mēs tur darbojamies. Mēs uzskatām, ka vides aizsardzība ir arī transporta jautājumi izmešu ziņā un vispār, bet Satiksmes ministrija vispār nesaprot, kāda mums tur ir daļa.

Atjaunojamie energoresursi mums ir zem Ekonomikas ministrijas, bet NVO jau nevar to ministriju rāmjos darboties. Atjaunojamie energoresursi jau ir vides aizsardzības jautājums. Tas jau nekas, ka viņš ir citā ministrijā. Tur ir tā grūtāk.

Raksturojot sadarbību ar valsts institūcijām NVO pārstāvji pauž arī kritiku par gadījumiem, kad no NVO prasa eksperta viedokli situācijā, kad bez noteiktas izpētes un resursiem to nav iespējams sniegt. NVO skaidro, ka viedokļa paušana par kādu jautājumu būtiski atšķiras no konsultācijas, jo pēdējā jau prasa padziļinātu problēmas izpēti.

Parasti tas, ko ministrijas grib, lai bez maksas nevalstiskās organizācijas izstrādā, iesaka vai izveido kaut ko konkrētu, un tad viņiem vajag ļoti ātri un, ja nevalstiskās organizācijas neko nedara, tad tās ir sliktas un tamlīdzīgi. Tajā pašā laikā ir viedoklis, ko nevalstiskās organizācijas var pateikt – ministrijas sagatavo kaut ko, un mēs izsakām savu viedokli – tas ir labi, tas slikti, tas patīk, tas nepatīk. Loģiski – par tādu viedokli neprasās nekādas samaksas. Bet, ja ir konsultācija par kaut ko, tad tas ir savukārt rūpīgs un sarežģīts darbs.

Bieži vien, prasot viedokli, ministrijas grib, lai tiek nodrošināta šī konsultācija, izstrādāts kaut kāds konkrēts modelis vai tiek konkrēti noformulēts, ko nevalstiskām organizācijām bieži vien ir grūti izdarīt, jo nav jau tā jurista vai pastāvīga darbinieka – var būt tikai šāda viedokļu apmaiņa.

NVO pārstāvji izvirza jautājumu par to, ka viņiem, atšķirībā no citiem padomes locekļiem, dalību padomēs neapmaksā.

No vienas puses, valsts cenšas samazināt padomju skaitu, bet tai pat laikā mums ir jāpiedalās tik daudz padomēs! Kāpēc mums par to nemaksā? Viņš atnāk uz to pašu sēdi un viņam par to samaksā, bet mums nē. Par sabiedrisko apspriešanu es neko nesaku, bet ja tā ir konsultatīvā, kura ir apstiprināta ar ministra rīkojumu, tad kāpēc nevarētu tomēr atbalstīt tos cilvēkus.

Papildus nosauktajām NVO un valsts institūciju sadarbības sfērām minamas arī šādas:

- Valsts institūciju atbalsts NVO starptautiskas sadarbības veidošanā;
- Informācijas apmaiņa par semināriem;
- Funkciju deleģēšana.

Saistībā ar funkciju deleģēšanu NVO pārstāvji norāda, ka tā notiek nepārdomāti, neapbrēķinot NVO sektora institucionālos un cilvēku resursus. Tās ir problēmas, kuru cēloņi meklējami ekonomiskās lejupslīdes ietekmē sasteigti veiktajā valsts iestāžu reformēšanā.

Nav mums pierasts, ka nevalstiskām organizācijām deleģē kaut ko. Un ja mūsu jomā deleģē, tad skatās ar aizdomām vai nav tur kaut kas par daudz. Ir bijuši piemēri, ka ir vesela institūcija, kura nodarbojas ar konkrētu jautājumu risināšanu, kur ir viens direktors, trīs vietnieki, četras sekretāres un 50 darbinieki, un deleģē visas šīs institūcijas funkcijas nevalstiskai organizācijai un vispār administratīvo štatu samazina līdz nullei. Nu, kā to var izdarīt – to nemaz nevar izdarīt bez šīs administrācijas. Tā pārspīlēti – nevalstiskās organizācijas to bezmaksas darīs.

Apkopojot NVO pieredzi, var minēt virkni grūtību, kas rodas, NVO sektoram sadarbojoties ar valsts amatpersonām. To vidū būtiskākās ir šādas:

1. Valsts amatpersonu zināšanu trūkums par to, kādas NVO darbojas vienā vai otrā jomā. NVO pārstāvji norāda, ka bieži vien valsts amatpersona zina tikai lielākās un publiskajā telpā redzamākās NVO, aicinot tās uz daudziem pasākumiem, arī tādās jomās, kurās šīs NVO nav kompetentas. Savukārt mazāk zināmas un šaurākas specializācijas NVO netiek uzrunātas, un to sadarbība ar valsts amatpersonām veidojas pēc šo NVO pašu iniciatīvas, ja tās savlaicīgi pamana, ka viens vai otras viņu darbības jomas jautājums ir nonācis publiskajā dienas kārtībā.
2. NVO un valsts amatpersonu sadarbība pēc savas būtības bieži vien ir formāla – lai gan NVO pārstāvji izsaka savu viedokli, tas ne vienmēr tiek ņemts vērā.
3. Atsevišķu kompleksu jautājumu atrašanās dažādu ministriju kompetencē, piemēram, dažādi ar vides aizsardzību saistīti jautājumi atrodas attiecīgi Vides un reģionālās attīstības ministrijas, Zemkopības ministrijas, kā arī Ekonomikas un Satiksmes ministrijas kompetencē.
4. Tiek atvēlēti pārāk īsi termiņi NVO viedokļa sagatavošanai;
5. No NVO tiek sagaidīta augstāka kompetence, nekā sektors reāli spēj sniegt – no NVO sektora pārstāvju sacītā izriet, ka valsts amatpersonas sagaida tādu nozares ekspertīzi, kādu spēj sagatavot zinātnieki vai augstas kvalifikācijas konsultanti.

Apkopojot nodaļā minēto, redzams, ka NVO pārstāvji pauž gandarījumu tad, ja viņiem ir izdevies izveidot konstruktīvu sadarbību ar valsts pārvaldes iestādēm, tomēr sadarbības prakse jāturpina attīstīt, iespējams, apzināti veicot arī mazāk zināmu, taču konkrētā jomā kompetentu NVO līdzdalību likumprojektu izstrādē un lēmumu pieņemšanā. Tas prasa lēmējvaras un izpildvaras institūciju izpratni, ka NVO sektora iesaistīšana likumprojektu izstrādē ir veids, kā panākt tā labāku atbilstību sabiedrības vajadzībām un ka, kaut arī tādēļ ir jāiegulda lielāks darbs, saskaņojot viedokļus, ieguvums būs augstāka sabiedrības apmierinātība ar pastāvošo normatīvo regulējumu.

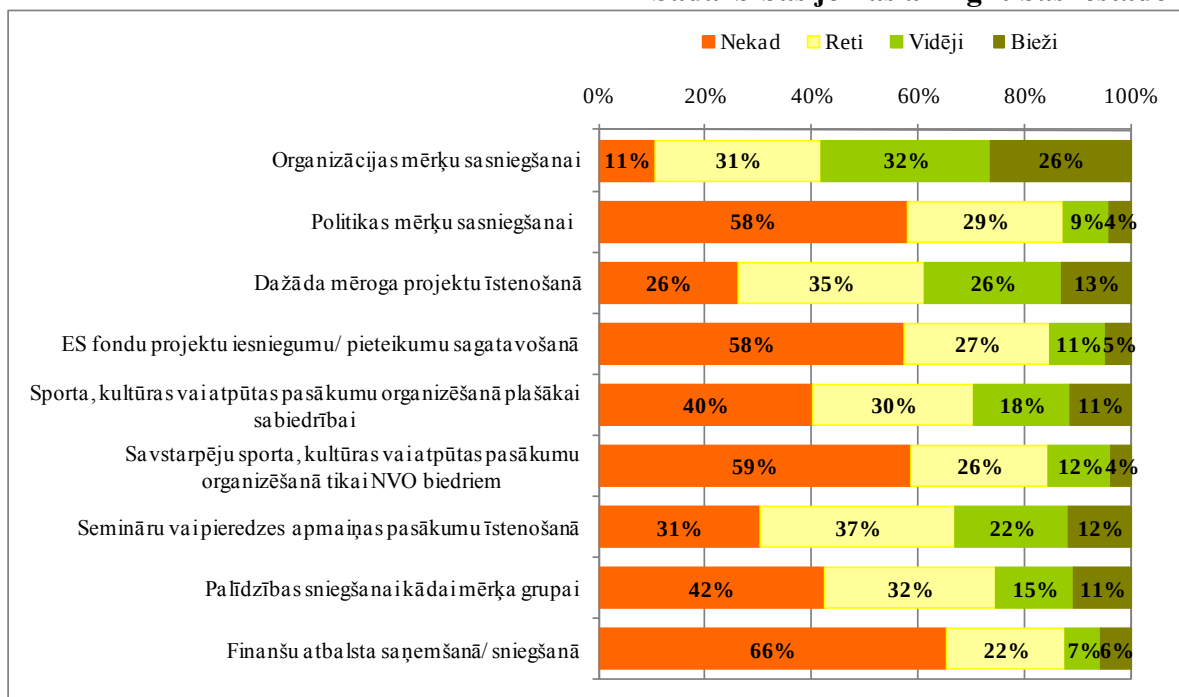
3.7. NVO sadarbība ar izglītības un sociālajām institūcijām

Analizējot NVO sadarbības veidošanas aspektu, secināms, ka visaktīvāk NVO sadarbojas ar izglītības un sociālajām institūcijām.

31. zīmējumā ir atspoguļoti iegūtie dati par konkrētām sadarbības jomām darbā ar izglītības iestādēm. Redzams, ka visbiežāk sadarbība notiek organizācijas mērķu sasniegšanas jomā, savukārt visretāk finanšu atbalsta saņemšanā vai sniegšanā, kā arī politikas mērķu sasniegšanas jomā – attiecīgi nekad šajās jomās nav sadarbojušās 66% un 58% NVO. 59% NVO nesadarbojas ar izglītības iestādēm arī kultūras, sporta vai atpūtas pasākumu organizēšanā saviem biedriem, taču šī joma uzskatāma par tādu, ka nav tieši saistīta ar organizācijas tiešās pamatdarbības mērķu sasniegšanu.

31. zīmējums

Sadarbības jomas ar izglītības iestādēm

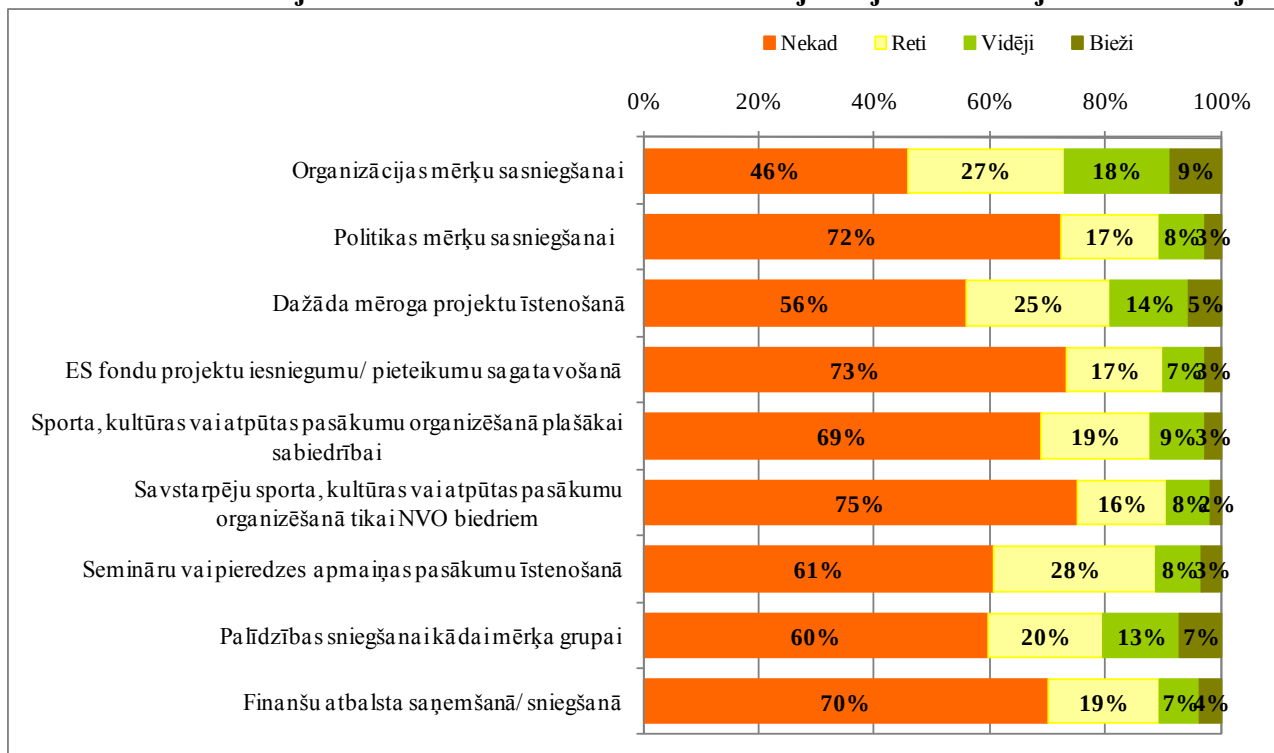
Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: NVO, kas sadarbojas ar izglītības iestādēm, n=203

Tā kā sociālie pakalpojumi ir viena no jomām, kur NVO un institūciju sadarbība ir visaktīvākā, NVO tika lūgts novērtēt, cik bieži tās un kādās jomās sadarbojas ar dažādām sociālās un labklājības jomās strādājošām institūcijām (sk. 32. zīmējumu).

32. zīmējums

Sadarbības jomas ar dažādām sociālās un labklājības jomā strādājošām institūcijām

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: NVO, kas sadarbojas ar pašvaldību un valsts iestādēm, n=262

Iegūtie aptaujas dati rāda, ka NVO sadarbība ar dažādām sociālās un labklājības jomā strādājošām

institūcijām līdzīgi kā ar izglītības iestādēm visbiežāk notiek organizācijas mērķu sasniegšanai (18% NVO šajā jomā veido sadarbību 18% vidēji bieži un 9% - bieži). Salīdzinoši biežāk sadarbība veidojas arī tādās jomās kā projektu īstenošana un palīdzības sniegšana dažādām mērķa grupām. Saistībā ar savu pamatdarbu visretāk ar sociālās un labklājības jomā strādājošām institūcijām NVO veido sadarbību, lai kopīgi izstrādātu ES fondu projektu iesniegumus (nekad šajā jomā sadarbība nav bijusi 73% NVO), iesaistītos noteiktu politikas mērķu sasniegšanā (attiecīgi to nav darījušas 72% NVO) un sniegtu savstarpēju finansiālu atbalstu (70%). Tāpat sadarbība netiek veidota atpūtas, kultūras un sporta pasākumu organizēšanai NVO biedriem (75%).

Secināms, ka galvenās sadarbību raksturojošās tendences gan ar izglītības iestādēm, gan ar sociālajā un labklājības jomā strādājošajām institūcijām ir līdzīgas.

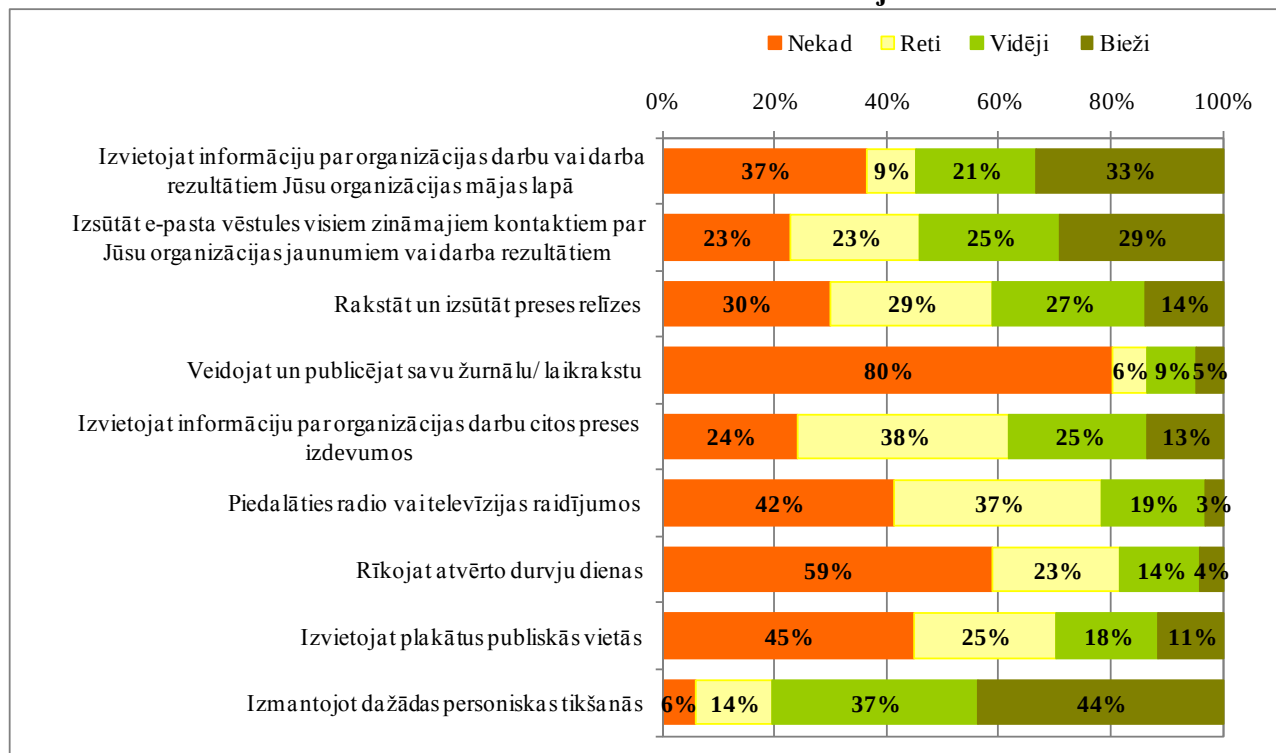
4. Informācijas apmaiņa

4.1. NVO izmantoto informēšanas metožu kopējais raksturojums

Būtiska NVO darbā ir informācijas apmaiņa gan ar biedriem, gan sadarbības partneriem, gan sabiedrību kopumā. Visplašākās informēšanas iespējas paveras attiecībā uz plašāku sabiedrību, kuras, kā minēts iepriekš, ir viena no galvenajām NVO sadarbības grupām. Visizplatītākās sabiedrības informēšanas metodes ir (1) dažādu personisku tikšanos izmantošana, (2) elektroniskā pasta vēstuļu izsūtīšana visiem zināmajiem kontaktiem, (3) izvietot informāciju par NVO darbu dažādos preses izdevumos, (4) preses relīžu sagatavošana un izsūtīšana un (5) informācijas par NVO darbu izvietošana tās mājas lapā (sk. 33. zīmējumu). Jānorāda, ka sabiedriskā labuma organizācijas izmanto tos pašu informācijas ieguves avots kā NVO sektors kopumā.

33. zīmējums

NVO izmantotie informācijas kanāli darbā ar sabiedrību

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: visas NVO, n=265

Šo un citu metožu izmantošanā NVO sastopas ar dažādām grūtībām, ko raksturo fokusa grupu diskusijās un NVO vadītāju intervijās iegūtie dati.

Lai informētu sabiedrību, parasti sabiedriskās organizācijas nodefinē savu mērķa grupu, kas vienā gadījumā var būt ļoti plaša, bet citā gadījumā ļoti fokusēta. Mērķa grupas fokusu nosaka attiecīgās

sabiedriskās organizācijas darbības virziens: sports, brīvā laika pavadīšana, vides aizsardzība, sociālā palīdzība utt. Visbiežāk NVO veido interneta portālus, mājas lapas un tajos sniedz informāciju par savu darbību, uzrunā savu mērķa grupu, aicina uz pasākumiem, vai arī portāls kalpo kā diskusiju telpa.

Viens ir, tātad, dažādi raksti un materiāli presē. Ir diezgan laba sadarbība izveidojusies ar tādu [x] portālu. Tur ir ļoti daudz rakstu par šo te jomu. Visi tie, kas aizraujas ar astronomiju vai raķešu modelēšanu, vai tamlīdzīgām lietām tur var daudz informāciju smelties. Otrs ir dažādi pasākumi. Pieņemsim, ar to pašu Liepājas raķešu modelēšanas pulciņiem, kur bērni tiek iesaistīti dažādās šādās sacensībās. Kopā ar Izglītības un zinātnes ministriju mēs otro gadu tagad jau taisām konkursu „Mums pieder debesis”. Pārsvārā tur tā izplatīšana notiek caur dažādiem reģionāliem portāliem un skolās ir informācija. Tur mums viena darbiniece cītīgi zvanās uz skolām un izglītības pārvaldēm, lai būtu pēc iespējas vairāk dalībnieku.

Mums ir izveidota diezgan apjomīga interneta mājas lapa, kura ir izveidojusies par tādu kā ziņu portālu, kur tiek atspoguļoti jautājumi, kas notiek mūsu jomā. Tos savus jaunumus mēs arī atsevišķi izdalām. Mājas lapa ir galvenais informācijas avots.

NVO aktīvisti organizē arī tiešo komunikāciju ar savu mērķa grupu – tās ir tikšanās, semināri, pasākumi un prezentācijas par savu organizāciju un tās aktivitātēm.

Es lieku iekšā internetā sludinājumus, kad notiks kaut kāds pasākums un saku arī, ka ir aicinātas arī citas biedrības, jaunieši tie, kuri vēlas, tie, kuri aktīvisti, vienmēr aicinu lai piedalās pasākumos. Tad viņi saprot, ka ir interesanti, tad viņi piesaistās mums klāt.

Ļoti bieži kā mērķa grupas informēšanas līdzeklis tiek izmantots e-pasts. Tas vienlaikus ir ļoti ērts informācijas apmaiņas resurss, īpaši, ja NVO piedalās likumprojektu izstrādē un apspriešanā – nepieciešamie dokumenti tiek nosūtīti e-pastā un ir pieejami rediģēšanai pēc nepieciešamības.

NVO pārstāvji norāda, ka svarīgi informatīvos materiālus izdot arī krieviski, lai nodrošinātu visas mērķa grupu sasniedzamību.

Runājot par sabiedrības informēšanu, reģionālo organizāciju pārstāvji atzīst, ka līdzekļu trūkuma dēļ nav iespējas sabiedrības informatīvas kampaņas un biežāk informācija tiek izplatīta, izmantojot pazīšanos, personiskus kanālus. NVO aktīvisti arī atzīst, ka sabiedriskajos medijos publicētās ziņas neizraisa sabiedrības interesi, tā vairāk atsaucas uz zināma cilvēka aicinājumu, mudinājumu.

Vislabāk strādā klusā telefona princips. Tas ir visreālākais, caur paziņām. Jo visu, ko esam mēģinājuši publiskot, likt publiskajos medijos, tas nestrādā, tā var piesaistīt ļoti maz mērķauditoriju. Vairāk viens otram pamudina konkrēti uz pasākumiem. Ja vari kādu labumu piedāvāt, vai naudu vai pasākumu, tad cilvēki vairāk piesaistās un interesējas, īpaši šajos laikos.

Reģionos mazāk populārs ir internets, tāpēc, lai sabiedrība saņemtu informāciju, ir jāizmanto citas metodes, piemēram, plakāti publiskās vietās, personiski kontakti.

Mēs likām plakātu ar kabatiņām un telefoni iekšā, lai var pierakstīties uz nodarbībām. Liku pašvaldībā, citās NVO. Cilvēki pierakstījās šādā veidā. Mājas lapu viņi nelasa. Gribētos lielāku atsaucību.

Mēs centāmies sagatavot tādas afišas. Un izvietot pa pilsētu, ieliekot poliklīnikās, skolās, valsts ieņēmumu dienestā. Visās vietās, kur cilvēki apgrozās. Tā mutiski arī informācija aizgāja.

Sabiedrības informēšanā NVO ir pieredze arī sadarbībā ar plašsaziņas līdzekļiem. Reģionos vietējās televīzijas un avīzes ir labs informācijas kanāls sabiedrības informēšanai par ziedošanas jautājumiem. Tāpat arī, kā liecina NVO pieredze, ziņojumi nacionālajām ziņu aģentūrām mudina citu laikrakstu interesi par ziedošanu. Tiesa, televīzijas gadījumā problēmas rada neizdevīgais

raidlaiks, kad skatītāju auditorija nav pārāk liela. Ļoti svarīgs informācijas avots ir vietējā avīze vai radio. Savukārt krievu kopienas organizācijas izmanto krievu valodā iznākošos laikrakstus, lai informētu par saviem pasākumiem.

Jā, es mēģinu. Mums ir ļoti laba sadarbība ar LTV7. Ir tāds raidījums „Dzīvei pa vidu”. Visu pagājušo gadu viņi par mums veidoja raidījumus, bet tas ir tāds kanāls, kuru ne visi skatās. Tas ir sestdienās pus desmitos no rīta. Bet tas kanāls ļoti labi prot īsā laika sprīdī sniegt ļoti plašu informāciju. Tas ir ļoti vērtīgi.

Informācija vietējā avīzītē gan par projektu norises gaitu gan arī aicinām cilvēkus, kas var piedalīties ar idejām, mēs jau nevaram zināt, ko tajos novados kāds domā, varbūt ir kādas labas idejas. Man, piemēram, viena sieviete pēc pēdējās avīzītes atnāca ar savām radošajām domām.

Neraugoties uz pozitīvajiem aspektiem, grupu diskusijās izskanēja arī kritiskas piezīmes par pieredzi sadarbībā ar medijiem. NVO ir sašutušas gadījumos, kad mediji, viņuprāt, ir snieguši izkropļoti skatījumu par konkrēto jautājumu. Izrādās, ka vietējā prese, kas no vienas puses, ir nozīmīgs informācijas avots, no otras puses, tiek uzlūkota visai kritiski, kā argumentu minot, ka preses izdevums ir komerciāls, kas izdevuma saimnieciskās intereses izvirza priekšplānā. Iedzīvotāju zemās pirkspējas dēļ samazinās arī konkrētu izdevumu pasūtītāju loks.

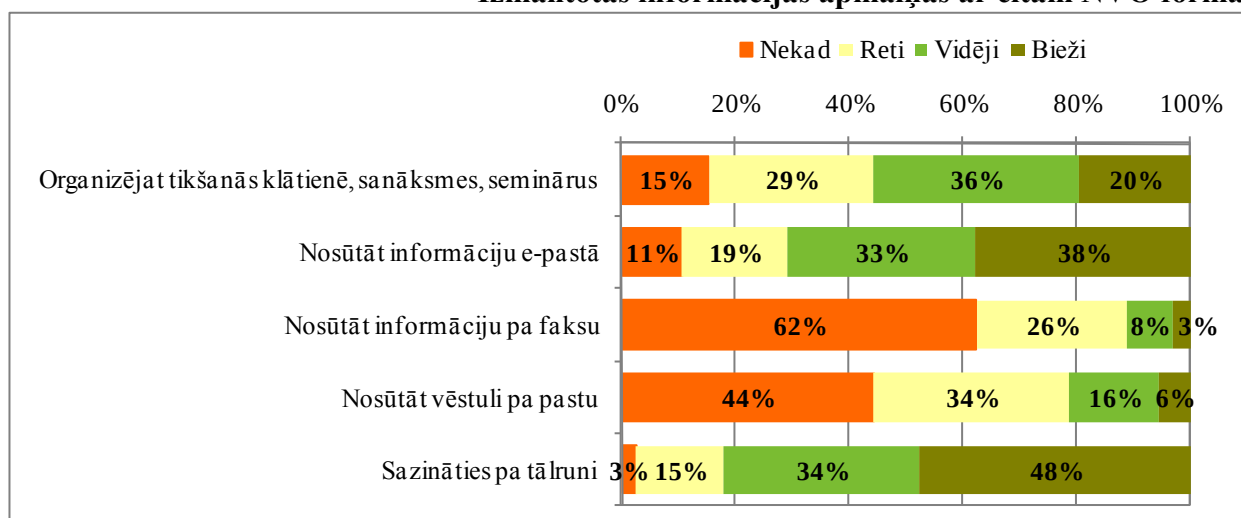
(..) par mums uzrakstīja tādu rakstu, ka man vienkārši kauns lasīt, mēs izlabojām, viņi sacīja, ja vēlreiz gribēsiet labot, būs jāmaksā.

Apkopojot iepriekš minēto, 34.-37.zīmējumā redzami kvantitatīvie dati par dažādu metožu (tikšanās klātienē, informācijas apmaiņa pa e-pastu, faksu, pastu un tālruni) izmantošanu komunikācijā ar sadarbības partneriem – citām NVO, pašvaldību un valsts iestādēm, uzņēmējiem, Saeimas deputātiem un valsts amatpersonām.

Kā redzams 34.zīmējumā, informācijas apmaiņa ar citām NVO galvenokārt notiek, sazinoties pa tālruni (82% gadījumu vidēji bieži vai bieži), nosūtot informāciju e-pastā (71% gadījumā vidēji bieži vai bieži) vai organizējot tikšanās klātienē, sanāksmes un seminārus (56% gadījumu vidēji bieži vai bieži). Mazāk populāra ir saziņa pa pastu un faksu. 62% respondentu norādījuši, ka nekad neizmanto saziņu pa faksu, savukārt 44% - nekad neizmanto vēstuļu sūtīšanu pa pastu.

34. zīmējums

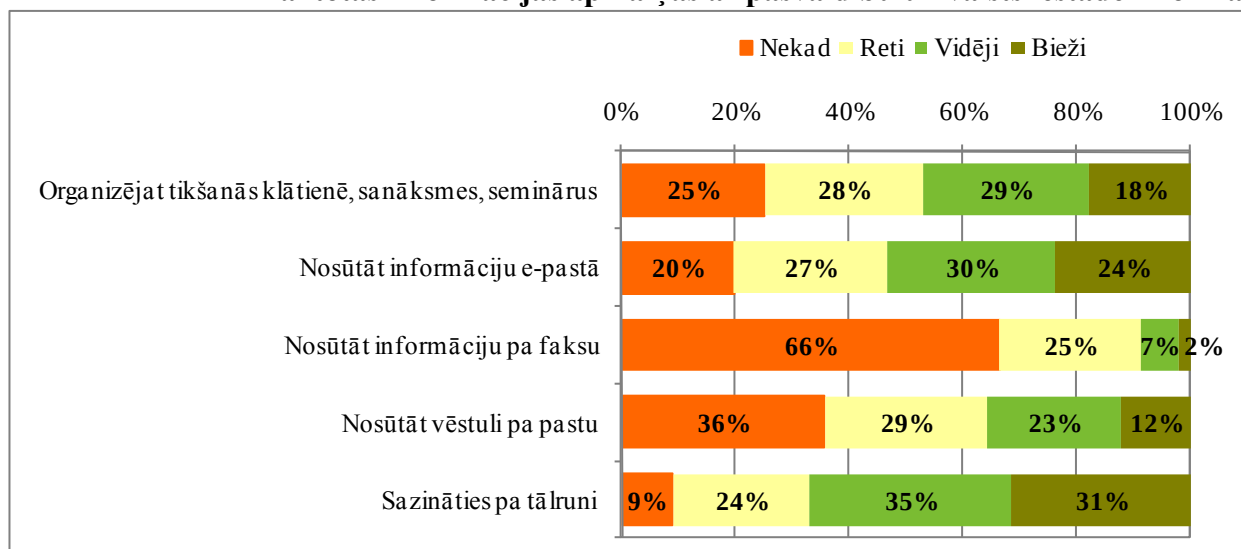
Izmantotās informācijas apmaiņas ar citām NVO formas

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: visas NVO, n=265

35. zīmējums

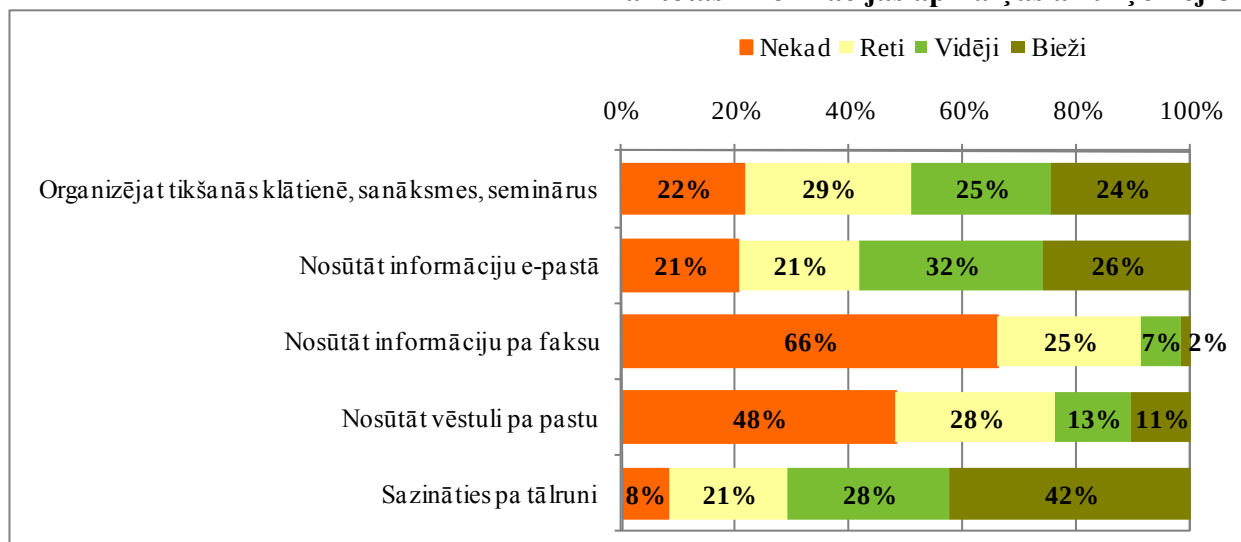
Izmantotās informācijas apmaiņas ar pašvaldību un valsts iestādēm formas

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: visas NVO, n=265

Līdzīgi arī saziņa ar pašvaldību un valsts iestādēm un uzņēmējiem notiek galvenokārt pa tālruni, e-pastu un organizējot tikšanās klātienē, sanāksmes un seminārus (skat. 35. un 36. zīmējumu). Saziņa pa tālruni notiek vidēji bieži un bieži 66% gadījumu ar pašvaldību un valsts iestādēm un 70% gadījumu ar uzņēmējiem. Tāpat kā saziņai ar citām NVO, informācijas apmaiņai ar pašvaldību un valsts iestādēm un uzņēmumiem mazāk populāra ir vēstuļu sūtīšana pa faksu.

36. zīmējums

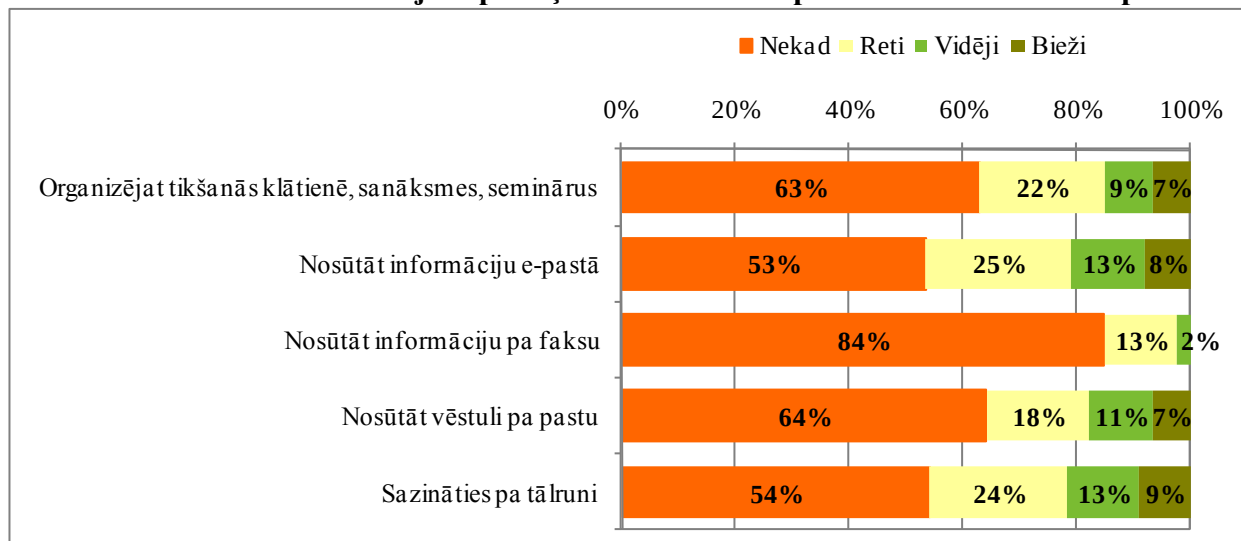
Izmantotās informācijas apmaiņas ar uzņēmējiem

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: visas NVO, n=265

Lai gan līdzīgas tendences vērojamas arī, apskatot NVO izmantotās informācijas apmaiņas formas ar Saeimas deputātiem un valsts amatpersonām (skat. 37. zīmējumu), dati liecina, ka kopumā visas apskatītās saziņas formas ar šiem sadarbības partneriem tiek izmantotas retāk vai daudzos gadījumos – netiek izmantotas nemaz. Piemēram, saziņa pa tālruni vai e-pastā tikai 22% un 21% gadījumu tiek izmantota vidēji bieži vai bieži, bet 54% un 53% gadījumu nekad netiek izmantota. Līdzīgi arī tikšanās klātienē, sanāksmes un semināri vidēji bieži un bieži tiek organizēti tikai 16% gadījumu, bet 63% gadījumu šī informācijas forma netiek izmantota.

37. zīmējums

Izmantotās informācijas apmaiņas ar Saeimas deputātiem un valsts amatpersonām

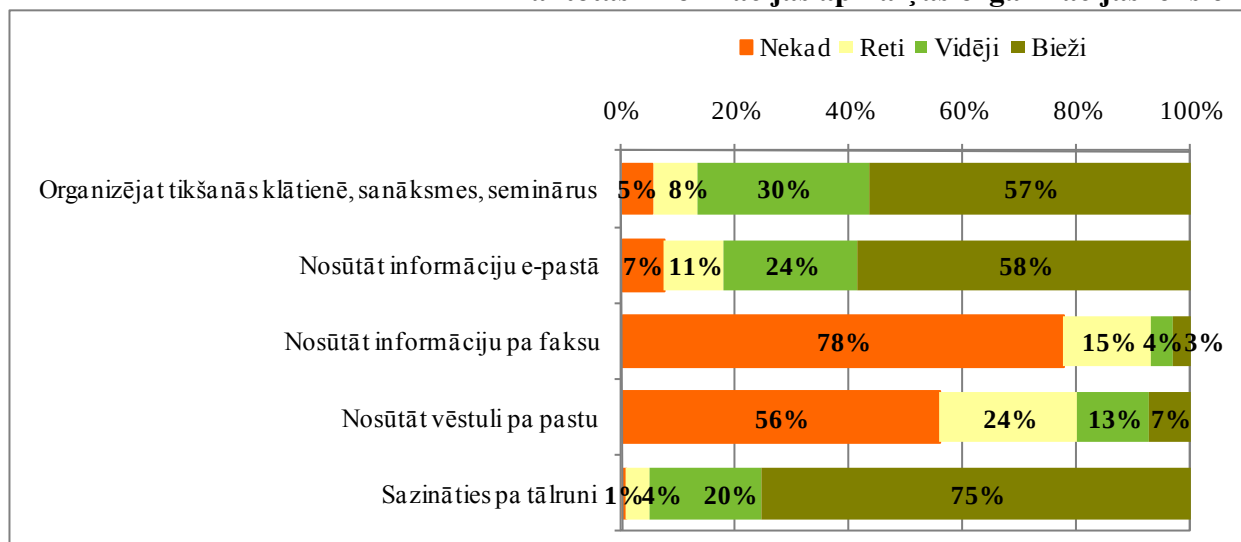
Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: visas NVO, n=265

4.2. Informācijas apmaiņa un darba organizācija organizācijas iekšienē

Atsevišķi aplūkojot informācijas apmaiņu NVO iekšienē, redzams, ka visbiežāk izmantotās metodes ir tālruna un e-pasta komunikācija (38. zīmējums). Nozīmīga loma ir arī personiskajai komunikācijai klātienē, īpaši, lauku apvidos vai darbības ziņā šauri specifiskās NVO (piemēram, tādās, kas nodarbojas ar nekustamā īpašuma apsaimniekošanu). Izmantojot šīs metodes, NVO mēdz veidot aktīvo biedru listes, kuru vidū informācijas apmaiņa notiek aktīvāk.

38. zīmējums

Izmantotās informācijas apmaiņas organizācijas iekšienē

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: visas NVO, n=265

Informācijas apmaiņa NVO parasti tiek īstenota, balstoties uz organizācijas vadības hierarhiju un biedru aktivitāti. Kā tieši tas notiek, spilgti ilustrēts zemāk citātos NVO pārstāvju izteikumos no fokusa grupu diskusijām un padziļinātajām intervijām.

Katru ceturtdienu mums notiek biedrības valdes sēdes. Principā, tas nosaukums ir stipri nosacīts tāpēc, ka šajās sēdēs nepiedalās tikai tie pieci cilvēki, kas ir valdē, bet arī aktīvi

biedrības biedri, kas uzskata, ka viņiem ir jānāk, ka viņi var kaut kādu savu artavu dot kopējai lietai, palīdzēt, iesaistīties utt.

Mēs sanākam domē un izlemjam, ka mēs ar šo lietu nodarbosimies. Dome ir vēlēts orgāns, ko ievēl pašlaik uz diviem gadiem. Tas, godīgi sakot, ir vairāk finansiālu apsvērumu dēļ, jo mums tad ir jārīko kongress reizi gadā, kur ir vajadzīgas finanses, jo tā tomēr ir sanāksšana. Tāpēc mēs taisām reizi divos gados kongresu. Tad tiek ievēlēts no visiem organizācijas biedriem dome. Pārsvārā tie ir cilvēki, kuri paši grib darboties, jo tas tomēr prasa vismaz reizi atbraukt un sanākt kopā.

Informācijas aprīte izpaužas arī kā organizācijas darbības virzienu un stratēģijas apspriešana.

Mums ir katru gadu stratēģiskā [apspriede], kur mēs gada beigās vai sākumā izvirzām darbības galvenos virzienus, prioritātes un tad tā gada ietvaros skatāmies, kā risināt vienu vai otru prioritāti. Piemēram, šogad ir universālais dizains, vides pieejamība, kas ir aktuāla, nodarbinātība, brīvprātīgie.

Mums ir trīs struktūrvienības. [...] Tad ir tā kā katrai šai struktūrvienībai savas plānošanas un darbu sadales nedēļai. Un tad ir tā kā kopīgā, mēs viņas saucam par stratēģiskajām plānošanām, reizi mēnesī, kur piedalās tā kā valde un struktūrvienību vadītāji. Tad ir tā kā vēl tādas izbraukuma sanāksmes, plānošanas, kur piedalās visi.

Viens, protams, uz šo te sanāksmju bāzes, attiecīgi struktūrvienību vadītāji tiek ar darbiniekiem. Tad, kad mēs bijām drusku, drusku mazāki, tad mums bija biežāk tieši kopīgās sanāksmes, bet tagad mēs sapratām, ka kaut kā esam drusku izauguši un jātaisa tomēr tas divpakāpju modelis, kad tiek vadība un tad tiek struktūrvienības savā starpā. Tā kā sanāc efektīvāk.

Komunikācijas kvalitāti nosaka organizācijas rīcībā esošie resursi, kā arī organizācijas darbības lauks, ja tas ir plašāks un daudzveidīgāks, notiek arī informācijas ‘fragmentēšanās’.

Tiekamies reizi ceturksnī, pa starpām jautājumus saskaņojam pa telefonu. Informācijas aprīte laba, bet ne vienmēr visi zina visu, jo darbība ir ļoti diversificēta.

5. NVO sektora finanšu avoti un bilances raksturojums

NVO sektora finanses ir aplūkotas vairākos aspektos. Pirmkārt, pētījumā tika noskaidrota dažādu finanšu avotu pieejamība un no tās izrietošā sektora darbības specifika. Otrkārt, tika novērtēta sektora kopējā balance, ieņēmumu un izdevumu struktūra, atsevišķi aplūkojot sabiedriskā labuma organizāciju finanšu struktūru. Treškārt, tā kā būtisku sabiedriskā labuma organizāciju ieņēmumu daļu veido ziedojumi, tad vairākās secīgās apakšsadaļās tika aplūkotas ziedošanas tendenču izmaiņas pēdējo gadu laikā, raksturojot gan pieejamos statistikas datus, gan NVO pārstāvju pieredzi, gan arī ilustrējot iedzīvotāju, kuri vairāk vai mazāk regulāri ziedo NVO sektoram, pieredzi un ziedošanas motivāciju.

5.1. NVO finanšu avotu kopējais raksturojums

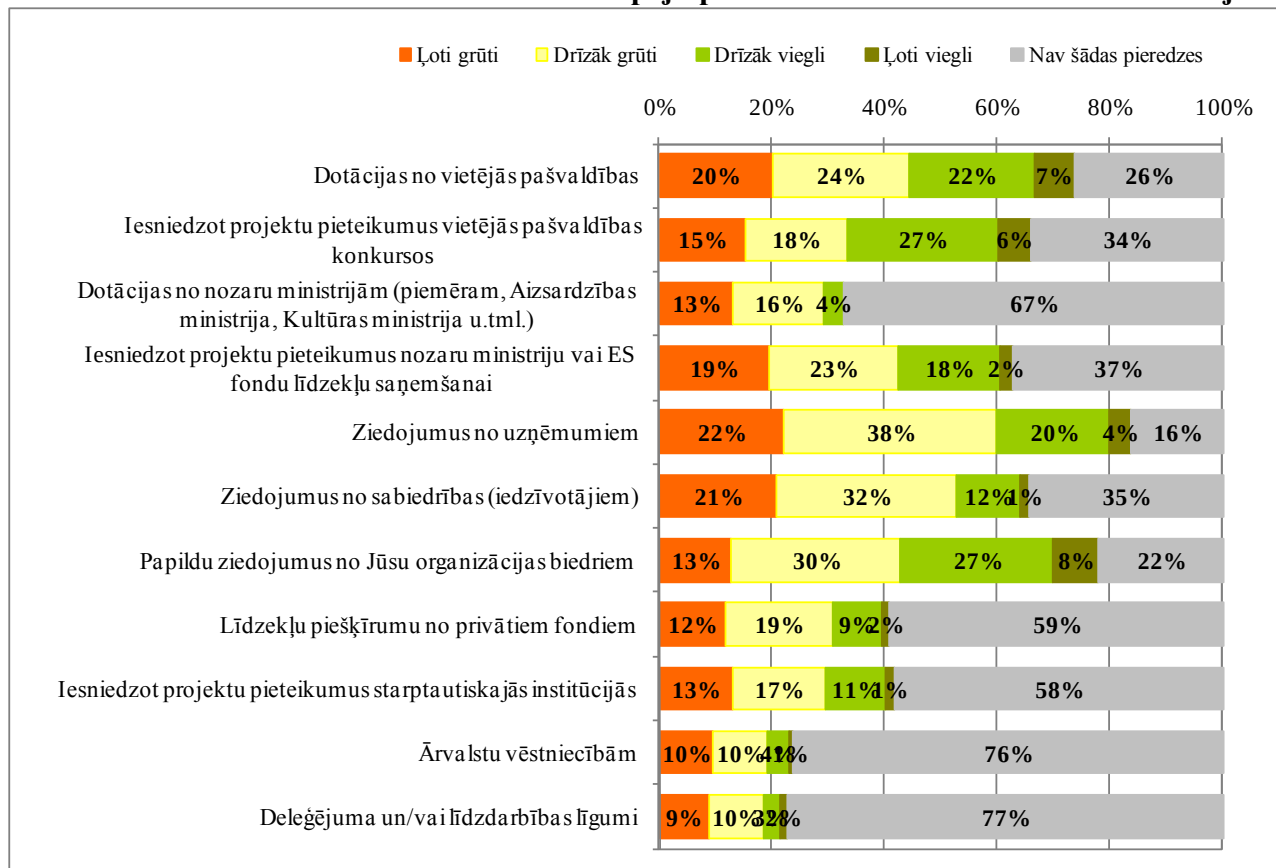
Saskaņā ar pētījuma ietvaros veikto NVO aptauju, aptuveni puse (52%) NVO un vairums (81%) sabiedriskā labuma organizāciju pēdējo trīs gadu laikā savas darbības nodrošināšanai ir piesaistījuši kādu ārēju finansējumu (piemēram, saņēmusi pašvaldības dotāciju, ziedojumus u.tml.). Aplūkojot NVO pieredzi darbā ar dažādiem finanšu avotiem 39. zīmējumā redzams, pirmkārt, to NVO skaits, kam ir pieredze viena vai otra finanšu avota piesaistīšanā, un, otrkārt, NVO pārstāvju vērtējums, cik viegli vai grūti ir piesaistīt resursus no minētajiem avotiem. Līdzīgu informāciju attēlo 40. zīmējums, kurā tiek aplūkota sabiedriskā labuma organizāciju pieredze dažādu finanšu avotu piesaistīšanā.

NVO, kas pēdējo trīs gadu laikā ir piesaistījušas ārēju finansējumu, visbiežāk ir (1) saņēmušas ziedojumus no uzņēmumiem vai (2) savas organizācijas biedriem, (3) ziedojumus no iedzīvotājiem,

(4) iesnieguši projektu pieteikumus vietējās pašvaldības un nozaru ministriju projektu konkursos vai ES fondu līdzekļu saņemšanai (sk. 39. zīmējumu).

39. zīmējums

NVO iespēju piesaistīt dažādus finanšu avotus vērtējums

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: NVO, kas pēdējo trīs gadu laikā ir piesaistījušas ārēju finansējumu, n=140

Neskatoties uz plašo pieredzi dažu finanšu avotu piesaistīšanā, šī finansējuma iegūšana NVO saistās ar lielākām vai mazākām grūtībām. Tikai divu avotu gadījumā to NVO skaits, kas uzskata, ka resurss piesaistāms viegli, ir vienāds ar to NVO skaitu, kas uzskata, ka tas ir piesaistāms grūti. Tādējādi, aplūkojot datus, redzams, ka salīdzinoši vieglāk NVO ir iegūt līdzekļus, iesniedzot projektu pieteikumus vietējās pašvaldības projektu konkursos, un saņemot papildu ziedojumus no savas NVO biedriem. Atsevišķi aplūkojot sabiedriskā labuma organizācijas (sk. 40. zīmējumu), redzams, ka to pieredze dažādu finanšu avotu piesaistīšanā ir plašāka.

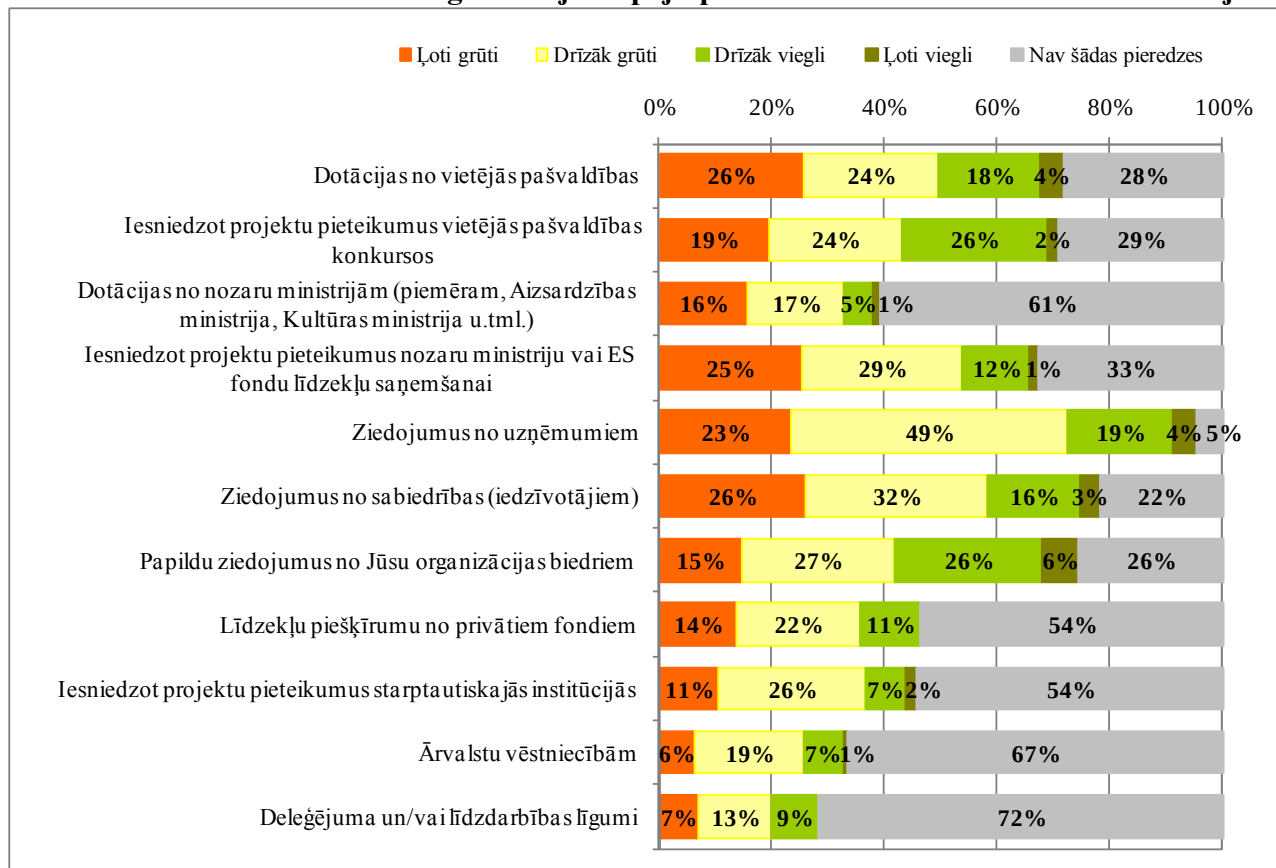
Sīkāk raksturojot atsevišķus iepriekš minētos ārējos finanšu resursus, NVO vadītāji un biedri norāda, ka, no vienas puses, dažādi projektu konkursi ir plaši pieejamais avots, taču, lai saņemtu finansējumu, ir jāiztur sīva konkurence ar citām NVO un arī pašvaldībām, kas tādējādi padara šos līdzekļus grūti pieejamus.

Saka, ka, ja no desmit projektiem dabū vienu atbalstu, tas ir ļoti daudz, bet tiem deviņiem arī vajag laiku rakstīt, jo tas ir darbietilpīgs process. Nav nekas vienkāršs.

Atkarībā no NVO lieluma diskusijas izraisa kopējais finansējuma apmērs, kas vienā vai otrā projektu konkursā ir pieejams. Reģionālās NVO stāsta, ka viņām vieglāk ir startēt vietējo pašvaldību vai uzņēmēju fondu rīkotajos projektu konkursos, jo tur pieejams finansējums arī ļoti mazu projektu īstenošanai, piemēram, no dažiem simtiem līdz tūkstošiem latu. Nelielas reģionālās NVO darbībai tāds finansējums var būt pietiekams, jo ļauj noorganizēt kādu ekskursiju, sporta pasākumu vai uzaicināt interesantu personību atbraukt uz NVO rīkotu vakaru. Vienīgais trūkums, kas raksturīgs šādiem mazbudžeta projektu konkursiem, ir tāds, ka kopējais atvēlētais finansējums arī ir neliels un atbalstu var iegūt tikai dažas organizācijas. Savukārt, runājot par lielākiem,

nacionāla mēroga projektu konkursiem, tad tur bieži vien minimālā atbalsta apmērs jau ir vairāki tūkstoši latu, kas atkal vairs neatbilst reģionālas NVO darbības mērogam un vajadzībām.

40. zīmējums

Sabiedriskā labuma organizāciju iespēju piesaistīt dažādus finanšu avotus vērtējums

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Bāze: sabiedriskā labuma organizācijas, kas pēdējo trīs gadu laikā ir piesaistījušas ārēju finansējumu, n=145

Salīdzinot dažādu projektu konkursus, NVO pārstāvji norāda, ka sadarbībā ar ārvalstu finansiālajiem atbalstītājiem (piemēram, vēstniecībām) norēķinu kārtība bijusi ievērojami vienkāršāka.

Cik es atceros, ASV vēstniecībā bija vienkārši. Nīderlandes labdarības fondā vispār praktiski bija vislielākā uzticēšanās no finansētāju puses. Iesniedzot gadu pārskatu un apskatu, kur un kā tika tērēta nauda. Protams, es saprotu, ka finansētājam ir jāuzrauga, un, ja ir Eiropas Savienības finansējums, ir jābūt šai uzraudzībai. Bet tā pārspīlētā kontrole un prasības, kas pašreiz ir – tas ir briesmīgi. Es nezinu pēdējos nosacījumus līderprogrammā, bet partnerībās arī – tas ir šausmīgi.

Tas, ka sabiedrisko organizāciju finansējumu pamatā veido projektu nauda, nereti tām rada līdzfinansējuma problēmas, vai arī sākotnējais finanšu ieguldījums projektā veido lielu projekta budžeta daļu.

Pagājušogad tieši bija memoranda padomes diskusija ar MK par to, vai valsts nevarētu segt līdzfinansējumu. Ja projektā ir pamatnauda, tad līdzfinansējumu var atrast. Patiesībā tie piedāvājumi gandrīz neviens neder NVO, jo tur ir jāiegulda 80% līdzekļu. Mēs esam uz tādiem pašiem noteikumiem kā uzņēmēji. Mēs varam pieteikties, bet nevienam NVO nav iespēju sākumā ieguldīt 80 000 un pēc gada viņus dabūt atpakaļ.

Šobrīd problēma ir tāda lieta, ka lieli projekti visi prasa līdzfinansējumu. Šajā ziņā NVO ir nevienlīdzīgā pozīcijā, ja var startēt arī pašvaldības, kurām šo līdzfinansējumu ir iegūt

krietni vieglāk. Mums jau nav savu pamatlīdzekļu milzīgu vai pastāvīgu ienākumu, kur iegūt šo līdzfinansējumu.

Nereti reģionālās pašvaldības atbalsta NVO, piešķirot tām telpas vai citādi atbalstot organizāciju ikdienas darba vajadzības. NVO aktīvisti, kā tas redzams sekojošajos interviju fragmentos, ir gandarīti par to un vērtē to kā labo praksi sadarbībā ar pašvaldību.

Laukos nav problēmu vismaz ar telpām. Pašvaldība pat var iedod datoru vai galdiņu bibliotēkā. Viņi ir apmierināti, jo tad ir lielāka aktivitāte. Rīgas vara ir pārāk politizēta un tas nav tik viegli iespējams.

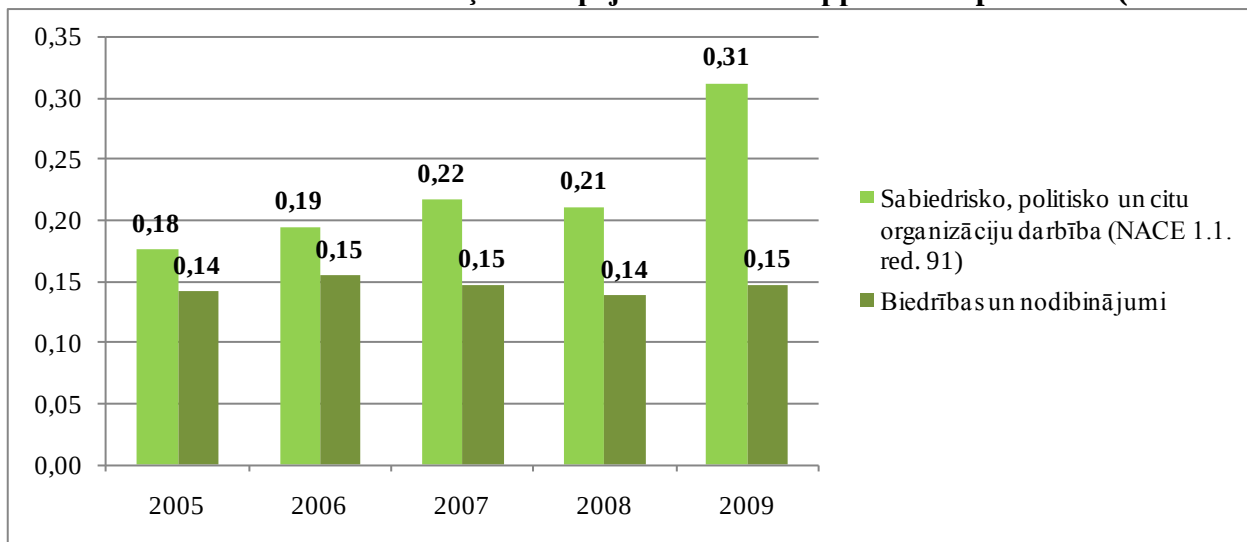
Tiešām ļoti apmierināti. Pašvaldība atbalsta gan finansiāli, gan psiholoģiski. (..) Vairāk mūs atbalsta pagasta pārvalde. Mēs arī atrodamies pagasta pārvaldes ēkā. Tiešām es eju ar visādiem jautājumiem, ar bailēm vai ļaus, vai drīkstēs. Bet, vienmēr esam atbalstīti un vienmēr ir piešķirtas finansiālās lietas, materiāli, nav bijušas problēmas. Jā. Mums ir īres līgums parakstīts uz 17 gadiem par jauniešu centru. Jāmaksā 1 lats mēnesī, vienkārši tā, lai tas viss papīros skaitītos.

5.2. NVO ieņēmumu un izdevumu struktūra

Iepriekšējā nodaļā tika vispārīgi raksturoti NVO finanšu avoti un sniegts to pieejamības vērtējums. Gan NVO aptaujas dati, gan NVO biedru fokusa grupu diskusijās un NVO vadītāju intervijās iegūtā informācija liecina, ka bieži vien NVO savā starpā sīvi konkurē par iespējām iegūt finansējumu. Šajā nodaļā sīkāk tiks aplūkoti dažādu finanšu piesaistīšanas aktivitāšu rezultāti – NVO ieņēmumi un šo līdzekļu izlietojums, cik par to ļauj spriest Centrālās statistikas pārvaldes dati par NVO sektora lielumu, salīdzinot ar kopējo iekšzemes kopproduktu, un Valsts ieņēmumu dienestā pieejamā informācija no biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem gada pārskatiem.

42. zīmējums

NVO sektora daļa no kopējā iekšzemes kopprodukta procentos (2005-2009)

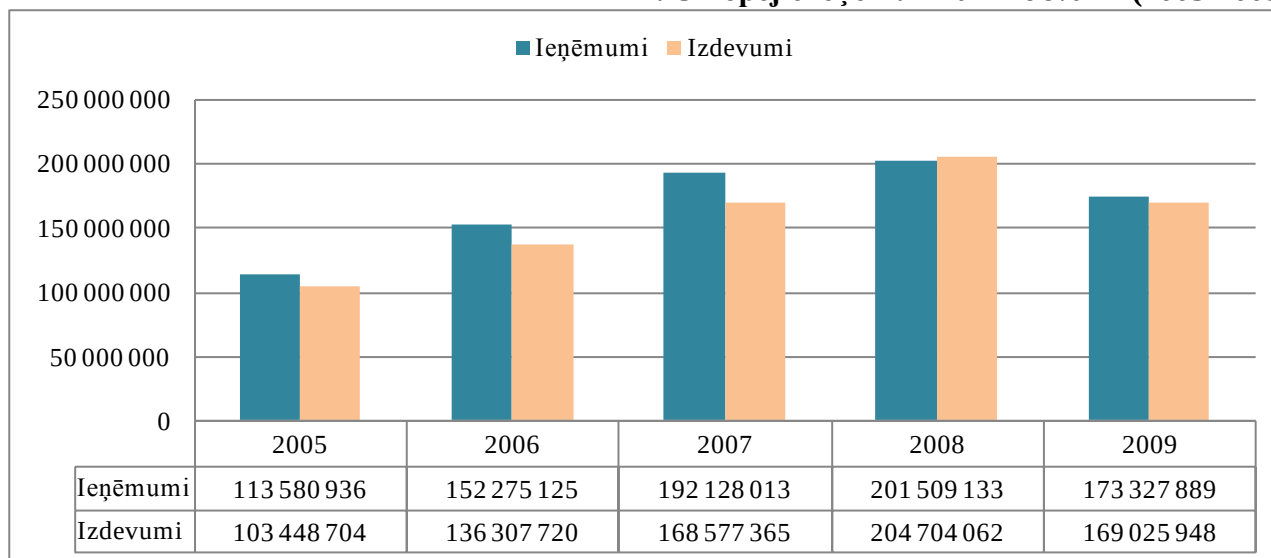
Avots: Autoru aprēķini no Centrālās statistikas pārvaldes datiem par kopējās pievienotās vērtības sadalījumu pa darbības nozarēm (pēc NACE 1.1. red.) faktiskajās cenās un valsts ieņēmumu dienesta datiem par biedrību un nodibinājumu ieņēmumiem no to gada pārskatiem.

NVO sektora iespējamā ieguldījuma raksturošanai tautsaimniecībā kopumā ir izmantota Centrālās statistikas pārvaldes apkopotā informācija par pievienotās vērtības sadalījumu pa darbības veidiem faktiskajās cenās, kuru ietvaros NVO sektors ir iekļauts vienā grupā ar citām sabiedriskajām organizācijām – partijām, arodbiedrībām u.tml. Atsevišķi dati par biedrībām un nodibinājumiem šīs informācijas ietvaros nav pieejami. Tāpēc, lai precīzāk raksturotu NVO sektora daļu, tika izmantota informācija par biedrību un nodibinājumu ieņēmumiem no Valsts ieņēmumu dienestā iesniegtajiem gada pārskatiem. Tādējādi 42. zīmējumā ir attēloti divi rādītāji – sabiedrisko, politisko un citu

organizāciju darbības daļa no iekšzemes kopprodukta (IKP) procentos un NVO sektora daļa no IKP procentos. Iegūtie dati rāda, ka kopējā NVO sektora bilance 2009. gadā veidoja aptuveni 0,15% no IKP, un tās daļa laika posmā no 2005. līdz 2009. gadam praktiski nav mainījusies. Vienlaikus redzams, ka tās tautsaimniecības nozares, kurā pēc starptautiskās ekonomisko aktivitāšu NACE klasifikācijas ietilpst NVO sektors, īpatsvars 2009. gadā strauji pieauga, kas varētu būt saistīts ar citu organizāciju – arodbiedrību un politisko partiju darbību. Tā, piemēram, kopējo sabiedrisko, politisko un citu organizāciju IKP daļas pieaugumu varēja ietekmēt ES fondu līdzekļu pieejamība arodbiedrību un darba devēju organizāciju kapacitātes celšanai un politisko partiju gatavošanās 10. Saeimas vēlēšanām 2010. gada oktobrī.

43. zīmējums

NVO kopējie ieņēmumi un izdevumi (2005-2009)

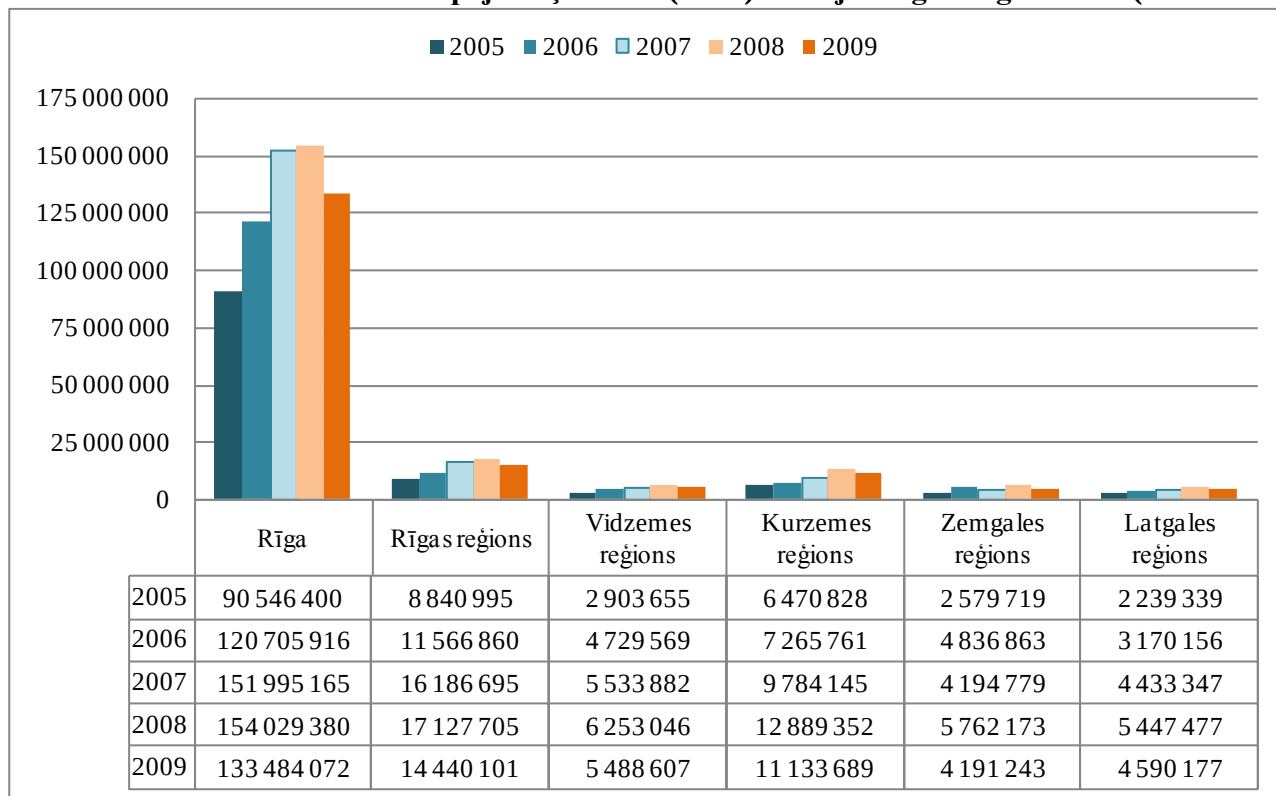
Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem gada pārskatiem.

Detalizēti aplūkojot tikai NVO ieņēmumus un izdevumus, 43. zīmējumā redzams, ka laika posmā no 2005. līdz 2009. gadam visaugstākie kopējie NVO sektora ieņēmumi tika sasniegti 2008. gadā – tie sasniedza 201 509 tūkstošus latu. Sākoties ekonomiskajai lejupslīdei, NVO sektora ieņēmumi kritās tik lielā mērā, ka atradās aptuveni 2006. – 2007. gada līmenī, tomēr, kā redzams iepriekš, savu daļu no IKP nezaudēja. Tā kā NVO sektors ir lielā mērā atkarīgs no ziedojumiem, dotācijām un dažādu fondu pieejamības, tad būtu sagaidāms, ka ekonomiskās lejupslīdes apstākļos tas ir viens no tiem, kas cieš visvairāk. Tomēr sektora kopējo ieņēmumu salīdzinoši nelielais kritums rāda, ka šāda prognoze piepildījies nav, un tam par pamatu var nosaukt vismaz divus iemeslus. Pirmkārt, arī ekonomiskās lejupslīdes apstākļos NVO darbības atbalstam bija pieejami ārvalstu finanšu palīdzības instrumentu līdzekļi. Šajā laika posmā gan pieauga NVO konkurence dažādos fondu projektu konkursos, un, tā kā augstāka kapacitāte piesaistīt dažādu fondu finansējumu ir lielajām organizācijām, tad, iespējams, vairāk no finanšu avotu samazināšanās cieta vidēji lielās NVO Latvijas reģionos (sk. turpinājumā datu analīzi reģionālajā griezumā). Otrkārt, ieņēmumu samazināšanās mazajās NVO varētu būt neliela, jo tas saistīts ar šo biedrību darbības specifiku. Piemēram, ja NVO darbība saistās ar brīvā laika pavadīšanu un interešu grupām, tās ieņēmumus visbiežāk veido biedru naudas, kas tiek iztērētas noteiktām biedru vajadzībām. Fokusa grupu diskusijās iegūtā informācija rāda, ka noteiktu darbības jomu NVO biedru naudas tiek maksātas pilnā apmērā, tādējādi NVO ieņēmumi nav samazinājušies.

Papildus iepriekš minētajam, laika posmā no 2005. līdz 2007. gadam NVO sektorā kopumā bija veidojušies līdzekļu uzkrājumi, t.s. rezerves fonds (sk. ieņēmumu un izdevumu attiecību 43. zīmējumā), kā rezultātā tām bija iespējams kompensēt izdevumu pārsvaru pār ieņēmumiem 2008. gadā. Savukārt 2009. gadā NVO sektora kopējie ieņēmumi atkal pārsniedza izdevumus, kas no jauna radīja iespēju noguldīt līdzekļus rezerves fondā.

44. zīmējums

NVO kopējie ieņēmumi (LVL) Latvijas reģionu griezumā (2005-2009)

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem gada pārskatiem.

Sīkāk aplūkojot NVO sektora kopējos ieņēmumus Latvijas reģionu griezumā, redzams, ka lielāko ieņēmumu daļu veido Rīgas NVO (sk. 44. zīmējumu), tomēr, aplūkojot finanšu procentuālo sadalījumu reģionu starpā, redzams, ka tas bija tuvs visu reģistrēto NVO reģionālajam sadalījumam. Raugoties uz NVO kopējiem ieņēmumiem no šī aspekta, var uzskatīt, ka Rīgas NVO ienes kopējos ieņēmumos pat mazāku daļu, nekā tam būtu jābūt, skatoties pēc NVO reģionālā sadalījuma. 2009. gadā 43% kopējo ieņēmumu veidoja Rīgas NVO, 14% – Rīgas reģiona, 10% – Vidzemes reģiona, 15% – Kurzemes reģiona, 8% – Zemgales reģiona un 10% – Latgales reģiona NVO ieņēmumi. Aplūkojot katra reģiona NVO ieņēmumu izmaiņas no 2005. līdz 2009. gadam, redzams, ka reģionu NVO šajā laika posmā savus ieņēmumus pakāpeniski ir paaugstinājušas. Tādējādi Rīgas NVO ieņēmumu daļa 2005. gadā bija 49%, 2006. gadā – 46%, 2007. gadā – 45%, 2008. gadā – 44% un 2009. gadā – 43%.

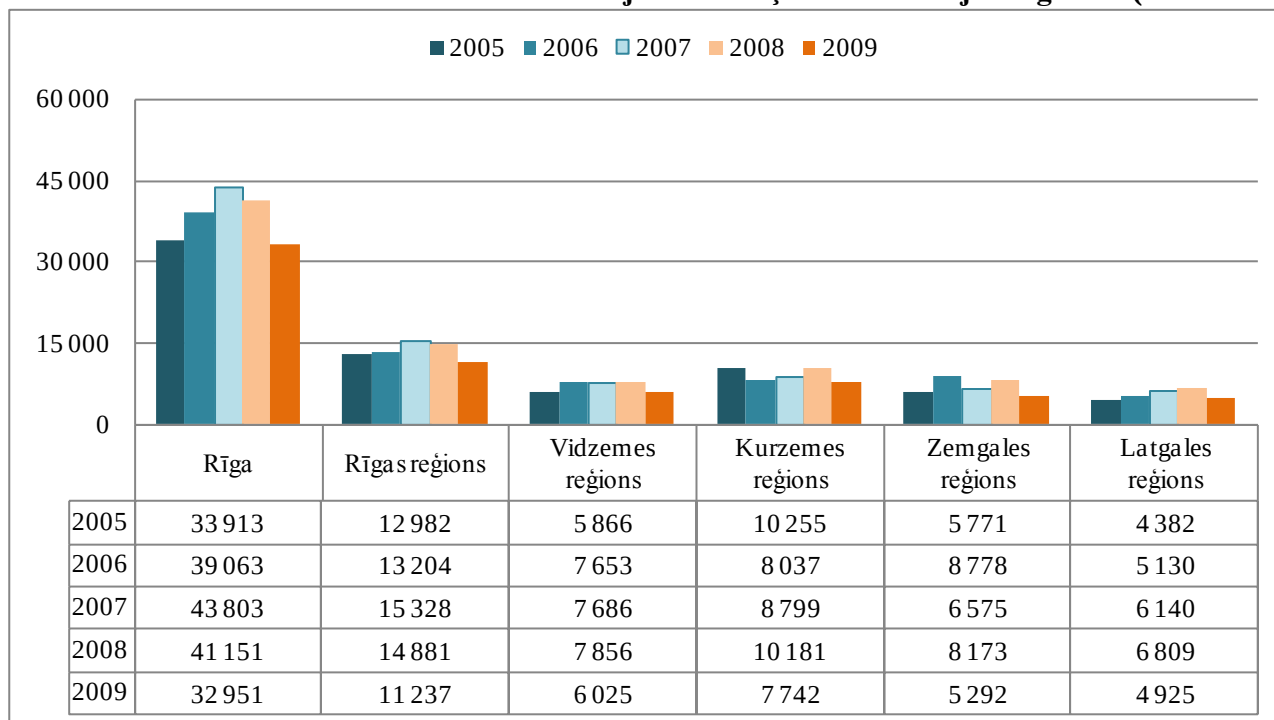
Neskatoties uz iepriekš minēto, ieņēmumu samazinājums no 2008. līdz 2009. gadam relatīvi vairāk skāris reģionus, proti, lai gan lielāks ieņēmumu faktiskais samazinājums ir novērojams Rīgā (par 20,5 miljoniem latu mazāks ieņēmums), tomēr procentuāli – viens no mazākajiem. Tā 2009. gada Rīgas NVO ieņēmumi veidoja 87% no to iepriekšējā gada ieņēmumiem. Citos reģionos šī attiecība bija šāda: 84% – Rīgas reģionā, 88% – Vidzemes reģionā, 86% – Kurzemes reģionā, 73% – Zemgales reģionā un 84% – Latgales reģionā.

Izdalot kopējos NVO sektora ieņēmumus ar to NVO skaitu, kas attiecīgajā gadā ir iesniegušas gada pārskatus, iespējams aprēķināt vidējos NVO ieņēmumus (sk. 45. zīmējumu). Aplūkojot pa gadiem, NVO vidējiem ieņēmumiem valsts mērogā ir tendence samazināties. Tā 2005. gadā vidējie vienas NVO ieņēmumi bija 20 898 lati, 2006. gadā – 22 874 lati, 2007. gadā – 24 893 lati, 2008. gadā – 23 816 lati un 2009. gadā – 18 421 lati. NVO vidējo ieņēmumu samazināšanos ietekmē ne tikai ekonomiskā lejupslīde, bet arī tas, ka pēdējo gadu laikā reģistrētās NVO visbiežāk darbojas nekustamo īpašumu apsaimniekošanas jomā, kurai raksturīgs, no vienas puses, liels NVO skaits, bet, no otras puses, mazs katras biedrības apgrozījums, kā rezultātā ieņēmumi, rēķinot uz vienu NVO, arī krītas.

Vidējie NVO sektora ieņēmumi Rīgā 2009. gadā bija 32 951 lats, Rīgas reģionā – 11 237 lati, Vidzemes reģionā – 6025 lati, Kurzemes reģionā – 7742 lati, Zemgales reģionā – 5292 lati un Latgales reģionā – 4925 lati. Iegūtie rādītāji liecina, ka reģionu NVO gada ieņēmumi nav pietiekami darbinieku algošanai un biroja uzturēšanai. Sīkāku informāciju par dažādu jomu NVO ieņēmumiem un izdevumiem neļauj sniegt pētījumā iegūto datu raksturs – šādos griezumos Valsts ieņēmumu dienests informāciju neapkopo.

45. zīmējums

Vidējie NVO ieņēmumi Latvijas reģionos (2005-2009)

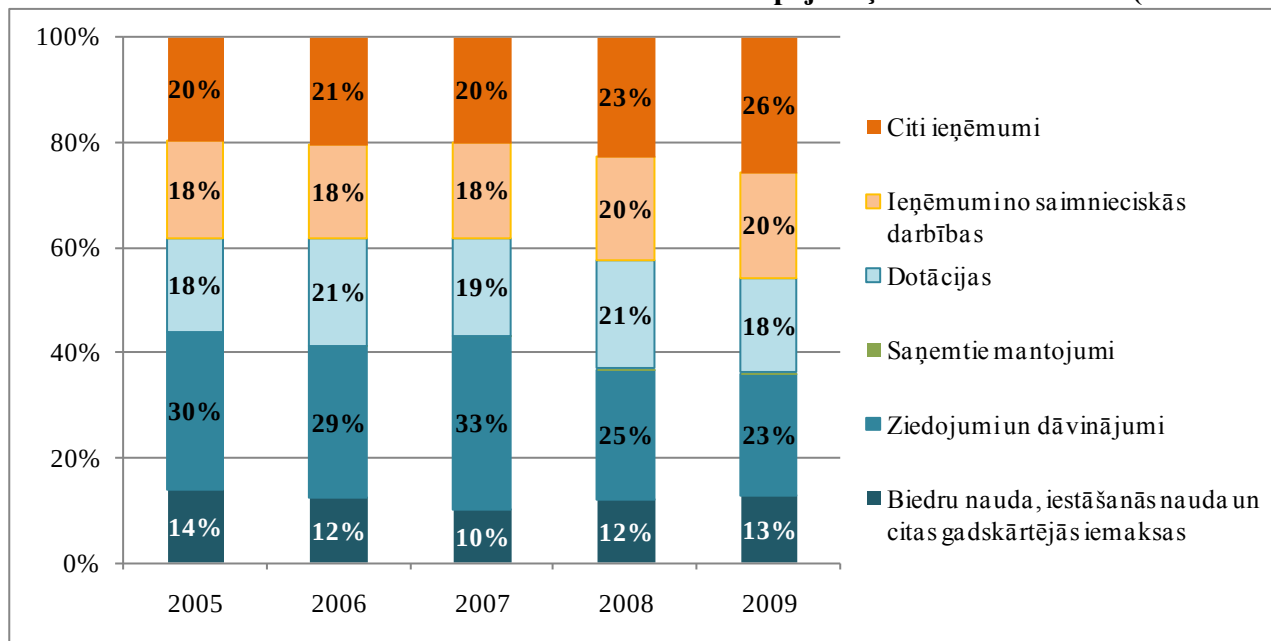
Avots: Autoru aprēķini, no Valsts ieņēmumu dienesta datiem no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem gada pārskatiem un datiem par attiecīgā gada pārskatu iesniegušo NVO skaitu.

Analizējot pētījumā iegūtos datus, var secināt, ka būtisks drauds NVO sektora finanšu stabilitātei šī brīža ekonomiskās situācijas kontekstā ir laika posmi starp viena ārvalstu finanšu palīdzības instrumenta programmas noslēgumu un nākamās programmas uzsākšanos. Šajā laikā NVO sektoram ir jāpiesaista līdzekļi nevis no ierastiem un gadu gaitā ļoti zināmiem avotiem, bet jānodrošina sava darbība, meklējot citus finanšu resursus. NVO biedru fokusa grupu diskusijās un NVO vadītāju intervijās iegūtie dati rāda, ka katrai NVO ir izveidojies stabils, zināms iespējamo finanšu resursu avotu loks, piemēram, LEADER programma, vietējo uzņēmēju dibinātu fondu projektu konkursi, vietējās pašvaldības dotācijas vai projektu konkursi, un tās bieži vien vairs nemeklē vēl citas iespējas, piemēram, nestartē Latvijas Republikas ministriju vai Sabiedrības integrācijas fonda administrētajos projektu konkursos. Šādos gadījumos, kad viena zināma resursu pieejamība apsīkst, samazinās arī NVO piekļuve finansējumam. Šādās situācijās NVO darbības intensitāte var uz laiku samazināties. Lai mazinātu šādus riskus, valstij būtu nepieciešams veidot stabilu NVO finansēšanas mehānismu, kur koncentrētu valsts finansējumu NVO sektoram un caurspīdīgi to piešķirtu NVO darbības atbalstam.

Aplūkojot NVO kopējo ieņēmumu struktūru (sk. 46. zīmējumu), redzams, ka tā laika posmā no 2005. gada līdz 2009. gadam ir palikusi praktiski nemainīga. 2009. gadā 13% NVO ieņēmumu veidoja biedru naudas, 23% – ziedojumi un dāvinājumi, 18% – valsts un pašvaldības iestāžu dotācijas, 20% – ieņēmumi no saimnieciskās darbības un 26% – citi ieņēmumi. Tādējādi var secināt, ka, lai gan kopējais NVO sektora ieņēmumu apmērs no 2008. līdz 2009. gadam ir samazinājies, visu finanšu avotu pieejamība ir sarukusi aptuveni vienādi.

46. zīmējums

NVO kopējo ieņēmumu struktūra (2005-2009)

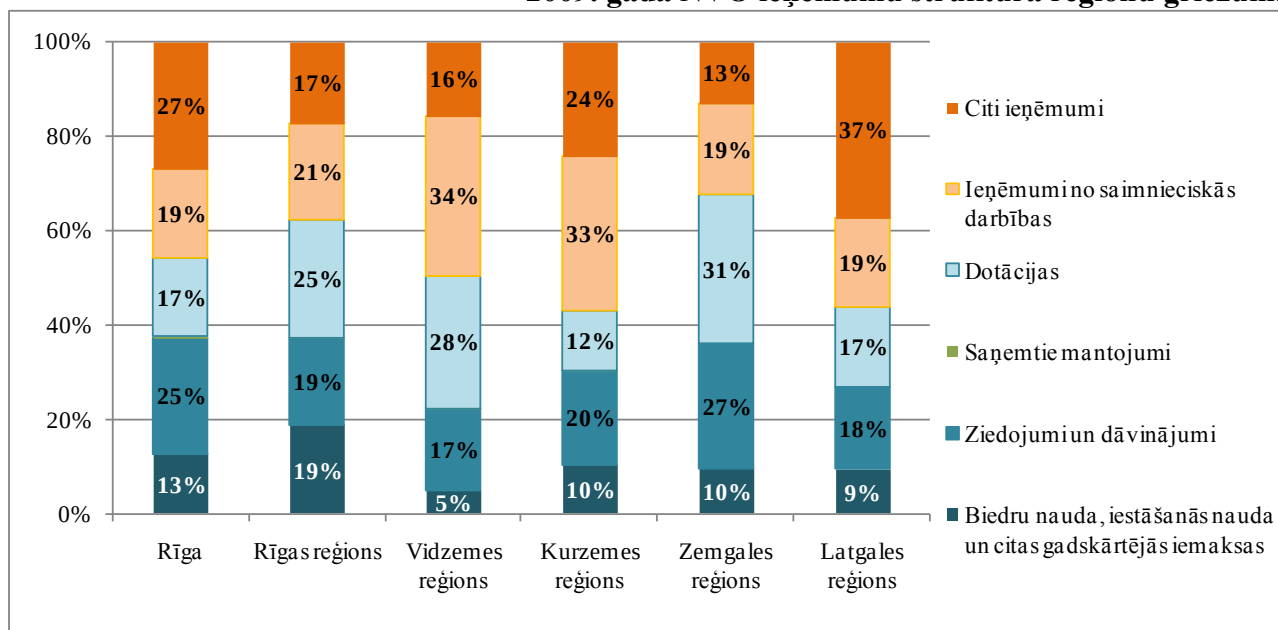

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem gada pārskatiem.

Raugoties uz NVO 2009. gada ieņēmumu struktūru reģionu griezumā (sk. 47. zīmējumu), redzams, ka lielāko daļu NVO ieņēmumu visos reģionos veido ziedojumi, dāvinājumi un dotācijas. Tomēr, salīdzinot reģiona NVO ieņēmumu struktūras, situācija katrā reģionā ir atšķirīga. Rīgas un Rīgas Reģiona NVO ir bijuši visaktīvākie biedru naudas, iestāšanās naudas un citu gadskārtējo iemaksu piesaistītāji. Turpretim Zemgales reģiona NVO 2009. gadā vairāk kā pusi no saviem ieņēmumiem guvušas no ziedojumiem un dotācijām. Vidzemes reģiona un Kurzemes reģiona NVO vairāk kā trešo daļu savu ieņēmumu guvušas no saimnieciskās darbības veikšanas. Savukārt Latgales NVO ienākumu struktūrā vairāk kā trešo daļu veido citi ieņēmumi.

47. zīmējums

2009. gada NVO ieņēmumu struktūra reģionu griezumā

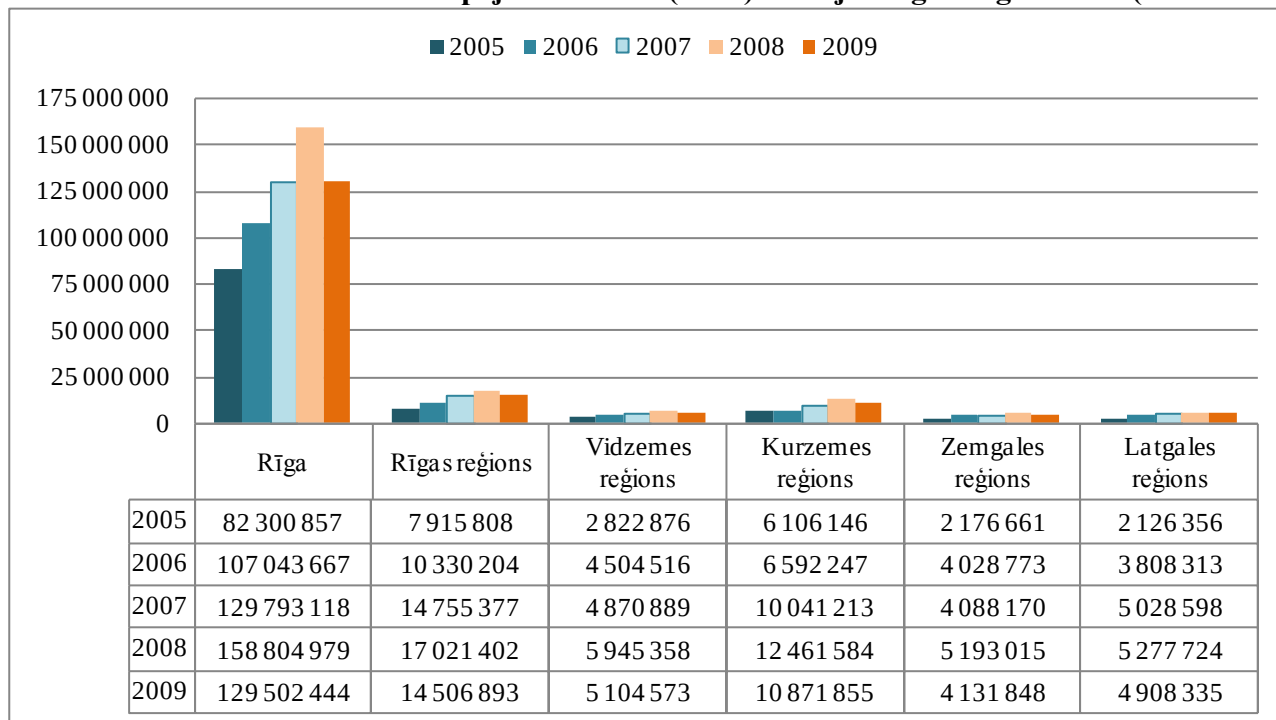

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem gada pārskatiem.

Aplūkojot NVO kopējos izdevumus reģionu griezumā laika periodam no 2005. līdz 2009. gadam (sk. 48. zīmējumu), redzams, ka visos reģionos NVO izdevumiem bija tendence pieaugt laika

periodā no 2005. līdz 2008. gadam. 2009. gadā visos reģionos NVO kopējie izdevumi salīdzinājumā ar 2008. gadu samazinājās. Lielākais izdevumu kritums laikā no 2008. līdz 2009. gadam bijis Rīgas NVO, savukārt vismazākais – Latgales reģiona NVO. Vislielākie izdevumi absolūtos skaitļos 2009. gadā bija Rīgas NVO – 129 502 444 lati. Rīgas reģiona NVO kopējie izdevumi 2009. gadā bija 14 506 893 lati, Kurzemes reģiona NVO – 10 871 855 lati, Vidzemes reģiona NVO – 5 104 573 lati, Zemgales reģiona NVO – 4 131 848 lati un Latgales reģiona NVO izdevumi bija 4 908 335 lati.

48. zīmējums

NVO kopējie izdevumi (LVL) Latvijas reģionu griezumā (2005-2009)

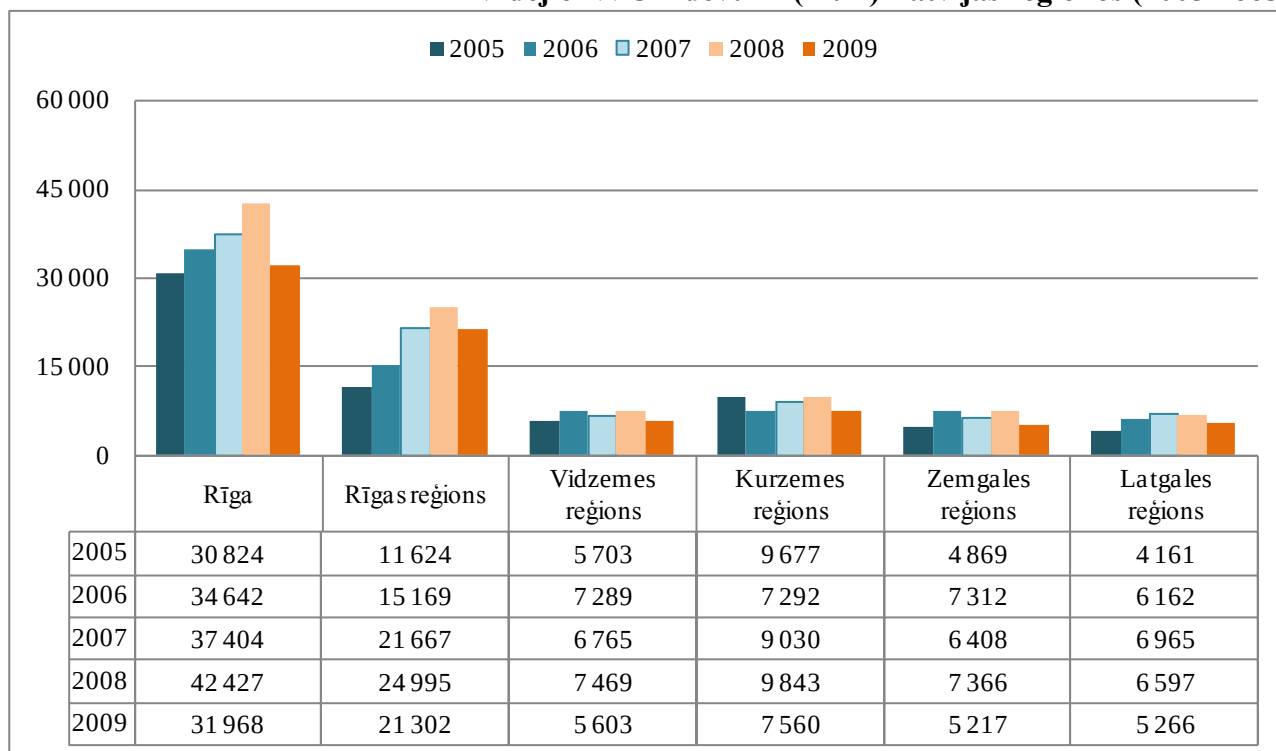
Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem gada pārskatiem.

Aplūkojot sektora vidējos izdevumus, redzams, ka tie ir pieauguši un samazinājušies līdzīgi vidējiem ieņēmumiem. Tā 2005. gadā vienas NVO vidējie izdevumi bija 19 034 lati, 2006. gadā – 20 476 lati, 2007. gadā – 21 842 lati, 2008. gadā – 24 194 lati un 2009. gadā – 17 964 lati. Arī vidējie izdevumi uz vienu NVO, raugoties reģionālā griezumā (sk. 49. zīmējumu), vislielākie bijuši Rīgā. 2009. gadā vidēji uz vienu NVO izdevumi Rīgā bija 31 968 lati. Rīgas reģionā vidējie izdevumi uz vienu NVO bija 21 302 lati uz vienu NVO, savukārt Kurzemes reģionā – 7560 lati uz vienu NVO. Vidzemes reģionā, Zemgales reģionā un Latgales reģionā vidējie izdevumi uz vienu NVO 2009. gadā bija vismazākie. 2009. gadā Vidzemes reģionā uz vienu NVO vidējie izdevumi bija 5603 lati, Zemgales reģionā – 5217 lati un Latgales reģionā – 5266 lati.

Raugoties uz kopējo NVO izdevumu struktūru laika periodam no 2005. līdz 2009. gadam (sk. 50. zīmējumu), redzams, ka kopējā NVO izdevumu struktūra šajā laika periodā ir bijusi mainīga. Skatoties pa gadiem, visatšķirīgākā izdevumu struktūra ir 2005. gadā, kur 80% no kopējiem NVO izdevumiem veido citi izdevumi, kamēr pārējos gados citi izdevumi kopējā izdevumu struktūrā veido aptuveni 60%. Šādu strauju izmaiņu var skaidrot ar to, ka 2006. gadā mainījās Biedrību un nodibinājumu gada pārskatu veidlapa, kas nozīmēja, ka NVO savi izdevumi jānorāda pēc atšķirīgiem principiem. Ja mēs raugāties uz laika periodu no 2006. līdz 2009. gadam, redzams, ka galvenās izmaiņas NVO kopējo izdevumu struktūrā saistītas ar izdevumiem par NVO sektorā nodarbināto algām un citiem izdevumiem. Laikā no 2006. gada izdevumi par algām pieauguši par 3%, savukārt citi izdevumi samazinājušies par 6%.

49. zīmējums

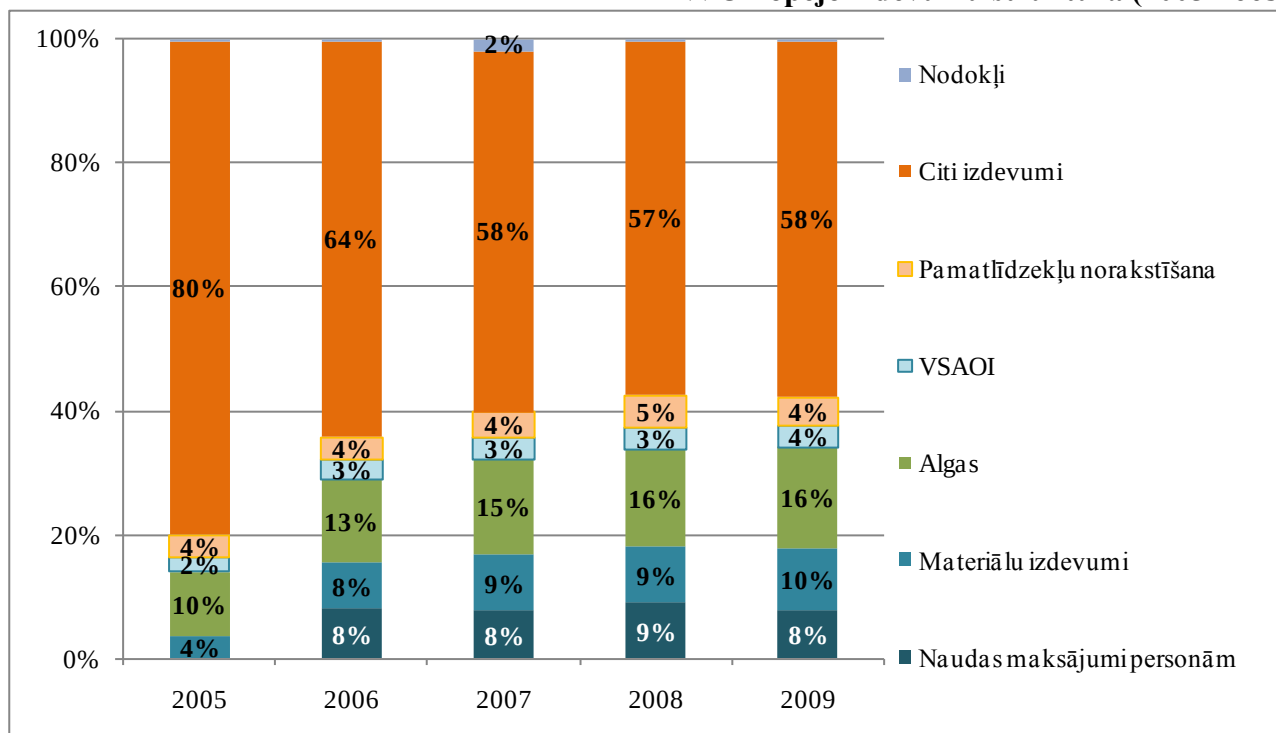
Vidējie NVO izdevumi (LVL) Latvijas reģionos (2005-2009)

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem gada pārskatiem.

50. zīmējums

NVO kopējo izdevumu struktūra (2005-2009)

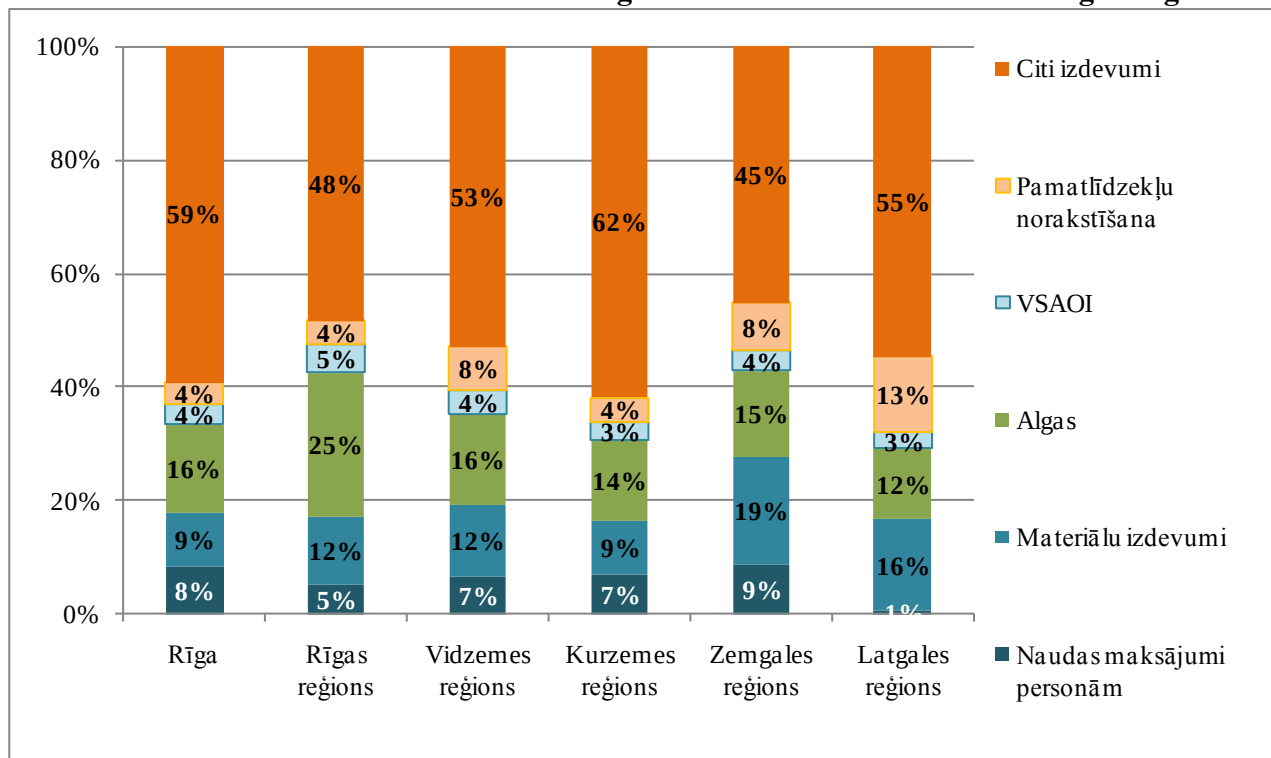
Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem gada pārskatiem.

NVO kopējā izdevumu struktūrā 2009. gadā 58% izdevumus veidoja citi izdevumi, 4% izdevumus veidoja pamatlīdzekļu norakstīšana, 4% - VSAOI iemaksas, 16% - algas, 10% - materiālu izdevumi un 8% - naudas maksājumi personām.

Reģionu griezumā NVO izdevumu struktūra 2009. gadā attēlota 51. zīmējumā. Būtiskākās atšķirības saistītas ar izdevumiem par algām, materiālu izdevumiem, izdevumiem pamatlīdzekļu norakstīšanai un maksājumiem personām. Rīgas reģions, salīdzinot ar citiem reģioniem, visvairāk kopējā izdevumu struktūrā iedalījis algām – 25% no kopējiem izdevumiem. Zemgales reģions un Latgales reģions, salīdzinot ar citiem reģioniem, vairāk izdevusi par materiāliem – attiecīgi 19% un 16% no kopējās izdevumu struktūras. Latgales reģionā salīdzinoši lielu daļu izdevumu veido norakstītie pamatlīdzekļi – 13% no kopējās izdevumu struktūras, kas ir 3 reizes vairāk kā vidēji NVO sektorā 2009. gadā. Turpretim Latgales reģions NVO struktūrā tikai 1% no kopējiem izdevumiem veido izdevumi naudas maksājumi personām, kas ir 8% mazāk kā vidēji 2009. gadā NVO sektorā.

51. zīmējums

2009. gada NVO izdevumu struktūra reģionu griezumā

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem gada pārskatiem.

Interesantu ieskatu izdevumu struktūrā sniedz NVO vadītāju intervijās iegūtie komentāri. Noteikts izdevumu pozīcijas izriet no konkrētajām organizācijas aktivitātēm, ko nosaka projekta uzdevumi, piemēram, tipogrāfijas izdevumi, konferenču rīkošana, mēbeles un datori mācību telpu iekārtošanai.

Tas bieži vien ir atkarīgs no tām aktivitātēm, kas ir projektos. Ja tas projekts tiek vairāk virzīts uz to, ka tiek izdoti tipogrāfijas materiāli, grāmatām vai semināriem, vai vēl kaut kam tamlīdzīgam.

Liels atbalsts organizācijām ir gadījumi, kad pašvaldība kaut daļēji palīdz segt izdevumus par telpu īri un komunālajiem maksājumiem.

Lielākais, par ko mēs arī esam runājuši ar citiem kolēģiem no nevalstiskām organizācijām, ir šis telpu jautājums, kas ir ļoti svarīgs. Ir pašvaldības, kas atbalsta organizācijas – vai nu neprasa šo elpu īri vai ļoti samazina maksu kā tādu. Tā ir lielākā problēma, lai būtu vieta, kur darboties un strādāt.

Nelielai uz konkrētu darbību vērstai organizācijai, piemēram, dzīvokļu biedrībai, izdevumi izriet no mājas apsaimniekošanas vajadzībām.

Tie 25 santīmi man ir apsaimniekošanas maksa, kurā mums jāiekļaujas. Gan algas, gan remontu visi, gan viss. Tāpat arī tehniskās apkopes.

Mazākām organizācijām, kas izmanto tikai brīvprātīgo darbu, izdevumu pozīcijas parasti veido organizācijas ikdienas vai kādu pasākumu vajadzību apmierināšanai.

Tējām, cukuriem, kancelejas piederumiem, jo tie ātri aiziet. Biedrību pulciņiem kādreiz vajag kaut ko nopirkt, piemēram, kādu disku dejām vai tumbiņas mēs tūlīt pirsim. Tādi visādi izdevumi. Zīmogi arī jātaisa, visādām tādām lietām arī.

Zināmu izdevumu daļu veido arī nodokļu maksājumi valstij. NVO pārstāvji kā problēmu uzsver faktu, ka arī ziedojumu naudai tiek pielietota parastā nodokļu aplikšanas kārtība, kā rezultātā nodokļi no šīs naudas tiek iekasēti divkārt.

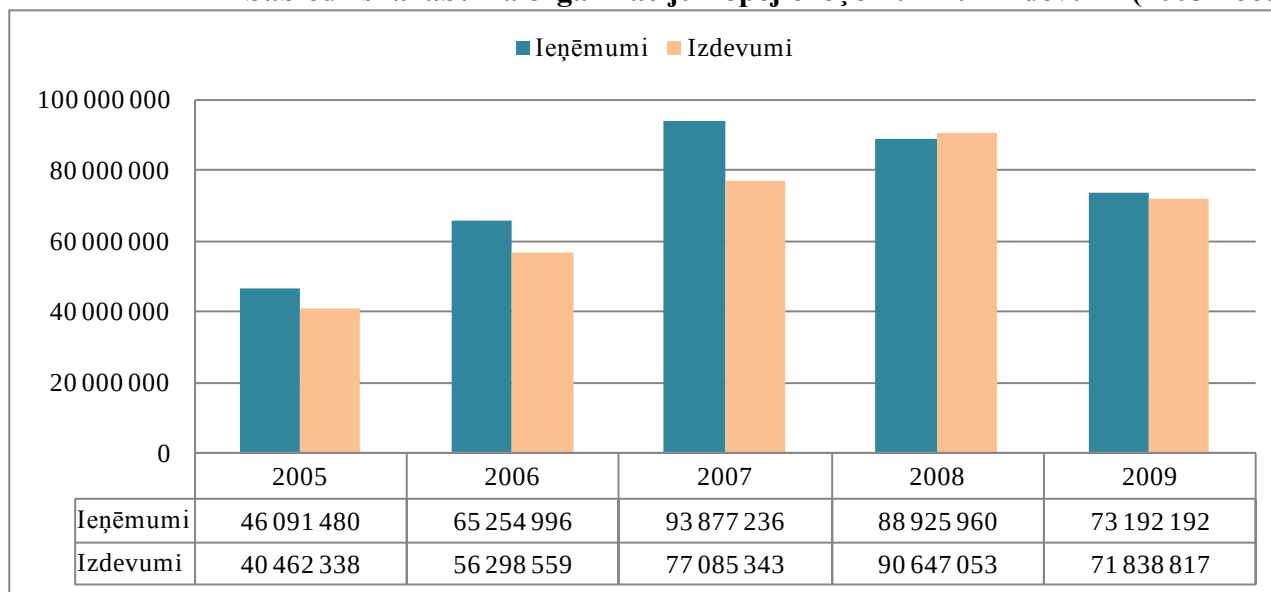
Jā, un nodokļi valstij. Tā arī ir problēma. Man noziedo 500 latus, pat ja viņš atbalsta, ka man maksā algu, bet man uz rokas no tiem 500 latiem paliek 220 lati. Pārējais aiziet nodokļos, jo mums jau ir jāmaksā arī darba devēja nodoklis, ne tikai mans ienākumu nodoklis. OK, to es saprastu. Tad tur alga formāli būtu plus mīnuss 300 lati. Bet ir jau vēl darba devēja nodoklis, kas man kā organizācijai ir jāmaksā! Tas gan nav īsti pareizi, jo viņam jau arī par to ziedojumu ir kaut kāds nodoklis uzlikts.

5.3. Sabiedriskā labuma organizāciju ieņēmumu un izdevumu struktūra

Aplūkojot sabiedriskā labuma organizāciju kopējos ieņēmumus un izdevumus laika posmam no 2005. līdz 2009. gadam (sk. 52. zīmējumu), redzams, ka iesākumā, laikā no 2005. līdz 2007. gadam, sabiedriskā labuma organizāciju ieņēmumi un izdevumi dubultojušies, vienlaikus ieņēmumiem par 15 (2005. un 2006. gads) līdz 20 % (2007. gads) pārsniedzot izdevumus. Situācija krasi mainījās 2008. gadā, kad sabiedriskā labuma organizāciju kopējie ieņēmumi samazinājās, savukārt izdevumi, salīdzinot ar iepriekšējo – 2007. gadu, turpināja augt. Rezultātā 2008. gadā sabiedriskā labuma organizāciju kopējie izdevumi bija lielāki par kopējiem ieņēmumiem, un tādējādi veidoja negatīvu kopējo bilanci. Laikā no 2008. līdz 2009. gadam sabiedriskā labuma organizāciju kopējie ieņēmumi un izdevumi turpināja samazināties, vienlaikus ļaujot kopējai balancei palikt pozitīvai. 2009. gadā kopējie sabiedriskā labuma organizāciju kopējie ieņēmumi bija 73 192 192 lati un izdevumi – 71 828 817 lati.

52. zīmējums

Sabiedriskā labuma organizāciju kopējie ieņēmumi un izdevumi (2005-2009)

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem gada pārskatiem.

NVO sektora kopumā un sabiedriskā labuma organizāciju ieņēmumu savstarpējā analīze rāda, ka pēdējās, lai gan 2009. gadā veidoja tikai 12% no NVO sektora, ienesa 42% no tā kopējiem ieņēmumiem. Aplūkojot datus laika perspektīvā, redzams, ka 2007. un 2008. gadā sabiedriskā labuma organizāciju daļu no NVO kopējiem ieņēmumiem bija vēl lielāka – attiecīgi 48% un 44%.

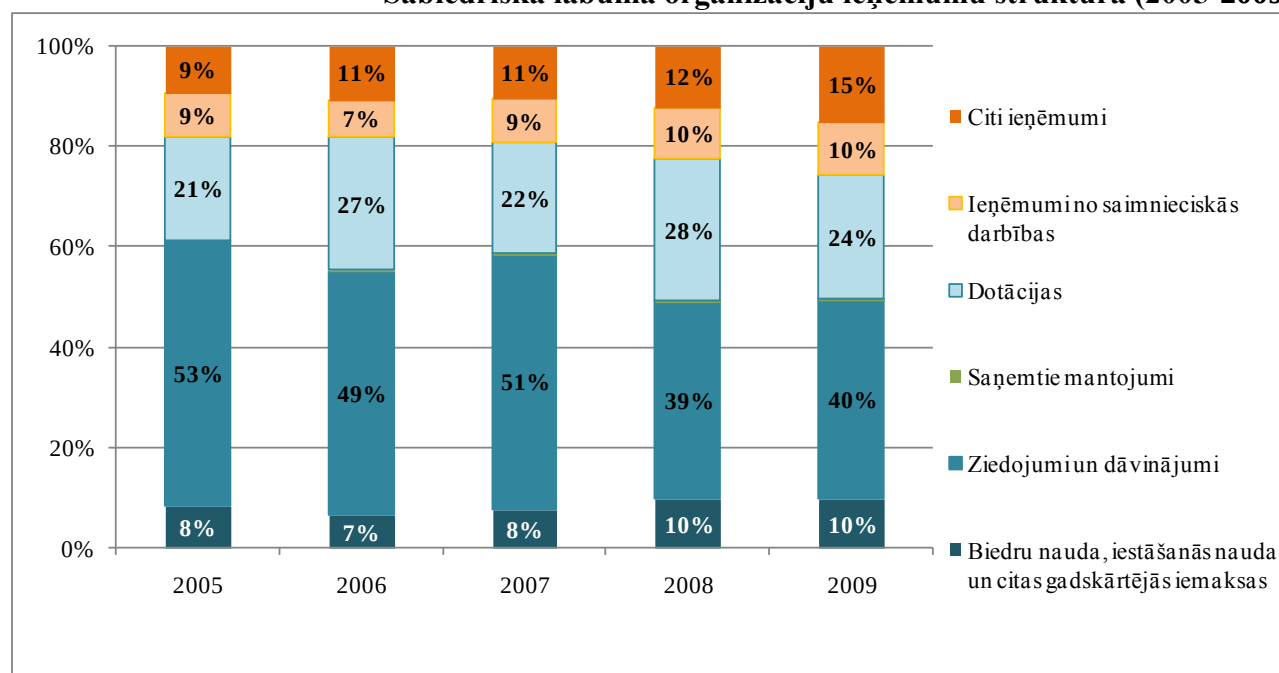
Aprēķinot vidējos vienas sabiedriskā labuma organizācijas ieņēmumus, redzams, ka tie ir ievērojami lielāki par NVO sektora kopumā vidējiem izņēmumiem. Tā 2005. un 2006. gadā sabiedriskā labuma organizāciju vidējie ieņēmumi bija 73 – 76 tūkstoši latu uz vienu organizāciju, 2007. gadā sasniedzot augstāko punktu – 91 tūkstoti latu. Straujš sabiedriskā labuma organizāciju vidējo ieņēmumu kritums sākās ar 2008. gadu. Tā 2008. gadā tie bija 73 250 un 2009. gadā – 65 867 latu. Šādu izmaiņu pamatā ir ne tikai uzņēmumu ziedojumu apjoma ievērojama samazināšanās laika posmā pēc 2008. gada, bet arī mazāku, specifiskāku sporta un atpūtas biedrību (piemēram, sporta klubu) reģistrēšanās par sabiedriskā labuma organizācijām pieaugums.

Salīdzinot kopējo NVO bilanci (sk. 52. zīmējumu) un sabiedriskā labuma organizāciju ieņēmumu struktūru, redzams, ka lielāku sabiedriskā labuma organizāciju ieņēmumu daļu veido ziedojumi un attiecīgi mazāku – ieņēmumu no saimnieciskās darbības (sk. 53. zīmējums). Sabiedriskā labuma organizāciju ieņēmumu struktūra pēdējo gadu laikā ir mazliet mainījusies.

Laikā no 2005. līdz 2007. gadam, kad sabiedriskā labuma organizāciju ieņēmumi auga, salīdzinoši stabila bija ieņēmumu daļa, kuru veido ziedojumi un dāvinājumi. 2008. un 2009. gadā, kad sabiedriskā labuma organizāciju ieņēmumi samazinās, ienākumi, kas veidojās no ziedojumiem un dāvinājumiem samazinās par aptuveni 10%. Taču šo ienākumu kritumu kompensē ienākumi no dotācijām un saimnieciskās darbības, kas 2008. un 2009. gadā nedaudz palielinās attiecībā pret iepriekšējiem gadiem. Tāpat 2008. un 2009. gadā, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, nedaudz pieaug ienākumi no biedru naudas, iestāšanās naudas un citām gadskārtējās iemaksām.

53. zīmējums

Sabiedriskā labuma organizāciju ieņēmumu struktūra (2005-2009)

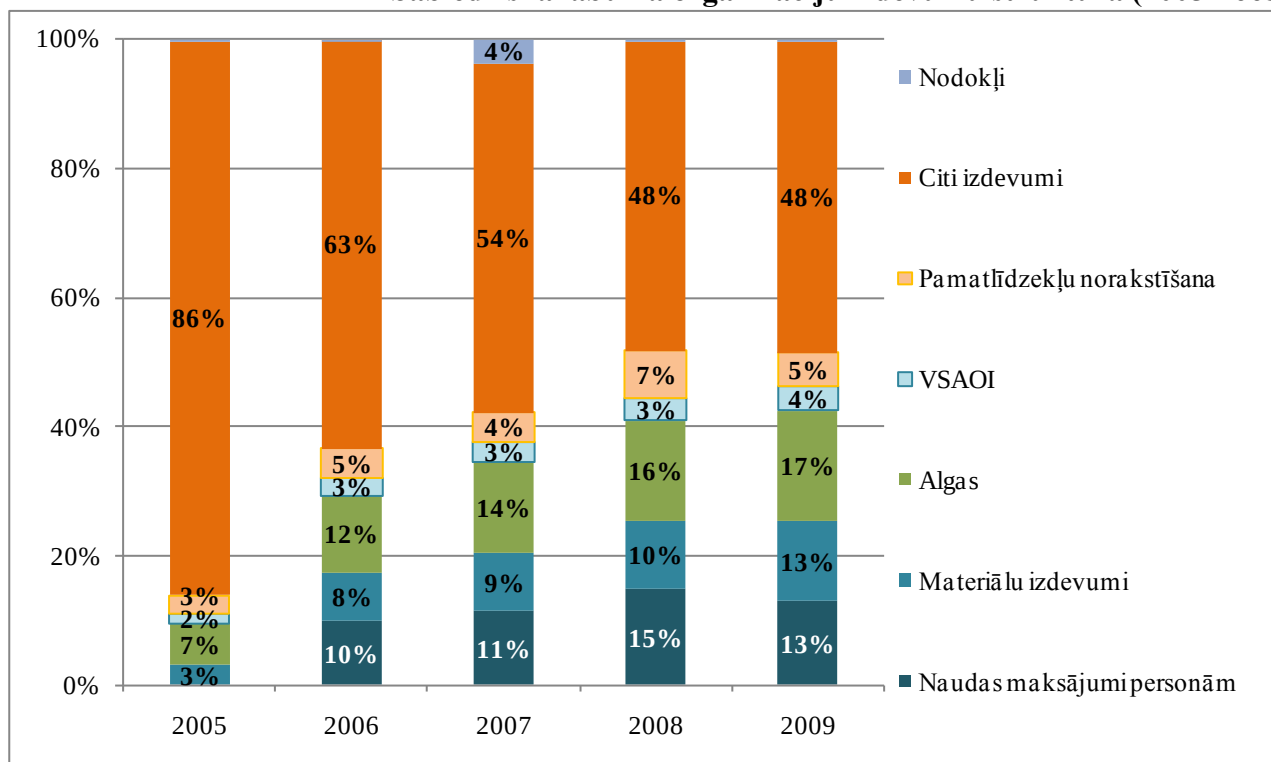

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem gada pārskatiem.

Raugoties uz sabiedriskā labuma organizāciju izdevumu struktūru laika periodam no 2005. līdz 2009. gadam (54. zīmējums), redzams, ka situācija ir bijusi mainīga. Vislielākās atšķirības ir starp 2005. gada izdevumu struktūru un pārējo gadu izdevumu struktūru, ko daļēji var skaidrot ar to, ka 2006. gadā mainījās Biedrību un nodibinājumu gada pārskatu veidlapa, kas nozīmēja, ka NVO savi izdevumi jānorāda pēc atšķirīgiem principiem.

54. zīmējums

Sabiedriskā labuma organizāciju izdevumu struktūra (2005-2009)

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem gada pārskatiem.

Laika periodā no 2005. līdz 2009. gadam kopējā izdevumu struktūrā ir palielinājušies izdevumi par algām, – ja 2005. gadā šie izdevumi veidoja 7% no kopējiem izdevumiem, tad 2009. gadā – 17% no kopējiem izdevumiem. Laikā no 2006. līdz 2009. gadam par 4% ir palielinājušies izdevumi par materiāliem, kā arī palielinājušies naudas maksājumi personām. Laika periodā no 2006. gada līdz 2009. gadam kopējā izdevumu struktūrā ir samazinājušies arī citi izdevumi.

2009. gadā sabiedriskā labuma organizāciju kopējā izdevumu struktūrā 48% veido citi izdevumi, 5% veido pamatlīdzekļu norakstīšana, 4% – VSAOI iemaksas, 17% - algas, 13% - materiālu izdevumi un 13% – naudas maksājumi personām.

5.4. Ziedošanas kā NVO finanšu avota pieejamības izvērtējums

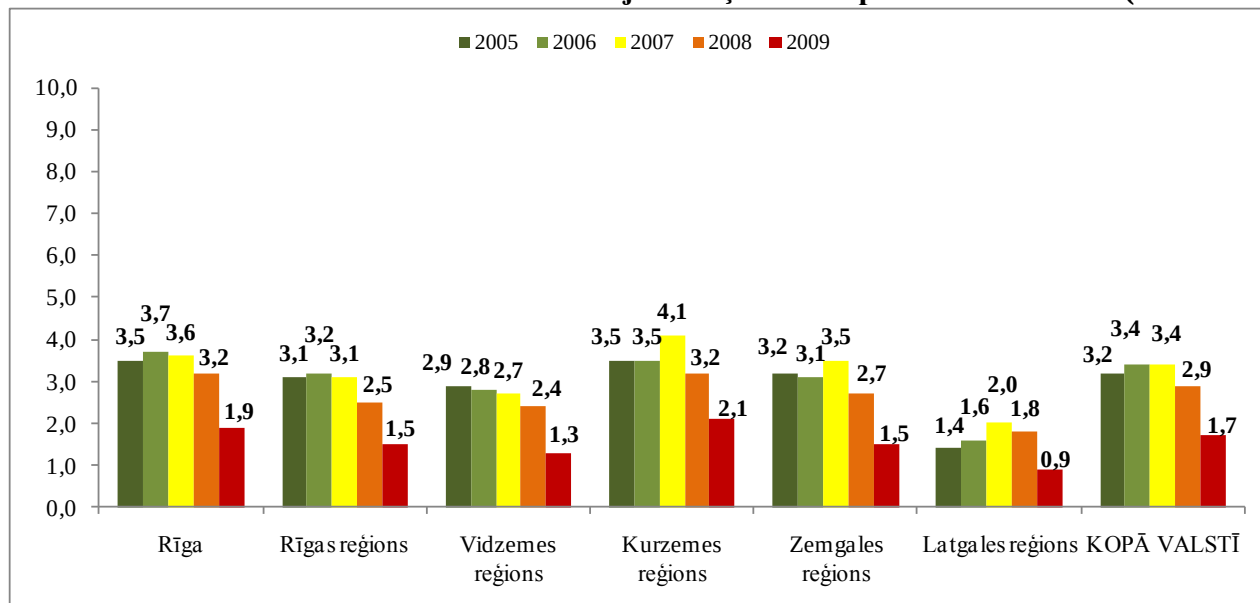
Kopējā situācija par ziedošanas kultūru ir analizēta un raksturota, izmantojot Valsts ieņēmumu dienesta sniegtos datus par uzņēmumu un iedzīvotāju ziedošanas aktivitāti.

55. zīmējumā ir atspoguļoti dati par to, cik liela daļa uzņēmumu (% izteiksmē) laika posmā no 2005. gada līdz 2009. gadam ir ziedojusi (t.i., uzrāda šādus datus Uzņēmuma ienākuma nodokļa deklarācijās). Redzams, ka 2005., 2006., 2007. gadā šis rādītājs ir vienmērīgs, nav būtisku svārstību. No 2008. gada sēkas lejupslīde, samazinoties ziedojušo uzņēmumu skaitam, kas lielā mērā skaidrojams ar ekonomiskās situācijas valstī saasināšanos. 2009. gada rādītāji to apstiprina – ziedošanas aktivitāte valstī kopumā vidēji ir samazinājusies par 1,2%.

85% no kopējās ziedotās summas uzņēmumi deklarē Valsts ieņēmumu dienestam, par ko attiecīgi saņem uzņēmuma ienākuma nodokļa atlaides. 56. zīmējumā ir redzami dati par ziedotajām summām absolūtajos skaitļos laika periodā no 2005.-2009. gadam. Redzams, ka visaugstākais rādītājs ir bijis 2007. gadā, kad valstī kopumā uzņēmumi ziedoja 25 896 456 latus, kam sekoja būtisks kritums, un 2009. gadā šis rādītājs ir tikai 36% no 2007. gada summas jeb 9 430 757 lati, kas likumsakarīgi skaidrojams ar ekonomisko lejupslīdi valstī un tās ietekmētajiem procesiem uzņēmējdarbības vidē, t.sk., uzņēmumu skaita, finanšu apgrozījuma un brīvo līdzekļu samazināšanās u.c. faktori, kas attiecīgi negatīvi ietekmē arī ziedošanas praksi.

55. zīmējums

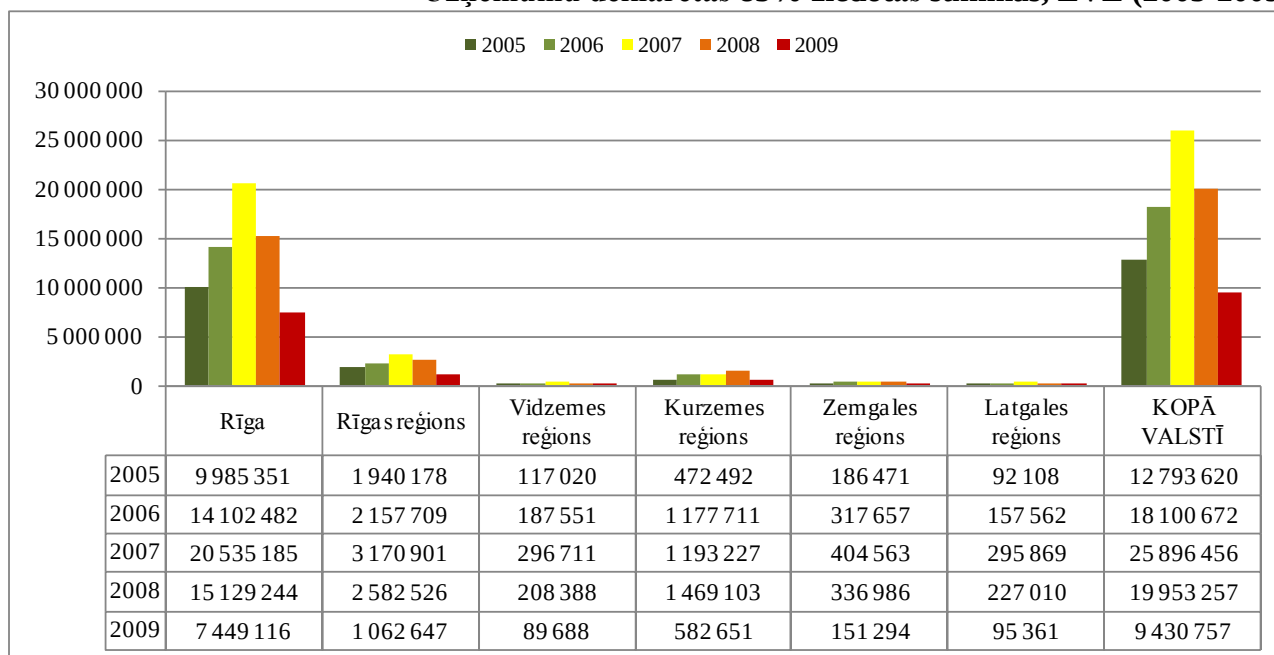
Ziedojušo uzņēmumu īpatsvara dinamika (2005-2009)

Avots: Autoru aprēķini no Valsts ieņēmumu dienesta datiem no Uzņēmumu ienākuma nodokļa deklarācijām par nodokļu maksātāju skaitu, kas piemēro atlaidi saskaņā ar Likuma „Par uzņēmuma ienākuma nodokli” 20.panta 1.daļu, un kopējo iesniegto Uzņēmuma ienākuma nodokļa deklarāciju skaitu.

56. zīmējums

Uzņēmumu deklarētās 85% ziedotās summas, LVL (2005-2009)

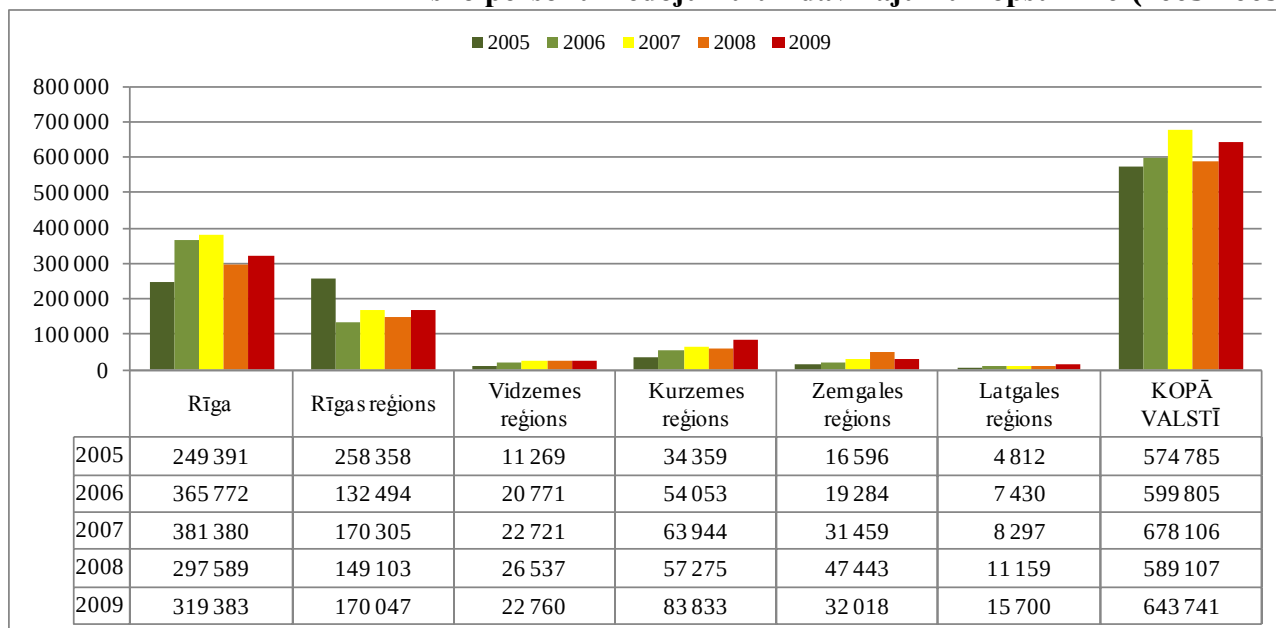
Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Uzņēmumu ienākuma nodokļa deklarācijām – 85 % no summām, kas ziedotas budžeta iestādēm, biedrībām, nodibinājumiem un reliģiskajām organizācijām vai to iestādēm saskaņā ar Likuma „Par uzņēmuma ienākuma nodokli” 20.panta 1.daļu.

Salīdzinot ar uzņēmumu ziedošanas īpatsvaru, fizisko personu skaits, kam ir aizpildīta gada ienākumu deklarācijas 8.rinda „ziedojumi un dāvinājumi” pēdējos gados nav sarucis strauji. Tā, saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta sniegto informāciju, 2005. gadā bija ziedojušas 1298 fiziskās personas, 2006. gadā – 1645 personas, 2007. gadā – 1912, 2008. gadā – 2112 un 2009. gadā 1977 personas. Fizisko personu ziedojumu un dāvinājumu kopsumma arī nav būtiski sarukusi (sk. 57. zīmējumu) – tā piedzīvoja samazināšanos laika posmā no 2007. līdz 2008. gadam, savukārt 2009. gadā atkal pieauga līdz 2007. gada līmenim. Tomēr iedzīvotāju ziedojumu saglabāšanās būtiski

neietekmē sektora ieņēmumus, jo aprēķini rāda, ka, pat ievērojami samazinoties uzņēmumu ziedojumu īpatsvaram, 2009. gadā iedzīvotāju ziedojumi veidoja tikai 6% no visu juridisko un fizisko personu ziedojumu kopsummas.

57. zīmējums

Fizisko personu ziedojumu un dāvinājumu kopsumma (2005-2009)

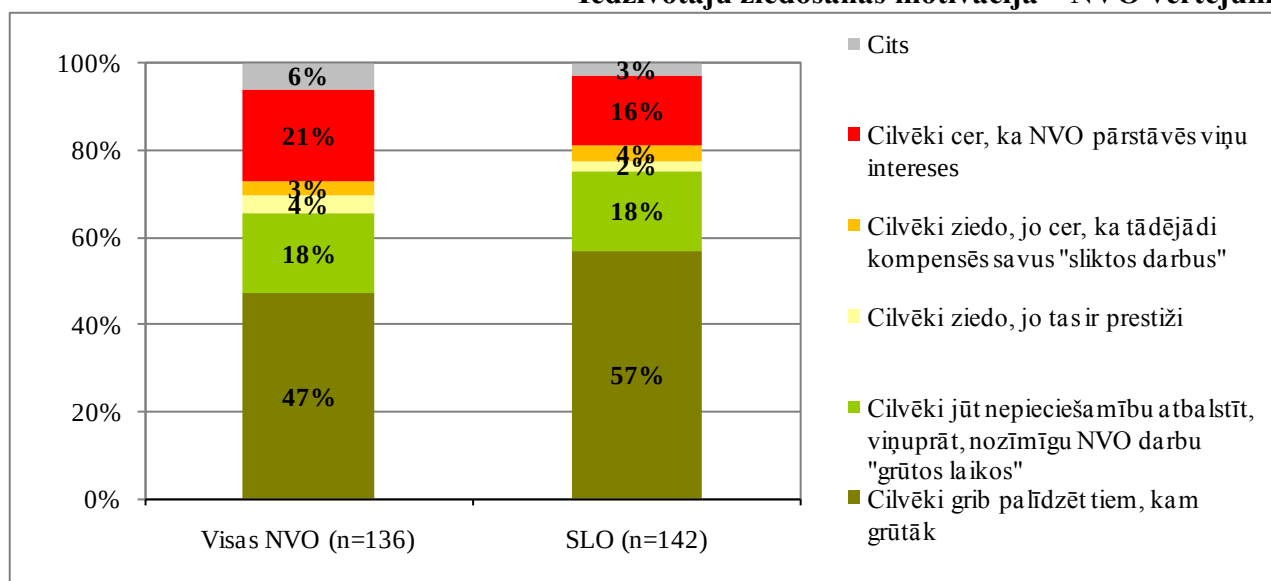
Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Fizisko personu gada ienākumu deklarācijām – ziedojumu un dāvinājumu kopsumma, Gada ienākumu deklarācijas 8.rinda.

Interesanti, ka NVO aptauja par iedzīvotāju ziedošanas paradumiem parāda citu viedokli. NVO pārstāvji uzskata, ka iedzīvotāju ziedošanas aktivitāte pēdējo divu gadu laikā, t.i., kopš 2009. gada, ir samazinājusies – tā uzskata 31% NVO kopumā un 44% sabiedriskā labuma organizāciju pārstāvju. Vēl lielāka ir NVO pārstāvju pārliecība par uzņēmumu ziedošanas aktivitātes kritumu, kurš tika raksturots iepriekš, izmantojot Valsts ieņēmumu dienesta datus.

NVO viedoklis par iedzīvotāju un uzņēmēju ziedošanas motivāciju atspoguļoti 58. un 59. zīmējumā.

58. zīmējums

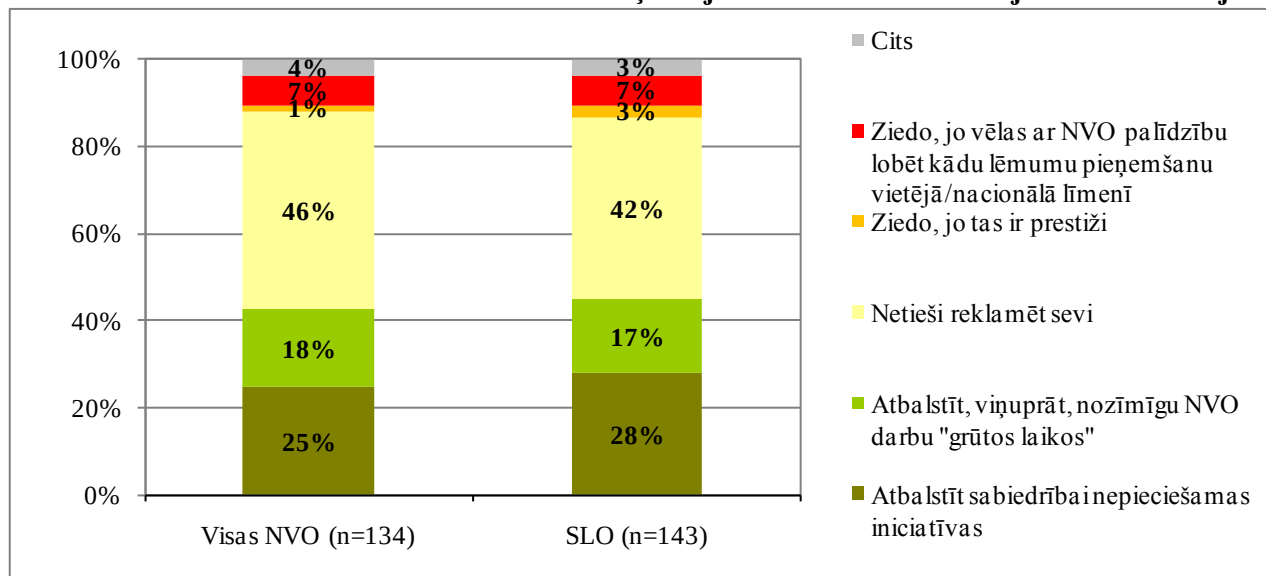
Iedzīvotāju ziedošanas motivācija – NVO vērtējums

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

59. zīmējums

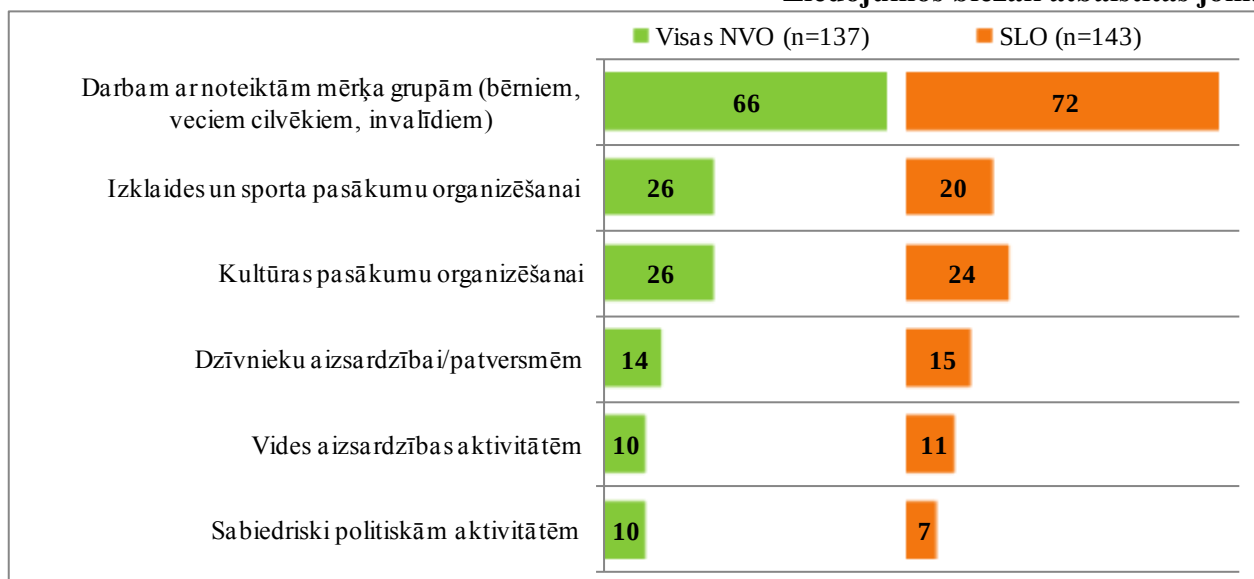
Uzņēmēju ziedošanas motivācija – NVO vērtējums

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

60. zīmējums

Ziedojumos biežāk atbalstītās jomas

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Kopumā NVO pārstāvji uzskata, ka tuvāko divu gadu laikā ziedošanas paradumi paliks nemainīgi (52% visu NVO un 42% sabiedriskā labuma organizācijas). Sabiedriskā labuma organizācijas ir pesimistiskākas – 36% domā, ka ziedošanas paradumi mazināsies.

5.5. NVO ziedojumu vākšanas prakses raksturojums

Vislielākā ziedojumu vākšanas pieredze ir sabiedriskā labuma organizācijām, jo ievērojamu daļu tās ienākumu veido ziedojumi. Citas NVO uzskata, ka par ziedošanu būtu jāuzskata arī brīvprātīgo darbu, kas mazākām organizācijām ir biežāk pieejamā sabiedrības līdzdalības forma.

Ja par ziedošanu, tad tas ir vairāk šis brīvprātīgais darbs, kad tu ziedo savu darbu, bet es esmu vēl vienā organizācijā valdē un tad mēs mēģinājām jau caur vienu projektu vēl papildus piesaistīt naudu ar ziedojumiem.

Ja izvirām jautājumu 'kam' ziedo, 'kas' un 'kāpēc', tad gūstam zināmu ieskatu par to, kas ir ziedošana Latvijā.

Parasti ziedotāji atbalsta noteiktas aktivitātes un labdarību. Labprātāk tiek sniegts atbalsts gadījumus, kad palīdzība vajadzīga bērniem, tāpat augstāka atsaucība ir vērojama attiecībā pret dzīvniekiem.

Vieglāk ir piesaistīt ziedojumus veselības uzlabošanai tieši bērniem. Pieaugušajiem arī, bet ne tik. Domāju, ka ļoti daudziem patīk ziedot sportam.

Nu, noteikti visādiem labdarības [pasākumiem]. Bērniem vienmēr dos. Invalīdiem un vēl suņiem un kaķiem.

NVO pārstāvji norāda uz kādu vērā ņemamu problēmu ziedošanas sakarā. Proti, viņi uzsver, ka ziedotāji atbalsta noteiktus pasākumus, bet nevēlas segt administratīvās izmaksas, bez kurām pasākumus noorganizēt nav iespējams.

Viņi labprāt atbalsta talku un ko tur. Kaut gan ir zināma pretruna ziedojumu izlietojumā. Administratīvām izmaksām nedrīkst tērēt vairāk kā tik un tik, bet to jau nevar realizēt, ja cilvēks nesaņem algu, bet tā jau ir administratīva izmaksa, tā alga.

Ar ziedojumiem ir tā, ka tie ir uz konkrētām aktivitātēm. Grūtāk ir dabūt kaut vai grāmatvedei. Visi jau domā, ka grāmatvedi nevajag. Tāpēc ir tās problēmas. Ziedotāji labprātāk ziedo konkrētām lietām – talkai, bet viņi neziedos biroja vai organizācijas kapacitātei.

Ziedotāji labprātāk atbalsta sabiedriskā labuma organizācijas. Pašas sabiedriskā labuma statusa organizācijas to skaidro ar lielāku uzticēšanos šīm organizācijām, to darbībai, un arī grāmatvedības caurspīdīgumam. Tomēr vienlaikus jāatzīmē, ka likumi paredz, ka uzņēmumi un iedzīvotāji tikai tad var saņemt nodokļu atvieglojumus par ziedoto naudu, ja organizācijai, kas ziedojumu saņēmusi, ir sabiedriskā labuma statuss.

Jā, mums ir sabiedriskā labuma organizācijas statuss. Kāda tur bija tā motivācija? Tur tā motivācija bija tāda, ka ir daudz vienkāršāk saņemt šos ziedojumus, un zināmā mērā var teikt, ka šī sabiedriskā labuma statuss dod lielāku uzticību sadarbībā ar dažādām privātām struktūrām – firmām. Kādā ziņā? Viņi skatās, ka mēs esam šo sabiedriskā labuma statusu ieguvuši, tā tad esam pārbaudīti – mums ir pārbaudītas finanses, vai kādā citā veidā esam atskaitījušies valsts priekšā, līdz ar to viņiem tas ziedojumu mehānisms ir vienkāršāks un arī tā uzticamība ir lielāka, ja tevi vairākkārtīgi pārbauda. Vismaz tā mums ir teikuši, ka uzņēmēji skatās, vai mēs tajā sarakstīnā esam vai neesam.

NVO pārstāvji uzsver, ka, lai saņemtu ziedotāju atsaucību, svarīga ir mērķu skaidrība un ziedotāja motivācija. Proti, ziedotāji labprātāk atbalsta konkrētus pasākumus, jo tas sniedz iespēju skaidri redzēt naudas izlietojumu. Ziedotājus iedvesmo tas, ja ir skaidra ideja, kam ziedot, ko atbalstīt.

Ziedotājiem vajag tās struktūras, kam var uzticēties. Viņiem vajag zināt, ka visa nauda aizies tam labumam, par ko tiek runāts. Ziedotājiem tas ir galvenais motīvs, lai tie ziedotie līdzekļi reālu labumu var dot. Tas ir svarīgs attaisnojums. Ja viņi neredz, ka tur būs interesants un pozitīvs labums, viņi neziedo. Citādi iztērēs visu naudu, bet par ko un kur? Te ir arī uzticības moments svarīgs no ziedotāju puses.

Tā ir tāda laba, interesanta ideja, kas cilvēkiem patīk un kur viņi redz rezultātu. Piemēram, mums noziedoja automašīnu un to mēs arī neņemam sev, bet atrodam cilvēku, kam tā ir vairāk vajadzīga un tad par to ir visiem prieks. Tas ir diezgan liels ziedojums.

Ziedošanas aktivitāti ietekmē pasākumu vēriens un intensitāte, īpaši, ja tas notiek ilglaicīgi un ir labi reklamēts, piemēram, Labdarības maratons un „Enģeļi pār Latviju”. Vienlaikus pētījuma dalībnieki vērš uzmanību uz to, ka ziedošanas kultūra būtu attīstāma ne tikai šādu pasākumu formā, bet arī aktivizējot citus ziedošanas veidus. Pastāv arī uzskats, ka ziedotāji vairāk domā par sava tēla spodrināšanu, sava labuma gūšanu. Gan ziedotāji, gan NVO apzinās, ka viens no ziedošanas motivāciju sekmējošiem faktoriem ir nodokļu atlaides.

Man liekas, ka pārsvarā tā vairāk ir kā sponsorēšana nekā labdarība. Interesē savs pircējs, pieeja savai mērķauditorijai, kaut arī tas tiek saukts par ziedojumu.

Bija svarīgi iegūt šo sabiedriskā labuma organizācijas statusu. Tāpēc, ka mēs plānojām, ka mēs varētu realizēt arī kādus kultūras projektus, varētu saskarties ar ziedotājiem, un ka ziedotājiem varētu būt kā papildus plus šis te sabiedriskā labuma organizācijas statuss, dēļ nodokļu atvieglojumiem.

Diskusijā tika izteikts arī viedoklis, ka Latvijai vajadzētu nākotnē orientēties uz saviem NVO atbalstītājiem, iedibināt kārtību, kad paši atbalsta savas NVO.

Nav jau pie kā vērsties, pašiem jādomā, jādara. Domāju, ka pamatā sistēma nav pareiza, ka diedelējam naudu no ES fondiem. Ir svarīgi, lai būtu pašfinansēšanās, lai latvieši paši šeit vai no ārzemēm spētu finansēt sabiedriskās darbības.

Ziedotāji var būt gan individuāli, gan organizācijas. Individuāls ziedojums var izpausties, piemēram, kā lauksaimnieka dalīšanās ar savu produkciju kāda pasākuma vajadzībām. Organizāciju atbalsts ir stabilāks, it īpaši, ja runa ir par plaši pazīstamiem un apmeklētiem sporta pasākumiem. Sponsoru meklējumos parasti ir iesaistīti aktīvākie NVO locekļi.

Tie ir gan privātuzņēmēji, gan individuālas personas, kas novērtē tās idejas būtību. Tas ir atkal tas lielais pluss, ka mēs ilglaicīgi darbojamies un mums ir arī tā pieredze uzkrājusies, kā mēs varam uzrunāt ziedotāju. Kā arī tas, ka mums ir arī tādas pastāvīgas organizācijas, kuras ik pa laikam aicinām palīdzēt vienā vai otrā projektā.

Tagad mūs sāka atbalstīt viena zemnieku saimniecība. Viņa varbūt ne tā, ka finansiāli, jo mums vajadzēja jauniešiem gatavot ēst un mēs gribējām no viņiem nopirkt kartupeļus. Mēs aizbraucām tā kā pirkt, maiss maksāja 5 latus, bet beigās viņi no mums naudu neņēma, jo teica, ka atbalstām jauniešu pasākumus. Es uzskatu, ka tas ir arī finansiāls atbalsts. Reizēm pasponsorē bitenieks ar savu produkciju balvām un dāvanām. Meklējam sponsorus, bet kāds ekonomiskais stāvoklis, tā arī ir, tagad grūtāk agrāk bija vieglāk sponsoru sameklēt.

Ziedojums NVO var izpausties arī kā brīvprātīgais darbs, uzņēmuma produkcija vai arī pakalpojums. Liels ieguvums NVO ir sadarbība ar būvniecības uzņēmumiem, kas nereti ziedojuma veidā palīdz ar brīvprātīgo darbu. Savukārt pārtikas ražotāji palīdz ar pārtiku vasaras nometnēm.

Celtniecībā mums bija ļoti daudz brīvprātīgo un viens uzņēmums, kurš uzņēmās to par ļoti mazu naudu, jo faktiski viņi ziedoja savu darbu un savus darbiniekus. Īstenībā mums paveicās, jo tai mājai mums bija nepieciešami kādi 120 000 latu. Firms tur nāca un skatījās, bet beigu beigās mēs visu pabeidzām par 50 000 – rekonstruējām, iekārtojām un vēl apkārtni izveidojām.

Kad nāk vasara mums ir sadarbība ar tiem uzņēmumiem, kas ražo pārtiku. Viņi ziedo pārtiku nometnei – Pūre, Dobeles Dzirnānieks, Lielzeltiņi, Rēzeknes gaļas kombināts.

Sabiedriskā labuma organizācijas parasti veido pastāvīgu sadarbību ar saviem ziedotājiem, viņi atzīmē, ka katrai NVO veidojas pat savs atbalstītāju loks. Uzņēmumi tiek uzrunāti un informēti par konkrētiem mērķiem, kam līdzekļi nepieciešami. Pastāvīgu, personīgu kontaktu nodibināšana, ietekmīgu cilvēku ieteikums, tas viss ir nepieciešams, lai veidotos ziedotāju uzticēšanās un vēlme sniegt finansiālu atbalstu.

Mums ir zināmi uzņēmumi, kuri mums gadu no gada iedod naudu. Es viņiem rakstu mazus projektiņus, kas mēs esam, ko darām, mērķis, rezultāti, cik liela nometne, cik bērnu, cik tas maksā.

Tā palīdzība nāk no tiem, kuri tevi daudz maz zina vai kuriem esi ieteikts. Tur, kur es eju un sāku stāstīt ar mirdzošām acīm, gandrīz nekad nekas nav, jo katram uzņēmumam ir savi pretendenti, kuriem viņi ziedo gadu no gada. Viņi viņiem uzticas un viņiem nav nekādas vajadzības pēc jauniem. Mēs esam citos uzņēmumos, kuri mums ziedo.

Sabiedriskā labuma organizācijas sadarbojas ar portālu ziedot.lv, kas palīdz izplatīt informāciju par vajadzībām pēc ziedojumiem, kā arī sniedz atgriezenisko saiti par ziedojuma izlietojumu. Tas ir ļoti stimulējošs faktors individuālajiem ziedotājiem.

Man patīk, ka ziedot.lv fonds pēc tam ļoti skaisti pateicas. Viņiem ir iespēja televīzijā vairākas reizes pateikt paldies, ka ir saziņots tik un palīdzēts tik bērniem.

Cilvēkiem motivācija rodas, kad viņi mājas lapu palasa vai paskatās sižetiņus, ko rāda. Ja aizķer kādu stīgu, tad rodas vēlēšanās. Man viena sieviete nevarēja sazvanīt, kura ļoti gribēja noziedot nelielu summu. Tad es speciāli atskrēju svētdien. Viņai jau ir 60 gadi un viņa grib būt brīvprātīgā un kaut ko darīt. Tas ir ļoti patīkami. Tā ir viņu iekšējā motivācija, viņiem vien zināmā. Protams, uz Ziemassvētkiem ir lieli ziedojumi, kad visiem gribas būt labiem un baltiem. Tas ir jauki, bet mums visu gadu ir labas attiecības ar visiem.

5.6. Iedzīvotāju ziedošanas paradumu raksturojums

Fokusa grupu diskusiju, kurā piedalījās iedzīvotāji ar ziedošanas pieredzi, materiāla analīze atklāj, ka Latvijā pastāv ziedošanas tradīcija, ziedošanas izpausmes ir ļoti daudzveidīgas, ļoti dažādi ir arī motīvi, kāpēc cilvēki ziedo. Diskusijas dalībnieku vidū ir dažāda tipa ziedotāji, vieni ziedo regulāri, un kam ziedošana ir dzīves filozofijas neatņemama sastāvdaļa, citiem ziedošanas akts ir vairāk spontāns, kādu noteiktu apstākļu izsaukts. Bet nereti ziedotāji veic gan regulāros maksājumus, gan arī atļaujas spontānu, iepriekš neplānotu palīdzību. Motīvi, kas nosaka ziedošanas paradumus ir dažādi, tomēr šajā dažādībā iezīmējas noteiktas tendences.

Regulārie ziedotāji nereti ir saistīti ar kādu organizāciju, ir tās biedri vai arī citā veidā ar to sadarbojas. Regulāro ziedotāju vidū nereti ir ticīgi cilvēki un organizācijas, kam viņi ziedo ir ar reliģisku ievirzi

Ziedoju regulāri, katru mēnesi, draudzei pēdējos trīs gadus, vienu reizi gadā ziedoju Delnai. Dažreiz ziedoju arī spontāni.

Jau ilgi sadarbojos ar Sv. Gregora skolu, tur ir brīnišķīga atmosfēra, garīgums, es tur atpūšos, tas nav kā darbs

Ar 'Pakāpieniem' es sadarbojos jau kopš studiju gadiem, bet vēlāk sāku arī ziedot. Regulāri piedalos 'Pakāpieni' organizētajās tikšanās, žurnālā katru mēnesi ir raksti par ģimenēm, tur var redzēt tās vajadzības. Tad es izvēlos summu, kādu ziedot.

Spontāni ziedot cilvēkus vairāk ietekmē dažādi ārēji apstākļi, informācija, internetā vai arī nejauši saņemta ziņa.

Spontāni. Mani cilvēki aizrauj, tad noziedoju, piemēram, Martai. Rehabilitācijas centram mainīja logus, tad noziedoju. Kādreiz Draugos.lv noziedoju, ja jūtu, ka jāpalīdz.

No TV uzzinu par slimiem bērniem, par ugunsgrēkā cietušajiem.

Internetā izlasīju par Ģertrūdes baznīcas tornīšiem, interesanti bija pateikts, ziedoju.

Spontānie ziedojumi nereti tiek veikti, piezvanot uz attiecīgo telefona numuru, vai arī iemetot naudu ziedojumu kastītē. Cilvēku ierobežo telefonu izmantošana ziedošanai, gadījumos, ja tas ir reģistrēts uz uzņēmuma vārda, tādos gadījumos biežāk tiek izmantotas ziedojumu kastītes. Savukārt sistemātiskie maksājumi tiek veikti ar pārskaitījumu. Ar pārskaitījumiem ziedojumi tiek sniegti arī portālam ziedot.lv, kā arī patvērumam „Drošā māja”. Ziedojot mantas, jāatrisina problēma kā un kur tās nogādāt. Tādos gadījumos tiek izmantoti NVO pakalpojumi, kas palīdz, piemēram, ziedojamās mantas savākt.

Regulāro ziedojumu gadījumā cilvēki parasti rēķina, kādu daļu tas veido no viņu personīgā budžeta. Savukārt, spontāno ziedojumu gadījumā, piemēram, iemetot kastītē nelielu summu (parasti robežās līdz 2 Ls) ziedotājs īpaši to nekalkulē.

Daļai ziedotāju ir svarīgi zināt, cik kāds pakalpojums maksā. Tad rodas sajūta par ziedojuma apjoma lietderību, jo ir izpratne par to, ko var ar ziedoto summu paveikt. Ziedojuma apjoms, protams, atkarīgs no palīdzības sniedzēja finansiālajām iespējām.

Es skatos, lai ir jēga tai naudai. Ziedot.lv raksta, kāds gadījums, cik iztērē, cik vajag, lai cilvēku, piemēram, apmeklētu sociālais darbinieks. Lai tur kaut kas sanāk, ziedoju 10-20 Ls

Martas centram ziedoju ap 20-30Ls. Draugos.lv paskatos, sevišķi ja bērniem vajag, tad ziedoju 2-30Ls, tas atkarīgs no konta stāvokļa. Katītē parasti iemetu līdz 2 Ls.

Spriežot par ziedojumu apjomu, diskusijas dalībniekiem kā atskaites punkts kalpo, baznīcas tradīcijām atbilstošā 'desmitā tiesa'. Zīmīgi, ka ziedotāju vidū ir arī cilvēki, kuru ģimenes budžets ir visai pieticīgs. Pēdējo gadu laikā, kaut arī pašus ziedotājus skārusi krīze, tomēr ziešanai cilvēki pieiet ar vēl lielāku atbildību, apzinoties, ka citiem klājas vēl grūtāk. Ziedošanu pozitīvi ietekmē gan personīgo ienākumu palielināšanās, gan apziņa, ka jāpalīdz citiem.

Par stimulu iedzīvotāju ziedošanai nereti kalpo tas, ka ziedotāji ir paši darbojušies kādā organizācijā jau no studiju gadiem un vēlāk kļuvuši par tās ziedotājiem. Citkārt ziedotājus vada pārliecība par organizācijas nozīmību un ziedojuma izšķirošo lomu tās pastāvēšanā. Ziedošanas paradumi var izveidoties, pateicoties ģimenes tradīcijām.

Kad studēju, iesaistījos, sapratu, ka darbs ir ļoti vērtīgs un ka tas var pastāvēt tikai pateicoties ziedojumiem, tad pēc studijām sāku ziedot regulāri. Zinu šo organizāciju, tāpēc ziedoju.

Kā man sākās ziedošana. Padsmī gadu atpakaļ pievērsos kristīgajai ticībai, iesaistījos draudzē, tā bija neliela, tās pastāvēšana no ziedojumiem bija atkarīga, citu resursu tai nebija. Tas ir skaidri saprotams, ka jāziedo, lai tā lieta pastāv. Par Delnu, jau studiju laikos, kad studēju politoloģiju, interesējos par korupciju, iestājos [..]. Pēc tam ziedoju naudu. Tu iepazīsti organizāciju no iekšienes, redzi, ka organizācija ir atkarīga no ziedojumiem – uzskatu tā ir svarīga Latvijai.

Atceros, Minsterē latviešu skola pastāvēja, tad līgums beidzās un visi domāja – ar skolu cauri būs. Tad daži, arī mani vecāki pateica – mēs cīnīsimies. Pa dienu strādāja, pa nakti taisīja projektu, vāca ziedojumus, uzcēla jaunu latviešu skolu. Trimdā daudz kas turējās uz ziedošanu.

Interesanti, ka ziedotāji nereti nenāk no turīgākajiem sabiedrības slāņiem. Taču par pamudinājumu ziedot kalpo fakts, ka citiem ir vēl grūtāk.

Mūsu ģimenes ir zem iztikas minimuma, Kāpēc es ziedoju? Tad, kad redzu, ka īsti vajag. Pilna māja bērnu, zinu, ka vajag. Nav žēl savu maku iztukšot.

Ziedošanas paradumus nereti veidojas reliģiskas ievirzes organizācijas ietekmē. Piemēram, ilgstoša sadarbība ar Svētā Gregora Kristīgo misiju ir radījusi pārliecību par palīdzības nepieciešamību līdzcilvēkiem.

Misija Sv. Gregora skola ir vieta, kur var labi pabūt, atpūsties, tā ir vieta, kas aizrauj. Pie krīzes tur visi līdzekļi nogriežti, palicis viens algotais darbinieks. Tāpēc man te jābūt, man ir jāpalīdz. Tā ir mana motivācija.

Ziedotāji uzsver, ka ļoti svarīgi ir skaidri izprast mērķi, kam palīdzība ir nepieciešama. Ziedotāji uzver, ka ir lietas, kurām cilvēki ziedo masveidā, tāpēc viņi skaidro, ka svarīgi ir ziedot arī nepopulāriem pasākumiem, organizācijām.

Galvenais ir mērķis. Cilvēki, organizācija, tas nav svarīgi, bet mērķis. Tās var būt kristīgās organizācijas. Tāpēc, ka man tas ir tuvs, tas ir ko es varu darīt, par bērniem visi ziedos.

Es ziedoju lietām, kas ar politiku saistītas, tas, kas man ielikts šūpulī, politika. Man tas no bērnības ir kaut kas cēls, kā darbs sabiedrības labā, ideāls, ziedošanās cēlas idejas vārdā.

Es zinu, ka maz ir cilvēku, kas šādi domā par politiku. Tam es ticu. Vairāk es ziedoju draudzei.

Skatos, kam citi neziedo. Ir žēlsirdības pasākumi, un tad visi ziedo. Es ziedoju politikai, ieguldu resursus. To mantojis esmu no ģimenes. Trimdā Vācijā, Mēs par to runājām ģimenē, no turienes nāca saprašana, ka man tas ir jādara.

Spontānajiem ziedotājiem dažkārt svarīgi noticēt cilvēkam, viņiem ir svarīgi būt fascinētiem par to aizrautība ar kādu entuziasti palīdz nelaimē nonākušajiem. Savukārt, ja organizācijas vadītājs neizraisa simpātijas vai uzticēšanos, tāds ziedotājs ir atturīgs.

Man galvenais ir cilvēks, ja tas cilvēks aizrauj, es redzu, ka būs rezultāts, tad man ir prieks, ka viņam ir prieks. Galvenais ir cilvēks, tas cilvēks bija kā traks par tām lietām runājot, un tas manī nostrādāja, es noticēju. Vēlāk arī sievai, kas strādā Swedbankā, teicu, lai banka ziedo tai organizācijai un viņi arī noziedoja Martai.

Man svarīgi, kas stāv aiz idejas. Ja nav cilvēka, tad nauda ir izmesta vājā. Ja nezināsi, ka aiziet tava nauda – roka neceļas ziedot.

Domas par atgriezeniskās saites saņemšanu, kādiem nolūkiem izmantots ziedojums, dalās. Ja kādam ziedošana ir dzīves filozofijas stabils elements, tad viņam galvenais ir veikt ziedojumu un attiecībā par izlietojumu cilvēks paļaujas uz atbalsta saņēmēju. Citiem svarīgi ir zināt, kā ziedojums ir izmantots, viņi ir gandarīti par informāciju, kur izsmēloši paskaidrots ziedojuma izlietojums un rezultāts. Informācija par rezultātu var pozitīvi ietekmēt arī nākošos ziedotājus.

Ir svarīgi, lai būtu sirdsmiers, tālāk nesekoju. Priekš sevis ir svarīgi – noziedoju un vairāk neuztraucos.

Ir arī organizācijas, kas ļaunprātīgi izmanto, bet nedomāju pārtraukt tāpēc ziedot.

Es pazīstu cilvēkus organizācijā, ir pārliecība, ka naudu tiek izlieta godīgi, organizācija rāda izdevumus, 'kā', 'kas', 'kur' tērēts, ir atgriezeniskā saite. 'Pakāpieni' ir uzticama atpazīstama organizācija. Žurnālā ir rakstiņš, kas ir izdarīts par ziedojumu, kāds ir rezultāts. Tas ir patīkami uzzināt, ka cilvēki ziedo, kā tas tiek izmantots. Tur arī ziņas par citiem, kam vajag palīdzību.

Man ir svarīgi uzzināt, kā tas beidzies, kāds ir rezultāts, ja esmu ziedojis, piemēram, bērna ārstēšanai. Tas nākošajā reizē var ietekmēt.

Man ir svarīgi tās naudas izmantošana, man jābūt pārliecībai, ka cilvēki izturas godīgi. Man meitene bija, no Gregora skolas, aizbrauca kā misionāre uz Āfriku. Es palīdzēju, man par katru santīmu viņa atskaitījās.

Citi ziedotāji atzīst, ka pārāk neinteresējas par ziedojuma izlietojuma rezultātu, kaut arī zināma interese ir.

Man ir interesanti uzzināt, vai ir izdarīta operācija, bet speciāli nemeklēju. Ziedot.lv tagad sūta atgriezenisko saiti.

Diskutējot par to, labāk ziedot organizācijai vai individuāli, diskusijas dalībnieki min argumentus gan vienam, gan otram gadījumam par labu. Individuālais ziedojums satur risku, ka atbalsta saņēmējs var būt negodīgs, gar arī to, ka tādā gadījumā ziedojums ir mazāk efektīvs, jo pasniegta ir 'zivs', un atšķirībā no tā, efektīvāk ir ziedot organizācijām, jo tām parasti tiek pasniegta 'makšķere'. Tomēr vislielāko atbalstu gūst pārliecība, ka 'galvenais ir palīdzēt', neatkarīgi no tā – ziedots ir organizācijai vai individuāli.

Ir bijusi pieredze, ziedojot individuāli, cilvēkam ir grūtības, depresija, vajag naudu. Tur gan ir vairāk negatīva pieredze. Ir bijuši gadījumi, kad cilvēki ir mājās. Vajadzēja atkal un atkal. Palīdzēt individuāli man ir negatīva pieredze, individuāli palīdzēt nav efektīgi. Nekad netrūks cilvēku, kam vajag palīdzēt. Tā ir mācība, labāk organizācijām palīdzēt, tas gan nav

absolūti, ar organizācijām arī var ieģrābties. Ja es uzzinātu, ja kas nozagts, es nebūtu stresā, es jau ziedoju ar tīru sirdi.

Ziedotāji nereti norāda, ka nevēlas, ka viņu vārdi parādītos publiski vai arī ka viņiem tas šķiet vienaldzīgi. No ziedotāju teiktā redzams, ka Latvijā nav īsti izstrādāta ziedošanas kultūras un paradumi, lai popularizētu labdarību. Nav arī kārtības, kas palīdzētu graduēt un izcelt ziedotājus atkarībā no viņa palīdzības apjoma. Iespējams, ka tādu tradīciju izveide sekmētu ziedošanas motivāciju plašākā sabiedrībā. Kā svarīgus informācijas kanālus ziedotāji min gan televīziju, gan internetu, gan personiskos sakarus, it īpaši organizācijās, kurās ziedotāji darbojas.

Attiecībā par nodokļu atvieglojumiem, ziedotāju nostāja un rīcība ir atšķirīga. Vieni šo iespēju izmanto, citi zina, bet neizmanto, vēl citi uzskata to par pārāk sarežģītu procedūru. Ziedotāju teiktais rada iespaidu, ka nodokļu atlaides nav tas jautājums, par kuru viņi būtu daudz interesējušies un mēģinājuši izmantot.

Ziedotāji labprāt palīdzētu vairāk, taču viņu iespējas ietekmē valsts ekonomiskā situācijas, kas kavē viņiem ziedot vairāk, nekā viņi to vēlētos. Ziedošanas paradumus var ietekmēt arī cilvēka dažādi dzīves posmi, dzīves filozofija.

Gribētu ziedot vairāk, ja pelnītu vairāk. Ceru būs vairāk naudas ziedošanai, mazāk maisīšos pa pasauli, ceļošu.

Ja labi pelnītu vairāk ziedotu, tagad neko daudz nevar, grūti palīdzēt. Savādāk varētu būt, kad bērnu izauguši, man četri bērni. Kad tuvosies laiks aizsaulei, būs papildus grūdiens.

Var arī ieradums mainīties uz slikto pusi, man kā valsts darbiniekam alga iet leju, citiem arī iet leju. Ceru, ka tas ļoti neiespaidos.

6. NVO cilvēkresursu raksturojums

Iepriekšējās nodaļās apkopotā informācija rāda, ka lielas daļas NVO darbība balstās uz brīvprātīgo darbu, t.i., organizācijas biedri velta savu laiku, lai pārstāvētu savu NVO, viņuprāt, svarīgākajās tās darbības jomās. NVO pieejamā personāla – gan algoto, gan brīvprātīgo darbinieku raksturojums ir sniegts šīs nodaļas turpinājumā, aplūkojot gan algoto darbinieku atalgojumu, gan karjeras iespēju vērtējumu, gan tālākizglītību.

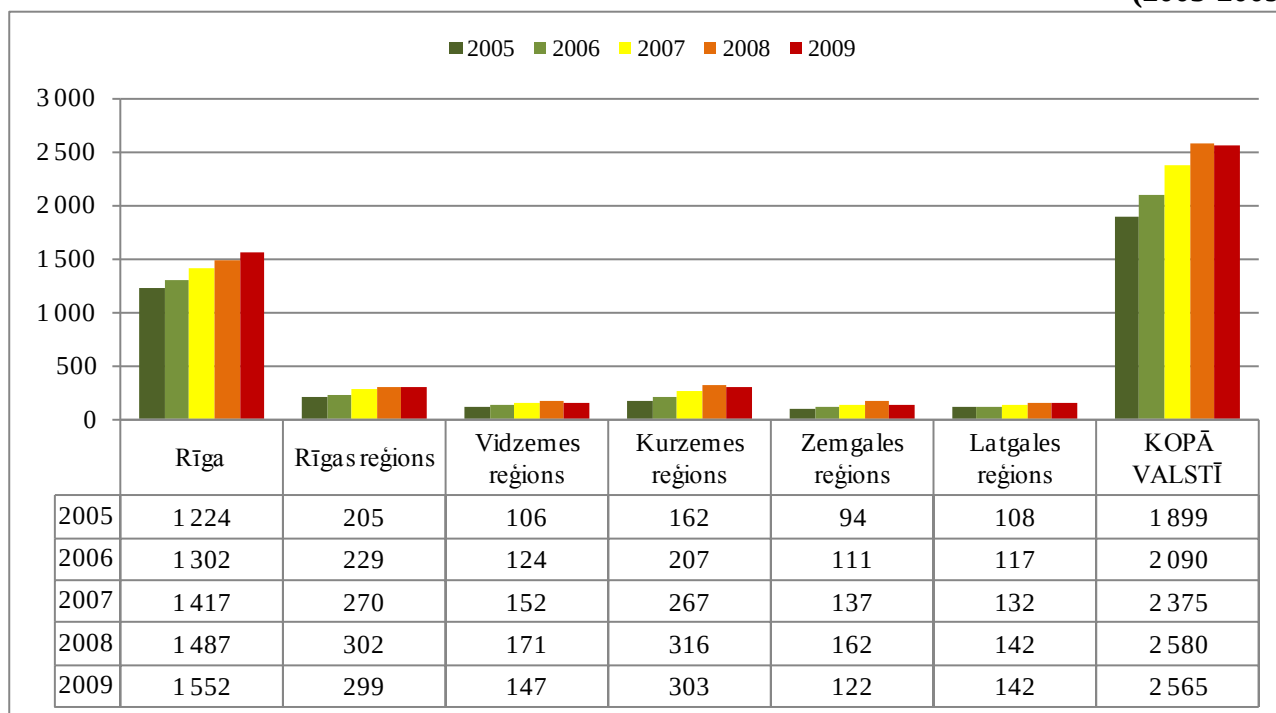
6.1. NVO darbinieku atalgojums un sociālās garantijas

Kā liecina Valsts ieņēmuma dienesti dati, laika posmā no 2005. gada līdz 2008. gadam biedrību un nodibinājumu, kur nodarbināts vismaz viens darbinieks, skaitam ir tendence pieaugt – ja 2005. gadā valstī kopumā ir 1899 šādas NVO, tad 2008. gadā to skaits ir palielinājies līdz 2580 (skat. 61. zīmējumu). Kopumā 2009. gadā 27% NVO bija vismaz viens algotais darbinieks.

Līdzīgas izmaiņas biedrību un nodibinājumu skaita dinamikā vērojamas visos Latvijas reģionos, izņemot Rīgu, kur arī 2009. gadā ir pieaudzis biedrību un nodibinājumu skaits, un Latgales reģionu, kur NVO skaits ir palicis nemainīgs. Jāatzīmē, ka, salīdzinot ar citiem reģioniem, straujāk NVO skaits sarucis Zemgales reģionā.

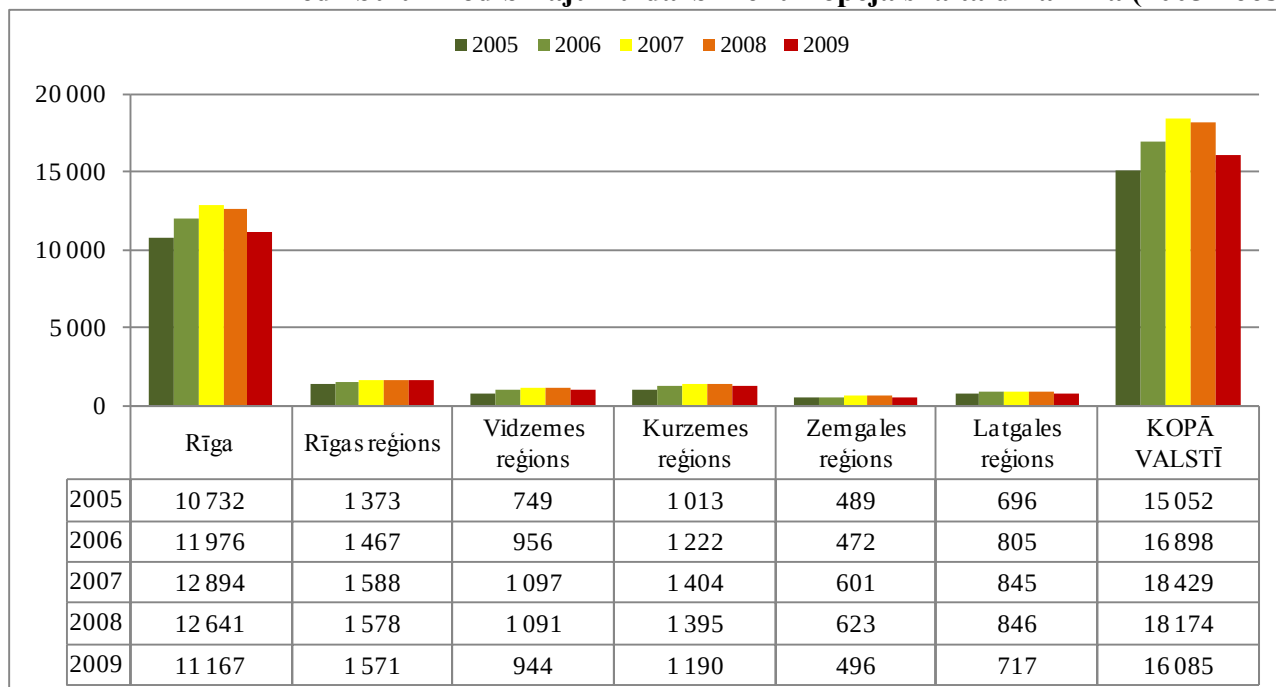
Valsts ieņēmuma dienesti dati liecina, ka laika posmā no 2005. gadam līdz 2007. gadam, pieaugot biedrību un nodibinājumu skaitam, pieaug arī tajos nodarbināto skaits – ja 2005. gadā tika nodarbināti 15052 cilvēki, tad 2007. gadā nodarbināto skaits sasniedz 18429 (skat. 62. zīmējumu). Kaut arī 2008. gadā vēl pieaug biedrību un nodibinājumu skaits, tomēr darbinieku skaits, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir sarucis par 255. Savukārt 2009. gadā nodarbināto skaits NVO valstī kopumā sarūk vēl par 2089 NVO.

61. zīmējums

Biedrību un nodibinājumu, kur ir nodarbināts vismaz viens darbinieks, skaita dinamika (2005-2009)

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem ziņojumiem par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām no darba ņēmēju darba ienākumiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu.

62. zīmējums

Biedrību un nodibinājumu darbinieku kopējā skaita dinamika (2005-2009)

Piezīme: Ja darba ņēmējs tiek nodarbināts pie vairākiem darba devējiem vai dažādos rajonos gada garumā, viņš tiek skaitīts vairākas reizes.

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem ziņojumiem par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām no darba ņēmēju darba ienākumiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu.

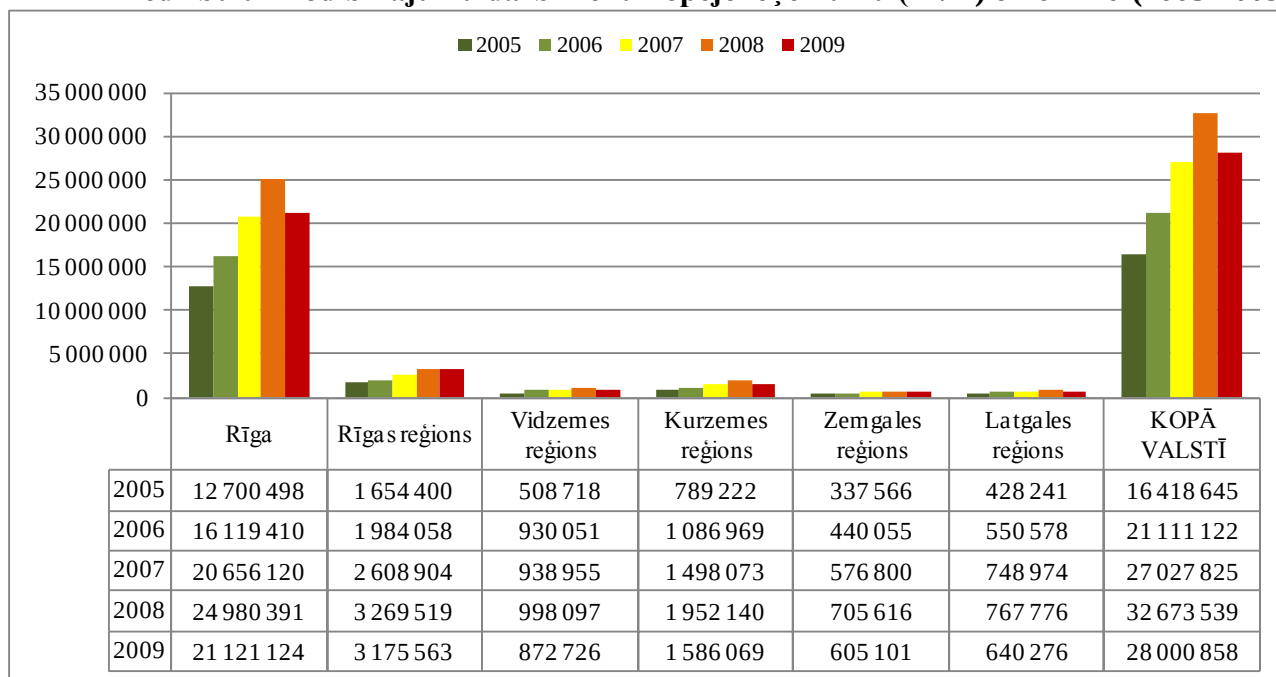
Līdzīgas izmaiņas biedrību un nodibinājumu darbinieku skaita dinamikā vērojamas visos Latvijas reģionos – augstākie rādītāji sasniegti 2007. gadā, pēc kura seko kritums visos reģionos. Izņēmums ir Zemgales reģions, kur vēl 2008. gadā novērojams biedrībās un nodibinājumos nodarbināto skaita pieaugums. NVO nodarbināto skaits straujāk sarucis Kurzemes un Vidzemes reģionos, kā arī Rīgā, kur, neraugoties uz NVO skaita pieaugumu 2009. gadā (par 65 biedrībām un nodibinājumiem vairāk), nodarbināto skaits samazinājies par 1474.

Tajā pašā laikā jāpiebilst, ka vidējais nodarbināto skaits biedrībās un nodibinājumos laika posmā no 2005. gada līdz 2009. gadam nav būtiski mainījies – tie ir trīs darbinieki. Salīdzinot vidējo NVO nodarbināto skaitu pa reģioniem, jāsecina, ka laika posmā no 2005. gada līdz 2009. gadam tas nemainīgs ir bijis Zemgales un Latgales reģionos (trīs cilvēki), kā arī Rīgā (četri cilvēki). Rīgas reģionā un Vidzemes reģionā NVO vidējais nodarbināto skaits sarucis līdz trim cilvēkiem (līdz 2008. gadam četri), bet Kurzemes reģionā – līdz diviem cilvēkiem (2005. gadā četri, 2006.-2008. gads – trīs).

Kā liecina Valsts ieņēmumu dienesti dati, laika posmā no 2005. gada līdz 2008. gadam biedrību un nodibinājumu darbinieku kopējiem ieņēmumi ik gadu palielinās (skat. 63. zīmējumu). Savukārt 2009. gadā darbinieku kopējie ieņēmumi samazinājās par 4,6 miljoniem latu. Kopumā ieņēmumu samazinājums vērojams visos reģionos.

63. zīmējums

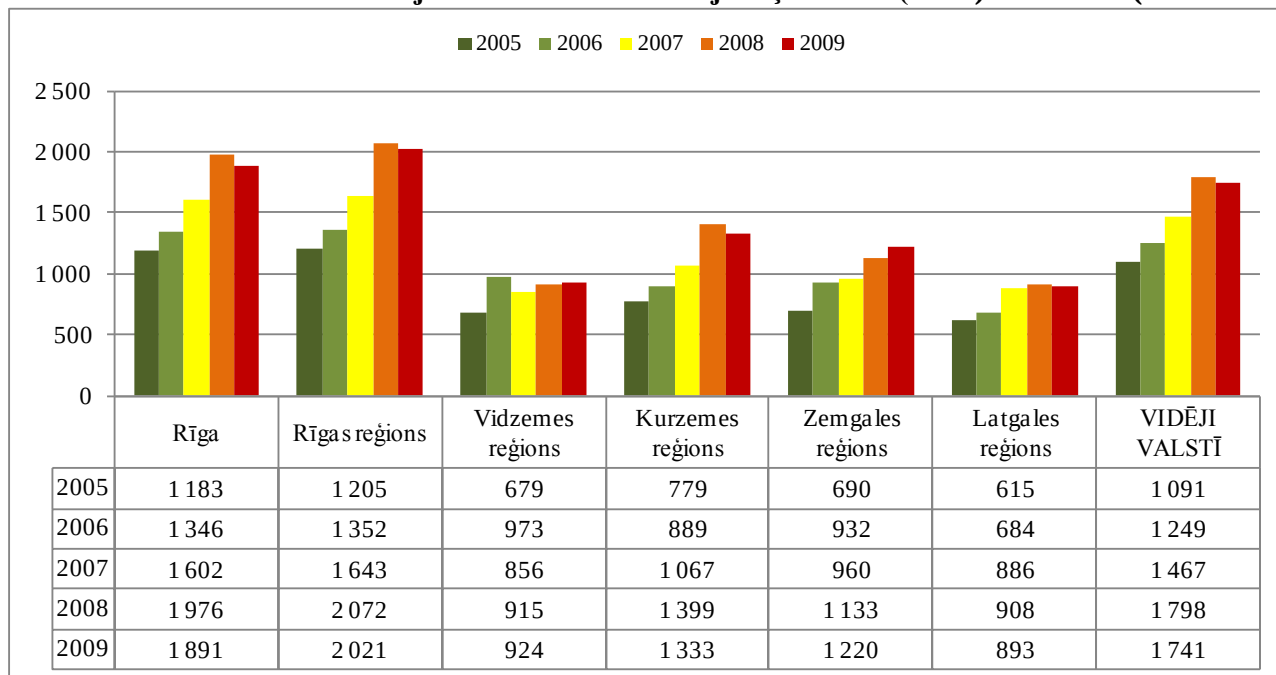
Biedrību un nodibinājumu darbinieku kopējo ieņēmumu (LVL) dinamika (2005-2009)

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem ziņojumiem par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām no darba ņēmēju darba ienākumiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu.

Aplūkojot biedrību un nodibinājumu darbinieku vidējo ieņēmumu dinamiku, redzams, ka 2005. gadā tie bija 1091 lati, 2008. gadā – 1798 lati, bet 2009. gadā – 1741 lati (skat. 64. zīmējumu). Darbinieku vidējie ieņēmumi 2009. gadā ir sarukuši visos reģionos, izņemot Vidzemes un Zemgales reģionus, kur vērojams to pieaugums. Izdalot šos ienākumus ar 12 mēnešiem, redzams, ka vidējie ienākumi ir mazāki par vienu minimālo mēneša algu.

64. zīmējums

Biedrību un nodibinājumu darbinieku vidējo ienēmumu (LVL) dinamika (2005-2009)

Piezīme: Ja darba ņēmējs tiek nodarbināts pie vairākiem darba devējiem vai dažādos rajonos gada garumā, viņš tiek skaitīts vairākas reizes.

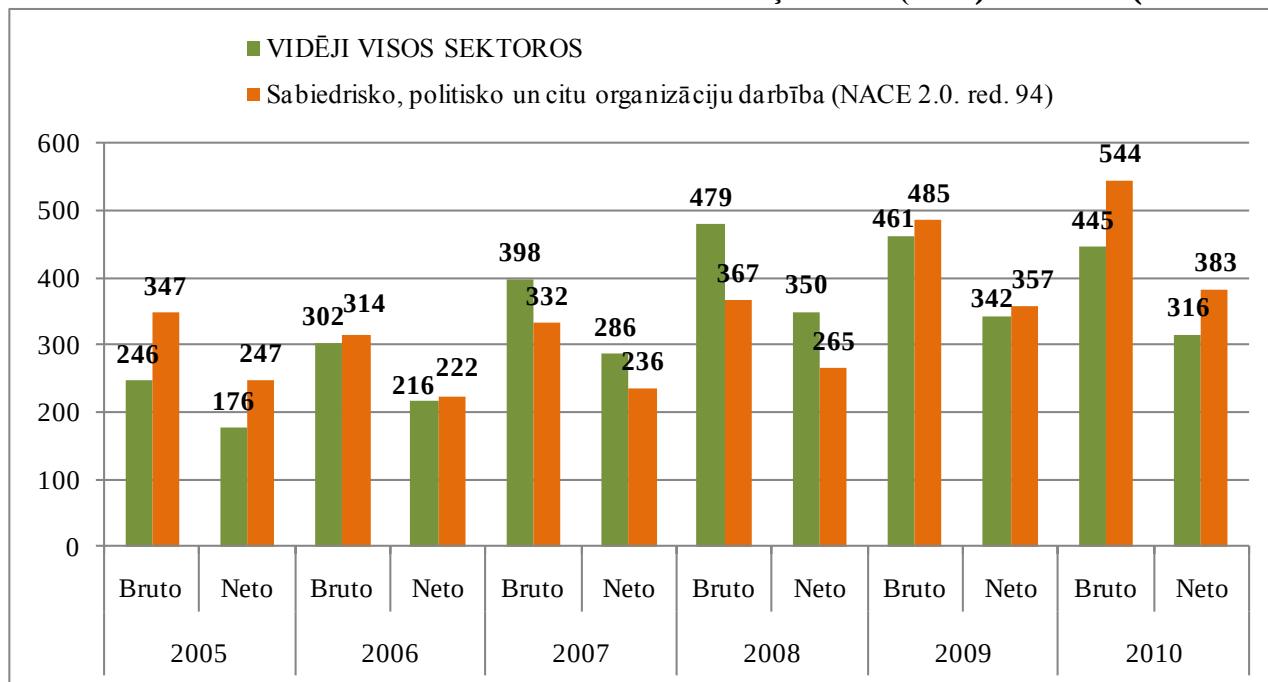
Avots: Autoru aprēķini no Valsts ienēmumu dienesta datiem no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem ziņojumiem par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām no darba ņēmēju darba ienākumiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu.

Kopumā augstākie vidējie ienēmumi aplūkotajā laika posmā ir darbiniekiem, kuru biedrības un nodibinājumi reģistrēti Rīgā un Rīgas reģionā, bet zemākie – NVO, kas reģistrēti Vidzemes un Latgales reģionos. Interesanti, ka 2009. gadā tieši Vidzemes un Latgales reģionos biedrību un nodibinājumu darbinieku vidējie ienēmumi saskārušies ar nelielām izmaiņām – attiecīgi palielinājušies par 9 un samazinājušies par 15 latiem.

Jāatzīst, ka ienākuma apmēra aprēķins varētu būt neprecīzs, jo gadījumos, kad NVO darbinieks tiek nodarbināts pie vairākiem darba devējiem vai dažādos rajonos gada garumā, VID datus viņš tiek saskaitīts vairākas reizes. Tāpēc NVO sektora darbinieku atalgojuma raksturošanai kā alternatīvs datu avots ir izmantota Centrālās statistikas pārvaldes apkopotā informācija par atalgojuma apmēru sabiedrisko, politisko un citu organizāciju darbības sektorā (sk. 65. zīmējumu), kurā ietilpst ne tikai NVO, bet arī arodbiedrības un politiskās partijas. Šis organizāciju dalījums ir izmantots tāpēc, ka vēl sīkāku pārskatu darbības jomu griezumā CSP dati nepiedāvā.

Kā redzams 65. zīmējumā, laika posmā no 2007. gada līdz 2008. gadam, neraugoties atalgojuma pieaugumu visos sektoros, sabiedrisko, politisko un citu organizāciju nodarbināto ienēmumi bija zemāki nekā valstī vidējie darba ņēmēju ienēmumi. Savukārt 2009. gadā un 2010. gadā, kad valstī vidējie darba ņēmēju ienēmumi sarūk, NVO strādājošo ienēmumi palielinās. Šī tendence varētu būt saistīta ar to, ka gadījumos, kad NVO algo darbiniekus, to atalgojums bieži vien tiek segts no dažādu fondu vai projektu līdzekļiem, par kuru izlietojumu ir jāiesniedz detalizēta atskaite. Savukārt Latvijas uzņēmumos ekonomiskās recesijas iespaidā pēdējo gadu laikā ir gan samazinājies darbinieku atalgojums, gan arī pieaugusi nedeklarētā nodarbinātība.

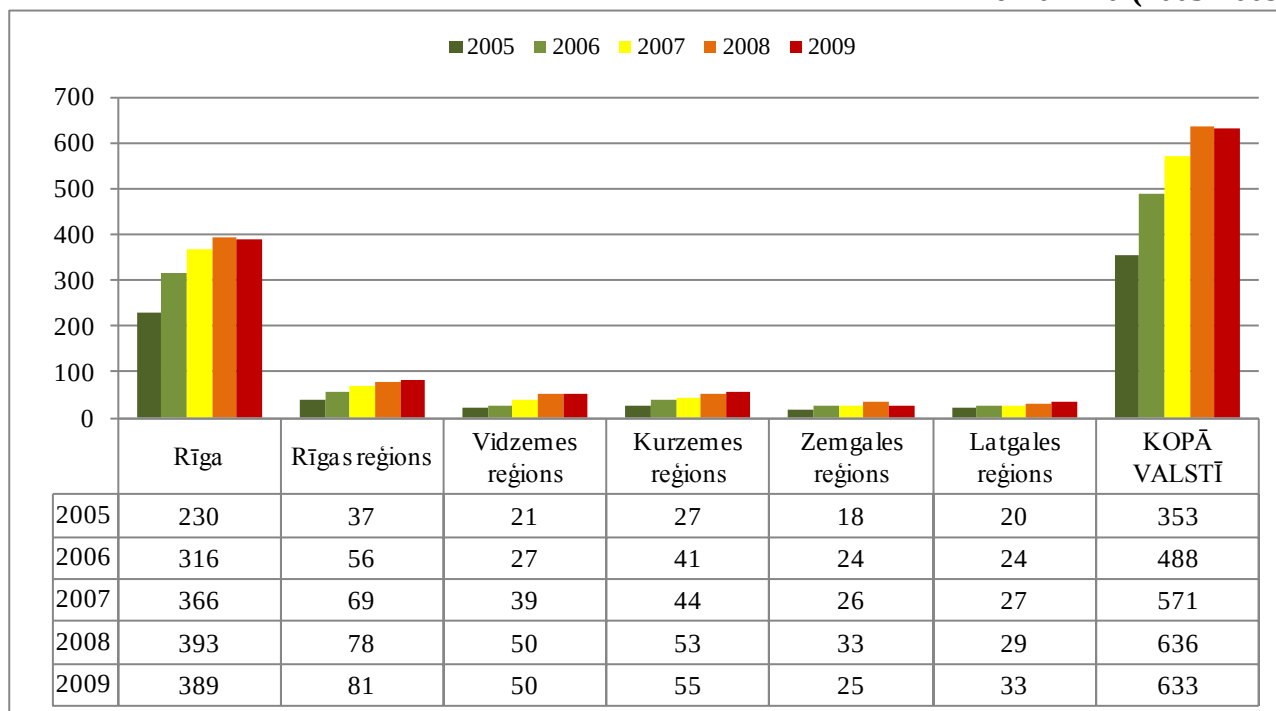
65. zīmējums

Bruto un neto ieņēmumu (LVL) dinamika (2005-2010)

Avots: Centrālās statistikas pārvaldes dati, strādājošo vidējā mēneša darba samaksa pa darbības viediem

Sīkāk aplūkojot sabiedriskā labuma organizāciju algoto darbinieku skaitu, 66. zīmējumā redzams, ka šādi darbinieki visbiežāk ir Rīgā reģistrētajām NVO. Kopumā 2009. gadā 48% sabiedriskā labuma organizāciju bija vismaz viens algots darbinieks, kas, salīdzinot ar NVO sektoru kopumā, ir aptuveni divas reizes biežāk.

66. zīmējums

Sabiedriskā labuma organizāciju, kur ir nodarbināts vismaz viens darbinieks, skaita dinamika (2005-2009)

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem ziņojumiem par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām no darba ņēmēju darba ienākumiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu.

Aplūkojot sabiedriskā labuma organizāciju, kurās strādā vismaz viens darbinieks, skaita izmaiņu dinamiku, redzams, ka to skaitam ir tendence pieaugt – no 353 organizācijām 2005. gadā līdz 636 organizācijām 2008. gadā. 2009. gadā sabiedriskā labuma organizāciju skaits sarūk līdz 633. Organizāciju, kuras nodarbina vismaz vienu darbinieku, skaits samazinājies Rīgā un Zemgales reģionā, bet palielinājies Rīgas, Kurzemes un Latgales reģionos.

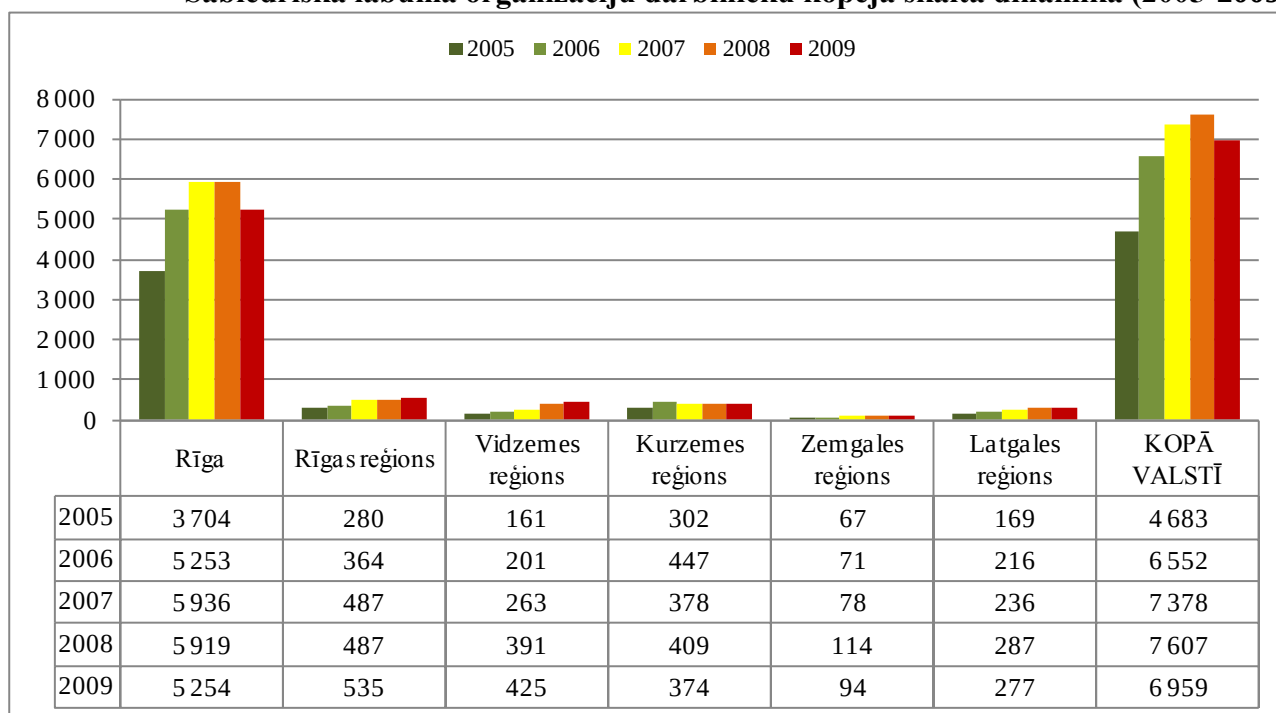
Valsts ieņēmuma dienesti dati liecina, ka laika posmā no 2005. gadam līdz 2008. gadam, pieaugot sabiedriskā labuma organizāciju skaitam, pieaug arī tajos nodarbināto skaits – ja 2005. gadā tika nodarbināti 4683 cilvēki, tad 2008. gadā nodarbināto skaits sasniedz 7607 (skat. 67. zīmējumu). 2009. gadā nodarbināto skaits sabiedriskā labuma organizācijās sarūk par 648.

Līdzīgas izmaiņas sabiedriskā labuma organizāciju darbinieku skaita dinamikā vērojamas Zemgales un Latgales reģionos, kā arī Rīgā – augstākie rādītāji sasniegti 2008. gadā (Rīgā – 2007. gadā), pēc kura seko kritums. Savukārt Rīgas un Vidzemes reģionos sabiedriskā labuma organizācijās nodarbināto skaits pieaug arī 2009. gadā.

Visdrīzāk, ka sabiedriskā labuma organizācijās nodarbināto skaita pieaugums Rīgas un Vidzemes reģionos saistāms ar finansējumu. Ja citos reģionos 2009. gadā darbinieku kopējie ieņēmumi sarūk, tad Rīgas un Vidzemes reģionos darbinieku kopējie ieņēmumi ir pieauguši (skat. 68. zīmējumu). Kopumā laika posmā no 2005. gada līdz 2008. gadam sabiedriskā labuma organizāciju darbinieku kopējiem ieņēmumi ik gadu palielinās, bet 2009. gadā vērojams kritums par 1,7 miljoniem LATI.

67. zīmējums

Sabiedriskā labuma organizāciju darbinieku kopējā skaita dinamika (2005-2009)

Piezīme: Ja darba ņēmējs tiek nodarbināts pie vairākiem darba devējiem vai dažādos rajonos gada garumā, viņš tiek skaitīts vairākas reizes.

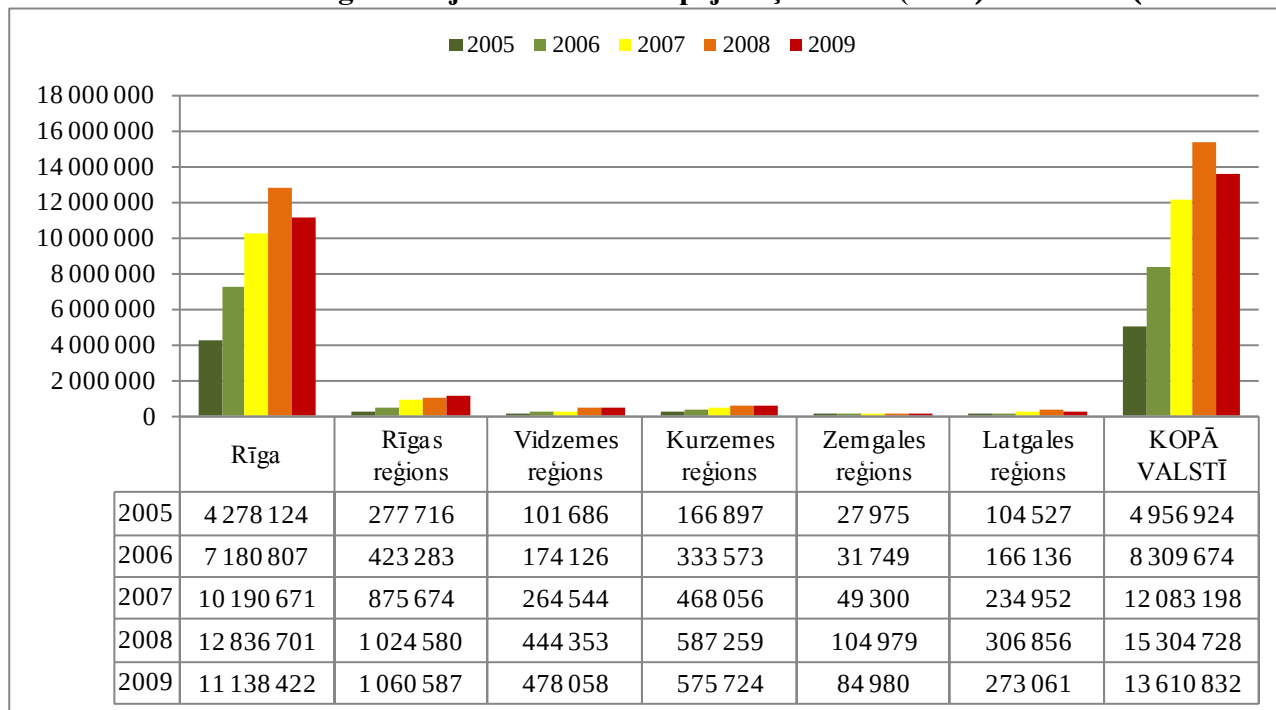
Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem ziņojumiem par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām no darba ņēmēju darba ienākumiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu.

Ir novērojamas izmaiņas arī sabiedriskā labuma organizācijās vidējo nodarbināto skaitā – 2005. gadā tie bija seši darbinieki, no 2006. gada līdz 2008. gadam pieci darbinieki, bet 2009. gadā – četri cilvēki. Salīdzinot vidējo sabiedriskā labuma organizācijās nodarbināto skaitu pa reģioniem, jāsecina, ka laika posmā no 2005. gada līdz 2009. gadam tas nemainīgs ir bijis Vidzemes reģionā (četri cilvēki), Kurzemes reģionā (pieci cilvēki) un Zemgales reģionā (divi cilvēki). Rīgas un Latgales reģionos sabiedriskā labuma organizācijās vidējais nodarbināto skaits sarucis līdz četriem

cilvēkiem (Rīgas reģionā no sešiem 2005. gadā līdz četriem 2009. gadā, Latgales reģionā no septiņiem 2005. gadā līdz četriem 2009. gadā).

68. zīmējums

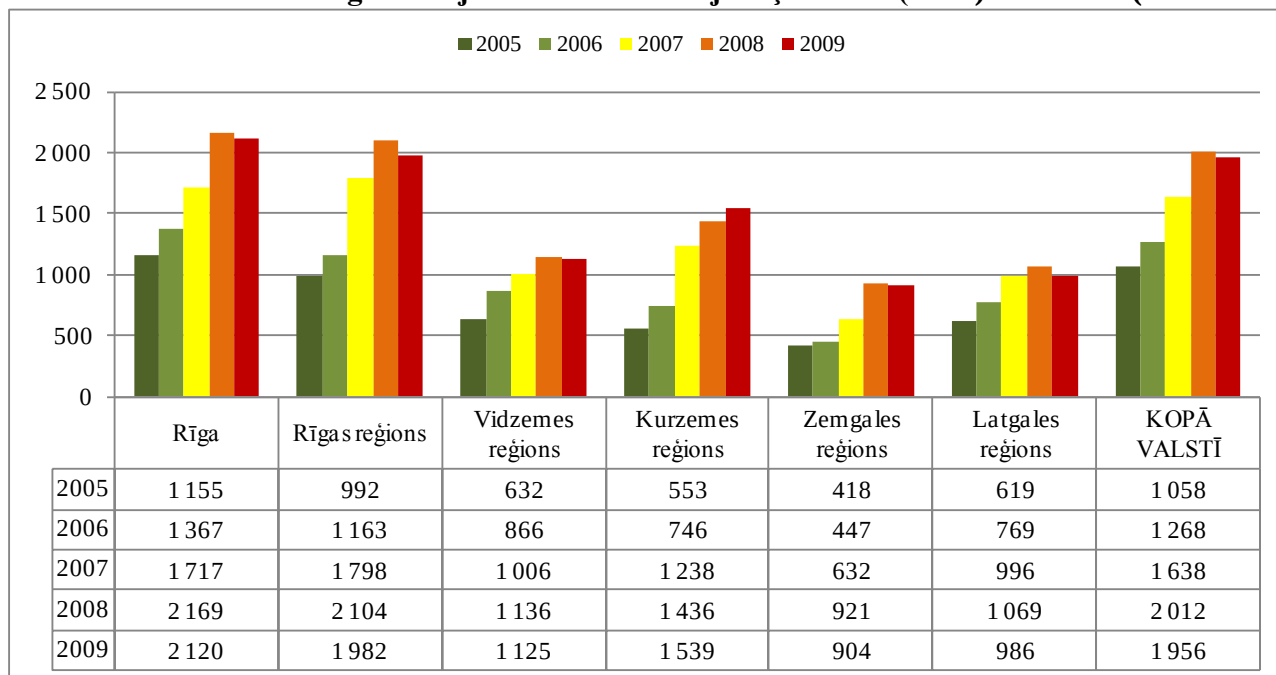
Sabiedriskā labuma organizāciju darbinieku kopējo ieņēmumu (LVL) dinamika (2005-2009)

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem ziņojumiem par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām no darba ņēmēju darba ienākumiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu.

69. zīmējums

Sabiedriskā labuma organizāciju darbinieku vidējo ieņēmumu (LVL) dinamika (2005-2009)

Piezīme: Ja darba ņēmējs tiek nodarbināts pie vairākiem darba devējiem vai dažādos rajonos gada garumā, viņš tiek skaitīts vairākas reizes.

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati no Biedrību un nodibinājumu iesniegtajiem ziņojumiem par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām no darba ņēmēju darba ienākumiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu.

Aplūkojot sabiedriskā labuma organizāciju darbinieku vidējo ieņēmumu dinamiku, redzams, ka 2005. gadā tie bija 1058 lati, 2008. gadā – 2012 lati, bet 2009. gadā – 1956 lati (skat. 69. zīmējumu). Darbinieku vidējie ieņēmumi 2009. gadā ir sarukuši visos reģionos, izņemot Kurzemes reģionu, kur vērojams to pieaugums.

Kopumā augstākie vidējie ieņēmumi aplūkotajā laika posmā ir darbiniekiem, kuru sabiedriskā labuma organizācijas reģistrētas Rīgā un Rīgas reģionā, bet zemākie – Latgales reģiona sabiedriskā labuma organizācijās.

NVO vadītāju padziļinātās intervijās iegūtie dati rāda, ka darba attiecības tiek noformētas dažādi – tiek slēgti darba līgumi, uzņēmuma līgumi, autoratlīdzības līgumi vai līgums kā ar pašnodarbināto personu.

Pārsvārā mums ir darbinieki uz darba līguma pamata. Tad ir nedaudz uz uzņēmuma līguma pamata, bet tas ir drusku tā kā mazāk. Nu, ja, pieņemsim, ir kaut kāds projekts, kurš iet gadu vai pusotru, tad ir kaut kādā noteiktā periodā jādarbojas speciālistam-ekspertam, tad esam arī formējuši uz uzņēmuma līguma pamata.

Mums visa alga nāk no projektiem. Manu algu šobrīd veido procentuāli četri projekti. Vienā brīdī viens projekts beigsies, tad es ceru, ka cits nāks vietā. Ir līgumā fiksētā alga, kas tiek 'savākta' no projektiem.

Grāmatvede strādā jau daudzus gadus bez jebkāda atalgojuma. Viņa ir mūsu biedrs, bet tagad jau ir ļoti liels apjoms un mēs meklējam kā atlīdzināt par to.

NVO sektorā darbinieku algas parasti nosedz projektu līdzekļi vai arī saimnieciskā darbība. Ja projekta nav, tad nav arī atalgojuma.

Tas ir tāds svārstīgs jautājums, jo algoti darbinieki ir tikai uz dažādiem projektiem. Ja projektu nav, tad darbinieku nav, un ja ir projekti, tad atkal darbinieki ir. Tāda valsts un pašvaldību finansējuma mums nav – mēs dzīvojam tikai uz projektiem.

Pašreiz nav neviens algots darbinieks, varbūt algo atsevišķa projekta ietvaros, bet pastāvīgi nē.

Man algu sedz projekta līdzekļi. Ja ir projekts. Ja projektu nav, tad darbojos brīvprātīgi. Alga atkarīga no projektiem. Ja nav pilna slodze, tad daļu man apmaksā kā biroja vadītājam.

NVO sektorā parasti apmaksāti ir biroja vadītāja un grāmatveža darba vietas. Valde un tās locekļi bieži darbojas brīvprātīgi. Nereti algotie darbinieki mēdz uzņemties arī brīvprātīgo pienākumus.

Vienīgais, ko mēs esam algojuši, mums bija SIF atbalsts šī te, tā kā pamatā trīs cilvēkus. Viens, kas nodarbojas ar izglītojošām lietām, otrs, kas portāla saturu veido un grāmatvedis. Tad, kad projekts noslēdzas, tad visi paliek uz brīvprātīgā principa.

Tad mēs biroja darbinieki cenšamies to daļu darīt - pārstāvēt organizāciju. Pat, ja it kā tā ir brīvprātīga lieta, bet ir ļoti daudzas dažādas padomes, kurās tā kā vajadzētu būt NVO, bet viņas visas ir darba laikā, tāpēc brīvprātīgajiem nav iespējams piedalīties kā pārstāvjiem.

Brīvprātīgo skaits NVO ir ļoti atšķirīgs – atkarīgs gan no organizācijas viedokļa, gan no tās vajadzībām, proti, vienai daļai organizāciju brīvprātīgie nepieciešami praktiski visu laiku, savukārt citām NVO – tikai noteiktu pasākumu rīkošanai, talkām, kas notiek tikai dažas reizes gadā. Attiecīgi variē arī brīvprātīgo darbinieku skaits.

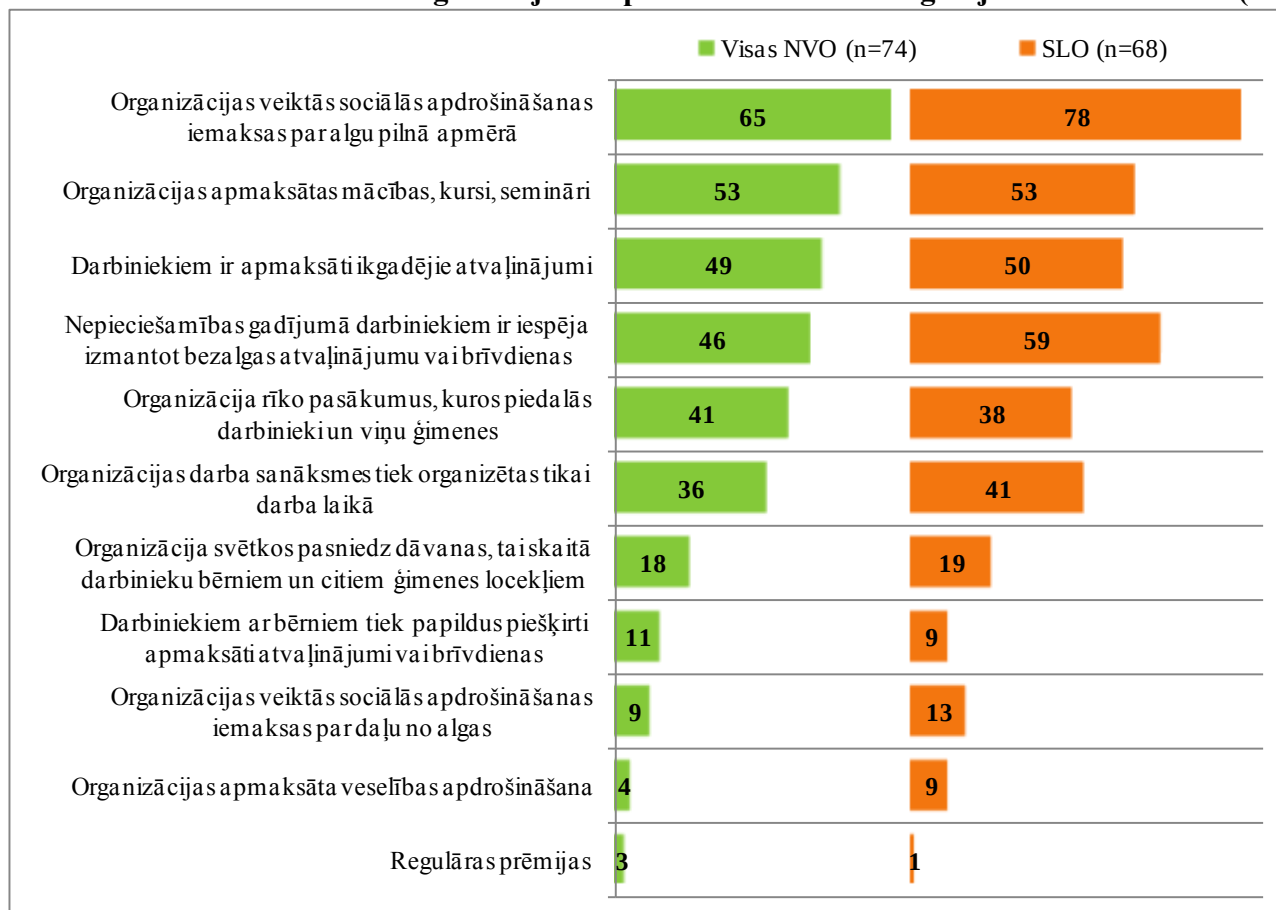
Mums brīvprātīgie ir diezgan daudz, kas strādā un darbojas. Te ir tas, ka mums arī ir vieta, kur darboties brīvprātīgajiem. Mums ir ne tikai latviešu brīvprātīgie, mums ir arī ārzemju brīvprātīgie, kas darbojas. Viņi var iegūt kaut kādas jaunas prasmes, zināšanas, iemaņas – ar datortehniku, ar biroja tehniku. Mēs brīvprātīgajiem atļaujam ļoti daudzas lietas. Pēc to

interesēm un vēlmēm, tie vai nu piedalās pasākumu organizēšanā, vai raksta relīzes, vai iet pa skolām, organizē seminārus. Tās ir vienkārši ļoti attīstošas lietas, kuras cilvēkiem patīk.

Ir tāda programma „Jaunatne”, kur brīvprātīgie meklē kādas vietas. Mums ir vairāk kā desmit brīvprātīgie no ārzemēm bijuši. Eiropas Savienība viņiem maksā uzturēšanos un tādas lietas, tā kā ārzemniekiem ir drusku vienkāršāk. Ir arī tādi, kas bakalaura grādu ir ieguvuši un pēc tam pabraukā apkārt pa pasauli.

70. zīmējums

Sociālās garantijas un priekšrocības NVO algotajiem darbiniekiem (%)

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Dati par NVO algotajiem darbiniekiem nodrošinātajām sociālajām garantijām un citām priekšrocībām atspoguļoti 70. zīmējumā. Vairums organizāciju (65% no visām NVO un 78% sabiedriskā labuma organizāciju) saviem algotajiem darbiniekiem nodrošina sociālās apdrošināšanas iemaksas par algu pilnā apmērā un apmēram puse organizāciju nodrošina apmaksātas mācības, kursus, seminārus, ikgadējos atvaļinājumus un nepieciešamības gadījumā bezalgas atvaļinājumus vai brīvdienas. Ap 40% NVO saviem algotajiem darbiniekiem rīko pasākumus, kuros piedalās darbinieki un viņu ģimenes un organizācijas darba sanāksmes organizē tikai darba laikā. Mazāk izplatīta ir tādu sociālo labumu nodrošināšana kā dāvanu pasniegšana (18% NVO un 19% sabiedriskā labuma organizācijas) un papildus apmaksātu atvaļinājumu vai brīvdienu piešķiršana (11% NVO un 9% sabiedriskā labuma organizācijas). Pavisam mazs procents organizāciju saviem algotajiem darbiniekiem apmaksā veselības apdrošināšanu (4% NVO un 9% sabiedriskā labuma organizācijas) un piešķir prēmijas (3% NVO un 1% sabiedriskā labuma organizācijas). Salīdzinot datus par visām NVO un sabiedriskā labuma organizācijām, būtiskas atšķirības nav novērojamas, izņemot sociālās apdrošināšanas iemaksu veikšanu par algu pilnā apmērā un iespēju izmantot bezalgas atvaļinājumu vai brīvdienas, kas procentuāli nedaudz vairāk tiek nodrošinātas sabiedriskā labuma organizāciju algotajiem darbiniekiem, salīdzinot ar visām NVO.

NVO sektora atalgojuma konkurētspēju nosaka statuss, kādu cilvēks ieņem. Uz labu atalgojumu var pretendēt eksperti, kā arī tie, kas sekmīgi spēj konkurēt par projektiem, tādos gadījumos NVO aktīvisti uzskata atalgojumu NVO par konkurētspējīgu.

Jebkurā gadījumā, ja ir projekts, tad tas ir konkurētspējīgs. Atalgojums ir labs. Stundas likmes ir labas.

Bet te tomēr ir jādiferencē. Es teiktu, ka tas ir konkurētspējīgs ekspertu līmenī – apmācību vadītājiem. Ir grūti dabūt grāmatvedim konkurētspējīgu algu, jo grāmatvedi negrib apmaksāt daudzi projekti. Summa ir ļoti maza, arī tehniskajiem darbiniekiem. Savukārt projektu grāmatvedība ir sarežģīta.

Daļa NVO aktīvistu uzsver, ka sabiedriskā sektora darbinieku atalgojums ir nevienmērīgs, jo atkarīgs no projektiem, un arī projektu gadījumā tas ir salīdzinoši zems. Taču tai pašā laikā NVO pārstāvji kā priekšrocību min iespēju plānot darbus uz priekšu un justiem neatkarīgiem.

Mums te nekad vairāk par 220 latiem nav bijis. Un, kad nav projektu, tad vēl kā brīvprātīgie ar kompensācijām pastrādājam. Tas noteikti nav konkurētspējīgs atalgojums.

Es domāju, ka nav [konkurētspējīgs]. Es zinu, ka vienu brīdi sabiedrības integrācijas fondam bija nosacījums, ka projektu vadītājs saņem ne vairāk kā 5 Ls stundā un grāmatvedis ne vairāk kā 3 Ls stundā. Tad, protams, ka radoši pieejot cik mēs tās stundas uzrakstām. Tajā pašā laikā, cik tur daudz var uzrakstīt. Protams, tam ierobežojumam kaut kādam ir jābūt – cik no kopējām izmaksām drīkst būt administratīvās izmaksas.

Runājot par sociālajām garantijām, NVO pārstāvji uzsver, ka gadījumos, ja ir algots darbs, tad arī tiek maksāti atbilstošie nodokļi. Tomēr NVO darbinieku nodarbinātības statuss var būt dažāds, kas ne vienmēr dod sociālās garantijas, piemēram, pašnodarbinātais, vai arī citā gadījumā darbinieki ir bijuši spiesti pāriet uz uzņēmuma līgumu. NVO nodarbinātajiem problēmas sagādā atvaļinājumu likumīga noformēšana, jo projektu finansēšanas kārtība parasti atvaļinājumus neparedz. Projektu izmaksās nav iekļaujamas arī slimības lapas un izmaksājамie pabalsti.

Teorētiski mēs vispār neejam atvaļinājumā, jo visu laiku ir projekts uz gadu. Es te jau strādāju 20 gadus, bet nevienā projektā jau nevar ielikt atvaļinājuma naudas. Mums tā nav atļāvuši, lai gan mēs esam mēģinājuši. Tāda lieta kā darbinieku aizsardzība - slimības lapa, nerunājot par dzemdību pabalstiem, ko NVO nevar maksāt, - tā ir lieta, par ko Latvijā maz runā. Tiem cilvēkiem, kas ilgstoši strādā NVO, tā ir problēma. Tā ir elementāra darbinieku aizsardzība. Arī pabalstus, piemēram, nelaimes gadījumā teorētiski darbiniekam arī nevaram maksāt, kā tas ir citos uzņēmumos.

NVO sektorā nav izplatīta veselības apdrošināšana. Organizācijas ar lielāku apgrozījumu un dažādiem ienākumu avotiem, papildus projektiem, var izvēlēties kādu sociālās drošības politiku savā organizācijā īstenot. Piemēram, kāda organizācija piedāvā darbiniekiem izvēli starp veselības apdrošināšanas polisi vai lielāku algu.

Ja piedāvā izvēlēties, vai nopirkt veselības apdrošināšanas polisi, vai dabūt lielāku algu, tad kaut kā visi līdz šim ir izvēlējušies dabūt lielāku algu. Nu, mums jau kā NVO, nu, mēs varam maksāt tādus papildus tā kā veselības apdrošināšanu vai kaut ko tādu tikai tad, ja ir kaut kādi papildus ieņēmumi. Tā kā mums tie papildus ieņēmumi pārsvarā aiziet uz dažādu projektu līdzfinansēšanu, tad īsti baigi tur kaut kādi brīvi līdzekļi šobrīd nerodas.

Ar sociālo aizsardzību mums ir viduvēji labi. Nekādas īpašas programmas gan mums nav. Mums nav apdrošināšana. To mēs nevaram projektos likt iekšā – tās ir neattiecināmas izmaksas. Bet neapšaubāmi ar visiem ir darba līgums, kur ir noteiktas visas tās elementārās lietas – atvaļinājums, slimības lapas un tādas lietas. Veselības apdrošināšanas nav kā tādas. Mēs maksājam nodokļus un pārējais viss iziet valsts garantiju līmenī.

6.2. NVO darbinieku izaugsmes iespēju raksturojums

NVO aktīvisti ir pārliecināti, ka darbojoties NVO sektorā, var izveidot lielisku karjeru. Kā argumentus viņi izmanto faktus, ka pieredze NVO nodrošina labu CV, darbs NVO dod zināšanas un prasmes, kuras var izmantot arī citā nodarbes laukā.

Kā arguments kalpo arī norāde uz konkrētiem gadījumiem, kad NVO darbinieks bijis aktīvs un uzņēmīgs un sekmīgi veidojis karjeru. Novērots arī, ka NVO labprāt iesaistās jaunieši, jo viņi novērtē šādas darbības rezultātā iegūtās pieredzes nozīmi, kas būtiski papildina viņu dzīves gājuma (CV) raksturojumu.

Diskusija izvērsās par to, ka ir iespējams karjeru turpināt, no reģiona pārceļoties uz Rīgu, un turpinot aizsāktās iniciatīvas jau nacionālā līmenī. Īpašu nozīmi šāda stratēģija iegūst tad, ja tagadējā vietā un organizācijā izaugsme nav iespējama organizācijas nelielo apjomu dēļ.

Visus minētos aspektus ilustrē fokusa grupu diskusiju dalībnieku izteikumi:

CV, jā! Ja tu grozies, tad tevi pamana, vari vēlāk pats savu lietu bīdīt. Darbs NVO iedod noderīgas zināšanas un prasmes, lai virzītu karjeru arī citā laukā. [...] Ir vairākās ministrijās cilvēki, kas ir izauguši no NVO.

Karjera – veiksmes pietura ir mūsu NVO. Visas meitenes izmācījās un aizgāja tālāk uz pašvaldību, uz NVO aizgāja, augstāk, dabūja algotus darbus, strādāt vai kur citur. Tas ir ļoti labi, jo ir savi cilvēki visur, kas mums atkal pasaka šo to priekšā – pašvaldībā, Rīgā. Viņi mūs neaizmirst.

Strādājot NVO, beigās dabūju darbu sociālajā pārvaldē, jo mani pamanīja, ka es tur aktīvi grozos NVO sektorā un piedāvāja. Tobrīd man algota darba nebija.

Medību kolektīvā vari beigu beigās nonākt mežniecībā, virsmežniecībā izsisties par kādiem jautājumiem, sākumā medību kolektīva vadītājs, piebarošanas speciālists, un tā var līdz Rīgai tikt.

6.3. NVO darbinieku tālākizglītība

NVO sektorā iesaistītie norāda, ka ir dažādas iespējas, kuras var izmantot savai tālākizglītībai, to starp dažādi Eiropas Savienības fondi, Nodarbinātības valsts aģentūras programmas un vietējo organizāciju pakalpojumi. Atklātā pieredze rāda, ka NVO seko līdzīgu savu darbinieku prasmēm un raugās, lai tiktu celta to kvalifikācija, kas sekmētu to darbību atbilstoši mūsdienu tehnoloģiju prasībām un organizācijas darbības vajadzībām. Izplatīta ir prakse izmantot dažādus bezmaksas kursus un apmācības, vienlaikus tiek meklēti arī risinājumi situācijās, kad neieciešams apmaksāt ceļa izdevumus vai pašas apmācības.

Konkrēto pieredzi atklāj paši NVO biedri un darbinieki savās atbildēs par aplūkojamo jautājumu:

Ja par tālākizglītību uzskata piedalīšanos semināros, tad mēs ik pa laikam mēģinām maksimāli izmantot tās iespējas, kas pašreiz ir. Gan maksas, gan bezmaksas. Izvērtējam, kas kuram interesē un tad mēģinām skatīties, lai cilvēks realizē savu potenciālu.

Ja man ir iespēja aizsūtīt kādu savu brīvprātīgo uz kādu interesantu semināru par naudas pelnīšanu, es noteikti aizsūtu tos cilvēkus. Tas viņiem ir kā alga, jo bieži vien šie semināri ir dārgi, bet ļoti interesanti un vajadzīgi. Tas ir ļoti labi. Mēs to drīkstam apmaksāt.

Ik pa laikam jau ir jāpapildina gan datora zināšanas, gan nāk iekšā jaunās tehnoloģijas [...]. Ir tādi kursi, uz kuriem vienkārši ir jāiet. [...] Tā kā mēs apkopojam visu informāciju par to, kas kur notiek, tad savukārt nedēļā reizi mēs skatāmies, kurš no mums var piedalīties seminārā un tad tādējādi izglītojamies.

Pirmkārt, tajosursos, kurus mēs organizējam mums bija tāda kārtība, ka tie darbinieki, kas ir algotie un brīvprātīgie, kursus apmeklēja bez maksas. Tātad viņiem bija visas iespējas jebkurus no tiem kursiem apmeklēt. Ja kādreiz bija kādi pasākumi arī Rīgā vai semināri,

kurus Martas centrs organizēja vai citur. Tad mēs arī devām iespēju – apmaksājām transporta izdevumus un devām iespēju viņiem aizbraukt uz viņus interesējošiem kursiem.

Mēs izmantojam iespējas, bet katrs individuāli pats. Citreiz caur NVO ir kursi visādi, bet pēdējā laikā tie visi ir maksas, ko biežāk piedāvā rietumu organizācijas, kur var uz mēnesi aizbraukt apmācībās, kas ir bez maksas. Latvijā gandrīz viss ir par maksu. Mani pārsteidz, ka NVO sūta grāmatvedim kursus, kuri ir 150 lati par vienu dienu.

Līdzās jau raksturotajai praksei jāmin arī vēl citi, ne mazāk nozīmīgi veidi, kā NVO nodrošina darbinieku tālākizglītību. Piemēram, jauniešu organizācijas izmanto iespējas strādāt brīvprātīgo darbu ārzemēs. Lielajos organizāciju tīkos, kas orientēti uz noteiktu profesionālu darbību, piemēram, kokapstrādi, tiek īstenoti savi apmācību projekti, savukārt kultūras organizācijas vairāk rūpējas par savu tautiešu valodas kursiem, piesaistot finansējumu no attiecīgās valsts.

Mēs vairāk par tām apmaiņām, jo tās jau arī ir izglītojošas. Gan brīvprātīgais darbs ārzemēs, mēs informējam, ka pastāv tāda iespēja. No mūsu biedrības arī ir iespēja rakstīt šo projektu par brīvprātīgo darbu ārzemēs.

LIAA finansējusi apmācību projektu, kurš ilgst trīs gadus. Mērķis kvalifikācijas celšana. Pirms diviem gadiem bija līdzīgs projekts. Ja cilvēks jūt, ka vajag, iet un mācās.

NVO pašām ir zināma pieredze apmācību organizēšanā, kas orientēta uz NVO darbības un kapacitātes un to biedru kvalifikācijas celšanu. Apmācību norisi sekmē arī NVO iesaistīšanās starptautiskos sadarbības tīklos, kuros tiek organizētas regulāras apmācības. Tāpat ir izmantotas iespējas izstrādāt projektus, kas ir vērsti uz pieredzes apmaiņas un apmācību organizēšanu starptautiskā līmenī. Šīs prakses liecina pa NVO darbinieku informētības līmeni un pieredzi tālākizglītības īstenošanā ārpus Latvijas, kas pašu NVO vērtējumā ir ļoti nozīmīgi.

Mēs paši organizējam apmācību kursus NVO. Līdera prasmes, valdes locekļu pamatzināšanas – stratēģiju izstrāde. Daudziem tas ir jāmacās. Vairākas valodas jāzina. Pieredze pasaulē, starptautiskā pieredze ir vajadzīga, kā citur strādā. Ir projekti, kur to var dabūt - VIAA projekti, piemēram, Leonardo, Gruntvig projekti, kas piedāvā pieredzes apmaiņas un apmācības braucienus.

Mēs esam starptautiskas organizācijas biedri un tad vismaz reizi gadā mums ir apmācības šajā līmenī. Otra lieta – sadarbības projekti, kur var mācīties viens no otra. Gruntvig darbnīcas ir laba iespēja aizbraukt mācīties par jebkuru tēmu.

NVO aktīvisti cenšas izmantot arī pašizglītošanās iespējas, viņi uzsver pašmācību nepieciešamību viņu darbā.

Es visu laiku mēģinu mācīties, mūžizglītības programmā mācos angļu valodu, tāpat dažādās apmācībās, ko piedāvā, bet darbam man pietiek, vairāk gribas priekš sevis. Priekš darba ir visu laiku jābūt informācijas apritē – jāzina, kas notiek valstī, kas ir likumos kas ir grāmatvedībā.

Par jauniem projektiem, tur vadlīnijām jābūt iekšā. MK noteikumi, kas tik tur nav jālasa!

Runājot par to, kādas zināšanas būtu nepieciešamas, NVO aktīvisti norāda uz prasmēm, kas nepieciešamas projektu rakstīšanai, angļu valodas prasmes, nereti tiek uzsvērtas grāmatvedības, projektu vadības prasmes.

Iemācīties projektus rakstīt. Strādāju, nav laika. Cilvēkam, kam ir laiks, nav zināšanu.

Vajadzīga palīdzība grāmatvedībā, lietvedībā, projektu rakstīšanā. Pati projektus neraktu, apdedzinājos, atkārtot nav vēlēšanās.

Projektu viena uzrakstīt nevaru, Tikai tad, ja citi palīdz. Finanses sakārtoju, pārējo citi.

Super angļu valda, lai pa taisno iesniegtu angļiski projektus, jo viena lieta ir sarunvaloda, otra lieta – ir projektu rakstība.

NVO pārstāvji norāda arī, ka līdz ar darba pieredzi, rodas nepieciešamība pēc jaunām zināšanām, piemēram, pārvaldības un komunikācijas laukā.

Ja vairāk pie vadības strādā, tad stratēģiskais menedžments noteikti. Un arī argumentēšana ir svarīga jebkuram droši vien. Ja saistās ar kādu interešu aizstāvību vai viedokļa paušanu, tad kādā veidā to labāk darīt. Interesu pārstāvības prasmes.

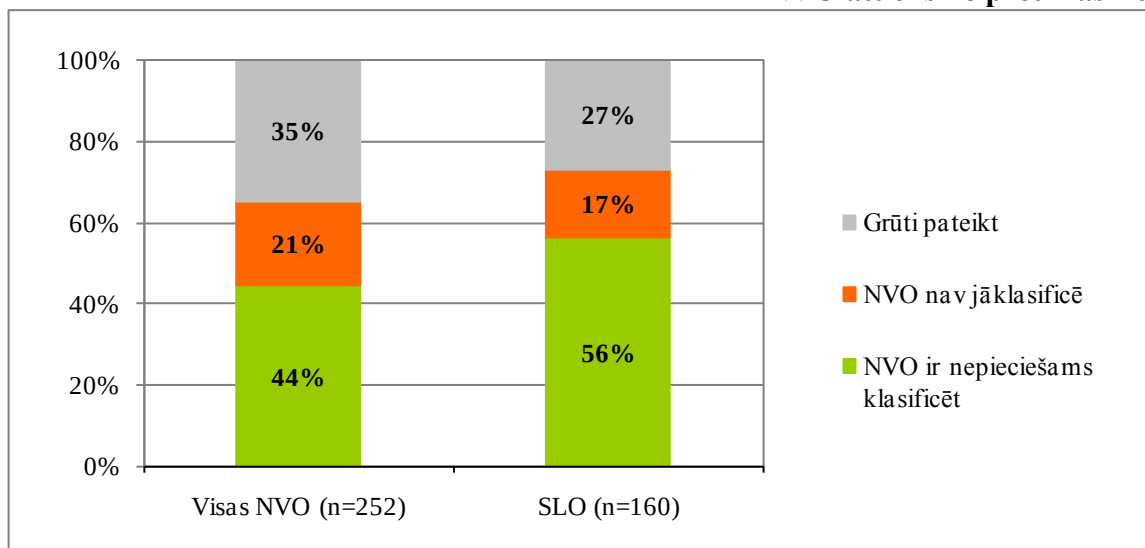
Sākot no saskarsmes iemaņām, komunikāciju. Turpinot ar datora prasmēm, kas ir obligāti mūsdienās. Projektu vadība pats par sevi. Te jau ir tā, ka ne katrs var vadīt šo projektu izstrādē.

Par vertikālo sadarbību vajadzētu vairāk zināt. Tāpat arī viena lieta ir būt partnerim projektā un otra lieta – pašam rakstīt projektu.

7. NVO darbības jomu klasifikatora ieviešanas ieguvumu un risku izvērtējums

Sabiedrisko organizāciju pārstāvju attieksme pret NVO klasifikatora ieviešanu ir dažāda. Tiesa, biežāk pret šāda klasifikatora ieviešanu tiek pausta neizpratne, par klasificēšanas ieviešanas mērķi. Kopumā gandrīz puse aptaujāto NVO uzskata, ka NVO būtu nepieciešams klasificēt pēc to darbības jomas (sk. 71. zīmējumu).

71. zīmējums
NVO attieksme pret klasificēšanu

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

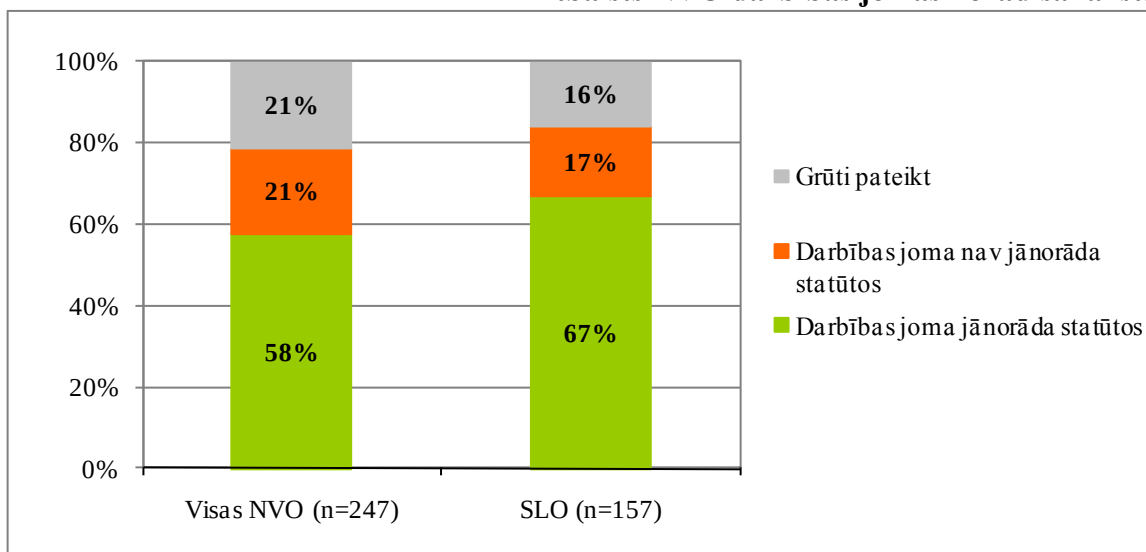
Tomēr gadījumā, ja biedrību un nodibinājumu klasifikācija tiktu ieviesta, vairums NVO uzskata, ka darbības joma būtu jānorāda organizācijas statūtos (sk. 72. zīmējumu). Tomēr, jautāti, vai NVO veiktu savas darbības jomas reģistrāciju Biedrību un nodibinājumu reģistrā, ja par to būtu jāveic iemaksa (līdzīgi kā par statūtu grozījumiem), vairums NVO atbild noliedzīgi (sk. 73. zīmējumu).

Apkopojot NVO minētos argumentus, kāpēc viņi atbalstītu klasificēšanas ieviešanu, minami trīs galvenie iemesli:

1. Klasifikators radītu iespēju viegli atrast savas darbības jomas NVO, lai veidotu ar tām ciešāku sadarbību;
2. Klasifikatora ieviešana palīdzētu izveidot kopainu par NVO sektoru un labāk izprast tā darbību;
3. Klasifikatora ieviešana radītu iespēju diferencēt dažādu jomu NVO administratīvās barjeras, piemēram, noteikt, ka tādas NVO, kas darbojos noteiktos sektoros (mednieku biedrības, nekustamā īpašuma apsaimniekošanas biedrības u.tml.) var iesniegt vairāku gadu pārskatus (piemēram, reizi trijos gados).

72. zīmējums

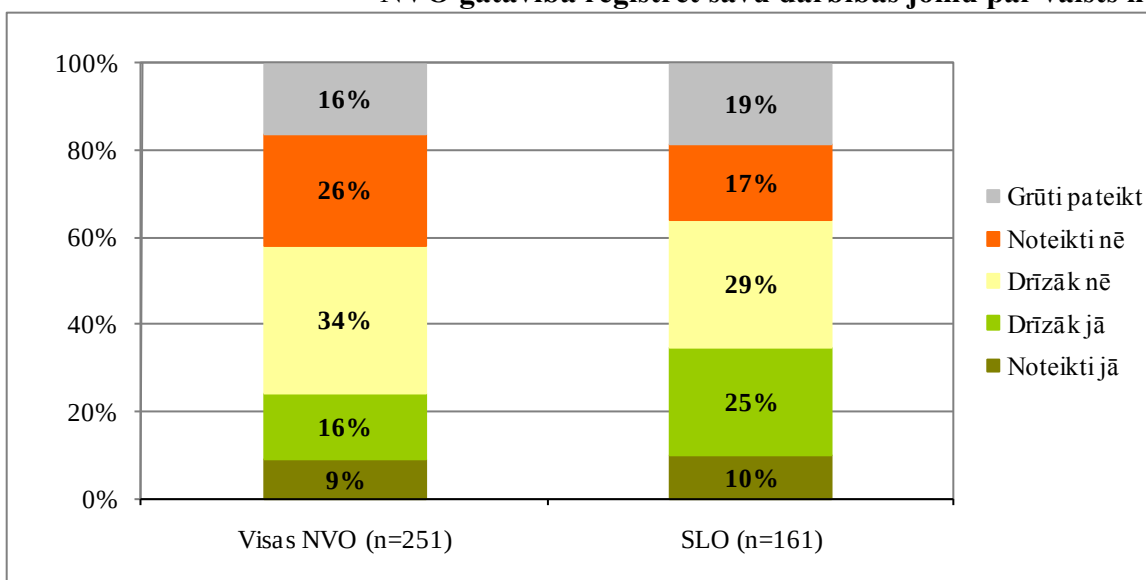
Atbalsts NVO darbības jomas norādīšanai statūtos

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

73. zīmējums

NVO gatavība reģistrēt savu darbības jomu par valsts nodevu

Avots: NVO aptauja, 2011. gada marts – aprīlis

Savukārt pret klasifikatora ieviešanu minētos argumentus var iedalīt piecās grupās:

1. Klasifikatora ieviešana paaugstinātu administratīvo slogu gan NVO, gan valsts pārvaldes iestādēm, kurām šī informācija būs jāreģistrē;
2. Klasifikatora ieviešana apgrūtinās to NVO darbību, kas darbojas vairākas nozarēs, jo pastāv risks, ka darbības jomas būs nodalītas pārāk šauras. Papildus tam NVO pārstāvji apšaubā nepieciešamību NVO klasifikāciju iekļaut statūtos, jo tas liktu atgriezties pie kādreizējās kārtības, kas stingri noteica darbības ierobežojumu atbilstoši statūtiem.
3. NVO neredz iespēju, kā klasifikatora ieviešana varētu palīdzēt uzlabot viņu darbību;
4. Nav nepieciešams īpašs NVO sektora klasifikators, ja tam var piemērot starptautisko ekonomiskās aktivitātes jomas NACE klasifikatoru.

Ir jau tāds nozaru klasifikators. Varbūt to pašu var pielietot. Varbūt nemaz tās atsevišķs cits nemaz nav vajadzīgs, jo organizācijai izvēloties trīs svarīgākās jomas vai vienu, svarīgāko un divas citas, pie tās pašas klasifikācijas mēģināt.

5. NVO pārstāvji uzskata, ka klasifikatora izveide varētu būt sarežģīts process, un no NVO pārstāvju teiktā var secināt, ka sektors nav informēts par Kultūras ministrijas sagatavoto NVO klasifikācijas projektu.

8. Sabiedrības līdzdalības indeksa izveidošanas izvērtējums

Papildus detalizēta pārskata par NVO sektoru Latvijā izstrādāšanai, šī pētījuma darba uzdevums bija izpētīt iespēju izveidot sabiedrības līdzdalības indeksu, ar kura palīdzību varētu regulēti sekot līdz pilsoniskās līdzdalības attīstības procesiem Latvijā.

Šādu indeksu izstrādāšanai parasti tiek veidoti kompleksi indeksi, izmantojot gan regulāro statistisko informāciju (šī pētījuma gadījumā – NVO blīvums, kas analizēta šī rezultātu pārskata 1.1. nodaļā), pieejamo informāciju par NVO biedru skaitu, kā arī sabiedriskās domas aptaujas datus par iedzīvotāju iesaistīšanos dažādās pilsoniskās sabiedrības aktivitātēs.

Sabiedrības līdzdalības nevalstiskajā sektorā indeksa izveidē veikta dimensiju un to raksturojošo pazīmju atlase un grupēšana.

Sabiedrības līdzdalības nevalstiskajā sektorā indekss izveidots, balstoties uz NVO kvantitatīvās aptaujas rezultātu analīzes pamata. Sabiedrības līdzdalības indekss ietver jautājumus, kas raksturo līdzdalības piecas dimensijas: 1) līdzdalības virzieni un veidi, 2) līdzdalības aktivitātes kvantitatīvais raksturojums, 3) līdzdalības ietekmes raksturojums, 4) līdzdalības motivācijas raksturojums, 5) saziņas līdzekļi līdzdalības nodrošināšanai.

Sabiedrības līdzdalības nevalstiskajā sektorā indeksa dimensijas un to raksturojošās pazīmes

1. Līdzdalības virzieni un veidi:

A Biedrība/ nodibinājums darbības joma

- Kultūra un māksla
- Sports/ sporta klubi
- Brīvā laika pavadīšana, aktīvā atpūta un klubi
- Pamata un vidējā izglītība
- Augstākā izglītība
- Cita izglītība
- Pētniecība
- Sociālie pakalpojumi
- Negadījumu seku likvidēšana un palīdzība
- Uztura un ienākumu atbalsts
- Vides un dabas aizsardzība
- Dzīvnieku aizsardzība
- Ekonomiskā, sociālā un kopienas attīstība
- Apsaimniekošana (mājokļu, garāžu, kapu u.tml.)
- Pilsoniskās sabiedrības un interešu aizstāvības organizācijas
- Likumdošana un juridiskie pakalpojumi
- Fondi
- Filantropija un brīvprātīgais darbs
- Starptautiskās aktivitātes
- Uzņēmēju asociācijas
- Profesionālās asociācijas
- Cits

B. Sabiedrības pārstāvju iesaistīšanās formas NVO

- Ar ziedojumiem
- Palīdz organizēt projektus, pasākumus

- Piedalās projektos (piemēram, uzkopšanas talkās)
- Izsaka idejas/ priekšlikumus
- Cits

2. Līdzdalības aktivitātes kvantitatīvais raksturojums:

- Biedru skaits biedrībā/ nodibinājumā
- Brīvprātīgo skaits biedrībā/ nodibinājumā

3. Līdzdalības ietekmes raksturojums

A) Līdzdalības ietekmes mērogs

Mērogs, kāda galvenokārt darbojas biedrība/ nodibinājums:

- pilsētas mikrorajona/ kāda ciema/ pagasta mērogā
- pilsētas/ novada mērogā
- reģiona mērogā
- visas republikas mērogā
- starptautiskā mērogā
- cits

B) Līdzdalības politiskās ietekmes subjektīvais rādītājs

Ticība savas organizācijas spējām ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu Latvijā:

- apstiprinoša
- noliedzoša

C) Līdzdalības ietekmes rādītājs uz sabiedriskajiem procesiem

NVO iespējas veicināt izmaiņas dažādās jomās. Mērījumu skala: no 5 (var ietekmēt ļoti lielā mērā) līdz 1 (nemaz nevar ietekmēt).

- Veselības aprūpes pakalpojumu kvalitātē un pieejamībā
- Izglītības kvalitātē un pieejamībā
- Sociālo pakalpojumu kvalitātē un pieejamībā
- Nodokļu politikā
- Informācijas atklātībā par valdības un parlamenta rīcību
- Ēnu ekonomikas apkarošanā
- Korupcijas mazināšanā
- Vides aizsardzībā
- Vardarbības mazināšanā
- Cilvēktiesību aizsardzībā (t.sk. neiecietības mazināšanā, diskriminācijas novēršanā)
- Reģiona/ vietējās kopienas attīstībā
- Nodarbinātības veicināšanā

4. Līdzdalības motivācijas rādītājs

A) Vispārēja līdzdalības motivācija

Faktori, kas motivē cilvēkus darboties brīvprātīgi:

- viegli pieejama informācija par iestādēm/ organizācijām vai projektiem, kuros iespējams darboties brīvprātīgi
- atzinības raksts vai rekomendācijas vēstule no organizācijas, kurā cilvēks darbojies kā brīvprātīgais
- sajūta, ka lietderīgi pavadīts brīvs laiks
- informācija par to, ko cilvēks var sniegt sabiedrībai kā brīvprātīgais
- iespēja iegūt interesantu pieredzi
- iespēja iegūt jaunus kontaktus

- citu brīvprātīgo pozitīvā pieredze/ piemērs
- apmācības brīvprātīgā darba veikšanai
- kopīgi brīvprātīgo pasākumi
- gandarījuma sajūta, ka cilvēks ir veicis ko sabiedrībai lietderīgu
- cits

B) Ziedošanās līdzdalības motivācija

Iedzīvotāju ziedošanas motīvi NVO:

- cilvēki grib palīdzēt tiem, kam grūtāk
- cilvēki jūt nepieciešamību atbalstīt, viņuprāt, nozīmīgu NVO darbu ‘grūtos laikos’
- cilvēki ziedo, jo tas ir prestiži
- cilvēki ziedo, jo cer, ka tādējādi kompensēs savus ‘sliktos darbus’
- cilvēki cer, ka NVO pārstāvēs viņu intereses
- cits

5. Saziņas līdzekļi līdzdalības nodrošināšanai.

Informācijas apmaiņas/ komunikācijas kanāli, kurus visbiežāk izmanto organizācijas, lai sazinātos ar savas organizācijas biedriem (skala: bieži, vidēji, reti nekad):

- organizējat tikšanās klātienē, sanāksmes, seminārus
- nosūtāt informāciju e-pastā
- nosūtāt informāciju pa faksu
- nosūtāt vēstuli pa pastu
- sazināties pa tālruni

PIELIKUMS: NVO sektoru raksturojošo pētījumu saraksts

Sākot no 2005. gada, kad pēc Biedrību un nodibinājumu likuma pieņemšanas būtiski mainījās NVO darbības regulējums Latvijā un visām aktīvajām NVO bija jāpārreģistrējas Biedrību un nodibinājumu reģistrā, ir veikti 19 pētījumi par NVO darbību Latvijā (sk. tabulu).

Nr.	Nosaukums	Izpildītājs	Gads	Finansētājs
1.	Iedzīvotāju aptaujas – administratīvo procedūru novērtējums	Nodibinājums „Baltic Institute of Social Sciences”	2010-2011	Valsts kanceleja
2.	Nevalstisko organizāciju pārstāvju viedokļi par līdzdarbošanos Rīgas pilsētas attīstībā	Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS Atskaite autori: Nita Jirgensone, Dace Grīnberga	2011	Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments
3.	Pētījums par NVO darbības situāciju un attīstības perspektīvām krīzes laikā	Business women association	2010	Sabiedrības integrācijas fonds
4.	NVO kapitāls Rīgā	Latvijas Pilsoniskā alianse	2010	Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments
5.	Sabiedrības integrācija Rīgā. Ekspertu aptauja, padziļinātās intervijas.	TNS Latvija Atskaite autori: Ingrīda Libora, Revita Logina	2010	Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments
6.	Labdarības barometrs. 2010. Pārskats par korporatīvās labdarības tendencēm Latvijā.	AB.LV Sabiedriskā labuma fonds	2011	EEZ finanšu instrumenta un Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta ietvaros un ar Latvijas valsts finansiālu atbalstu no Sabiedrības integrācijas fonda
7.	NVO nozīme un darbība Rēzeknes un Viļānu novada teritorijā	Rēzeknes rajona kopienu partnerība	2009	Eiropas lauksaimniecības fonds lauku attīstībai: Eiropa investē lauku apvidos
8.	Labdarības barometrs. 2009. Pārskats par korporatīvās labdarības tendencēm Latvijā.	AB.LV Sabiedriskā labuma fonds	2010	EEZ finanšu instrumenta un Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta ietvaros un ar Latvijas valsts finansiālu atbalstu no Sabiedrības integrācijas fonda
9.	Nevalstisko organizāciju sektora klasifikācija un datu apkopošana	Izpildītājs nav zināms.	2008	Īpašo uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts
10.	Kultūrvides daudzveidības veicināšana un pārvaldība: nevalstiskās un privātās kultūras iniciatīvas	LU SZF SPPI Autori: Anita Kalniņa, Jānis Daugavietis, Kristīne Liepiņa-Ozoliņa, Kaspars Vīgulis, Nauris Grass	2008	Kultūras ministrija

Nr.	Nosaukums	Izpildītājs	Gads	Finansētājs
11.	Valsts finansējums nevalstiskajām organizācijām	Latvijas Pilsoniskā alianse Autore: Linda Curika	2007	Baltijas – Amerikas partnerattiecību programma
12.	NVO prakse ņemt samaksu par pakalpojumiem	Autore: Zinta Miezaine	2006	Īpašo uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts
13.	NVO loma sabiedrības integrācijā. (Pētījumā „Pretestība sabiedrības integrācijai: cēloņi un pārvarēšanas iespējas”)	Autore: Kristīne Gaugere	2006	Sabiedrība integrācijas fonds
14.	NVO klasifikācija un statistika	Latvijas Pilsoniskā alianse Autors: Linda Curika	2005	Īpašo uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts
15.	Pārskats par nevalstisko organizāciju sektoru Latvijā. 2004. gads	Pētījuma autori: Kristīne Gaugere	2005	Pētījuma projekts sagatavots Sorosa Fonda-Latvija projekta NVO sektors Latvijā Eiropas Savienības dalībvalstīs ietvaros
16.	Nevalstiskās organizācijas Latvijā: sabiedrības zināšanas, attieksme un iesaistīšanās	Pētījuma autori: Kristīne Gaugere, Ivars Austers	2005	Pētījuma projekts sagatavots Sorosa Fonda-Latvija projekta NVO sektors Latvijā Eiropas Savienības dalībvalstīs ietvaros
17.	Administratīvās barjeras NVO attīstībā	Latvijas Pilsoniskā alianse Pētījuma autori: Sigita Sniķere Baiba Krieviņa Aleksandrs Aleksandrovš	2005	Īpašo uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts
18.	Kā trūkst NVO?	NVO Institūts Autori: Rūta Dimanta, Ilze Šēfere	2005	Īpašo uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts
19.	Informētība un attieksme pret NVO. Latvijas iedzīvotāju aptauja	Market Lab	2004	Baltijas – Amerikas partnerattiecību programma